

Hoge Raad voor de Werkgelegenheid

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt

Verslag 2009

INHOUDSTAFEL

SAMENSTELLING VAN DE HOGE RAAD VOOR DE WERKGELEGENHEID.....	5
SYNTHESE EN AANBEVELINGEN	9
DE INSCHAKELING VAN JONGEREN IN DE ARBEIDSMARKT	25

SAMENSTELLING VAN DE HOGE RAAD VOOR DE WERKGELEGENHEID

MILQUET Joëlle Vice-Eerste Minister en Minister van Werk
Voorzitter en Gelijke Kansen

Federale leden:

SMETS Jan (N) Directeur van de Nationale Bank van België
Ondervoorzitter
BAECK Karel (N) Administrateur-generaal van de RVA
BOGAERT Henri (F) Commissaris bij het Plan
DE VOS Marc (N) Universiteit Gent
GLAUTIER Laurence (F) Mouvement Réformateur
JEPSEN Maria (F) Université Libre de Bruxelles
NICAISE Ides (N) HIVA, Katholieke Universiteit Leuven
RAYP Glenn (N) Universiteit Gent

Gewestelijke leden:

Vlaanderen:

DE LATHOUWER Lieve Vlaams Ministerie voor Werk en Sociale Economie
LEROY Fons Gedelegeerd bestuurder van de VDAB
VANDERPOORTEN Dirk Vlaams Ministerie voor Werk en Sociale Economie

Wallonië:

DENIL Frédérique SPF Finances
MÉAN Jean-Pierre Administrateur général du FOREM

Brussel:

COURTHÉOUX Eddy (F) Directeur-generaal van Actiris
du Bled Sophie (F) SPF Emploi, Travail et Concertation sociale
MICHIELS Peter (N) Gewestelijk Agentschap voor Netheid

Secretaris:

MAETER Pierre-Paul Voorzitter van het Directiecomité van de
FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

CONTACTPERSONEN:

Secretariaat van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg:

Valérie GILBERT   - tel. 02 233 44 99
   - fax 02 233 47 38
   - e-mail: valerie.gilbert@meta.fgov.be

Wetenschappelijke ondersteuning

Nationale Bank van België:

Jan DE MULDER   - tel. 02 221 21 91
   - e-mail: jan.demulder@nbb.be

Philippe DELHEZ, Jan DE MULDER, Philip DU CAJU, Hugues FAMERÉE,
Pierrette HEUSE, Yves SAKS en Hélène ZIMMER

LIJST VAN DE AFKORTINGEN EN CONVENTIONELE TEKENS

-	Het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
Actiris	Brusselse regionale dienst voor arbeidsbemiddeling
ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
ASO	Algemeen secundair onderwijs
Bbp	Bruto binnenlands product
BSO	Beroepssecundair onderwijs
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CRB	Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CREF	Conseil des recteurs des universités francophones de Belgique
DBSO	Deeltijds beroepssecundair onderwijs
D.Gem.	Duitstalige Gemeenschap
EC	Europese Commissie
EAK	Arbeidskrachtentelling
ECHP	European Union Community Household Panel
ESCB	Europees Stelsel van Central Banken
EU	Europese Unie
EU15	Europese Unie van 15 landen, voor de uitbreiding in 2004
EU27	Europese Unie van 27 landen, na de uitbreiding in 2007
EU-SILC	European Union Survey on Income and Living Conditions
Federgon	Federatie van uitzendbedrijven
FOD WASO	Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg
FOREM	Office communautaire et régional de la formation professionnelle et de l'emploi
FPB	Federaal Planbureau
Fr.Gem.	Franse Gemeenschap
GEBB	Gemiddelde effect van de behandeling op de "behandelden"
GGMMI	Gemiddeld gewaarborgd minimum maandinkomen
GIEBB	Gemiddelde individuele effect van de behandeling op de "behandelden"
HRW	Hoge Raad voor de Werkgelegenheid
IAB	Internationaal Arbeidsbureau
INR	Instituut voor de nationale rekeningen
KSO	Kunstsecundair onderwijs
KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
n.b.	niet beschikbaar
NBB	Nationale Bank van België
NWWZ	Niet-werkende werkzoekenden
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
p.m.	pro memorie
pct.	procent
PISA	Program for International Student Assessment
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
SES	Structural Earnings Survey
SILC	Survey on Income and Living Conditions
SONAR	Studiegroep van Onderwijs naar Arbeidsmarkt
TSO	Technisch secundair onderwijs
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VI.Gem.	Vlaamse Gemeenschap
VTE	Voltijdse equivalenten
WSE	Vlaams Ministerie van Werk en Sociale Economie

LANDENLIJST

	<u>Nationaliteitsletters</u>	<u>Landen</u>	
EU27	EU15	AT	Oostenrijk
		BE	België
		DE	Duitsland
		DK	Denemarken
		ES	Spanje
		FI	Finland
		FR	Frankrijk
		UK	Verenigd Koninkrijk
		GR	Griekenland
		IE	Ierland
		IT	Italië
		LU	Luxemburg
		NL	Nederland
		PT	Portugal
		SE	Zweden
	BG	Bulgarije	
	CY	Cyprus	
	CZ	Tsjechië	
	EE	Estland	
	HU	Hongarije	
	LT	Litouwen	
	LV	Letland	
	MT	Malta	
	PL	Polen	
	RO	Roemenië	
	SI	Slovenië	
	SK	Slovakije	

Synthese en aanbevelingen

SYNTHESE

Recent verloop van de situatie van jongeren op de arbeidsmarkt

Tijdens een recessie kan de situatie van jongeren op de arbeidsmarkt snel verslechteren. Als ze na het beëindigen van hun studies in cohorten toestromen op een inkrimpende arbeidsmarkt, geeft dat aanleiding tot een aanbodoverschot dat vervolgens resulteert in een stijging van de werkloosheid. In normale omstandigheden verdwijnt dit verschijnsel vrij snel in de loop van het jaar. Bij een recessie worden deze jongeren echter gepenaliseerd door de grotere selectiviteit bij de indienstnemingen; zij kunnen immers minder of helemaal geen ervaring voorleggen. Zij die werken, ten slotte, worden mogelijkerwijs als eersten door de maatregelen inzake personeelsinkrimping getroffen omdat ze minder anciënniteit en ervaring hebben, minder opleiding van de werkgever hebben genoten en vaker tewerkgesteld zijn in het kader van een tijdelijk contract.

Sedert een jaar is het aantal niet-werkende werkzoekenden jonger dan 25 jaar inderdaad sneller gestegen dan dat van de oudere werklozen. In totaal registreerde de RVA in augustus 2009 137.000 jonge werkzoekenden, dat is 17.000 méér dan een jaar eerder. Uit de statistische analyse van het verband tussen het verloop van de economische activiteit en dat van het aantal werkzoekenden blijkt dat, hoewel de algemene conjunctuurgevoeligheid van de jongerenwerkloosheid niet erg verschilt van die van de volwassenen, de reactietijd korter is. Die conjunctuurgevoeligheid is ook groter voor de mannen, de laaggeschoolden en in Vlaanderen.

Jongeren zijn ook de eersten die baat hebben bij een terugkeer naar een periode van positieve groei. Dit neemt niet weg dat de kansen op inschakeling structureel niet voor iedereen even groot zijn en dat de werkloosheidsgraad van de jongeren, zelfs in een fase van hoogconjunctuur, steeds hoger blijft dan die van de volwassenen. Zo beliep de werkloosheidsgraad van de bevolkingsgroep jonger dan 25 jaar in 2007 18,8 pct., tegen 6,3 pct. voor de groep van 25 jaar en ouder. In juli 2009 was dat respectievelijk 21,6 en 6,8 pct.

Dit verslag van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid licht de specifieke problemen toe waar de inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt mee gepaard gaat en dient tevens als basis om een coherent geheel van aanbevelingen te formuleren, rekening houdend met de verdeling van de bevoegdheden tussen de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten, die in deze problematiek een verschillende mate van verantwoordelijkheid dragen.

Karakterisering van de jongerenbevolking tussen 15 en 29 jaar

Teneinde een duidelijk inzicht te verwerven in alle fases van de transitie van de schooltijd naar het beroepsleven, is besloten als analysepopulatie alle personen tussen 15 en 29 jaar in aanmerking te nemen; de overige leeftijdscategorieën dienen in voorkomend geval als referentie. Om te beginnen, worden de demografische en sociaal-economische kenmerken van deze populatie geanalyseerd. Vervolgens wordt het scholingsniveau van de jongeren onderzocht, alsook het vermogen van het onderwijssysteem om ze de bagage mee te geven die ze nodig hebben om zich in de gemeenschap en op de arbeidsmarkt te integreren. Het onderzoek naar het verloop van het sociaal-economische statuut van de jongeren na hun studies en van hun transitie van en naar de werkgelegenheid werpt een licht op de troeven en de handicaps van de verschillende groepen. De werkgelegenheidsvoorwaarden voor de intreders op de arbeidsmarkt blijken niet alleen te verschillen volgens hun individuele kenmerken, maar ook, meer algemeen, volgens de kenmerken

van hen die reeds werken. Die verschillen betreffen zowel het type van contract als de arbeidsduur en de lonen.

Op een totale bevolking van 10.700.000 inwoners, telde België op 1 januari 2008 bijna twee miljoen mensen tussen 15 en 29 jaar; 1.110.000 van hen woonden in Vlaanderen, 650.000 in Wallonië en 220.000 in Brussel. In de hoofdstad maakten deze jongeren 21 pct. van de bevolking uit, tegen 18 pct. in Vlaanderen en bijna 19 pct. in Wallonië. Deze differentiëring zal de komende jaren nog scherper worden als gevolg van een meer uitgesproken vergrijzing van de bevolking in Vlaanderen.

De werkgelegenheidsgraad van de 15-29-jarigen ligt in België duidelijk lager (45,7 pct. in 2008) dan gemiddeld in de EU-15 (53,7 pct.). Dat heeft te maken met twee factoren: er zijn in ons land verhoudingsgewijs meer studenten in de bevolking tussen 15 en 29 jaar en er zijn slechts weinig studenten die studie en werk combineren.

Beschouwt men enkel de 15-29-jarigen die niet meer studeren, dan ligt de werkgelegenheidsgraad in België evenwel hoger (78,3 pct. tegen 76,6 pct.), wat trouwens ook het geval is voor de 30-44-jarigen. Deze arbeidskrachten worden dus in hoge mate gevaloriseerd. De mate waarin de jongeren aan het werk zijn, weerspiegelt niettemin ook de gebruikelijke regionale verschillen. In Vlaanderen bedraagt de werkgelegenheidsgraad van de 15-29-jarigen, ongerekend de studenten, immers 86 pct., tegen 69,7 pct. in Wallonië en 63,6 pct. in Brussel. Sommige persoonlijke kenmerken beïnvloeden in hoge mate de integratiemogelijkheden op de arbeidsmarkt. Zo is 53,4 pct. van de laaggeschoolde jongeren die niet meer studeren aan het werk, terwijl dat aandeel 91 pct. belooft voor de hooggeschoolden. Zo ook bedraagt de werkgelegenheidsgraad van jongeren die geen onderdanen zijn van de EU-15 47,8 pct., terwijl die van de Belgen 80,6 pct. belooft. Ten slotte blijft ook de werkgelegenheidsgraad van de niet meer studerende jonge vrouwen, met 74,1 pct., onder die van de jonge mannen (82,3 pct.)

Scholingsniveau en basisopleiding

De hoge werkgelegenheidsgraad van niet-studerende jongeren in België heeft onder meer te maken met het feit dat hun scholingsniveau hoger ligt dan gemiddeld in de twaalf EU-landen waarmee kan worden vergeleken: er zijn in ons land relatief minder laaggeschoolden (21 tegen 29 pct.) en meer hooggeschoolden (33 tegen 23 pct.). Het scholingsniveau is mettertijd aanzienlijk verbeterd: terwijl meer dan de helft van de 60-64-jarigen hoogstens over een getuigschrift van het lager secundair onderwijs beschikt, geldt dat voor minder dan een vijfde van de 25-29-jarige intreders. Die ontwikkeling is zeer duidelijk bij de jonge vrouwen, van wie bijna de helft een diploma hoger onderwijs heeft en minder dan 15 pct. laaggeschoold is. Er zij opgemerkt dat het aandeel van de laaggeschoolde intreders sterk verschilt tussen de gewesten: in Vlaanderen maken zij 13 pct. uit van de 25-29-jarigen, in Wallonië 20 pct. en in Brussel 25 pct. Het aandeel van niet-Europese buitenlanders in de bevolking van de respectieve gewesten heeft een invloed op die verschillen. Uit de statistieken blijkt immers dat, binnen die groep, bijna één persoon op twee hooguit een getuigschrift lager secundair onderwijs heeft. Ook bij de Belgen is het aandeel van de laaggeschoolden duidelijk minder groot in Vlaanderen. De resultaten van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap dragen daar onmiskenbaar toe bij. Ook de grote aanwezigheid, in Brussel, van personen van vreemde origine, maar met de Belgische nationaliteit, zou voor een deel de verschillen kunnen verklaren. Doordat bij de arbeidskrachtentelling rekening wordt gehouden met de nationaliteit en niet met de origine van de ondervraagden, kan deze hypothese evenwel niet worden bevestigd.

Er zijn tussen de gemeenschappen geen fundamentele verschillen qua studierichtingen in het secundair onderwijs. De leerlingen worden geselecteerd op basis van hun bekwaamheden en hun belangstellingspunten. Er doet zich een geleidelijke verschuiving voor van het algemene onderwijs naar andere richtingen die, vooral in de Franse Gemeenschap, meer een gedwongen dan een vrije keuze zijn.

In de Franse Gemeenschap heeft overigens slechts 40 pct. van de 17-jarige leerlingen geen schoolachterstand opgelopen. De meesten onder hen zitten in de algemene richting, maar zodra ze één jaar achterop raken, worden ze veelal ingeschreven in de technische of in de beroepsrichting. In de Vlaamse Gemeenschap zitten bijna twee derde van de 17-jarige leerlingen "op schema" en zijn ze gelijkmatig verdeeld over de algemene richting, enerzijds, en de technische en beroepsrichting, anderzijds. De keuze voor deze laatste richting is er dus in mindere mate het resultaat van een "zakken naar een andere richting" (watervaleffect) na een mislukking.

Volgens de PISA-resultaten staan Nederlandstalige leerlingen bovenaan de lijst op gebied van lezen en wiskunde; ze doen het net iets minder goed dan de Finnen. Voor wetenschappen staan ze derde op de lijst van de OESO-landen. Franstalige leerlingen, daarentegen, doen het voor alle vakken minder goed dan gemiddeld beschouwd in de OESO. De Duitstalige Gemeenschap staat bovenaan in de rangschikking van de EU-lidstaten. Dit neemt niet weg dat de inspanningen inzake onderwijsbeleid ook in de Vlaamse en de Duitstalige Gemeenschap moeten worden voortgezet, bijvoorbeeld ten behoeve van sommige achtergestelde groepen die qua schoolprestaties achterblijven. De Raad stelt niettemin vast dat de Franstalige Gemeenschap het ook in termen van billijkheid minder goed doet aangezien de resultaten er ruimer gespreid zijn dan in de twee andere gemeenschappen. Dat kan door verschillende factoren worden verklaard: het meer homogene beleidsverloop in Vlaanderen, het frequenter voorkomen van het fenomeen "zittenblijven" in de Franse Gemeenschap, het systeem van opeenvolgende selecties en "zakken naar een andere richting", de sociaal-economische achtergrond van de leerlingen, het grotere aantal leerlingen van vreemde origine in de scholen van de Franse Gemeenschap en de, afhankelijk van de gemeenschappen, verschillende pedagogische doelstellingen in het vlak van te verwerven vaardigheden.

Het aandeel van de leerlingen dat voortijdig de school verlaat - dat betekent zonder diploma van het hoger secundair onderwijs -, is een andere maatstaf van de moeilijkheden die het onderwijssysteem ervaart om te garanderen dat alle jongeren de minimale vaardigheden verwerven om zich in de huidige samenleving te integreren. De EU heeft zich tot doel gesteld dat aandeel tegen 2010 te reduceren tot maximaal één leerling op tien. Ook in dat vlak onderscheidt Vlaanderen zich met, in 2008, het geringste percentage van de drie gewesten, namelijk 8,5 pct. van de jongeren tussen 18 en 24 jaar, lager dus dan de Europese doelstelling, terwijl de cijfers in Wallonië en in Brussel respectievelijk 15,2 pct. en bijna 20 pct. beliepen. Het goede resultaat van Vlaanderen, vastgesteld op basis van die op Europees niveau geharmoniseerde indicatoren, wordt in een studie van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen evenwel in twijfel getrokken: volgens administratieve gegevens blijkt, voor deze zelfde leeftijdsgroep, het aandeel van voortijdige schoolverlating er integendeel continu te zijn toegenomen, van 11,1 pct. in 2001 tot 12,4 pct. in 2006. Voor de Franse Gemeenschap bestaat er geen dergelijke studie.

Wat het hoger onderwijs betreft, wijst de opsplitsing van de studenten volgens geslacht duidelijk op een oververtegenwoordiging van de jonge vrouwen, maar frappant is dat er qua studiekeuze een differentiatie naar geslacht blijft bestaan. Zo zijn er nog steeds typisch vrouwelijke (sociale

wetenschappen, pedagogie, humane wetenschappen) en mannelijke domeinen (technische richtingen, wetenschappen, economie).

Tussen de EU-landen bestaan er grote verschillen inzake de gemiddelde leeftijd waarop de school wordt verlaten, dat is de leeftijd vanaf welke meer dan de helft van de bevolking niet meer studeert. In België is dat, zoals gemiddeld in de EU, 21 jaar maar die leeftijd varieert van 19 jaar in het Verenigd Koninkrijk tot 24 jaar in Finland. Binnen België ligt die leeftijd lager in Vlaanderen (20 jaar) dan in Wallonië (21 jaar) en Brussel (22 jaar), wellicht vanwege de verschillende praktijken inzake zittenblijven. Die supplementaire schooljaren impliceren zware kosten voor de gemeenschap, niet enkel door de rechtstreekse kostprijs per studiejaar, maar meer nog door het feit dat die jongeren niet bijdragen tot waardecreatie.

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt

Uit alle statistische bronnen en indicatoren die worden gebruikt om de overgang van studie naar beroepsleven te analyseren, blijkt dat het scholingsniveau de bepalende factor is voor de inschakeling in de arbeidsmarkt. Ook andere, niet met de jongeren verbonden variabelen spelen een rol: woonplaats, conjunctuurklimaat, maar ook, wat meer vragen oproept, geslacht en nationaliteit van de intreders.

Het risico op werkloosheid één jaar na het verlaten van de school wordt duidelijk kleiner naarmate het scholingsniveau hoger is. Uit een updating, in februari 2009, van de jaarlijkse studie van de VDAB blijkt dat laaggeschoolden ook het zwaarst door de recessie worden getroffen. Zij die hooguit de eerste graad van het secundair onderwijs, het deeltijds beroepsonderwijs en het beroepsonderwijs van de tweede graad hebben gevolgd, zijn er het slechtst aan toe, maar sommige studiedomeinen bieden betere inschakelingskansen dan andere (bv. elektronica, mechanica en gezondheidszorg).

Ook op de Waalse arbeidsmarkt hebben afgestudeerden uit bepaalde technische of beroepsrichtingen van het hoger secundair onderwijs een grotere kans om, binnen de zes maanden nadat ze zich hebben ingeschreven bij de FOREM, aan werk te geraken. Dat geldt bijvoorbeeld voor de opleidingen ziekenhuisverpleegkunde, elektriciteit, mechanica of farmaceutische wetenschappen.

In België combineert 3 pct. van de 15-29-jarigen zijn studies met een baan; in de EU-15 bedraagt dit aandeel gemiddeld 12 pct., maar tussen 17 en 20 jaar ligt het hoger dan 18 pct. In de Scandinavische landen, het Verenigd Koninkrijk en Nederland komt de combinatie van studie en werk veel vaker voor. In Nederland combineert 35 pct. van de 15-29-jarigen de studies met een baan; voor de 16-20-jarigen is dat meer dan de helft. Die jongeren hebben na afloop van hun studies een zekere werkervaring wat, vooral voor laaggeschoolden, ook al hebben ze hun studentenjob uitgeoefend in een bedrijfstak die niets te maken heeft met hun studierichting, de overgang naar het beroepsleven kan vergemakkelijken.

De meeste jongeren vinden na het beëindigen van hun studies niet onmiddellijk werk, maar de inschakeling verloopt sneller naarmate het niveau van het diploma hoger is. Neemt men als criterium de leeftijd vanaf welke meer dan de helft van de groep aan het werk is, dan blijkt aldus dat, hoewel hun studies langer duren, dat het geval is vanaf 22 jaar voor de hooggeschoolden. Bij de middengeschoolden wordt dit aandeel pas op 23 jaar bereikt en bij de laaggeschoolden gebeurt dat pas op 25 jaar.

Volgens de arbeidskrachtentelling was in 2006-2007 61 pct. van de jongeren tussen 15 en 29 jaar, die een jaar eerder nog studeerden, aan het werk; zowat 27 pct. was werkzoekend en 12 pct. inactief. Intergewestelijk worden grote verschillen opgetekend. In Vlaanderen was 72 pct. van de jongeren aan het werk, tegen één op twee in Wallonië en 45 pct. in Brussel. Voor België in zijn geheel is het aandeel van de werkende jonge vrouwen die een jaar eerder nog studeerden, iets geringer dan bij de mannen, respectievelijk 59 en 64 pct.

Die verhoudingen liggen geenszins vast, zoals blijkt uit de analyse van de trajecten over een periode van tien jaar na het behalen van het hoogste diploma. Voor deze analyse werd de onderzoekspopulatie uitgebreid met de dertigers, teneinde diegenen die hogere studies hebben gevolgd over dezelfde periode te kunnen volgen. Nagenoeg 81 pct. van de niet-studenten tussen 15 en 39 jaar is twee jaar na het behalen van zijn diploma aan het werk. Na tien jaar stijgt dat aandeel tot 85 pct. Over dezelfde periode vermindert het aandeel van de werkzoekenden met meer dan de helft, van 14 tot 6 pct., terwijl de inactiviteit toeneemt tot bijna 9 pct.

Vanaf zes jaar na het behalen van het diploma lopen de inschakelingstrajecten van mannen en vrouwen uiteen, wellicht als gevolg van de traditionele rolverdeling binnen het koppel in geval van gezinsuitbreiding. Terwijl de werkgelegenheidsgraad van de mannen blijft toenemen, daalt die van de vrouwen, voor wie de inactiviteitsgraad stijgt. Dit verschijnsel verklaart wellicht ten dele de daling, mettertijd, van de werkgelegenheidsgraad bij hogegeschoolden. Bij laag- en middengeschoolden, daarentegen, neemt de werkgelegenheidsgraad toe, aangezien hun kans op het vinden van een baan groter wordt dankzij aanvullende opleidingen en opgedane ervaring. Terwijl ruim acht op tien houders van een diploma hoger onderwijs die reeds gedurende ten minste zes maanden hebben gewerkt, die baan gevonden hebben binnen het jaar na het behalen van hun diploma, is dat bij laaggeschoolden slechts iets meer dan een derde; 13 pct. van deze groep doet er zelfs meer dan vijf jaar over om een dergelijke job te vinden.

Naarmate de tijd na het beëindigen van hun studies verstrijkt, neemt de werkgelegenheidsgraad van jongeren in Brussel en Wallonië geleidelijk toe, met respectievelijk 5 en 8 procentpunten. In Vlaanderen, daarentegen, blijft hij vrijwel onveranderd, maar het aanvangsniveau ligt er zeer hoog, aangezien bijna negen jongeren op tien reeds een job vinden binnen de eerste twee jaren van het beroepsleven. In Wallonië is tien jaar na het behalen van het diploma 80 pct. aan het werk, tegen minder dan drie vierde in Brussel.

De inschakeling in de arbeidsmarkt is tevens nauw verbonden met de nationaliteit. Over de beschouwde periode van tien jaar, ligt de werkgelegenheidsgraad van onderdanen van landen die niet tot de EU-15 behoren, niet alleen veel lager dan die van EU-onderdanen, maar neemt hij ook af vanaf het zesde jaar na het behalen van een diploma.

Op basis van deze statistieken kan, om een bepaalde situatie te begrijpen, niet worden uitgemaakt wat het relatieve belang is van de verschillende determinanten. Dat kan wél door middel van een multivariate analyse, waarin de weerslag van een variabele wordt gemeten door te controleren voor alle andere mogelijke variabelen. Zo staat, in deze analyse, de schatting van de kansen op overgang van werkloosheid naar werk voor vrouwen los van het verschillende gemiddelde scholingsniveau van vrouwen ten opzichte van mannen. Dat komt doordat in het model tevens rekening wordt gehouden met deze specifieke effecten.

Deze analyse heeft betrekking op de overgang van werkloosheid naar werk, enerzijds, en van inactiviteit naar werk, anderzijds. Voor deze ramingen is de referentiegroep samengesteld uit in Vlaanderen wonende middengeschoolde mannen tussen 20 en 24 jaar. Het referentiejaar is 2007.

Voor de overgang van werkloosheid naar werk is het gewest waartoe de woonplaats behoort veruit de belangrijkste determinant. Zo beloopt de transitiekans ongeveer 53 pct. in Vlaanderen, tegen 37 pct. in Wallonië en 36 pct. in Brussel. De tweede determinant is het scholingsniveau, dat een duidelijk positieve invloed heeft: de kans bedraagt 42 pct. voor laaggeschoolden, 53 pct. voor middengeschoolden en 65 pct. voor hooggeschoolden. Analoge ramingen voor het geheel van de bevolking op arbeidsleeftijd tonen aan dat scholing een sterker effect sorteert voor de 15-29-jarigen dan voor de andere leeftijdsgroepen, voor wie de (hier niet gemeten) opgedane ervaring wellicht minstens even belangrijk is. Jonge vrouwen lijken er minder goed voor te staan wat de overgang van werkloosheid naar werk betreft: hun kans op transitie ligt een vijfde lager dan die van de mannen.

Wat daarentegen de overgang van inactiviteit naar werk betreft, is er geen significant verschil tussen de gewesten. De voornaamste bepalende factor is het scholingsniveau, wat kan worden verklaard door het feit dat hoe hoger de jongere geschoold is, hoe hoger de opportuiniteitskosten zijn om inactief te blijven. De kans op transitie naar een baan bedraagt 5 pct. voor laaggeschoolden, 11 pct. voor middengeschoolden en loopt op tot bijna 40 pct. voor hooggeschoolden. Ook het geslacht is een niet te verwaarlozen factor, aangezien de kans op overgang van inactiviteit naar werk ceteris paribus geringer is voor vrouwen.

Uit de ramingen blijkt overigens ook dat de werkgelegenheid van de jongeren minder stabiel is dan die van hun oudere collega's. Zo gaan jongeren drie keer vaker over van werk naar werkloosheid dan 30-44-jarigen. Het gewest waartoe de woonplaats behoort, blijkt de belangrijkste variabele te zijn voor de stabiliteit van de werkgelegenheid: de kans op werkloosheid is in Wallonië ruim anderhalve keer groter en in Brussel bijna twee keer groter dan in Vlaanderen.

Deze laatste resultaten zijn deels terug te voeren op de uiteenlopende arbeidsvoorwaarden en -kansen voor jonge intreders op de arbeidsmarkt en in de gewesten. Dat is gebleken uit een onderzoek naar de soorten banen die jongeren aan het begin van hun loopbaan uitoefenen: daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen permanente en tijdelijke arbeidsovereenkomsten, enerzijds, en tussen voltijd- en deeltijdarbeid, anderzijds.

Kenmerken van de jongerenwerkgelegenheid

In België heeft één op vijf jonge werknemers een tijdelijke arbeidsovereenkomst. In Wallonië is dat aandeel het grootst, nl. 26 pct.; in Vlaanderen bedraagt het 18 pct. Overall loopt dat aandeel terug met de leeftijd. Doorgaans heeft dit type arbeidsovereenkomst eerder betrekking op laaggeschoolde jonge werknemers, wat voor deze categorie onder meer het belang van uitzendarbeid verklaart. Ook vrouwen en onderdanen van landen die niet tot de EU-15 behoren, moeten het vaker dan gemiddeld met tijdelijke overeenkomsten doen. Voor die laatste groep wordt merkwaardig genoeg geen significant verschil opgetekend tussen de 15-29- en de 30-44-jarigen. Tijdelijke banen worden aanvaard omdat er geen permanente baan beschikbaar is: slechts 10 pct. van de werknemers met een tijdelijk contract kiest vrijwillig voor dit statuut. Een en ander wordt bevestigd door het verloop, tijdens de jaren na het behalen van hun diploma, van het aandeel jonge werknemers met een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur: hun aandeel loopt terug van 22 pct. in de eerste twee jaar na het behalen van hun diploma tot 6 pct. na tien jaar.

De multivariate analyse toont het belang aan van tijdelijke arbeidsovereenkomsten als instap of herinstap in de arbeidsmarkt. De kans om met een tijdelijk contract te werken, is dubbel zo groot voor jongeren die verklaren dat ze in het jaar voorafgaand aan de enquête werkloos of inactief waren, dan voor diegenen die reeds aan het werk waren. In de analyse wordt tevens de aandacht gevestigd op de gecumuleerde effecten van de variabelen die traditioneel geassocieerd worden met een preciaire werksituatie. Zo hebben ook deeltijds werkende of buitenlandse jongeren een grotere kans om met een tijdelijke arbeidsovereenkomst te werken.

Het aantal tijdelijke arbeidsovereenkomsten is zeer sterk verbonden met de specifieke arbeidsmarktinstituties van elk land, al nemen de jongeren nog steeds een groter deel van de tijdelijke contracten voor hun rekening dan de 30-44-jarigen. Zo lijkt het geringe aandeel van de tijdelijke arbeidsovereenkomsten in het Verenigd Koninkrijk en Ierland erop te wijzen dat de werkgevers er amper tijdelijke arbeidsovereenkomsten sluiten; werknemers met een contract van onbepaalde duur worden er door de nationale wetgeving weinig beschermd.

Slechts 18 pct. van de jonge werknemers in België werkt deeltijds, tegen gemiddeld 22 pct. in de EU-15. Deeltijds werkende jongeren vertegenwoordigen het kleinste aandeel in Vlaanderen, namelijk amper 15 pct., tegen 20 pct. in Wallonië en Brussel. Deze verschillen kunnen zowel worden verklaard door de structuur van de activiteit, en dus van de vraag naar arbeidskrachten, als door die van de bevolking in termen van scholingsniveau en nationaliteit. Deeltijdarbeid is hoe dan ook onmiskenbaar een vrouwenaangelegenheid, aangezien bijna 30 pct. van de jonge vrouwen deeltijds aan de slag is, tegen minder dan 10 pct. van de jonge mannen. Het verschil wordt symptomatisch groter met de leeftijd: het aantal deeltijds werkende mannen vermindert bij de 30-44-jarigen, terwijl het omgekeerde geldt voor vrouwen. Ook voor buitenlanders is dat vaker het geval dan voor Belgen, maar doorgaans neemt de frequentie van deeltijdarbeid af naarmate het scholingsniveau stijgt. De beweegredenen om deeltijds aan het werk te gaan, zijn voornamelijk de onmogelijkheid om een voltijdbaan te vinden en, voor vrouwen, de gezinssituatie. Het aantal vrouwelijke deeltijdwerkers neemt toe in de loop van de jaren die volgen op het behalen van het diploma.

Daarnaast dient ook de bezoldiging van jonge intreders op de arbeidsmarkt te worden vermeld. De loonvoorwaarden voor beginnende werknemers bepalen niet alleen de vraag naar arbeid, en dus de kansen op indienstneming voor jongeren, maar ook het arbeidsaanbod, afhankelijk van het loonniveau dat jongeren willen verkrijgen om deel te nemen aan de arbeidsmarkt. De economische theorie verbindt de loonkosten en de productiviteit van de werknemer, waarbij algemeen wordt aangenomen dat er tussen beide initieel een positieve correlatie bestaat, die na verloop van jaren evenwel afneemt. Dit verklaart waarom het aanvangssalaris onder het gemiddelde ligt en waarom loonsverhogingen gekoppeld zouden moeten zijn aan "ervaring" in plaats van aan leeftijd, tot voor kort een algemeen toegepast criterium. Aangezien ervaring moeilijk kwantificeerbaar is, wordt in de praktijk vaak de anciënniteit in rekening gebracht. Institutioneel heeft deze theoretische relatie geleid tot het bepalen van een gewaarborgd gemiddeld maandelijks minimuminkomen dat lager ligt voor jongeren onder de 21 jaar dan voor oudere werknemers, waarbij, afhankelijk van de leeftijd en de anciënniteit van de jonge werknemers, verschillende drempels zijn bepaald.

Voorts is het niveau van het diploma de belangrijkste variabele ter verklaring van de loonverschillen. Ceteris paribus belooft het verschil inzake bezoldiging tussen een laaggeschoolde en iemand met een diploma hoger middelbaar onderwijs ongeveer 10 pct. Voor afgestudeerden

van het hoger onderwijs beloopt het verschil met laaggeschoolden zowat 23 pct. Deze discrepantie wordt bovendien steeds groter naarmate de carrière vordert. Zelfs indien rekening wordt gehouden met het effect van de basisopleiding en de ervaring, blijft leeftijd in België een zeer belangrijke variabele voor het verklaren van loonverschillen. Dat heeft te maken met de invloed van de loonschalen, waarbij leeftijd de belangrijkste stijgingsfactor was, althans voor de meeste werknemers met een bediendenstatuut. Doordat op leeftijd gebaseerde criteria verboden zijn geworden, zou dit verband in de toekomst moeten veranderen, ook al moet deze hypothese worden genuanceerd aangezien die criteria in heel wat gevallen vervangen zullen worden door de anciënniteit. Vrouwen worden doorgaans minder goed betaald dan mannen: het verschil bedraagt gemiddeld 12 pct.

De lonen van nieuwe intreders verschillen eveneens naargelang van het type arbeidsovereenkomst. Werknemers met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur worden beter betaald dan zij die een tijdelijk contract hebben. Deze verschillen komen vooral tot uiting bij laaggeschoolden, bovenop hun reeds onstabiele positie op de arbeidsmarkt. Ook de arbeidsduur beïnvloedt het loon per gewerkt uur van de intreders op de arbeidsmarkt, maar in dit geval worden vooral de hogeschoolden benadeeld ingeval ze deeltijds werken, aangezien de best betaalde, verantwoordelijke banen waarop ze aanspraak kunnen maken doorgaans ook voltijdbanen zijn.

AANBEVELINGEN VAN DE RAAD

Aan het einde van deze analyse kunnen de aandachtspunten worden geïdentificeerd die aanleiding kunnen geven tot maatregelen ter bevordering van de inschakeling van alle jongeren in de arbeidsmarkt.

Reacties op de huidige crisis en structurele problemen inzake de inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt mogen geenszins tegenover elkaar worden geplaatst; deze problematiek mag trouwens evenmin los worden gezien van de noodzaak om de werkgelegenheid structureel te verhogen. De Raad dringt eens te meer aan op de noodzaak van een coherent en ruim beleid, gericht op het verstevigen van een jobcreërende economische groei - onder meer door permanente innovatie-inspanningen - en op de kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van het arbeidsaanbod, waar ook jongeren de vruchten van zullen plukken. De Raad herhaalt dat alles in het werk moet worden gesteld om te vermijden dat de conjuncturele werkloosheid, die door de crisis snel toeneemt, na afloop van deze laatste structureel zou worden. Tevens mogen de fouten uit het verleden niet meer opnieuw worden gemaakt: het is zaak ervoor te zorgen dat ouderen zo weinig mogelijk definitief uit de arbeidsmarkt stappen of ervan vervreemd raken en dat het menselijk kapitaal van de bevolking gevrijwaard blijft.

Niettemin dient bijzondere aandacht te worden besteed aan de jongeren; uit de analyse blijkt immers dat zij méér dan volwassenen getroffen worden door de werkloosheid, zelfs wanneer de economische conjunctuur gunstig is.

De basisopleiding, de begeleiding van jonge werkzoekenden, de aandacht voor de meest kwetsbaren en sommige regelingen m.b.t. de werking van de arbeidsmarkt zijn de voornaamste pijlers van deze aanbevelingen.

Een kwalitatieve basisopleiding voor allen

In onze samenleving is elke jongere leerplichtig. Leerplicht is vooral de kans die elke jongere krijgt om de kennis te verwerven en de talenten te ontwikkelen die hem of haar in staat zullen stellen zich harmonieus in het beroepsleven te integreren. Iedereen moet toegang hebben tot kwaliteitsonderwijs, dat verplicht moet worden alle jongeren, zonder uitzondering, een minimale bagage aan vaardigheden mee te geven.

De programma's voor positieve actie in sommige instellingen kunnen een passend antwoord bieden. In het kader van de begeleiding van jonge buitenlanders die het moeilijk hebben om hun schoolperiode succesvol te beëindigen, moeten specifieke maatregelen worden gesystematiseerd, bijvoorbeeld gelijkschakelingscursussen voor pas aangekomenen en taalcursussen voor gezinnen, dit teneinde makkelijker een sociale band te scheppen tussen de school, de jongeren en de gezinnen.

Het beleid inzake zittenblijven moet ook absoluut worden herzien. Het blijkt immers te falen, niet alleen ten opzichte van de jongere, maar ook ten opzichte van de school en de samenleving. Dat geldt zowel voor de Vlaamse als voor de Franse Gemeenschap. Zittenblijven, een verschijnsel dat in deze laatste Gemeenschap vaker voorkomt, impliceert er een achterstand van gemiddeld een jaar aan het einde van de schooltijd. In sommige gevallen - de moeilijkste - betekent het de aanzet tot een aaneenschakeling van mislukkingen die aanleiding kunnen geven tot een vervroegd schoolverlaten.

Om zittenblijven te vermijden, moeten in alle instellingen systematisch inhaallessen worden georganiseerd die worden gegeven door leraren met een specifieke opleiding en die vrijwillig of verplicht zouden worden gevolgd door jongeren met leermoeilijkheden. Daar zijn uiteraard kosten aan verbonden, maar die moeten worden gerelateerd aan de kosten voor het zittenblijven en, vooral, aan de voordelen voor de leerlingen en later voor de samenleving.

Het bestrijden van voortijdig schoolverlaten behelst tevens de ontwikkeling van de relatie school-gezin, aangezien de begeleiding van de jongere niet kan worden losgekoppeld van zijn gezinssituatie en van eventuele moeilijkheden in dat verband. De opleiding van leerkrachten moet duidelijke pedagogische principes omvatten inzake de aanpak van jongeren met leermoeilijkheden. Bovenop deze preventieve maatregelen is een curatieve aanpak nodig, waarbij jongeren die dreigen af te haken, georiënteerd worden naar kwalificerende trajecten die hun de mogelijkheid bieden hun algemene basisopleiding te voltooien en door de arbeidsmarkt gewaardeerde bekwaamheden te verwerven. Uiteraard moeten de opleidingsmogelijkheden, zowel qua personeel als qua pedagogische hulpmiddelen, dienovereenkomstig worden aangepast. Het deeltijds leren en werken is een bijzonder interessant alternatief, dat echter onvoldoende wordt benut en aantrekkelijker moet worden gemaakt. Om die reden acht de Raad het noodzakelijk het statuut van het leerlingwezen duidelijker te omschrijven en steunt hij de daartoe door de Nationale Arbeidsraad ondernomen acties. Er zouden nieuwe opleidingen kunnen worden voorgesteld, onder meer in de tertiaire en in de non-profitsector.

Het spreekt voor zich dat jongeren die deze richting volgen, toegang moeten hebben tot bij hun opleiding aansluitende stages in ondernemingen. Teneinde de werkgevers ertoe aan te zetten het aanbod van deeltijds leren, maar ook van de aan jonge werkzoekenden voorgestelde stages te stimuleren, beveelt de Raad aan de opleidingen en stages in de ondernemingen uit de particuliere sector in mindering te brengen van hun verplichtingen inzake indienstneming van jongeren in het kader van de startbaanovereenkomsten.

De transitiemogelijkheden die het technisch en beroepsonderwijs biedt naar hogere studies toe, zouden moeten worden gestimuleerd, zelfs indien dit type opleiding in de eerste plaats gericht is op het vinden van een baan, voor tal van opties trouwens met succes, zoals uit verschillende studies blijkt. Deze onderwijsrichtingen impliceren evenwel nog té vaak een "zakken naar een andere richting" van leerlingen die niet zijn geslaagd in het algemeen onderwijs. Dat creëert een negatief beeld en concentreert gedemotiveerde leerlingen die op het punt staan uit het onderwijssysteem te stappen. Dit moet veranderen. De opwaardering van de technische en beroepsrichtingen is reeds veel te lang aan de orde. Er moet een volledige en grondige herziening worden overwogen om de mentaliteit van de leerlingen, de ouders, de leerkrachten en de werkgevers te veranderen met het oog op kwaliteitsscholen waar jongeren worden voorbereid op beroepen die essentieel zijn voor de ontwikkeling van onze economie. De opties, de programma's, de begeleiding, enz. moeten worden gherdefinieerd in het kader van "ronde tafels" voor het technisch en beroepsonderwijs waar de onderwijswereld, inclusief zij die instaan voor de permanente beroepsopleiding, en de vertegenwoordigers van de beroepsverenigingen bij worden betrokken. De ondernemingen zal worden verzocht meer rechtstreeks aan de opleiding van de jongeren deel te nemen via aangepaste stages.

In Vlaanderen is daar een aanvang mee gemaakt met de nog verregaander ambitie om het secundair onderwijs te hervormen. Zo stelt de Commissie Monard, die breekt met de traditionele algemene, technische en beroepsrichtingen, niet alleen een nieuwe architectuur voor gebaseerd

op twee pijlers, de ene ter voorbereiding van hogere studies, de andere ter voorbereiding van de inschakeling in de arbeidsmarkt, maar ook een nieuwe organisatie van de schoolloopbaan en van de onderwijsmethoden.

Tweetaligheid is een troef om een baan in de wacht te slepen, vooral in Brussel, maar uiteraard ook in de andere gewesten. Ook de school kan bijdragen tot de intergewestelijke mobiliteit door haar aanbod inzake taalopleiding te verbeteren. Daarom moet het aanleren van ten minste één van de beide andere landstalen in alle netten worden verplicht, en dat van in de basisschool. Er moet kwaliteitsonderwijs worden aangeboden door te zorgen voor een goede opleiding van de leerkrachten en te voorzien in de noodzakelijke pedagogische instrumenten. Het veralgemeend organiseren van immersielessen moet het ook mogelijk maken de kennis van een vreemde taal te verankeren in de dagelijkse realiteit.

Ten slotte zouden, ter voorbereiding van de transitie naar het beroepsleven, tijdens de laatste cyclus van het secundair onderwijs in de technische en beroepsscholen, systematisch onderdompeling op de werkvloer en sollicitatietraining moeten worden georganiseerd, in nauwe samenwerking met opvoedkundigen en met speciaal daartoe opgeleide vertegenwoordigers van de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling.

Belang van de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling voor de eerste contacten met de arbeidsmarkt

Dankzij met name het stelsel van de wachtuitkering die jonge werkzoekenden zonder beroepservaring na zekere tijd genieten, richt de grote meerderheid van de jongeren zich aan het einde van hun schoolperiode tot de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling. In die zin is dat stelsel een belangrijk element van het inschakelingsbeleid, vooral voor de jongeren die a priori het verst verwijderd zijn van de arbeidsmarkt en die moeten worden aangemoedigd om zich als werkzoekenden te laten registreren.

Er bestaan reeds begeleidingsprocedures die aan jonge werkzoekenden zijn aangepast. De Raad steunt de maatregelen om deze procedures te versnellen en niet te dralen tot het einde van de wachttijd om een evaluatie te maken van het zoekgedrag naar werk van de jongeren. Reeds bij de inschrijving moet inderdaad een eerste persoonlijk contact worden geregeld om, door middel van een profielbepaling, een geïndividualiseerd begeleidingsaanbod te kunnen voorstellen. Er moet snel maar selectief worden opgetreden door de middelen, die slinken naarmate het aantal te begeleiden jongeren vanwege de crisis toeneemt, te bundelen.

Op basis van het begeleidingsproces moet een onderscheid kunnen worden gemaakt tussen, enerzijds, zij die in staat zijn zich direct op de gewone arbeidsmarkt aan te bieden, voor wie de strategie moet zijn "eerst werken" en, anderzijds, zij voor wie voorafgaandelijk specifiek actie moet worden ondernomen in het kader van een aanpak "eerst bekwaamheden verwerven".

Deze laatste groep moet zo snel mogelijk na het verlaten van het schoolsysteem specifieke begeleiding krijgen. Er moeten meer middelen dan op dit ogenblik het geval is, worden ingezet om die jongeren een programma op maat voor te stellen, in voorkomend geval in samenwerking met de daartoe erkende partners uit de particuliere sector of met partners uit de openbare sector. Een dergelijk programma moet op z'n minst de jongeren de kans bieden de voor inschakeling in de arbeidsmarkt vereiste bekwaamheden te verbeteren of te verwerven, en zulks in termen van kennis, vaardigheden, maar ook attitude. Vervolgens, of voor de meesten

onmiddellijk, moeten de door de arbeidsmarkt erkende en gewaardeerde kwalificaties worden verworven teneinde te vermijden dat ze langdurig werkloos worden. Het aanbod moet in de eerste plaats bestaan uit opleidingen die zijn aangepast aan deze jongeren die vaak hun studies hebben stopgezet, met tegelijkertijd concrete doelstellingen en stages in ondernemingen. Die aanpak wordt door de huidige crisis niet vergemakkelijkt aangezien deze laatste de vraag naar stages stimuleert, maar tegelijkertijd ook de mogelijkheden om stages te lopen in ondernemingen beperkt. De werkgevers die aan dergelijke programma's willen deelnemen, zouden extra financiële steun moeten krijgen, die toeneemt naarmate het scholingsniveau van de jonge stagiair lager is, maar tevens pedagogische bijstand in het kader van de begeleiding. Het aanbod van de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling kan ook bestaan uit aangepaste arbeidscontracten, waarbij de laaggeschoolde jongeren onmiddellijk met het werkelijke beroepsleven in de ondernemingen worden geconfronteerd. Dergelijke contracten zouden ook kunnen worden voorgesteld aan jonge langdurig werklozen, die voor het overige hun verbintenissen inzake opleiding en het zoeken van werk zijn nagekomen, opdat ze aldus een eerste beroepservaring zouden opdoen. Er moet echter op worden toegezien dat deze banen wel degelijk een springplank zijn naar de gewone arbeidsmarkt, zoals het geval is met de programma's "Individuele beroepsopleiding in de onderneming" in Brussel, "Individuele beroepsopleiding in de onderneming" in Vlaanderen en "Plan formation insertion" in Wallonië, programma's die er alle drie in voorzien dat de stage gevolgd wordt door een arbeidscontract.

Ongeacht de begeleidingsstrategie die wordt gevolgd, is het van belang dat de jongeren adhesie betuigen en dat hun verantwoordelijkheidsgevoel wordt bijgebracht middels een logisch geheel van rechten en plichten hunnentwege. Voor zij die zich daar niet aan houden, zouden trapsgewijze sancties kunnen worden overwogen in de vorm van een supplementaire termijn vooraleer ze recht hebben op de wachtuitkering, dit naar analogie met de tijdelijke schorsingen die worden opgelegd aan uitkeringsgerechtigde werklozen; de RVA wordt nu reeds op de hoogte gebracht van het eventueel niet-naleven van de verbintenissen door de werkzoekenden tijdens hun wachttijd.

Ook voor de jongeren zijn er zeer duidelijke regionale verschillen inzake werkgelegenheid en werkloosheid. De interregionale mobiliteit moet blijvend worden gestimuleerd omdat zij die verschillen mee helpt verkleinen. Jongeren zijn doorgaans mobieler, maar ze moeten er de middelen toe krijgen door bijvoorbeeld taalcurssussen te organiseren en, indien nodig, autorijlessen als oplossing voor verplaatsingsmoeilijkheden via het openbaar vervoer (atypische werktijden, bestemmingen met slechte verbindingen) en aangezien een rijbewijs voor bepaalde beroepen absoluut noodzakelijk is (koerier, handelsvertegenwoordiger, enz.). De samenwerkingsakkoorden die de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling de afgelopen jaren met succes hebben gesloten, moeten uiteraard - in het belang van iedereen - voortgang hebben.

Een arbeidsmarkt waar zoveel mogelijk personen toegang toe hebben

Tijdelijke arbeidsovereenkomsten en uitzendcontracten lijken, ongeacht het scholingsniveau van de jongeren, een steeds belangrijker stap te zijn in de inschakeling in de arbeidsmarkt. Terwijl deze eerste, zogenoemde preciaire contracten jongeren de kans bieden op die markt nuttige ervaring en bekwaamheden te verwerven, moeten zij snel naar vaste banen leiden. Het contract van onbepaalde duur blijft nog de norm omdat het beantwoordt aan een natuurlijk streven naar stabiliteit en het de ondernemingen in staat stelt personeelsleden die voldoening schenken, aan zich te binden. De moeilijkheden die sommige zeer kwetsbare groepen ervaren bij het vinden van

een vaste baan - vooral jongeren die voortijdig de school verlaten en vreemdelingen -, mogen dus niet uit het oog worden verloren. Hoewel het kader van het tijdelijk arbeidsstelsel in België, algemeen beschouwd, aangepast lijkt, is het in dat opzicht van belang dat de overheden erop toezien dat het daadwerkelijk wordt nageleefd, onder meer in termen van duur en verlenging, ter vrijwaring van de voorwaarden van een loyale concurrentie en teneinde het potentiële springplankeffect van die contracten te versterken.

Dankzij onder meer uitzend- en studentenarbeid - in België relatief weinig ontwikkelde arbeidsvormen - zullen de jongeren ongetwijfeld meer vertrouwd raken met het beroepsleven en zullen zij vlotter kunnen worden ingeschakeld. Dit kan vooral van belang zijn voor de kansengroepen, aangezien beroepservaring, zelfs indien beperkt in de tijd, des te nuttiger is naarmate het initiële scholingsniveau lager ligt.

Tegen die achtergrond kan de regelgeving inzake uitzendarbeid worden herbekeken teneinde "de iure" de rol te erkennen die hij "de facto" reeds speelt als instrument om jongeren in te schakelen in de arbeidsmarkt. In dat opzicht is het zaak om, in overleg met de sociale partners, de criteria vast te stellen die ervoor zorgen dat deze nieuwe bepalingen effectief de transitie waarborgen naar stabiele banen en de situatie van de jongeren op de arbeidsmarkt dus nog niet onzekerder maken. Teneinde de jongeren vooruitgang te laten boeken in hun loopbaan, zou tegelijkertijd met de uitzendsector kunnen worden onderhandeld over verbintenissen inzake opleiding en samenwerking aan het systeem ter validatie van de vaardigheden.

Zoals hierboven is gebleken, hebben de moeilijkheden inzake de inschakeling in de arbeidsmarkt veeleer betrekking op laaggeschoolden dan op jongeren in het algemeen. Opdat de overheidsmiddelen efficiënt zouden worden aangewend en de andere categorieën van werknemers en werkzoekenden billijk zouden worden bejegend, mogen dus geen op leeftijd gebaseerde lineaire maatregelen worden ingevoerd. Dergelijke maatregelen zouden aanleiding kunnen geven tot onderlinge substitutie van werknemers. Een algemeen beleid ter ondersteuning van de vraag naar laagverdieners is daarentegen van nature relevant voor jongeren. Onderzoek ter zake heeft immers uitgewezen dat het loonpeil wordt beïnvloed door onder meer de scholing, de leeftijd en het type van arbeidsovereenkomst. De bezoldigingsverwachtingen op de arbeidsmarkt zijn het laagst voor jongeren die voortijdig de school verlaten en, meer in het algemeen, voor laaggeschoolden. Het zijn dus precies zij die een beroep kunnen doen op de regeling met betrekking tot de lage lonen. Dat beleid wordt trouwens door de sociale partners aanbevolen vanuit een meer algemeen streven naar vereenvoudiging en transparantie van de steunmaatregelen. Zoals de sociale partners in het centraal akkoord aangeven, neemt dit niet weg dat daarbovenop bepaalde groepen bijzondere bijstand krijgen teneinde in de arbeidsmarkt te kunnen worden ingeschakeld, een en ander binnen de perken van een enveloppe die overeenstemt met de herbesteding van een deel van de middelen die op dit ogenblik worden aangewend voor de bijdrageverlagingen voor doelgroepen. De Raad denkt met name aan laaggeschoolde jongeren, met binnen deze groep bijzondere aandacht voor de categorieën van de zeer laaggeschoolden, van laaggeschoolden jonger dan 20 jaar, van laaggeschoolde jonge allochtonen en jonge gehandicapten; het risico is immers groot dat zij in de langdurige werkloosheid verzeild raken. De maatregelen ten gunste van laaggeschoolden met inschakelingsproblemen - bijvoorbeeld het "WEP-plus-plan" in Vlaanderen en de doorstromingsprogramma's in Brussel en Wallonië -, dankzij welke de betrokkenen de mogelijkheid krijgen hun vaardigheden middels een werkervaring te vergroten, zouden overigens

kunnen worden uitgebreid, waarbij er moet worden op toegezien dat die vaardigheden achteraf effectief kunnen worden gevaloriseerd in gewone banen.

De Raad herhaalt in dit opzicht zijn oproep tot veralgemening van de evaluatieprocedures van het ten uitvoer gelegde beleid. Speciaal erkende onafhankelijke organen moeten vlot toegang kunnen krijgen tot de administratieve gegevensbanken en voor de verschillende entiteiten moeten gemeenschappelijke analyse-instrumenten kunnen worden ontwikkeld.

De belangrijkste doelstelling wat jonge vrouwen betreft, is het valoriseren van hun opleiding, waarvan het niveau bij de nieuwe generaties hoger is dan dat van jonge mannen. De Raad constateert eens te meer dat de taakverdeling binnen de gezinnen meestal tot gevolg heeft dat de vrouw haar beroepsactiviteit onderbreekt of terugdringt bij een uitbreiding van het gezin. Het kan daarbij gaan om een volledig vrij genomen beslissing, die de Raad uiteraard respecteert, maar de invloed van de traditie mag niet worden onderschat. De gevolgen van een en ander voor het verloop van de beroepsloopbaan en het bezoldigingsniveau, een waarborg voor financiële onafhankelijkheid, zijn van die aard dat de Raad zijn oproep tot maatregelen herhaalt. Het werkterrein is ruim in die zin dat het, naast de campagnes die worden gevoerd om de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen duidelijk te maken, betrekking heeft op zowel het bezoldigingsbeleid als regelingen om arbeid en gezin beter met elkaar te verzoenen, zowel voor de mannen als voor de vrouwen.

Meer in het algemeen - het betreft immers niet alleen de vrouwen -, moet de overheid iedere vorm van discriminatie bestrijden. In dat opzicht mag de aandacht voor de arbeidsmarktsituatie van jongeren met een buitenlandse nationaliteit, maar wellicht ook voor die van jongeren van vreemde origine niet verslappen. De analyse toont immers aan dat ze te laaggeschoold zijn en dat ze veel meer moeilijkheden ondervinden dan Belgische jongeren om zich in de arbeidsmarkt te integreren en, meer nog, om een duurzame arbeidsovereenkomst in de wacht te slepen. In die situatie lijkt zo goed als geen verandering te komen. De Raad is van oordeel dat eerst en vooral het scholingsniveau van de jongsten moet worden opgetrokken; aangepaste taalopleidingen, begeleiding bij de studiekeuze en het tegengaan van voortijdig afhaken kunnen daartoe bijdragen. Voorts kan hij niet aanvaarden dat zij die thans een baan zoeken, in de steek of in onzekerheid worden gelaten. De Raad bepleit nogmaals het uitwerken van grootschaliger diversiteitsplannen. Zoals hierboven vermeld, hebben de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling een specifieke rol te vervullen voor die achtergestelde groepen, maar kunnen zij niet in de plaats treden van de particuliere of openbare werkgevers om die jongeren een volwaardige rol te laten spelen in onze samenleving.

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt

Inhoudstafel

Inleiding	29
1. Impact van de economische crisis op de inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt	31
1.1. Recent verloop van de jongerenwerkloosheid	31
1.2. Meting van de conjunctuurgevoeligheid van de jongerenwerkloosheid.....	33
2. Karakterisering van de bevolking van 15 tot 29 jaar	39
2.1. Demografie.....	39
2.2. Sociaaleconomisch statuut.....	42
2.2.1. Bevolking van 15 tot 64 jaar: vergelijking tussen de leeftijdsgroepen	42
2.2.2. Bevolking van 15 tot 29 jaar	48
3. Scholing	63
3.1. Scholingsniveau van de bevolking.....	63
3.1.1. Scholingsniveau van de 15-29-jarigen.....	63
3.1.2. Studerende en niet-studerende populatie van 15 tot 29 jaar	66
3.1.3. Scholingsniveau van de 25-29-jarigen ten opzichte van andere leeftijdsgroepen	68
3.1.4. Scholingsniveau van de 25-29-jarigen op basis van individuele kenmerken in België	70
3.2. Basisopleiding.....	74
3.2.1. Organisatie van het onderwijs in België.....	74
3.2.2. Oriëntaties en schoolachterstand	76
3.2.3. Beoordeling van de prestaties van de leerlingen: PISA.....	83
3.2.4. De problematiek van het voortijdig schoolverlaten.....	89
3.2.5. Hoger onderwijs	91
4. De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt	97
4.1. Studietype en inschakeling in de arbeidsmarkt	97
4.2. Verloop van het sociaaleconomische statuut van jongeren tussen 15 en 29 jaar.....	102
4.2.1. Internationale vergelijking	103
4.2.2. In België	106
4.3. Duur van de inschakelingsfase	110
4.4. Sociaaleconomisch statuut van de niet-studerende populatie	113
4.4.1. De arbeidsmarktsituatie één jaar na het beëindigen van de studies.....	113
4.4.2. De arbeidsmarktsituatie na het behalen van het hoogste diploma.....	115
4.5. Multivariate analyse van de transities op arbeidsmarkt.....	118
4.5.1. De transities op de arbeidsmarkt aan de hand van de EAK	119
4.5.2. De overgangen op de arbeidsmarkt aan de hand van de SILC-enquêtes	127
5. Werkgelegenheid bij jongeren	133
5.1. Tijdelijke contracten.....	133
5.1.1. Belang van tijdelijke arbeid	133
5.1.2. Belang van uitzendarbeid.....	135
5.1.3. De looptijd van tijdelijke contracten	137
5.1.4. Redenen voor tijdelijke contracten.....	138
5.1.5. Tijdelijk werk na het behalen van het hoogste diploma	139
5.2. Deeltijdarbeid.....	141
5.2.1. Belang van deeltijdarbeid.....	141
5.2.2. Redenen voor deeltijdarbeid.....	143
5.2.3. Deeltijdarbeid na het behalen van het hoogste diploma.....	144

5.3.	De kwaliteit van de werkgelegenheid van jongeren	146
5.3.1.	Een analyse van de tijdelijke werkgelegenheid bij de jongeren	146
5.3.2.	Een analyse van de deeltijdse werkgelegenheid bij jongeren	153
5.3.3.	Precaire banen: een springplank naar een kwalitatieve inschakeling in de arbeidsmarkt? Een lezing van Cockx en Picchio (2009)	161
5.4.	De lonen van jonge werknemers.....	167
5.4.1.	Verdeling en evolutie van de lonen.....	167
5.4.2.	Transversale loonprofielen per leeftijd volgens de SILC-gegevens.....	177
5.4.3.	De bepalende elementen voor het loon volgens de SILC-gegevens	179
6.	Werkloosheid en inactiviteit bij jongeren	183
6.1.	Al dan niet werkervaring bij werkloosheid.....	183
6.2.	Al dan niet werkervaring bij inactiviteit	184
	Bijlage.....	187
	Bibliografie	191

Inleiding

Om de specifieke situatie van de jongeren op de arbeidsmarkt beter te duiden, heeft de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid ervoor gekozen de gehele periode die hen van de school naar werkgelegenheid brengt in ogenschouw te nemen. Het onderwijs is immers meer dan ooit de sleutel tot een geslaagde inschakeling in de arbeidsmarkt, maar sommige individuele kenmerken, zoals geslacht, nationaliteit of verblijfplaats oefenen ook een invloed uit op de voorwaarden van de overgang naar het beroepsleven en de kwaliteit van de baan.

De inschakeling van de jongeren kan niet los van de algemene economische toestand worden bestudeerd. Het eerste hoofdstuk van dit verslag handelt dan ook over de impact van de huidige economische crisis.

Evenmin als de andere leeftijdsgroepen van de bevolking, vormen de jongeren een homogene groep. Het tweede hoofdstuk beoogt derhalve hun kenmerken in demografische en sociaaleconomische termen te preciseren.

Daarentegen zien alle jongeren zich, op verschillende leeftijden en met een uiteenlopend scholingsniveau, geconfronteerd met de overgang van de school naar het beroepsleven. Het derde hoofdstuk van het verslag beoogt een beschrijving te geven van de opleiding die jongeren voorbereidt op het leven in de samenleving en hun de middelen aanreikt om te zorgen voor hun persoonlijke ontwikkeling. Achtereenvolgens worden het onderwijssysteem in de drie gemeenschappen van het land, de studierichtingen en hun resultaten bekeken.

In het vierde hoofdstuk wordt de transitie op zichzelf bestudeerd. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de verschillende fasen waaruit ze kan bestaan - d.w.z. werkloosheid, perioden van werkgelegenheid gevolgd door perioden van werkloosheid, tijdelijke of deeltijdse jobs voordat een permanente en voltijdse baan wordt gevonden - en die naar gelang van de persoon kunnen verschillen.

Uit de diverse analyses blijkt dat mensen stabiliteit beogen. Die stabiliteit staat echter niet open voor allen, zoals in het vijfde hoofdstuk wordt aangetoond in het onderzoek van de arbeidsvoorwaarden van de jongeren aan het begin van het beroepsleven.

Ten slotte wordt in het zesde hoofdstuk duidelijk gemaakt dat een gedeelte van de jongeren er niet in slaagt zich langdurig in de arbeidsmarkt te integreren, waarbij een minderheid zelfs tien jaar na het beëindigen van hun studies nog geen beroepsactiviteit heeft uitgeoefend; anderen worden door de levensomstandigheden gedwongen zich ten minste tijdelijk uit de arbeidsmarkt terug te trekken.

1. IMPACT VAN DE ECONOMISCHE CRISIS OP DE INSCHAKELING VAN JONGEREN IN DE ARBEIDSMARKT

In vergelijking met ouderen kan voor jongeren de situatie op de arbeidsmarkt tijdens recessies sneller verslechteren. Enerzijds omdat ze aan het einde van hun studies per cohort op een inkrimpende arbeidsmarkt terechtkomen, wat hun werkloosheidsgraad automatisch naar omhoog duwt. En anderzijds worden ze benadeeld door een grotere selectiviteit bij de rekruteringen, omdat ze geen of minder ervaring hebben en niet noodzakelijk de sollicitatietechnieken beheersen; vandaar het belang van een specifieke begeleiding. Zij die werk hebben ten slotte, lopen mogelijks het grootste risico bij personeelsinkrimpingen, omdat ze minder anciënniteit en ervaring hebben, de werkgever minder in hun opleidingskapitaal heeft geïnvesteerd en ze vaker een tijdelijk contract hebben.

1.1. Recent verloop van de jongerenwerkloosheid

Op jaarbasis is het aantal jonge niet-werkende werkzoekenden – van jonger dan 25 jaar – sinds eind 2008 sneller gestegen dan het aantal oudere werkzoekenden. Het verschil tussen deze respectieve groeicijfers is sinds maart 2009 veel groter geworden en bereikte in juni 2009 een piek van 7 procentpunten: de stijging beliep respectievelijk 18 en 11 pct. voor de jongeren en de ouderen. In augustus lag het aantal werkloze jongeren 14 pct. hoger dan een jaar voordien; voor de werkzoekenden van 25 jaar en ouder bedroeg de stijging ongeveer 1 pct. Zo telde de RVA 137.000 jonge werklozen, die iets minder dan een kwart van de werkzoekenden vertegenwoordigden.

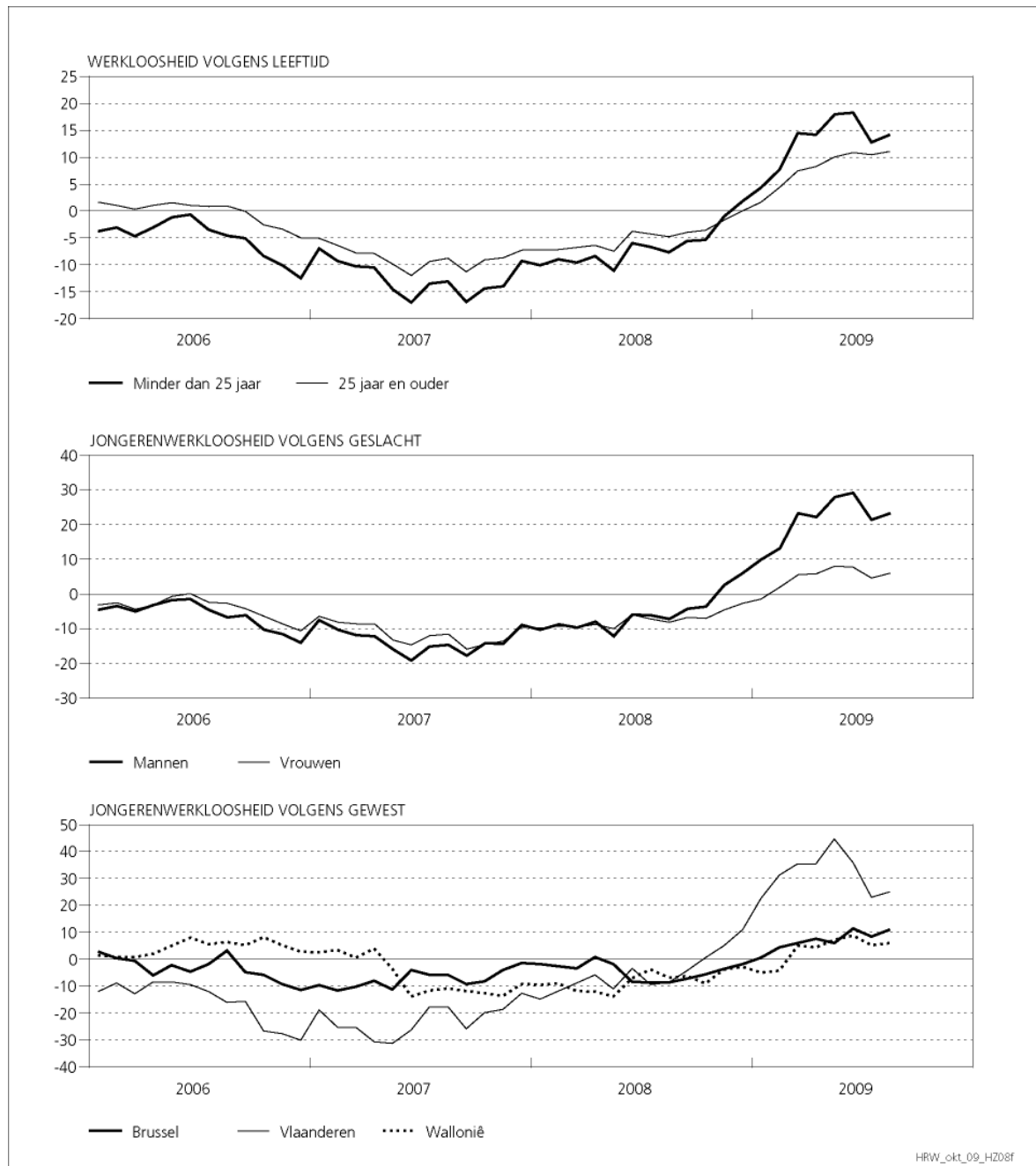
In de huidige economische context zijn de kansen om na de studies vrij snel te worden aangeworven bijzonder klein en jonge gediplomeerden die beslissen hun studies niet voort te zetten, lopen het risico werkloos te worden. Dat is vooral zo voor laaggeschoolden, zoals we hierna zullen zien.

Tot de zomer van 2008 was de ontwikkeling van de werkloosheid bij jonge mannen en vrouwen vrij gelijklopend. Sinds november 2008 is de werkloosheid van mannen jonger dan 25 jaar op jaarbasis beginnen te stijgen, terwijl het aantal jonge werkzoekende vrouwen tot in januari 2009 is blijven dalen. De stijging van het aantal jonge werkzoekende mannen bereikte een piek van 29 pct. in juni 2009. Bij de vrouwen bedroeg de sterkste stijging tot dusver nooit meer dan 8 pct. Dit uiteenlopende verloop laat zich verklaren door de voortbestaande verschillen in de verdeling van de werkgelegenheid per geslacht tussen de bedrijfstakken, die in dit stadium verschillend door de crisis worden getroffen. Er zijn relatief meer mannen dan vrouwen die werken of op zoek zijn naar werk in de industrie of bouw, en het omgekeerde geldt voor de dienstensector.

Ook per gewest wordt een verschillend evolutieprofiel vastgesteld. Door het grotere aantal banen in de particuliere sector, vooral in de industrie, is de jongerenwerkloosheid in Vlaanderen het sterkst conjunctuurgevoelig. Het aantal werkzoekenden jonger dan 25 jaar is er sinds oktober 2008 in een almaar sneller tempo gestegen en bereikte een piek van zowat 45 pct. op jaarbasis in mei 2009. De maanden daarna is het stijgingspercentage afgezwakt maar het bleef hoger dan 20 pct. In Brussel is het aantal jonge werkzoekenden sinds het begin van het jaar onophoudelijk gestegen en in juni werd een toename van 12 pct. waargenomen. In Wallonië, daarentegen, kwam het aantal jonge werklozen pas vanaf maart hoger uit dan een jaar voordien en het stijgingspercentage heeft er tot dusver de grens van 10 pct. niet overschreden.

Grafiek 1 – Recent verloop van de jongerenwerkloosheid

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar)

Bron: RVA.

De geharmoniseerde werkloosheidsgraad, opgesteld op basis van de arbeidskrachtentelling, geeft enerzijds aan dat de jongerenwerkloosheidsgraad – zowel in België als in de EU15 in haar geheel – veel hoger is dan die van de totale bevolking op arbeidsleeftijd en anderzijds dat de situatie van de jongeren op de Belgische arbeidsmarkt verschillend is van het Europese gemiddelde, wat ook tijdens de recessie blijft gelden. Ondanks de relatieve maandelijkse volatiliteit van de geharmoniseerde werkloosheidsgraad van jongeren in België, vooral in vergelijking met het gemiddelde van de EU15, wordt sinds de zomer van 2008 een stijgende tendens waargenomen. In

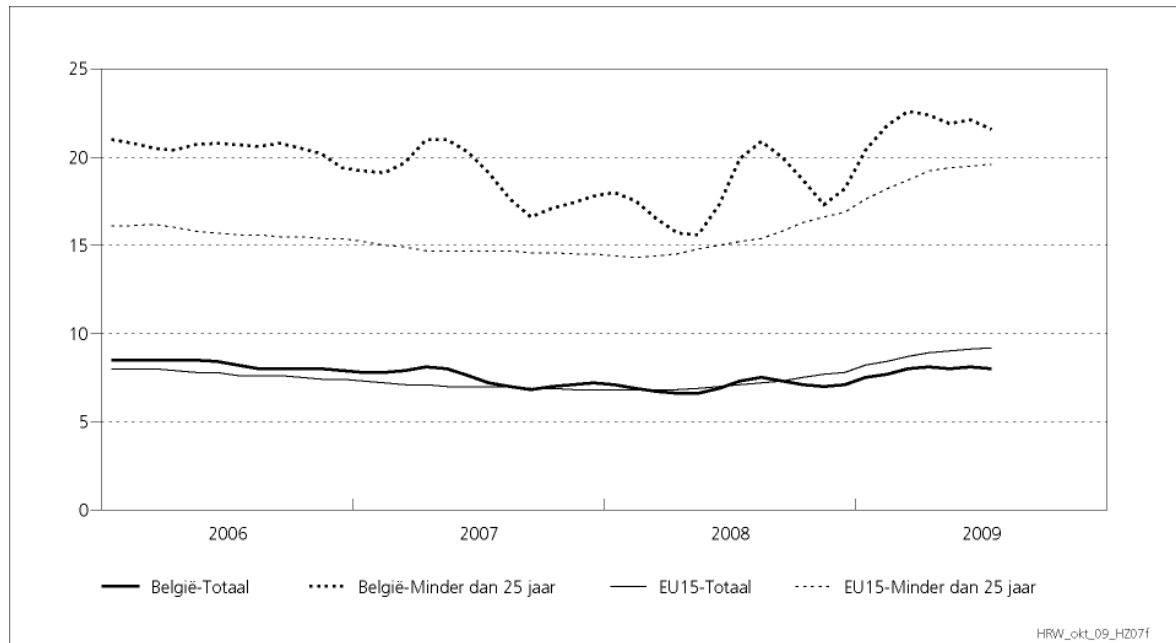

België kwam de geharmoniseerde werkloosheidsgraad van jongeren in juni uit op 22,1 pct., dat is bijna 5 procentpunten meer dan in juni 2008. In juli daalde hij enigszins, tot 21,6 pct.; op jaarbasis hield dit een stijging in met 2 procentpunten. Het EU-gemiddelde beliep toen 19,6 pct., dat is een stijging van 4,4 punten in vergelijking met het jaar voordien.

Ter vergelijking: In België bedroeg de geharmoniseerde werkloosheidsgraad voor de volledige bevolking 8 pct. in juli 2009, dat is meer dan één procentpunt minder dan het EU15-gemiddelde. Die ratio was pas sinds eind 2008 beginnen te stijgen, dus later dan gemiddeld in de EU.

Grafiek 2 – Geharmoniseerde werkloosheidsgraad

(procenten van de beroepsbevolking op arbeidstijd, seizoengezuiverde maandelijkse gegevens)

Bron: Eurostat.

1.2. Meting van de conjunctuurgevoeligheid van de jongerenwerkloosheid

Veelal wordt aangenomen dat de arbeidsmarktsituatie van jongeren sterker dan die van oudere personen onderhevig is aan de gevolgen van de economische conjunctuur.

Volgens de OESO is de jongerenwerkloosheid in de OESO-landen inderdaad duidelijk conjunctuurgevoeliger is dan de werkloosheid bij volwassenen (OESO, 2008). Uit deze studie blijkt bovendien dat de conjunctuurgevoeligheid afneemt met de leeftijd: in de meeste landen is ze groter voor tieners (15-19 jaar) dan voor jongvolwassenen (20-24 jaar). De resultaten inzake de conjunctuurgevoeligheid van de werkgelegenheidsgraad van de jongeren blijken minder eenduidig in de verschillende OESO-landen.

In dit deel wordt nagegaan of deze conclusie ook opgaat voor België. Dit zal gebeuren aan de hand van de administratieve gegevens inzake het aantal niet-werkende werkzoekenden, een exhaustieve reeks die over een lange periode voorhanden is, nl. vanaf 1982¹ 2. De tijdreeks inzake het totale aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) werd opgesplitst in drie leeftijdsgroepen, nl. de werklozen van respectievelijk minder dan 30 jaar oud, 30 tot 44 jaar en 45 jaar en ouder. Deze gegevens werden tevens opgesplitst volgens gewest. De betreffende brutoreeksen werden gezuiverd voor seizoeninvloeden, waarna hun trendverloop werd verwijderd. De overblijvende conjuncturele component werd genormaliseerd³.

Voor de activiteit werd de langetermijnreeks inzake het Belgische bbp naar volume gebruikt⁴, die op dezelfde wijze werd genormaliseerd. De bekomen werkloosheidsreeksen konden vervolgens worden vergeleken met de verkregen bbp-reeks. Voor elk van de werkloosheidsreeksen werd de momentane correlatie berekend met het bbp, evenals de correlatiecoëfficiënten bij een vertraging van 1 tot en met 4 kwartalen ten opzichte van het bbp. Ten slotte werd nagegaan bij welke vertraging de correlatie het sterkst was⁵.

Tabel 1 - Conjunctuurgevoeligheid van de werkloosheid in België over de periode 1982-2008
(sterkste correlatie en, tussen haakjes, de vertraging in kwartalen waarbij deze voorkomt)

	Totaal	Minder dan 30 jaar	30 tot 44 jaar	45 jaar en ouder
Totaal, waarvan:	-0,65 (2)	-0,73 (1)	-0,72 (2)	-0,31 (4)
Mannen	-0,64 (2)	-0,75 (1)	-0,75 (1)	-0,30 (4)
Vrouwen	-0,63 (2)	-0,69 (2)	-0,67 (3)	-0,31 (4)
Brussel	-0,56 (3)	-0,65 (2)	-0,62 (3)	-0,23 (4)
Vlaanderen	-0,66 (2)	-0,75 (1)	-0,73 (2)	-0,31 (4)
Wallonië	-0,58 (4)	-0,61 (2)	-0,64 (4)	-0,31 (4)

Bronnen: INR, RVA.

In alle gevallen werd, zoals verwacht, een negatieve correlatie bekomen: een sterkere (zwakkere) activiteit leidt immers tot minder (meer) werkloosheid. Het verband tussen (de conjuncturele componenten van) het totale aantal niet-werkende werkzoekenden in België en de activiteit is het sterkst bij een vertraging van 2 kwartalen; de correlatiecoëfficiënt bedraagt dan -0,65.

¹ Een onderzoek naar de conjunctuurgevoeligheid van de geharmoniseerde werkloosheids- en werkgelegenheidsgraden, op basis van de resultaten van de arbeidskrachtentelling, lijkt immers minder aangewezen. Zo is de beschikbare periode heel wat korter (voor België kwartaalgegevens vanaf 1999), maar vooral zijn de resultaten ervan, aangezien het een enquête betreft, puntschattingen omgeven door een betrouwbaarheidsinterval, waardoor veranderingen in de resultaten van kwartaal tot kwartaal met voorzichtigheid ingeschat moeten worden. Het valt dan ook minder precies te achterhalen in welke mate de opgetekende ontwikkelingen precies aan conjunctuurinvloeden toegeschreven kunnen worden.

² De impact van de sinds 1982 doorgevoerde aanpassingen in de registratieprocedures (bv. m.b.t. de jongeren in wachttijd en inzake vrijstellingen) kon niet worden afgezonderd.

³ Dit houdt in dat de reeks wordt herschaald tot een reeks waarvan het gemiddelde over de beschouwde periode gelijk is aan 100 en de standaardafwijking gelijk is aan 1.

⁴ Mogelijks kunnen de resultaten inzake de conjunctuurgevoeligheid in de verschillende gewesten enigszins vertekend zijn door het feit dat voor het bbp geen kwartaalreeksen per gewest beschikbaar zijn. Gezien de sterke onderlinge afhankelijkheid van de economische activiteit in de verschillende gewesten, evenals omwille van het grote belang van Brussel als plaats van tewerkstelling voor een groot aantal Vlamingen en Walen (waardoor de werkloosheid in die beide gewesten tevens afhankelijk is van de activiteit in Brussel), kan echter verwacht worden dat de mogelijke impact van deze vertekening eerder beperkt uitvalt.

⁵ Dit is, bij welke vertraging (van 0 tot 4 kwartalen) een maximale correlatie (in absolute waarde) werd bekomen.

Dit verband is duidelijk het minst uitgesproken voor de werklozen van 45 jaar en ouder: de maximale (in absolute waarde) correlatiecoëfficiënt bedraagt slechts -0,31, en wordt pas bereikt bij een vertraging van 4 kwartalen. Deze conclusie hoeft geen verwondering te wekken, aangezien een aanzienlijk deel van hen beroep kan doen op het statuut van oudere werkloze, waardoor ze niet beschikbaar hoeven te zijn voor de arbeidsmarkt. Ondanks een waarschijnlijke conjunctuurgevoelige instroom in de werkloosheid⁶, blijft de uitstroom hierdoor zeer beperkt, zelfs wanneer de conjunctuur heropleeft⁷. Bovendien focussen de begeleidingsprogramma's tot op heden minder op oudere werkzoekenden, wat hun uitstroomkansen eveneens beperkt.

De conjunctuurgevoeligheid is heel wat groter bij de werklozen van minder dan 45 jaar oud: zowel voor de 30-44-jarigen als de werklozen van minder dan 30 jaar oud, is de sterkste correlatie (in absolute waarde) iets meer dan 0,70. Wel onderscheidt de jongerenwerkloosheid zich door een snellere reactie ten opzichte van de activiteit: het sterkste verband wordt voor de werklozen van minder dan 30 jaar al na 1 kwartaal gevonden; bij de 30-44-jarigen is dat pas na 2 kwartalen het geval.

Deze vaststellingen gelden over het algemeen ook voor de gewesten: in elk van de drie gewesten is de werkloosheid bij ouderen het minst conjunctuurgevoelig, is de omvang van die sensibeleit bij de jongeren en bij de volwassenen vergelijkbaar en reageert de jongerenwerkloosheid het snelst op conjunctuurbewegingen. Wel blijkt zowel voor de werklozen van minder dan 30 jaar als voor de 30-44-jarige werkzoekenden de conjunctuurgevoeligheid het sterkst te zijn in Vlaanderen, wat verklaard kan worden door een relatief groter belang van de werkgelegenheid in de particuliere sector, onder meer in de industrie.

De relatief sterkere aanwezigheid van mannen in dergelijke branches verklaart ook waarom de mannelijke werkloosheid in België en in de drie gewesten conjunctuurgevoeliger uitvalt dan de vrouwelijke. Over de periode 1982-2008 vallen de correlatiecoëfficiënten bij de mannen immers systematisch hoger uit dan bij de vrouwen, en bovendien reageert de mannelijke werkloosheid sneller dan die bij de vrouwen.

Tabel 2 - Conjunctuurgevoeligheid van de werkloosheid in Vlaanderen over de periode 1999-2008
(sterkste correlatie en, tussen haakjes, de vertraging in kwartalen waarbij deze voorkomt)

	Totaal	Minder dan 30 jaar	30 tot 44 jaar	45 jaar en ouder
Totaal, waarvan:	-0,76 (2)	-0,87 (1)	-0,81 (2)	-0,49 (4)
Laaggeschoold	-0,72 (2)	-0,88 (1)	-0,83 (1)	-0,47 (4)
Middengeschoold	-0,77 (2)	-0,86 (1)	-0,78 (2)	-0,51 (4)
Hooggeschoold	-0,84 (2)	-0,82 (2)	-0,82 (2)	-0,58 (4)
Belgen	-0,77 (2)	-0,87 (1)	-0,83 (2)	-0,49 (4)
Overige EU15-onderdanen	-0,65 (3)	-0,74 (1)	-0,72 (3)	-0,41 (4)
Niet-EU15-onderdanen	-0,54 (1)	-0,62 (1)	-0,50 (0)	-0,38 (4)

Bronnen: INR, VDAB.

⁶ Bij herstructureringen worden de oudere werknemers immers vaak het eerst getroffen.

⁷ Het statuut van oudere werkloze werd over de onderzochte periode een aantal keer aangepast. Over de meer recente periode 1999-2008 ligt de conjunctuurgevoeligheid hoger (correlatiecoëfficiënt van -0,49), wat te maken kan hebben met het feit dat het beroep op het statuut werd bemoeilijkt (o.a. werd de leeftijdsgrens opgetrokken van 50 naar 58 jaar).

Verwacht kan ook worden dat de sensibiteit van de werkloosheid afhangt van het scholingsniveau van de betrokkenen. Er zijn echter geen lange tijdreeksen beschikbaar inzake het scholingsniveau van de NWWZ in België. Daarom werd gebruik gemaakt van een reeks inzake de werkloosheid in Vlaanderen, vanaf 1999, waarvoor deze opsplitsing wel voorhanden is. Over deze meer recente periode is de werkloosheid voor alle beschouwde leeftijdsgroepen iets conjunctuurgevoeliger dan over de periode 1982-2008 (de correlaties liggen hoger), maar de vertraging ten opzichte van het activiteitsverloop blijft telkens hetzelfde.

De resultaten bevestigen dat de werkloosheid bij ouderen veruit het minst conjunctuurgevoelig is, maar de jongerenwerkloosheid in Vlaanderen blijkt sinds 1999 toch iets conjunctuurgevoeliger te zijn dan die van de 30-44-jarigen (-0,87 bij 1 kwartaal vertraging tegenover -0,81 bij 2 kwartalen).

Alhoewel de sensibiteit in deze beide leeftijdscategorieën voor alle scholingsniveaus zeer hoog is, is ze het hoogst bij de laaggeschoolden. Deze arbeidskrachten zijn immers het sterkst ruim beschikbaar, waardoor werkgevers het minder noodzakelijk kunnen vinden hen in dienst te houden wanneer de activiteit terugvalt. Voor hooggeschoolden, maar ook voor middengeschoolden (bv. voor bepaalde technische functies), daarentegen, speelt het fenomeen van "labour hoarding" vaker: bij afnemende vraag kan de werkgever, voor specifieke personeelsfuncties, beslissen het betreffende personeelslid toch in dienst te houden, om, bij het hernemen van de activiteit, onmiddellijk weer over personeel met de juiste vaardigheden te kunnen beschikken.

Mogelijks speelt ook het feit dat hogergeschoolden in grotere mate dan laaggeschoolden werkzaam zijn met een bediendencontract een rol. Het ontslaan van een bediende is immers aanzienlijk moeilijker en brengt meer kosten met zich dan voor een arbeider.

Bij de werklozen van 45 jaar en ouder, daarentegen, neemt de conjunctuurgevoeligheid relatief toe met het scholingsniveau. Mogelijkerwijs kan dit verklaard worden doordat hogergeschoolde oudere werkzoekenden nog kansen op werk hebben op de arbeidsmarkt, wat voor lagergeschoolden, zelfs bij economische heroplevingen, heel wat minder het geval is.

Ook voor de opsplitsing volgens nationaliteit werden VDAB-gegevens gebruikt vanaf 1999. Ongeacht de leeftijdscategorie blijkt de werkloosheid het meest conjunctuurgevoelig bij de Belgen, gevolgd door de overige EU15-onderdanen. De sensibiteit is het kleinst bij de niet-Europese vreemdelingen, maar de vertraging is korter dan voor de twee andere groepen. Mogelijks houdt deze enigszins onverwachte conclusie verband met de relatieve instabiliteit van de basisreeks⁸.

---

⁸ Deze reeks is immers deels afhankelijk van niet-arbeidsmarktgebonden ontwikkelingen, zoals de in het verleden doorgevoerde naturalisaties van vreemdelingen. Aangezien het aantal niet-Europese werklozen vrij beperkt is, kunnen dergelijke maatregelen een relatief grote impact hebben op de voor deze analyse gebruikte statistische basisreeks.

Samenvatting

Sinds eind 2008 ligt de stijging op jaarbasis van het aantal niet-werkende werkzoekenden jonger dan 25 jaar hoger dan die van de oudere werklozen. In totaal telde de RVA in augustus 137.000 jonge werkzoekenden. De werkloosheid bij jonge mannen is sedert november 2008 onafgebroken toegenomen. Het aantal jonge vrouwelijke werkzoekenden, daarentegen, bleef teruglopen tot januari 2009 en de grootste stijging tot dusver beliep niet meer dan 8 pct. Deze uiteenlopende ontwikkeling kan worden verklaard door de nog steeds bestaande verschillen inzake de verdeling van de werkgelegenheid per geslacht tussen de bedrijfstakken, die momenteel op uiteenlopende wijze getroffen worden door de crisis. Tegen die achtergrond is het aantal jonge werkzoekenden in Vlaanderen, als gevolg van een groter aandeel van de werkgelegenheid in de particuliere sector, onder meer in de industrie, vanaf oktober 2008 in een steeds sneller tempo toegenomen, tot een piek van bijna 45 pct. in mei 2009. In Brussel en vooral in Wallonië kwam de stijging van de werkloosheid bij de min-25-jarigen later op gang en de toename was er gematigder dan in Vlaanderen.

De werkloosheid van zowel jongeren als volwassenen is sterk conjunctuurgevoelig, maar de jongerenwerkloosheid reageert sneller op veranderingen in de economische activiteit. Voor wat de jongeren betreft, is de conjunctuurgevoeligheid het sterkst in Vlaanderen, bij mannen en bij lagergeschoolden.

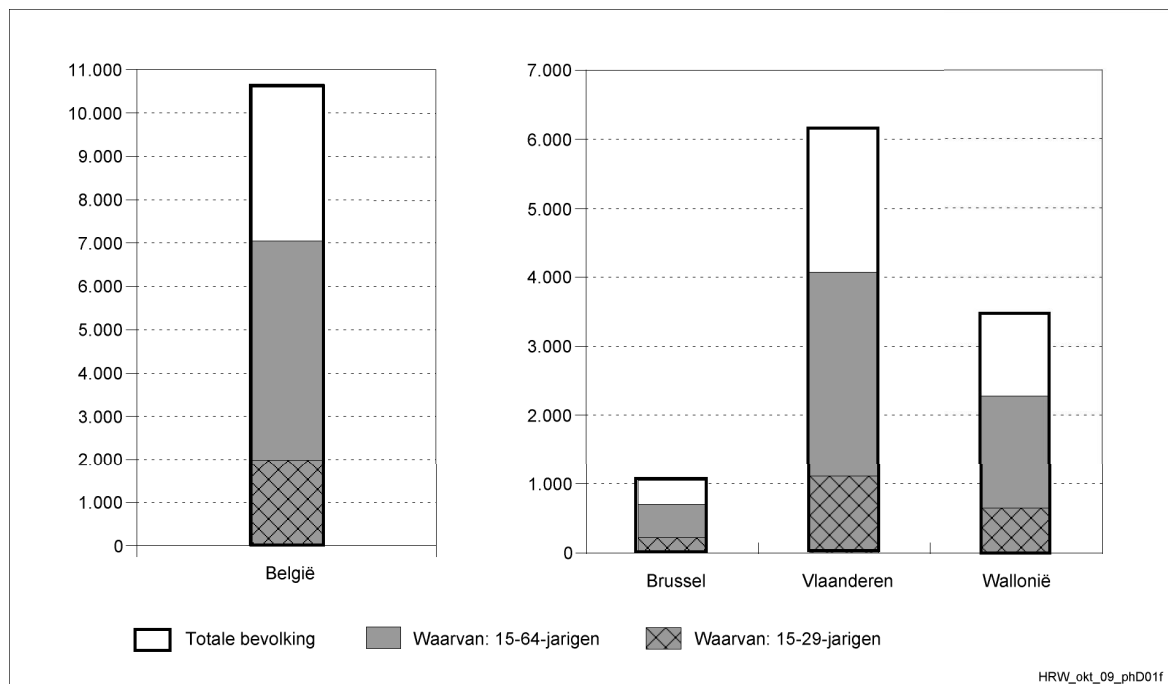

2. KARAKTERISERING VAN DE BEVOLKING VAN 15 TOT 29 JAAR

2.1. Demografie

Op een totale bevolking van zowat 10.700.000 inwoners telde België op 1 januari 2008 nagenoeg 2 miljoen personen tussen 15 en 29 jaar; 1.110.000 woonden in Vlaanderen, 650.000 in Wallonië en 220.000 in Brussel.

Grafiek 3 - Structuur van de bevolking naar leeftijdsgroep op 1 januari 2008
(duizenden personen)

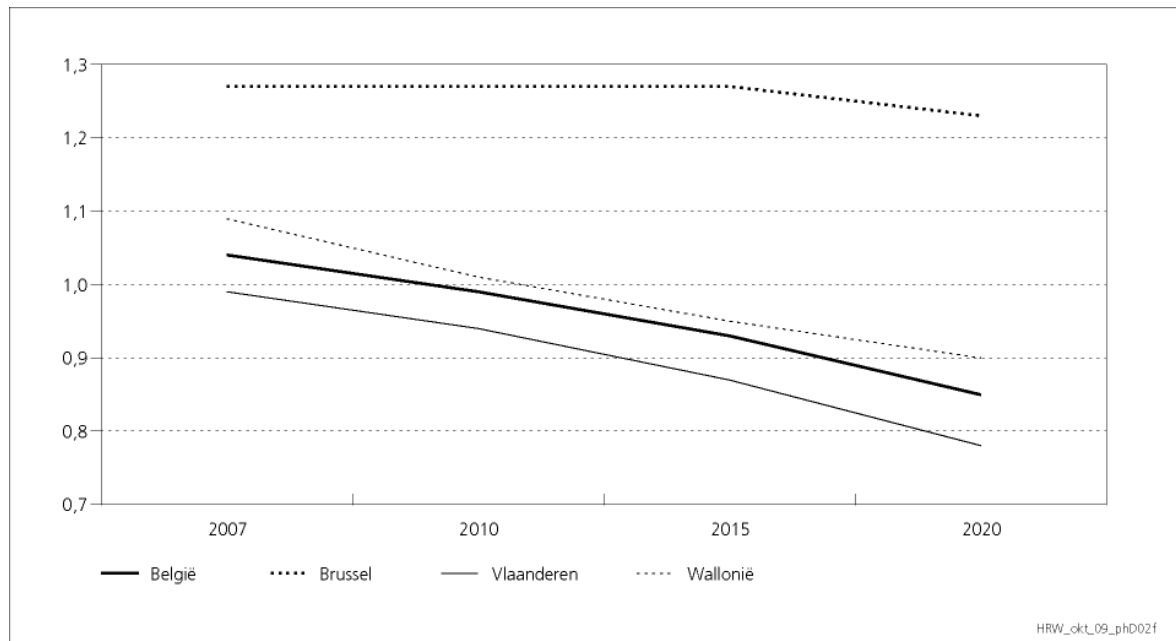
Bron: ADSEI.

De verdeling van de groep van de 15-29-jarigen naar gewest verschilt van die van de totale bevolking. In Brussel vertegenwoordigen die jonge volwassenen 21 pct. van de bevolking, tegen 18 pct. in Vlaanderen. Met nagenoeg 19 pct. neemt Wallonië een tussenpositie in die aanleunt bij het gemiddelde van België.

Die differentiëring zal zich de komende jaren nog uitdiepen: in Vlaanderen zal de bevolking sterker vergrijzen dan in Wallonië en vooral in Brussel; het laatstgenoemde gewest zal profijt trekken zowel van een hoger geboortecijfer als van een positief migratiesaldo. Die demografische ontwikkelingen blijven niet zonder gevolg voor de arbeidsmarkt en de weerslag ervan zal zich vanaf de eerstvolgende jaren doen gevoelen.

Grafiek 4 - Vervangingsratio van de actieven

(verhouding tussen het aantal personen van 15 tot 24 jaar en die van 55 tot 64 jaar)

Bron: FPB-ADSEI.

Zo daalt de vervangingsratio van de actieven, gemeten als de verhouding tussen het aantal personen van 15 tot 24 jaar en die van 55 tot 64 jaar. Die daling van het arbeidsaanbod versnelt in Vlaanderen. In 2020 zal de instroom in de bevolking op arbeidsleeftijd, namelijk de 15-24-jarigen, er maar 78 pct. meer vertegenwoordigen van de 55-64-jarigen, die aan het einde van hun loopbaan zijn. Wallonië laat tot 2010 een positieve vervangingsratio optekenen, maar later zullen de generaties die de arbeidsmarkt verlaten niet meer volledig worden vervangen door de toetredende generaties. In Brussel, daarentegen, zal de komst van cohorten van jongeren die systematisch talrijker zijn dan zij die stilaan de arbeidsmarkt gaan verlaten over het geheel van de beschouwde periode zorgen voor een potentieel additioneel arbeidsaanbod van meer dan 20 pct.

In totaal telde België op 1 januari 2008 ongeveer 970.000 inwoners van buitenlandse nationaliteit, dat is 9 pct. van de bevolking. De indeling van de bevolking volgens nationaliteit verschilt, meer nog dan de leeftijdsstructuur, sterk tussen de drie gewesten. Zo varieert het aandeel van de niet-Belgische inwoners van minder dan 6 pct. in Vlaanderen tot 28 pct. in Brussel; Wallonië ligt dicht bij het gemiddelde van het land.

Voegt men aan het criterium van de nationaliteit een opsplitsing volgens leeftijd toe, dan blijkt dat bijna één jonge Brusselaar op drie niet de Belgische nationaliteit heeft: 18 pct. zijn onderdanen van landen van de Europese Unie en 14 pct. hebben een niet-Europese nationaliteit, voornamelijk de Marokkaanse of de Turkse. In Vlaanderen en in Wallonië maken de jongeren van buitenlandse nationaliteit slechts 7 à 8 pct. uit van de 15-29-jarigen, ongeveer de helft ervan is afkomstig uit een lidstaat van de EU27.

Tabel 3 - Bevolking op 1 januari 2008: opsplitsing volgens nationaliteit en leeftijdsgroep

	Duizenden personen			Procenten van de overeenstemmende groep		
	15-29 jaar	15-64 jaar	Totaal	15-29 jaar	15-64 jaar	Totaal
BELGIË						
Belgen	1.776	6.310	9.695	89,8	89,5	90,9
Overige EU15-onderdanen	92	444	595	4,6	6,3	5,6
Overige EU27-onderdanen	19	51	64	1,0	0,7	0,6
Rest van de wereld	91	242	313	4,6	3,4	2,9
Totaal	1.979	7.047	10.667	100,0	100,0	100,0
Brussel						
Belgen	149	470	753	67,7	67,1	71,9
Overige EU15-onderdanen	31	116	150	13,9	16,6	14,3
Overige EU27-onderdanen	9	26	32	4,1	3,6	3,0
Rest van de wereld	31	89	113	14,3	12,7	10,8
Totaal	220	701	1.048	100,0	100,0	100,0
Vlaanderen						
Belgen	1.033	3.801	5.807	93,0	93,4	94,2
Overige EU15-onderdanen	30	149	202	2,7	3,7	3,3
Overige EU27-onderdanen	8	19	24	0,7	0,5	0,4
Rest van de wereld	39	99	129	3,5	2,4	2,1
Totaal	1.111	4.068	6.162	100,0	100,0	100,0
Wallonië						
Belgen	595	2.038	3.135	91,7	89,5	90,7
Overige EU15-onderdanen	31	179	243	4,8	7,9	7,0
Overige EU27-onderdanen	2	6	8	0,4	0,3	0,2
Rest van de wereld	21	54	70	3,2	2,4	2,0
Totaal	649	2.278	3.457	100,0	100,0	100,0

Bron: ADSEI.

Evenmin als de arbeidskrachtentelling maken deze statistieken het mogelijk uit de personen met de Belgische nationaliteit diegene te isoleren die van vreemde origine zijn. Dat onderscheid zou nochtans interessant zijn aangezien die bevolking, net als de niet-Belgen, specifieke moeilijkheden kan ondervinden bij de inschakeling in de arbeidsmarkt.

Deze verschillende bevolkingsstructuren hebben, zoals verderop in deze studie zal blijken, niet te verwaarlozen implicaties op de schoolresultaten en de voorwaarden voor inschakeling in de arbeidsmarkt en, derhalve, op de organisatie van het overheidsoptreden in het vlak van zowel onderwijs als begeleiding van werkzoekenden.

2.2. Sociaaleconomisch statuut

2.2.1. Bevolking van 15 tot 64 jaar: vergelijking tussen de leeftijdsgroepen

Aan de hand van de arbeidskrachtentelling (EAK)⁹ kan de bevolking, gebruikmakend van de criteria van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB), opgesplitst worden naargelang ze werken, werkloos of inactief zijn. Een persoon wordt als werkend beschouwd indien hij tijdens de referentieweek minstens één uur betaalde arbeid heeft verricht. Een werkloze is elke niet-werkende persoon die actief werk zoekt en binnen de twee weken beschikbaar is. Elke persoon die niet werkt en niet werkloos is, wordt als inactief beschouwd. Aangezien deze opsplitsing gebaseerd is op de antwoorden op een reeks vragen die nagaan of de respondenten al dan niet beantwoorden aan de IAB-criteria, wordt dit het "objectieve" statuut genoemd.

In België is nagenoeg de helft van de bevolking van 15 tot 29 jaar inactief, terwijl dat voor minder dan 40 pct. van die leeftijdsgroep het geval is op Europees niveau. Daar het relatieve aantal werklozen niet fundamenteel verschillend is (6,7 pct. in België, tegen 7,4 pct. in de EU15), uit het verschil zich vooral op het niveau van de werkgelegenheidsgraad van de jongeren: 45,7 pct. van de jongeren waren in 2008 in België aan het werk (een aandeel dat sinds 1992 licht afgenomen is), tegen 53,7 pct. in de EU15.

Bij de bevolking van 15 tot 29 jaar bevindt zich een groot aantal studenten. De studenten worden afgezonderd op basis van het door de EAK-respondenten vermelde "subjectieve" statuut, waarbij, uit een reeks mogelijkheden, wordt aangegeven welke situatie volgens henzelf het best hun positie op de arbeidsmarkt weergeeft¹⁰. In België vertegenwoordigen de studenten 43,5 pct. van de bevolking van 15 tot 29 jaar, dat is 3,5 procentpunten hoger dan het gemiddelde berekend voor de twaalf landen van de EU15 waarvoor een opsplitsing tussen studenten en niet-studenten mogelijk is (dat wil zeggen met uitzondering van Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje), dat 40 pct. bedraagt. Dat Europese gemiddelde omvat vrij verschillende situaties. In Frankrijk, Portugal, Ierland en vooral Oostenrijk ligt het aantal studenten onder dat gemiddelde. In Zweden, Finland en Luxemburg, daarentegen, ligt het er ruim 6 procentpunten boven.

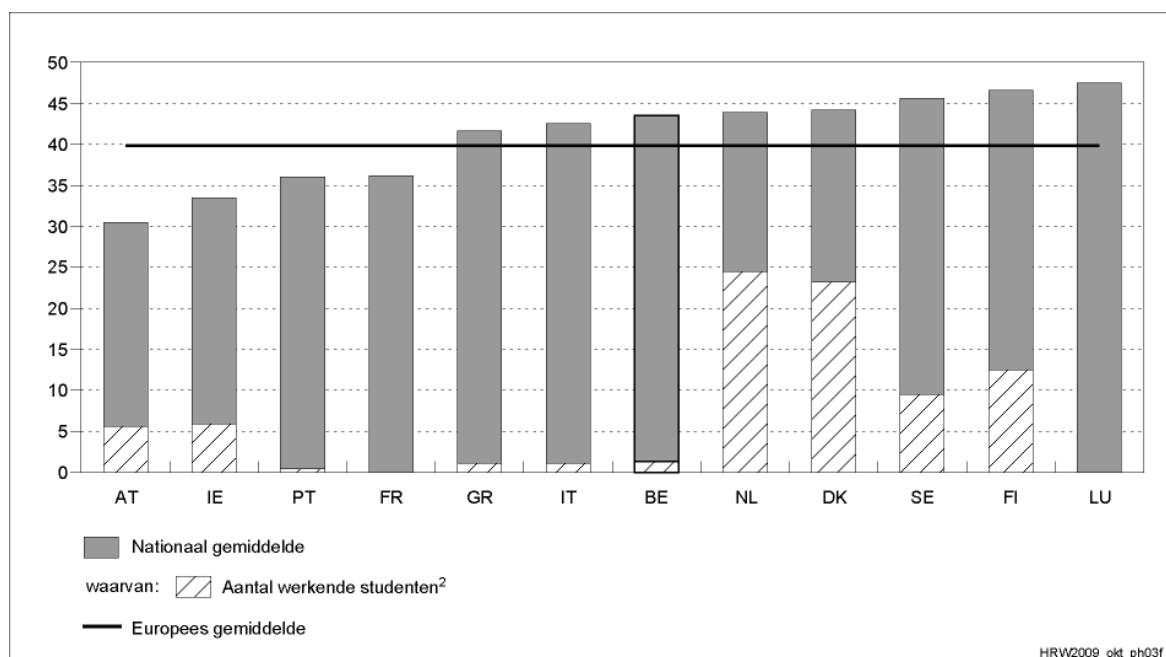
De mate waarin studerende jongeren vertrouwd zijn met de arbeidsmarkt is eveneens zeer verschillend van lidstaat tot lidstaat. In Nederland en Denemarken werken meer dan de helft van de studenten, hetzij omdat hun studies schoolopleiding en opleiding binnen de ondernemingen combineren, hetzij omdat ze hun scholing financieren met baantjes buiten schooltijd. In Finland bedraagt dat aandeel 27 pct.; in Zweden, Oostenrijk en Ierland ligt het in de buurt van 20 pct. In België, daarentegen, net als in de landen van het zuiden van Europa, bedraagt het aantal werkende studenten hooguit 3 pct.

---

⁹ Voor meer informatie over het gebruik van de arbeidskrachtentelling in deze studie, zie bijlage.

¹⁰ Aangezien de vraag uit de arbeidskrachtentelling m.b.t. het subjectief sociaaleconomisch statuut van de respondenten (variabele MAINSTAT) niet verplicht is, betreft het EU-gemiddelde slechts twaalf landen: in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland wordt deze vraag niet gesteld en in Spanje wordt ze slechts gedeeltelijk beantwoord.

Grafiek 5 - Studenten in de bevolking van 15 tot 29 jaar in de landen van de EU12¹ in 2008
(procenten van het totaal)

Bron: ADSEI (EAK).

¹ De resultaten voor Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk maken het niet mogelijk de studerende bevolking af te zonderen. Die landen werden dus geweerd uit het voor de EU15 berekende gemiddelde.

² Geen gegevens beschikbaar voor Frankrijk en Luxemburg.

Indien de studerende bevolking buiten beschouwing wordt gelaten, dan beliep de werkgelegenheidsgraad van de 15-29-jarigen in België in 2008 78,3 pct., dat is maar 5,4 procentpunten minder dan de werkgelegenheidsgraad die werd opgetekend voor de 30-44-jarigen (83,6 pct.). De werkgelegenheidsgraad van jongeren, ongerekend de studenten, lag in België overigens hoger dan het gemiddelde in de twaalf landen van de EU waarvoor de studerende bevolking kon worden afgezonderd (76,6 pct.). Bij de niet-studerende bevolking is het aantal werkzoekenden in België (10,8 pct.) en in de twaalf landen van de EU (10,3 pct.) zeer vergelijkbaar. Het aantal inactieven, daarentegen, ligt licht hoger in de landen van de EU (13,1 pct.) dan in België (10,9 pct.).

Hoewel de werkgelegenheidsgraad van de niet-studerende 15-29-jarigen en voor de 30-40-jarigen hoger ligt dan het Europese gemiddelde, scoort België minder goed dan het gemiddelde voor de gehele bevolking op arbeidsleeftijd: de totale werkgelegenheidsgraad bedroeg in 2008 62,4 pct., dit is 5 punten lager dan het gemiddelde in de EU15. Dat komt omdat jonge studenten weinig geneigd zijn om tijdens de scholing te werken, alsook door de povere resultaten inzake werkgelegenheid van de 45-plussers (waarvan 39,8 pct. inactief zijn, tegen gemiddeld 31,9 pct. in de EU).

Tabel 4 - Bevolking opgesplitst volgens sociaaleconomisch statuut in België en in de EU¹ in 2008
(procenten van het totaal)

		15-29-jarigen		30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen
		Totaal	Ongerekend studenten			
België	Werkend	45,7	78,3	83,6	57,3	62,4
	<i>p.m. in 2000</i>	47,6	78,7	81,4	50,6	60,5
	<i>p.m. in 1992</i>	48,9	<i>n.b.</i>	77,7	41,9	56,2
	Werkloos	6,7	10,8	5,3	2,8	4,7
	Inactief	47,7	10,9	11,1	39,8	32,9
EU15 ¹	Werkend	53,7	76,6	81,7	64,6	67,3
	<i>p.m. in 2000</i>	52,2	74,2	78,7	57,2	63,2
	Werkloos	7,4	10,3	5,3	3,5	5,2
	Inactief	38,9	13,1	13,0	31,9	27,5

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

¹ EU15 voor de totale bevolking, EU12 (ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje) voor de niet-studerende bevolking.

Studentenarbeid in België, volgens de statistieken van de sociale zekerheid

Het betreft hier jongeren die via een studentenarbeidsovereenkomst met hun werkgever zijn verbonden. Tellen dus niet mee: studenten die in het kader van hun studies een onbezoldigde stage in een bedrijf verrichten, jongeren met een leercontract, een contract voor socio-professionele integratie of een arbeidsovereenkomst (in het kader van het secundair onderwijs met beperkt leerplan of buiten dit kader).

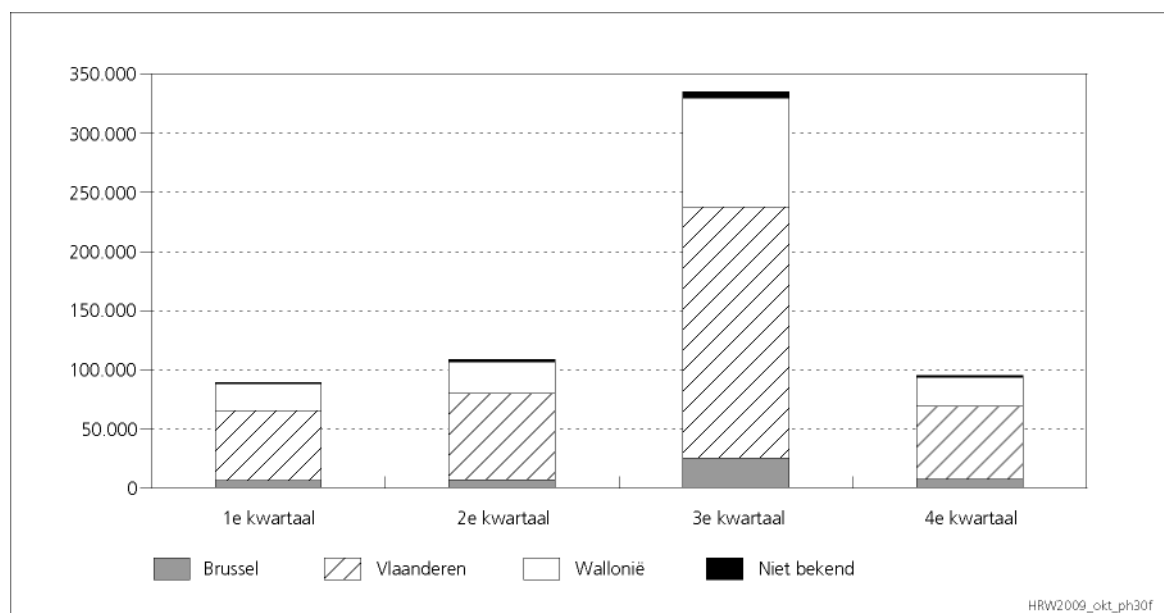
Algemeen is studentenwerk toegestaan voor alle studenten van 15 jaar en ouder die niet meer voltijds leerplichtig zijn¹. Het studentenwerk onderbreekt de uitkering van kinderbijslag niet, als het wordt verricht in het derde kwartaal of, buiten die periode, op voorwaarde dat de prestaties niet meer dan 240 werkuren per kwartaal overschrijden. Studenten die werken, blijven fiscaal ten laste van hun ouders, als ze deel uitmaken van hun gezin, en als hun netto-inkomsten onder een bepaald bedrag blijven (afhankelijk van de gezamenlijke of afzonderlijke belastingheffing van de ouders), en waarbij de eerste schijf van 2.360 euro² van de ontvangen bezoldiging in het kader van een studentenarbeidsovereenkomst niet meetelt voor de berekening van deze inkomsten. Zeer goed betaald studentenwerk kan dus voor de ouders fiscaal nadelig zijn. De student zal daarentegen enkel persoonlijk worden belast, als zijn totaal belastbaar netto-inkomen hoger uitkomt dan het vrijgestelde bedrag van 6.690 euro².

Jongeren die in het kader van een studentenarbeidsovereenkomst werken, zijn niet onderworpen aan het normale sociale-zekerheidsstelsel, op voorwaarde dat ze niet meer dan 23 werkdagen presteren in de loop van het derde kwartaal en niet meer dan 23 dagen in de loop van de drie andere kwartalen (waarbij de werkdagen buiten de verplichte aanwezigheidsperioden in de schoolinstellingen moeten liggen). Ze blijven wel onderworpen aan de speciale

solidariteitsbijdrage, waardoor het mogelijk is de jobstudenten te tellen.

In 2008 werden in het derde kwartaal 335.216 jongeren met een studentencontract geregistreerd, verreweg de populairste periode voor studentenwerk, omdat de jongeren tijdens de schoolvakanties meer tijd hebben om een bezoldigde job uit te oefenen, maar ook omdat deze periode overeenstemt met activiteitspieken in bepaalde domeinen (vrije tijd, restaurants) of omdat de gebruikelijke werknemers tijdens hun jaarlijkse vakantie moeten worden vervangen. Buiten die periode is het aantal jobstudenten driemaal lager. In het eerste kwartaal waren er 89.000 werknemers met een studentencontract, in het tweede kwartaal 108.000 en in het vierde kwartaal 95.000. Deze cijfers mogen niet worden opgeteld, want eenzelfde student kan voor de vier kwartalen van het jaar als werknemer geregistreerd zijn, op voorwaarde dat zijn prestaties de toegestane limieten niet overschrijden.

Personen die met een studentencontract werken in 2008: opsplitsing volgens gewest van woonplaats
(aantal personen)

Bron: RSZ.

De jonge Vlamingen vertegenwoordigen twee derde van de jobstudenten, een percentage dat veel hoger is dan het aandeel van Vlaanderen in de bevolking van 15 tot 29 jaar, dat 56 pct. bedraagt. Tegelijkertijd komt studentenarbeid in de beide andere gewesten verhoudingsgewijs minder voor: de Walen vertegenwoordigen 26 pct. van de jobstudenten en de Brusselaars 7 pct., terwijl het aandeel van deze gewesten in de bevolking van 15 tot 29 jaar respectievelijk 32 en 11 pct. bedraagt.

Hoewel studentenarbeid is toegestaan vanaf 15 jaar, leggen bepaalde ondernemingen of bedrijfstakken een hogere leeftijdslimiet op, onder meer om veiligheidsredenen. Ongeacht het kwartaal vertegenwoordigden de jongeren van 15 tot 17 jaar 30 procent van de jobstudenten in 2008, terwijl de 18-21-jarigen goed waren voor meer dan de helft van het totaal. Jongeren van 22 tot 24 jaar vertegenwoordigden nog 13 pct. van de jobstudenten terwijl vanaf 25 jaar studentenwerk nog maar weinig voorkwam.

Tussen de gewesten zijn er uitgesproken verschillen in de gemiddelde leeftijd van de studenten. In Brussel zijn de studenten verhoudingsgewijs het oudst: ongeveer 30 pct. van de studenten is ouder dan 22 jaar (tegenover 13 pct. in Vlaanderen en 18 pct. in Wallonië). In Vlaanderen

daarentegen zijn er verhoudingsgewijs meer zeer jonge jobstudenten: een derde van de Vlaamse studenten die werken, zijn tussen 15 en 17 jaar, tegenover iets minder dan een kwart in Wallonië en slechts 17 pct. in Brussel.

Personen die met een studentencontract werken in 2008: opsplitsing volgens gewest van woonplaats, leeftijd en geslacht
(procenten van het totaal, gemiddelden van de kwartaalresultaten)

	15-17 jaar	18-21 jaar	22-24 jaar	25 jaar en oudere	Mannen	Vrouwen
Brussel	17,6	51,2	20,9	10,4	45,7	54,3
Vlaanderen	34,5	51,8	12,1	1,6	41,7	58,3
Wallonië	24,5	56,8	15,4	3,3	40,8	59,2
België	30,3	53,1	13,8	2,8	41,8	58,2

Bron: RSZ.

Vrouwen verrichten verhoudingsgewijs meer studentenwerk, en dat vooral buiten de zomerperiode. In de zomer van 2008 waren er namelijk gemiddeld 51 pct. vrouwelijke studenten en 49 pct. mannelijke studenten aan de slag, tegenover respectievelijk 55, 53 en 58 pct. vrouwelijke werkende studenten in de drie andere kwartalen. Het overwicht van vrouwen wordt in de drie gewesten vastgesteld, maar is in Wallonië het meest uitgesproken.

De opsplitsing van studentenarbeid volgens bedrijfstak³ is enkel beschikbaar op basis van de statistieken inzake het aantal arbeidsplaatsen, omdat de RSZ geen hoofd- en nevenactiviteit toekent aan studenten die bij verschillende werkgevers aan de slag zijn. Studenten die bij verschillende werkgevers in dienst zijn, worden dus meermaals in aanmerking genomen⁴.

Studentenwerk is vooral, namelijk in meer dan 90 pct. van de gevallen, gericht op dienstenactiviteiten. Ongeveer de helft van de studentenjobs wordt echter ondergebracht in de tak "Administratieve en ondersteunende diensten", waarin zich onder meer de activiteiten van uitzendkantoren bevinden. Studenten die via deze kantoren worden aangeworven, worden in de RSZ-statistieken dus bij de diensten geregistreerd, terwijl ze in de praktijk ook evengoed in een industriële of landbouwonderneming kunnen werken.

In alle bedrijfstakken is er in het derde kwartaal een sterke stijging van het studentenwerk: het aantal jobs is in de zomer 3,6 maal hoger dan het gemiddelde in de loop van de drie andere kwartalen. Sommige bedrijfstakken kennen echter een uitgesprokener seizoenspiek. In de landbouw is het aantal jobs gemiddeld 5,3 maal hoger in de zomer dan tijdens de rest van het jaar. In de industrie bedraagt die verhouding 4,5 (en 5,4 voor de bouw). Het is wel zo dat zowel in de landbouw als in de industrie het aantal geregistreerde jobs buiten de zomer bijzonder klein is. In de diensten schommelt die ratio tussen 2,4 en 3,5, behalve in de tak "Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening", waar hij hoger is dan 6.

In deze laatste bedrijfstak is er een groot overwicht van vrouwen. Dat is algemeen zo, hoewel in mindere mate, voor alle dienstenbranches, behalve in de tak "Administratieve en ondersteunende diensten". In de industrie en de landbouw, daarentegen, zijn de mannen veel talrijker dan de vrouwen.

Arbeidsplaatsen van personen met een studentencontract in 2008: opsplitsing volgens bedrijfstak en geslacht

	Gemiddelde van het 1e, 2e en 4e kwartaal				3e kwartaal			
	Een-heden	Totaal	Procenten van het totaal		Een-heden	Totaal	Procenten van het totaal	
			Mannen	Vrouwen			Mannen	Vrouwen
Landbouw, bosbouw en visserij	463	0,4	0,3	0,1	2.474	0,7	0,5	0,2
Industrie	5.428	5,2	3,2	2,0	24.472	6,5	4,8	1,7
waarvan:								
Verwerkende nijverheid	3.699	3,5	1,6	1,9	14.812	3,9	2,4	1,5
Bouwnijverheid	1.688	1,6	1,5	0,1	9.112	2,4	2,2	0,2
Diensten	99.285	94,4	41,2	53,2	349.740	92,8	43,2	49,7
waarvan:								
Handel en reparatie	19.616	18,7	7,1	11,5	68.977	18,3	7,9	10,4
Accommodatie en maaltijden	11.938	11,4	4,7	6,7	28.961	7,7	3,2	4,5
Administratieve en ondersteunende diensten	54.365	51,7	24,4	27,3	179.664	47,7	24,7	23,0
Onderwijs	1.842	1,8	0,8	1,0	4.453	1,2	0,6	0,6
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	4.273	4,1	1,0	3,1	25.946	6,9	1,7	5,2
Kunst, amusement en recreatie	2.596	2,5	1,1	1,4	7.757	2,1	1,0	1,1
Totaal	105.177	100,0	44,6	55,4	376.695	100,0	48,4	51,6

Bron: RSZ.

¹ Studenten die deeltijds onderwijs volgen, mogen echter alleen met een studentencontract werken, als ze nog niet via een arbeids-, stage- of leercontract met een werkgever zijn verbonden, en ze hun prestaties als jobstudent tijdens de schoolvakanties uitoefenen.

² Bedragen voor het aanslagjaar 2010 (inkomsten 2009).

³ Deze opsplitsing volgens activiteitstak is gebaseerd op de NACEBEL-nomenclatuur 2008, die de RSZ vanaf de resultaten 2008 in zijn publicaties gebruikt.

⁴ In het derde kwartaal van 2008 werden 376.695 arbeidsplaatsen door personen met een studentencontract ingevuld, terwijl het aantal werkende studenten maar op 335.216 eenheden uitkwam. Het verschil tussen die twee tellingen valt te verklaren door het grote aantal studenten dat voor verschillende werkgevers werkt. In de loop van voormeld kwartaal vertegenwoordigden die 10 pct. van het totale aantal jobstudenten. De meeste studenten die verschillende jobs uitoefenen, werken voor twee verschillende werkgevers. Maar toch cumuleren 3.645 studenten bezoldigde activiteiten bij drie of meer werkgevers.

De verschillen tussen de Belgische gewesten zijn beperkter wat de werkgelegenheid van de 45-64-jarigen betreft dan voor de andere leeftijdsgroepen, in het bijzonder voor de niet-studerende jongeren. In Vlaanderen hebben 86 pct. van de niet-studerende 15-29-jarigen een baan, terwijl dat maar het geval is voor 69,7 pct. van de jonge Walen en voor 63,6 pct. van de jonge Brusselaars.

In de drie gewesten verloopt de integratie van jongeren op de arbeidsmarkt moeilijk: het aantal werklozen vermindert fors tussen de groep van de niet-studerende 15-29-jarigen en de groep van de 30-44-jarigen, terwijl het percentage inactieve personen in die twee bevolkingsgroepen maar zeer weinig verschilt. Niettemin zijn de moeilijkheden inzake inzetbaarheid veel meer uitgesproken in Brussel en in Wallonië: 18,6 pct. van de niet-studerende 15-29-jarigen zoeken een baan in het Brusselse gewest en 16,6 pct. in het Waalse gewest, tegen maar 6,1 pct. in Vlaanderen. Het aandeel van niet-studerende jongeren die niet deelnemen aan de arbeidsmarkt (de inactieven) ligt ook aanmerkelijk hoger in Brussel (17,9 pct.) en in Wallonië (13,7 pct.) dan in Vlaanderen (7,9 pct.).

Tabel 5 - Bevolking opgesplitst volgens sociaaleconomisch statuut en gewest in België in 2008
(procenten van de overeenstemmende bevolking)

		15-29-jarigen		30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen
		Totaal	Ongerekend studenten			
Brussel	Werkend	39,1	63,6	70,7	54,8	55,6
	Werkloos	12,1	18,6	12,4	7,3	10,6
	Inactief	48,8	17,9	16,9	38,0	33,8
Vlaanderen	Werkend	50,9	86,0	89,1	59,5	66,5
	Werkloos	3,9	6,1	2,8	1,9	2,7
	Inactief	45,2	7,9	8,1	38,6	30,8
Wallonië	Werkend	38,9	69,7	78,0	54,1	57,2
	Werkloos	9,6	16,6	7,4	3,4	6,4
	Inactief	51,5	13,7	14,5	42,6	36,4

Bron: ADSEI (EAK).

2.2.2. Bevolking van 15 tot 29 jaar

Zoals in het vorige deel werd vermeld, wordt het sociaaleconomisch statuut van de 15-29-jarigen grotendeels beïnvloed door hun deelname aan het onderwijsstelsel. Daarom werd in dit deel, waar enkel wordt ingegaan op de bevolking van 15 tot 29 jaar, ervoor gekozen het sociaaleconomisch statuut enkel voor de niet-studenten te onderzoeken¹¹.

2.2.2.1. Werkende bevolking

België telde in 2008 1.125.000 niet-studerende jongeren van 15-29 jaar. Die groep vertegenwoordigde 18,2 pct. van de gehele niet-studerende bevolking, tegen 36,1 pct. voor de

¹¹ Op het niveau van de Europese Unie hebben de gegevens enkel betrekking op de landen waarvoor de arbeidskrachtentelling het subjectief sociaaleconomisch statuut van de respondenten vermeldt. Dat is niet het geval voor het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, en in Spanje wordt die vraag maar gedeeltelijk beantwoord. Het gemiddelde van de EU betreft dus 12 landen en niet 15.

30-44-jarigen en 45,7 pct. voor de 45-64-jarigen. Die percentages zijn vergelijkbaar met die welke gemiddeld worden opgetekend in de twaalf landen van de Europese Unie waarvoor de statistieken het mogelijk maken de studerende bevolking af te zonderen. Het aandeel van de niet-studerende jongeren in de werkgelegenheid is licht hoger (20,1 pct. in België) dan in de totale bevolking.

Tabel 6 - Werkgelegenheid in België en in de EU¹ In 2008
(procenten, tenzij anders vermeld)

	België				EU ¹			
	15-29-jarigen	30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen	15-29-jarigen	30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen
Totale bevolking								
Aandeel in de totale bevolking	28,1	31,8	40,1	100,0	27,4	33,6	39,1	100,0
<i>Werkgelegenheid, duizenden eenheden</i>	1.986	2.253	2.835	7.073	70.821	86.932	101.149	258.902
Aandeel in de werkgelegenheid	20,5	42,6	36,8	100,0	21,9	40,7	37,4	100,0
Werkgelegenheidsgraad (in pct. van de overeenstemmende bevolking)	45,7	83,6	57,3	62,4	53,8	81,6	64,5	67,3
Niet-studerende bevolking								
Aandeel in de totale bevolking	18,2	36,1	45,7	100,0	18,4	37,4	44,2	100,0
<i>Werkgelegenheid, duizenden eenheden</i>	1.125	2.240	2.832	6.197	21.791	44.184	52.190	118.164
Aandeel in de werkgelegenheid	20,1	42,9	37,0	100,0	19,5	42,6	37,9	100,0
Werkgelegenheidsgraad (in pct. van de overeenstemmende bevolking)	78,3	84,0	57,4	70,8	76,6	82,6	62,1	72,4

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

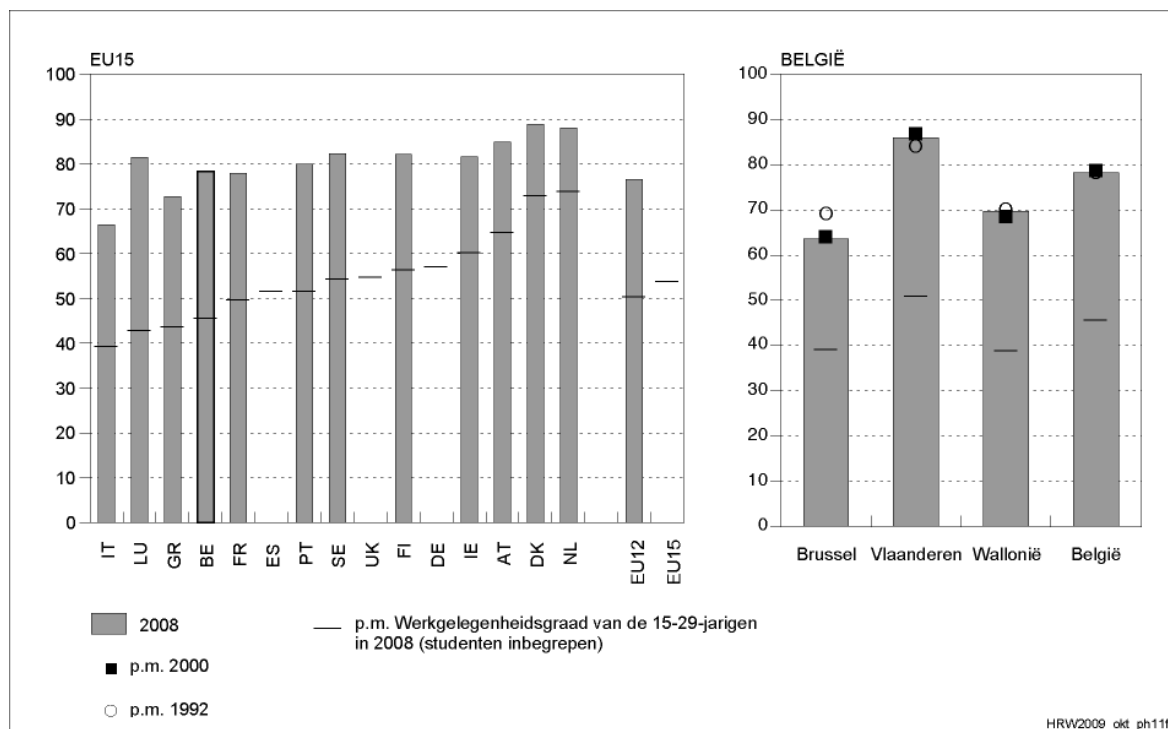
¹ EU15 voor de totale bevolking, EU12 (ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje) voor de niet-studerende bevolking.

In tegenstelling tot wat in een aantal Europese landen wordt waargenomen, komt het in België relatief weinig vaak voor dat de jongeren de school combineren met een baan: van de 906.000 werkende jongeren van 15 tot 29 jaar zijn er maar 26.000 ook student. De werkgelegenheidsgraad van de totale bevolking van de jongeren verschilt derhalve sterk van die van de niet-studerende bevolking. In de landen waar studentenwerk ruim verspreid is, zoals in Nederland en in Denemarken, zijn de verschillen tussen die twee werkgelegenheidsgraden aanmerkelijk kleiner.

Ongerekend de studenten valt een deel van de tussen de landen opgetekende verschillen inzake de werkgelegenheidsgraden weg: terwijl de werkgelegenheidsgraad van de gehele groep van de 15-29-jarigen varieert van 39 pct. in Italië tot 79 pct. in Nederland (dat is een verschil van 35 procentpunten tussen het minst en het best presterende land), varieert hij voor de niet-studerende bevolking van 66 pct. in Italië tot 88 pct. in Denemarken (dat is een verschil van 23 procentpunten). De verschillen zijn nog beperkter indien Italië en Griekenland buiten beschouwing worden gelaten: in alle andere landen zijn de werkgelegenheidsgraden van de niet-studerende jongeren in alle landen groter dan of gelijk aan 78 pct.

Met een werkgelegenheidsgraad van niet-studerende jongeren van 86 pct. volgt Vlaanderen net achter de Europese kopgroep, terwijl Wallonië en Brussel achteraan komen. Er zij overigens opgemerkt dat de situatie van de niet-studerende jonge Brusselaars aanzienlijk verslechterd is sinds 1992, toen nagenoeg 70 pct. van hen een baan hadden, tegen momenteel maar 64 pct. In de twee andere Belgische gewesten zijn maar weinig verschillen op te tekenen tussen de situatie in 1992, 2000 en 2008.

Grafiek 6 - Werkgelegenheidsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België en in de EU¹ in 2008
(procenten)

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

¹ EU12: ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje, landen waarvoor de niet-studerende bevolking niet kan worden afgezonderd.

De inschakeling van de jongeren in de arbeidsmarkt hangt weliswaar af van objectieve factoren, zoals de kwaliteit van het onderwijs en het begeleidingbeleid, die, krachtens de bevoegdheidsverdeling, onder de Gemeenschappen en de Gewesten ressorteren. Ze hangt evenzeer af van de individuele kenmerken van die jongeren. Sommige ervan, zoals geslacht, scholingsniveau of nationaliteit, kunnen gemakkelijk worden gevat door de statistieken. Andere, zoals sociale of etnische origine, zijn moeilijker te meten. Nog andere, zoals het vermogen of de bereidheid tot aanpassing (aan een baan, werktijden) zijn totaal niet te vatten.

De resultaten van de arbeidskrachtentelling tonen aan dat er in ons land nog verschillen bestaan inzake de inschakeling van de jongeren, die zeer sterk in het nadeel van de laaggeschoolden en de buitenlanders uitvallen. Die verschillen zijn veel meer uitgesproken in België dan gemiddeld in de Unie.

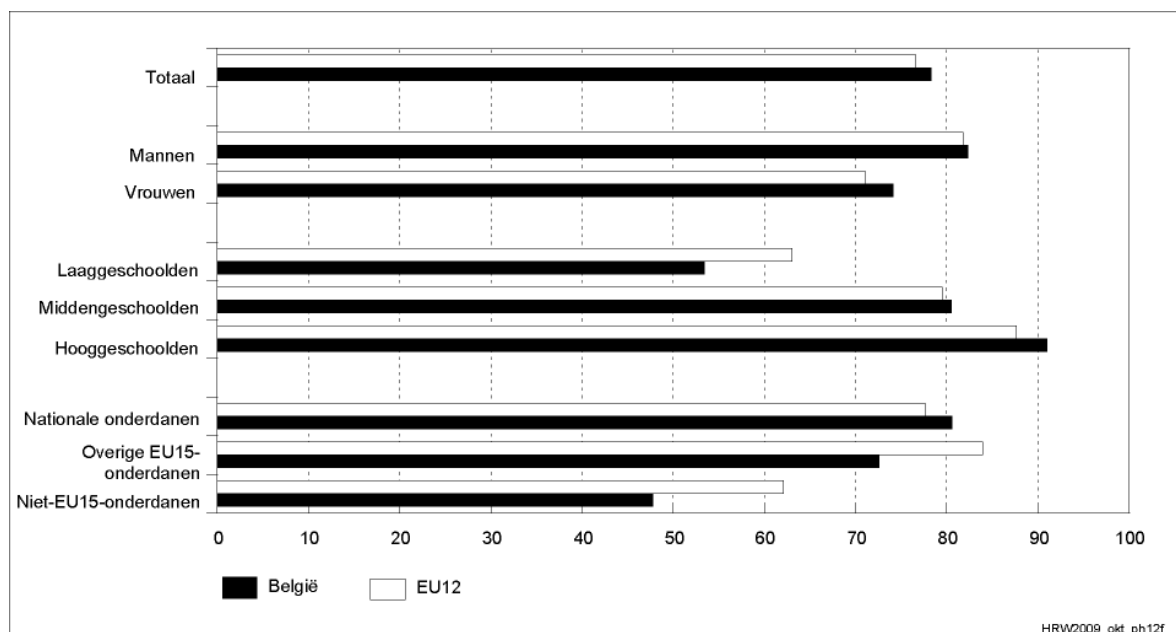
Zo zijn in België maar 53,4 pct. van de niet-studerende laaggeschoolde jongeren (dit zijn de niet-studenten die de derde graad van het secundair onderwijs niet beëindigd hebben) aan het werk, dat is 10 procentpunten onder het in de landen van de EU12 opgetekende gemiddelde. De

werkgelegenheidsgraad van de niet-studerende middengediplomeerden (dit zijn de niet-studenten die ten hoogste beschikken over een diploma of getuigschrift van het hoger secundair onderwijs) bedraagt daarentegen 80 pct., een vergelijkbaar percentage met dat voor de EU12. Voor de hogeschoolde niet-studenten (dit zijn de niet-studenten met een diploma van het hoger onderwijs) scoort België beter dan het Europese gemiddelde: 91 pct. van die jongeren waren in 2008 aan het werk, tegen 87,6 pct. voor de EU12.

Jongeren met de Belgische nationaliteit hebben aanmerkelijk meer kans om een baan te vinden dan vreemdelingen, en vooral dan de niet-EU15-onderdanen: de werkgelegenheidsgraad van die jonge buitenlanders bedroeg in 2008 maar 47,8 pct., tegen 72,6 pct. voor de niet-Belgen met de nationaliteit van een ander land van de EU15 en 80,6 pct. voor de Belgen.

Voorts blijven de jonge vrouwen inzake werkgelegenheidsgraad achter bij de jonge mannen (74,1 pct. tegen 82,3 pct.), maar in de beide gevallen zijn de Belgische resultaten beter dan wat gemiddeld in de EU12 wordt opgetekend.

Grafiek 7 - Werkgelegenheidsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België en in de EU12¹ in 2008: opsplitsing volgens de individuele kenmerken
(procenten van de overeenstemmende bevolking)

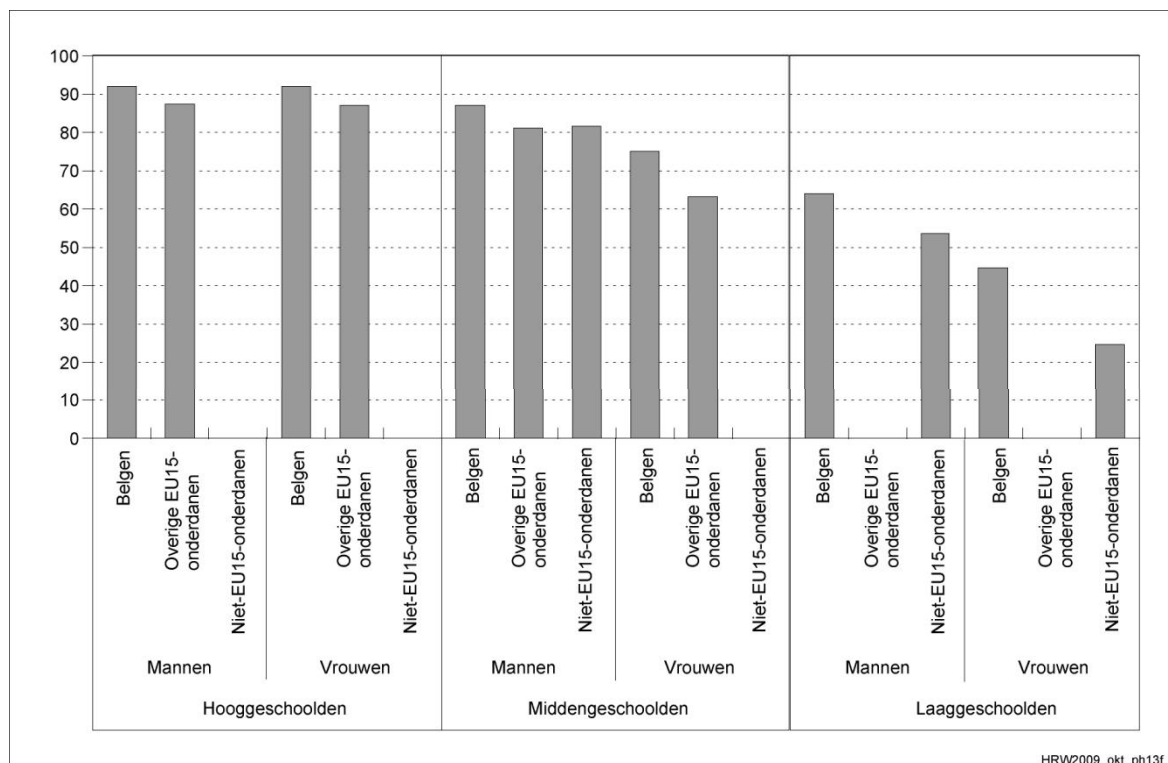
Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

¹ EU12 (ongerekend Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk), behalve de opsplitsing volgens nationaliteit, waarvoor Ierland eveneens geweerd werd, aangezien die gegevens niet beschikbaar zijn voor dat land.

De groepen die verscheidene individuele kenmerken combineren die ongunstig zijn voor de inschakeling in de arbeidsmarkt ondervinden de meeste moeilijkheden om aan een baan te raken. Zo had in België in 2008 minder dan een vierde van de laaggeschoolde jonge vrouwen afkomstig uit een land dat niet tot de EU15 behoorde, na het einde van hun studies, een baan, terwijl dat voor de Belgische vrouwen met hetzelfde scholingsniveau of de laaggeschoolde mannen met dezelfde nationaliteit ongeveer tweemaal zoveel was. De verschillen tussen de bevolkingsgroepen verkleinen aanzienlijk voor de hogeschoolde personen: zo worden voor hogeschoolde Belgische mannen en vrouwen nagenoeg dezelfde werkgelegenheidsgraden opgetekend; zulks was ook het geval voor de hogeschoolde vrouwen en mannen uit een ander land van de EU15.

De relatieve positie van de buitenlanders kon niet voor alle scholingsniveaus worden geëvalueerd, omdat door de beperkte omvang van die bevolkingsgroepen niet steeds significante resultaten konden worden verkregen.

Grafiek 8 - Werkgelegenheidsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België in 2008: kruiselingse opsplitsing volgens de individuele kenmerken¹
(procenten van de overeenkomstige bevolking)

Bron: ADSEI (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

2.2.2.2. Werkloze bevolking

Hoewel sommige jongeren onmiddellijk na hun studies werk vinden, wordt het verlaten van de school voor velen onder hen gevolgd door een periode waarin zij actief werk zoeken. Die periode kan korter of langer zijn naar gelang van de conjunctuursituatie op de arbeidsmarkt, de individuele kenmerken van de kandidaat, de doelmatigheid van de stappen die hij onderneemt, of nog de hulp waarop hij kan rekenen tijdens die overgangperiode. Zoals eerder welke werknemer, kan de jongere daarna nog geconfronteerd worden met een periode van werkloosheid, wat ook de reden van de beëindiging van zijn overeenkomst is.

De jongeren zijn sterk vertegenwoordigd in de werkloosheid. Terwijl de niet-studerende 15-29-jarigen in 2008 18 pct. van de niet-studerende bevolking op arbeidsleeftijd vertegenwoordigden, telde de werkloze bevolking nagenoeg 38 pct. personen uit die leeftijdsgroep. Die aantallen zijn gemiddeld van dezelfde orde van grootte in de EU12.

Het aandeel van de werklozen in de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België bedroeg in 2008 10,8 pct., dat is een vergelijkbaar percentage met wat gemiddeld in de EU12 wordt opgetekend, maar ligt tweemaal hoger dan wat wordt waargenomen voor de 30-44-jarigen. De werkloosheidsgraad van jongeren, uitgedrukt in procenten van de beroepsbevolking van 15 tot 29 jaar, bedroeg in België 12,1 pct.¹²

Tabel 7 - Werkloosheid in België en in de EU in 2008¹
(procenten, tenzij anders vermeld)

	België				EU ¹			
	15-29-jarigen	30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen	15-29-jarigen	30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen
Totale bevolking								
Aandeel in de totale bevolking	28,1	31,8	40,1	100,0	27,4	33,6	39,1	100,0
<i>Werkloosheid, duizenden eenheden</i>	132	120	80	333	5.281	4.648	3.628	13.557
Aandeel in de werkloosheid	39,8	36,1	24,1	100,0	39,0	34,3	26,8	100,0
Werkloosheidsgraad (in pct. van de overeenstemmende bevolking)	6,7	5,3	2,8	4,7	7,5	5,3	3,6	5,2
Werkloosheidsgraad (in pct. van de overeenstemmende beroepsbevolking)	12,7	6,0	4,7	7,0	12,2	6,1	5,3	7,2
Niet-studerende bevolking								
Aandeel in de totale bevolking	18,2	36,1	45,7	100,0	18,4	37,4	44,2	100,0
<i>Werkloosheid, duizenden eenheden</i>	122	119	80	321	2.237	2.091	1.454	5.783
Aandeel in de werkloosheid	37,9	37,1	25,0	100,0	38,7	36,2	25,1	100,0
Werkloosheidsgraad (in pct. van de overeenstemmende bevolking)	10,8	5,3	2,8	5,2	10,3	4,7	2,8	4,9
Werkloosheidsgraad (in pct. van de overeenstemmende beroepsbevolking)	12,1	6,0	4,7	6,8	11,8	5,4	4,3	6,3

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

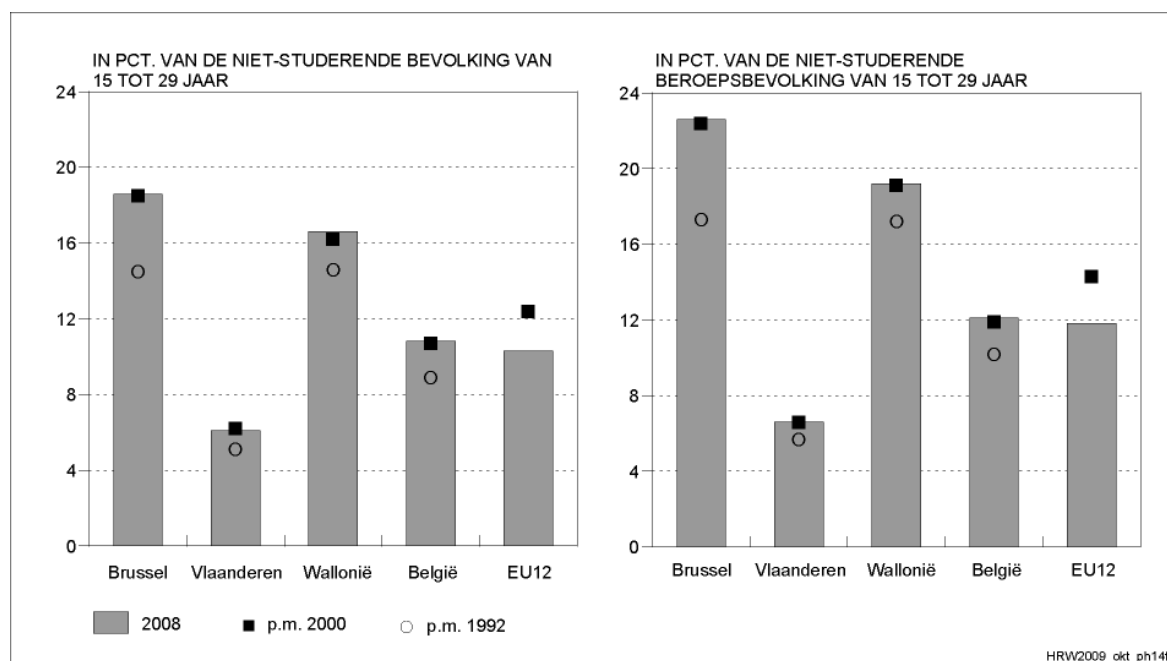
¹ EU15 voor de totale bevolking, EU12 (ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje) voor de niet-studerende bevolking.

De Belgische resultaten inzake jeugdwerkloosheid, die in de lijn liggen van het Europese gemiddelde, verhullen zeer verschillende situaties in de gewesten. In Vlaanderen zocht 6,1 pct. van de niet-studerende bevolking in 2008 werk; dat aandeel ligt de helft lager dan het Belgische gemiddelde, en is overigens van 1992 tot 2008 weinig veranderd. De overgang van school naar

¹² De werkloosheidsgraad van de niet-studerende beroepsbevolking van 15 tot 29 jaar verschilt slechts weinig van de voor de gehele beroepsbevolking van 15 tot 29 jaar verkregen werkloosheidsgraad. Het in die laatste ratio in de teller en de noemer opgenomen aantal studenten is immers relatief gering. De werkloosheidsgraad, uitgedrukt in procenten van de totale bevolking (niet enkel de beroepsbevolking) van 15 tot 29 jaar, varieert daarentegen aanzienlijk naarmate men zowel de studenten en de niet-studenten dan wel enkel de niet-studenten beschouwt, gelet op het groot aantal studenten in de noemer van de eerste ratio.

werk verloopt niet zo vlot in de twee andere Belgische gewesten, onder meer omdat het gemiddelde scholingsniveau er lager ligt. In Wallonië vertegenwoordigde het aantal werkzoekenden 16,6 pct. van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar, dat is een stijging met twee procentpunten ten opzichte van 1992. In Brussel is de situatie verder verslechterd: in 1992 was, net als in Wallonië, ongeveer 14 pct. van de jongeren op zoek naar werk; in 2000 was dat aantal gestegen tot 18,5 pct., waarna het op dat niveau bleef.

Grafiek 9 - Werkloosheidsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België en in de EU12¹ in 2008
(procenten)

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

¹ EU12: ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje, landen waarvoor de studerende bevolking niet kan worden afgezonderd.

De meest ongunstige individuele kenmerken voor de werkgelegenheid zijn correlatief ook die welke leiden tot werkloosheid of het wegzinken in langdurige werkloosheid teweegbrengen. Er komen evenwel een aantal verschillen voor tussen de waarnemingen inzake werkgelegenheid en werkloosheid, met name met betrekking tot het geslacht, of in vergelijking met de Europese Unie.

Zo was het aandeel werkloze jonge mannen en vrouwen, uitgedrukt in procenten van de totale overeenstemmende bevolking, in België in 2008 nagenoeg even groot¹³, terwijl de werkgelegenheidsgraad van mannen aanmerkelijk hoger lag dan die van vrouwen. Gemiddeld werden de laatstgenoemden daarentegen in de EU proportioneel zwaarder getroffen door de werkloosheid dan mannen.

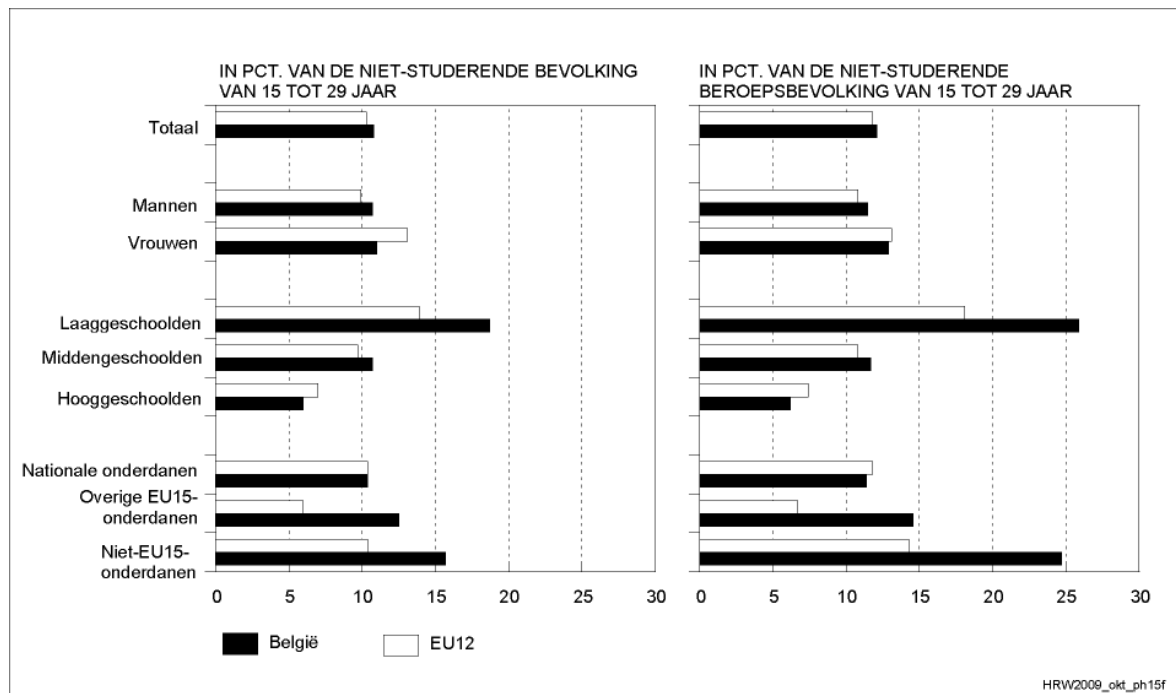
Het aandeel van werklozen in de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar was in 2008 in de EU12 gemiddeld van dezelfde orde van grootte (ongeveer 10 pct.) voor de nationale en de niet-EU-onderdanen, maar duidelijk kleiner voor de overige EU15-onderdanen. In België, daarentegen, werden de jonge Belgen aanzienlijk minder zwaar door de werkloosheid getroffen (10,4 pct.) dan

¹³ De werkloosheidsgraad van vrouwen uitgedrukt in procenten van de beroepsbevolking komt daarentegen uit boven die van mannen, omdat het aantal werkende vrouwen veel kleiner is dan het aantal werkende mannen.

de vreemdelingen uit een ander land van de EU15 (12,5 pct.) of de niet-EU15-onderdanen (15,7 pct.).

Ten slotte is het opgetekende verschil tussen de werkloosheidsgraad van de jonge laaggeschoolden en die van de hooggeschoolden veel meer uitgesproken in België dan gemiddeld in de EU12: 18,7 pct. van de laaggeschoolden waren in ons land werkloos (tegen 13,9 pct. in de EU12), terwijl slechts 6 pct. van de hooggeschoolden in die situatie verkeerden (7 pct. in de EU12).

Grafiek 10 - Werkloosheidsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België en in de EU12¹ in 2008: opsplitsing volgens de individuele kenmerken

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

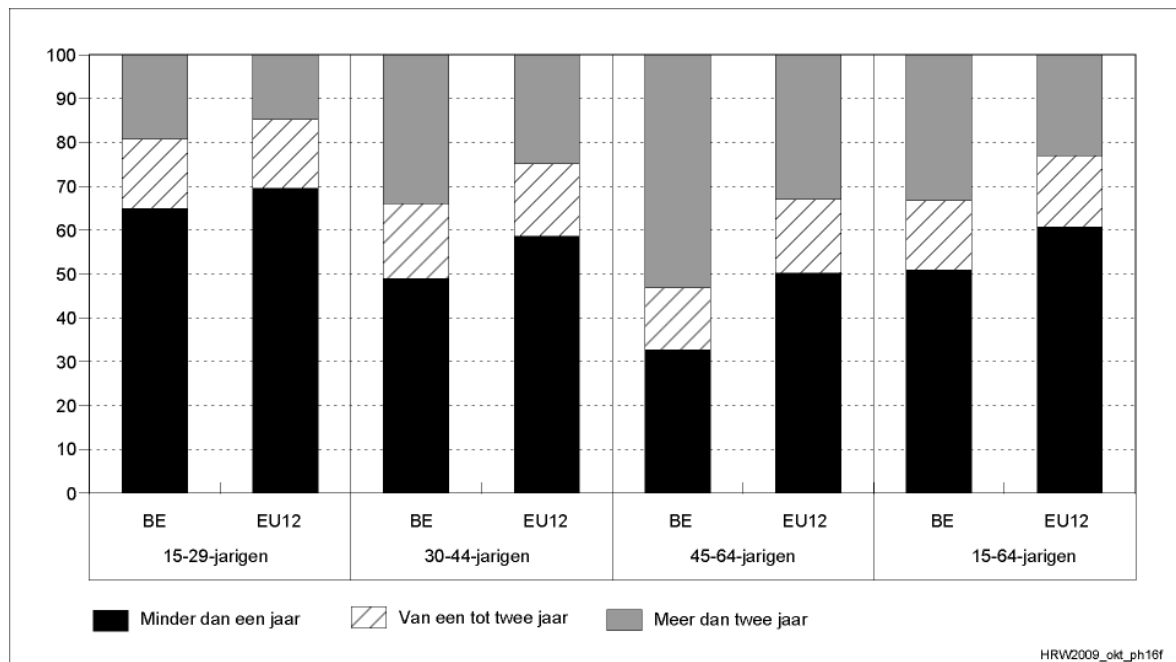
¹ EU12 (ongerekend Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk), behalve de opsplitsing volgens nationaliteit, waarvoor Ierland eveneens geweerd werd, aangezien die gegevens niet beschikbaar zijn voor dat land.

Zoals hiervoor vermeld, worden jongeren zwaarder door de werkloosheid getroffen. Er zijn echter proportioneel minder jonge dan volwassen (zeer) langdurig werklozen. Die waarneming komt deels door de leeftijd van de betrokken personen: per definitie tekent men zelden zeer lange periodes van werkloosheid op bij jonge mensen, met name bij die van minder dan 20 jaar, dan bij oudere mensen.

Wat de kortere periodes van werkloosheid betreft, daarentegen, treft men overwegend jongeren aan. Onder de niet-studerende personen die minder dan een jaar werkloos zijn, werden in 2008 in België 48 pct. jongeren van 15 tot 29 jaar opgetekend, terwijl hun aandeel in de niet-studerende bevolking maar 18 pct. bedroeg. Het aandeel van de jongeren daalt tot 38 pct. bij de jongeren die van één tot twee jaar werkloos zijn en tot 22 pct. voor zij die sinds meer dan twee jaar werkloos zijn. Bijgevolg wordt voor de drie leeftijdsgroepen een naar duur zeer verschillende verdeling van de werkloosheid opgetekend: 65 pct. van de jongeren zoeken sinds ten hoogste één jaar een baan, terwijl de helft van de 30-44-jarigen zich in die situatie bevindt en maar 33 pct. van de 45-64-jarigen.

De in België opgetekende situatie contrasteert met die welke gemiddeld in de landen van de EU12 wordt waargenomen: de langdurige werkloosheid is er aanzienlijk minder verspreid dan in ons land, ongeacht de betrokken leeftijdsgroep. In totaal zoeken 39 pct. van alle werklozen in de EU12 sinds meer dan een jaar een baan, terwijl dat aandeel in België 49 pct. bedraagt. Bij de jongeren is dat respectievelijk 30,4 en 35,1 pct. Het verschil uit zich vooral bij de werkloosheid van zeer lange duur.

Grafiek 11 – Niet-studerende werkloze bevolking in België en in de EU12¹ in 2008: opsplitsing volgens de werkloosheidsduur
(procenten van het totaal)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU12: ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje, landen waarvoor de studerende bevolking niet kan worden afgezonderd.

In België worden, wat de jeugdwerkloosheid betreft, weinig verschillen tussen de geslachten opgetekend. Vrouwen worden nauwelijks meer getroffen dan mannen en de opsplitsing naar werkloosheidsduur is dezelfde voor de beide geslachten.

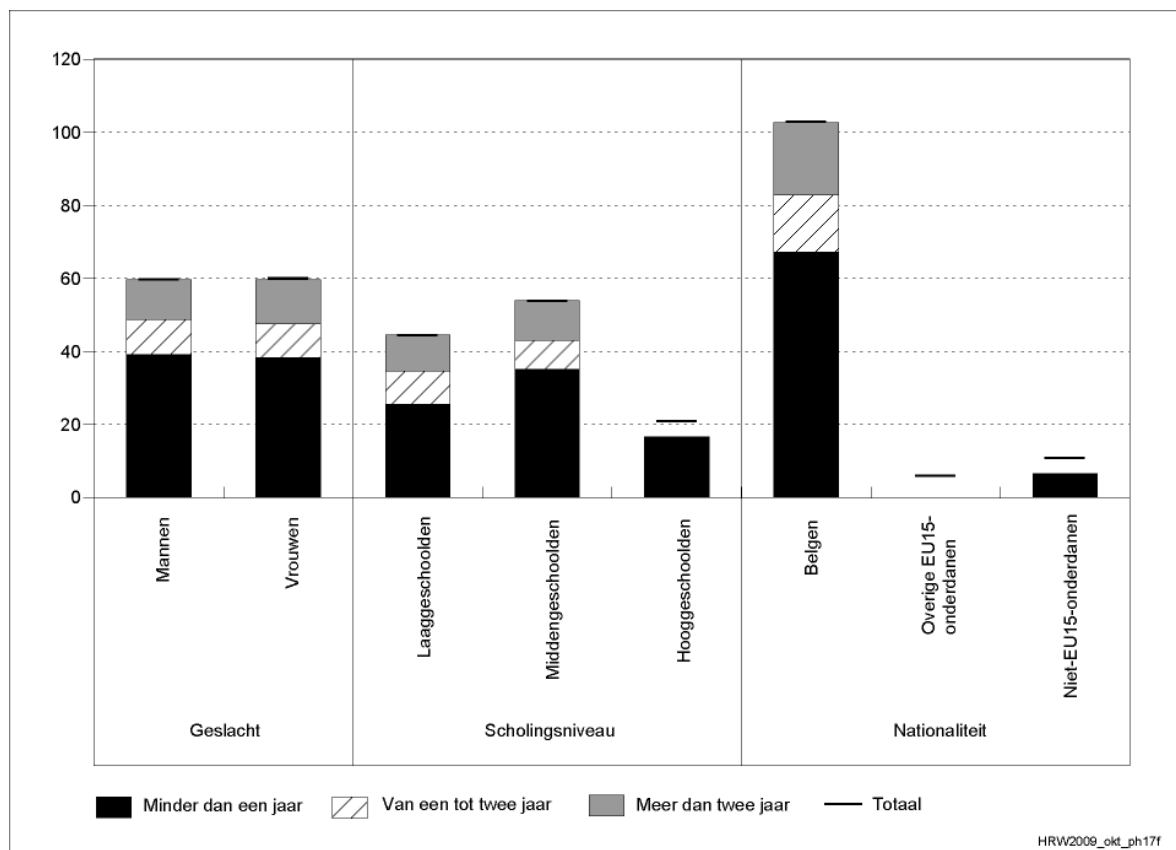
Wat de nationaliteit betreft, zijn de verschillen tussen de Belgische en de buitenlandse bevolking meer uitgesproken. De Belgen vertegenwoordigen weliswaar het leeuwendeel van de werklozen, gezien hun aandeel in de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar. Maar het aandeel buitenlandse werklozen (14 pct.) ligt hoger dan dat opgetekend in de bevolking (10,5 pct.), wat blijkt geeft van specifieke inschakelingsmoeilijkheden. Er moet echter worden aangestipt dat de niet-studerende werkloze bevolking van 15 tot 29 jaar niet omvangrijk is en dat de buitenlanders er een minderheid vertegenwoordigen die moeilijk kan worden gevat in de op enquêtes gebaseerde statistieken, gezien het betrouwbaarheidsinterval dat ermee gepaard gaat.

De verschillen tussen de bevolkingsgroepen zijn nog groter, wanneer wordt ingegaan op het scholingsniveau. De laaggeschoolden vertegenwoordigen 37 pct. van de jonge werklozen, dat is een veel groter aandeel dan in de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar (21 pct.). Die jongeren, welke proportioneel meer door de werkloosheid getroffen worden dan de anderen, blijven ook langer werkloos: 42 pct. van hen was langer dan een jaar werkloos, terwijl dat

percentage 35 pct. bedroeg voor de middengeschoolden en maar 21 pct. voor de hooggeschoolden. Wat de laatstgenoemden betreft, worden de resultaten ook beïnvloed door de duur van de studies: aangezien de personen met een diploma hoger onderwijs hun studies ruimschoots na 18 jaar voortzetten, is de kans dat onder hen zeer langdurig werklozen aangetroffen worden geringer dan voor de laaggeschoolden.

Grafiek 12 – Niet-studerende werkloze bevolking van 15 tot 29 jaar in België en 2008: opsplitsing volgens werkloosheidsduur en de individuele kenmerken¹
(duizenden personen)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

2.2.2.3. Inactieve bevolking

Van de personen op arbeidsleeftijd waren er in 2008 2.327.000 inactief, waarvan 40,7 pct. jongeren van 15 tot 29 jaar. Een groot gedeelte van die jongeren studeren. Houdt men geen rekening met de studenten, dan zijn er slechts 123.000 inactieve jongeren, dat is 8,2 pct. van de niet-studerende inactieve bevolking, waarvan het merendeel 45-plussers zijn.

Het aantal jonge inactieven in de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar bedroeg in België in 2008 10,9 pct., dat is een gelijkaardig percentage als voor de iets oudere leeftijdsgroep. Bij de 45-64-jarigen, daarentegen, bedroeg de inactiviteitsgraad nagenoeg 40 pct. De Belgische resultaten liggen, zowel voor de jongeren als voor de 30-44-jarigen, onder het Europese gemiddelde berekend voor de twaalf landen waarvoor de studenten kunnen worden afgezonderd. Het aantal inactieven van 45 tot 64 jaar, daarentegen, ligt in ons land boven het gemiddelde van de EU12.

Tabel 8 - Inactiviteit in België en in de EU¹ in 2008
(procenten, tenzij anders vermeld)

	België				EU ¹			
	15-29-jarigen	30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen	15-29-jarigen	30-44-jarigen	45-64-jarigen	15-64-jarigen
Totale bevolking								
Aandeel in de totale bevolking	28,1	31,8	40,1	100,0	27,4	33,6	39,1	100,0
<i>Inactieve bevolking, duizenden eenheden</i>	947	250	1.130	2.327	27.454	11.327	32.327	71.108
Aandeel in de totale bevolking	40,7	10,8	48,6	100,0	38,6	15,9	45,5	100,0
Inactiviteitsgraad (in pct. van de overeenstemmende bevolking)	47,7	11,1	39,8	32,9	38,8	13,0	32,0	27,5
Niet-studerende bevolking								
Aandeel in de totale bevolking	18,2	36,1	45,7	100,0	18,4	37,4	44,2	100,0
<i>Inactieve bevolking, duizenden eenheden</i>	123	239	1.127	1.489	2.853	5.602	18.325	26.779
Aandeel in de totale bevolking	8,2	16,1	75,7	100,0	10,7	20,9	68,4	100,0
Inactiviteitsgraad (in pct. van de overeenstemmende bevolking)	10,9	10,7	39,8	24,0	13,1	12,7	35,1	22,7

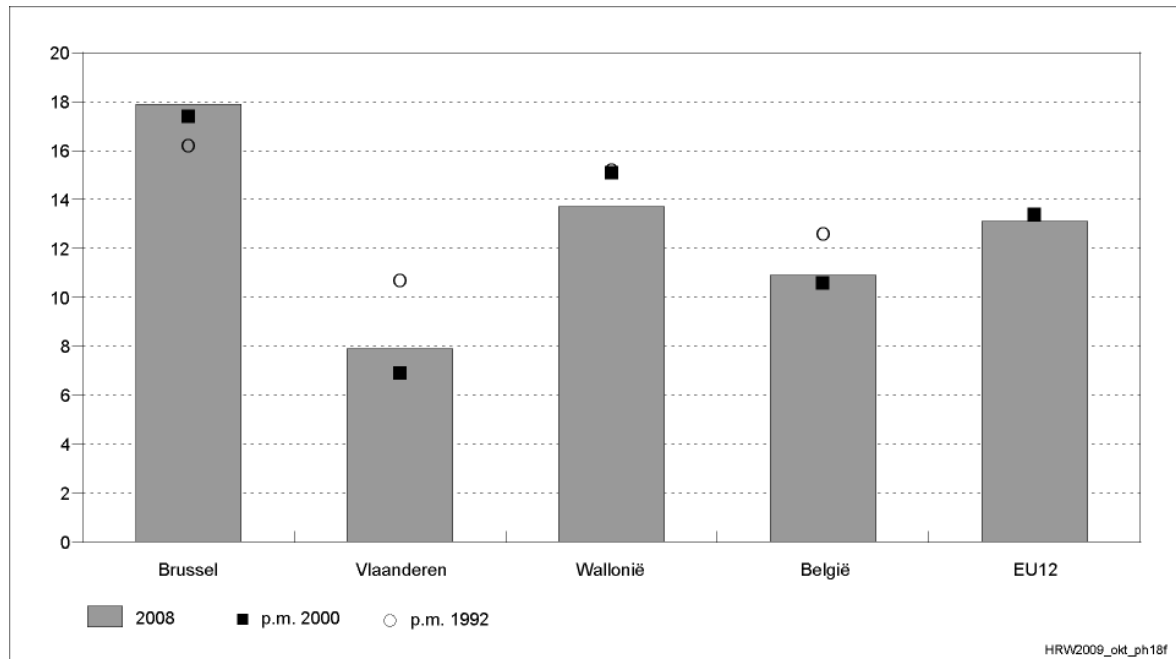
Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

¹ EU15 voor de totale bevolking, EU12 (ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje) voor de niet-studerende bevolking.

De Belgische resultaten zijn zeer ongelijk volgens de gewesten en de inactiviteitsgraden hebben er een verschillend verloop in de tijd te zien gegeven. In 1992 waren de verschillen minder scherp, hoewel ze al bestonden. De inactiviteitsgraad van de niet-studerende jongeren bedroeg 10,7 pct. in Vlaanderen, tegen respectievelijk 15,2 en 16,2 pct. in Wallonië en Brussel. Sindsdien is de inactiviteitsgraad in Vlaanderen en Wallonië aanmerkelijk gedaald. In het eerstgenoemde gewest vond de vermindering plaats tussen 1992 en 2000, waarna een stijging volgde. In Wallonië werd de afname opgetekend tussen 2000 en 2008. In Brussel, daarentegen, steeg de inactiviteitsgraad tussen 1992 en 2000 en zette de toename daarna door, zij het in een geringer tempo. Al bij al liet Vlaanderen in 2008 de geringste inactiviteitsgraad van de drie gewesten optekenen, namelijk 7,9 pct. In Wallonië bedroeg het inactiviteitsaandeel 13,7 pct. en in Brussel was 17,9 pct. van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar inactief.

Grafiek 13 - Inactiviteitsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België en in de EU12¹ in 2008

(procenten van de overeenstemmende bevolking)

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

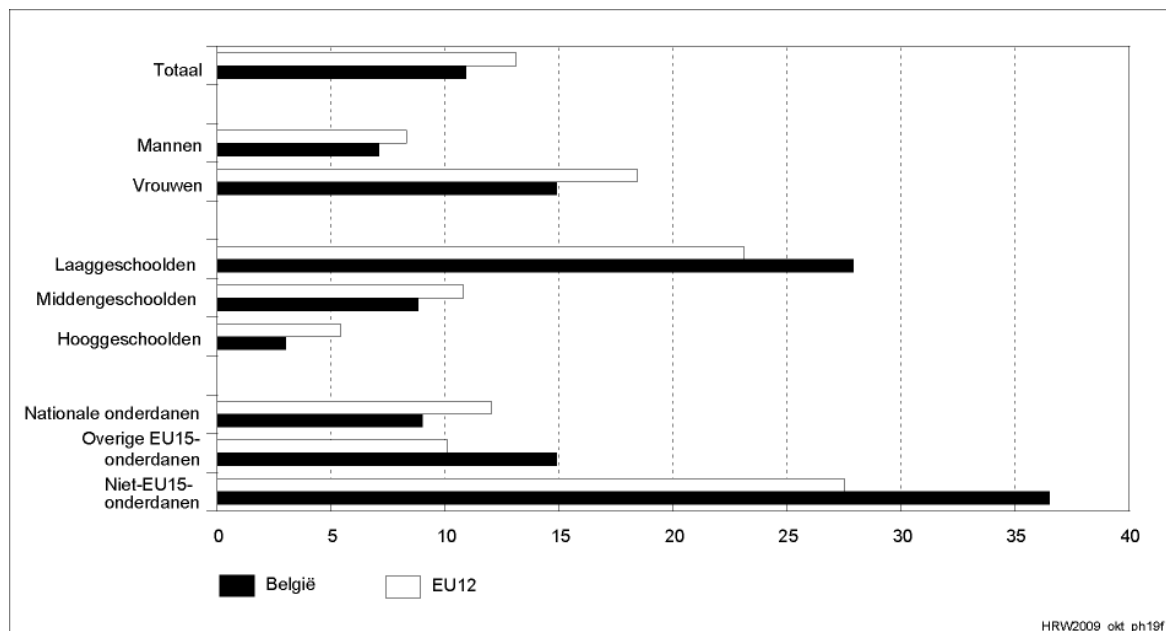
¹ EU12: ongerekend Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Spanje, landen waarvoor de studerende bevolking niet kan worden afgezonderd.

Mannen en vrouwen zijn allesbehalve gelijk inzake inactiviteit. Terwijl de beide geslachten, in ieder geval voor België, in gelijke mate vertegenwoordigd zijn in de jeugdwerkloosheid, zijn vrouwen aanmerkelijk vaker inactief dan mannen, deels omdat zij de lasten van het gezin dragen, in het bijzonder zodra ze moeder worden. De inactiviteitsgraad van de jonge vrouwen (14,9 pct., tegen maar 7,1 pct. voor mannen) is niettemin veel geringer in België dan in de EU12 (18,4 pct.).

De inactiviteitsgraad van hooggeschoolde jongeren is bijzonder gering (3 pct. in België) en lager dan hun werkloosheidsgraad (6 pct.). Voor de laaggeschoolden, daarentegen, is de inactiviteit meer verspreid dan de werkloosheid, hoewel die al zeer ontwikkeld is: 27,9 pct. van hen zijn inactief en 18,7 pct. werkloos.

Evenzo treft men in België, onder de niet-EU15-onderdanen, een bijzonder groot aantal inactieven aan: 36,5 pct. van die niet-studerende jonge vreemdelingen participeren niet aan de arbeidsmarkt, dat is een aanzienlijker ongunstiger percentage dan gemiddeld in de twaalf landen van de EU (27,5 pct.). De inactiviteitsgraad van de Belgen is viermaal kleiner (9 pct.) dan voor de niet-Europese vreemdelingen, terwijl het cijfer voor de uit de EU15 afkomstige vreemdelingen 14,9 pct. bedraagt.

Grafiek 14 - Inactiviteitsgraad van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België en in de EU12¹ in 2008: opsplitsing volgens de individuele kenmerken
(procenten van de overeenstemmende bevolking)

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

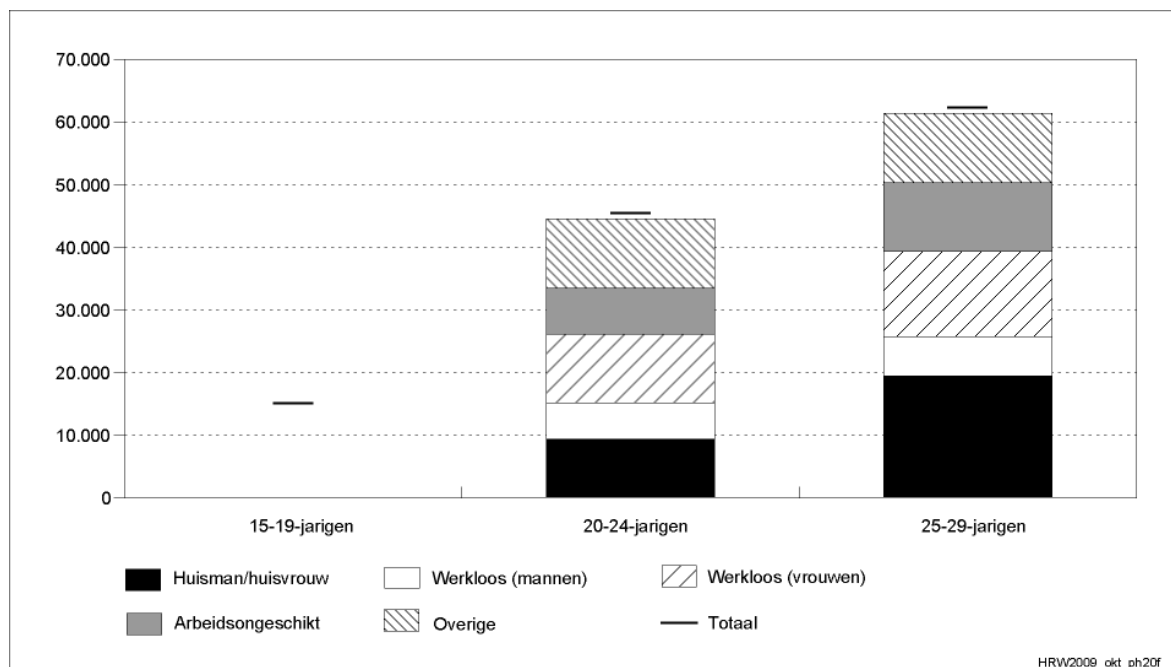
¹ EU12 (ongerekend Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk), behalve de opsplitsing volgens nationaliteit, waarvoor Ierland eveneens geweerd werd, aangezien die gegevens niet beschikbaar zijn voor dat land.

De in België in het kader van de arbeidskrachtentelling ondervraagde niet-studerende inactieve bevolking van minder dan 20 jaar is te klein om de diverse statuten van de personen waaruit ze bestaat te kunnen analyseren, waardoor de meeste gegevens niet significant zijn. Vanaf 20 jaar beginnen sommige statuten voor te komen.

Dat is met name het geval voor de arbeidsongeschiktheid. Het betreft niet-werkenden die verklaren ziek of invalide te zijn. Daarentegen worden de aan een werkgever door een arbeidsovereenkomst verbonden personen die hun baan wegens ziekte niet hebben uitgeoefend, in de gegevens van de arbeidskrachtentelling opgenomen in de werkgelegenheid. Sommige fysische of mentale handicaps of langdurige ziektes beletten jongeren zich op de arbeidsmarkt te integreren. In de gehele niet-studerende inactieve bevolking van 15 tot 29 jaar worden zowat 20.000 arbeidsongeschikte personen opgetekend, dat is 16 pct. van het totaal. Dit aantal geeft echter niet de totale gehandicapte populatie weer, aangezien gehandicapten, zolang ze scholing volgen, in de EAK bij de studenten worden opgetekend en niet bij de arbeidsongeschikten.

Er komen nog twee andere statuten voor, voornamelijk voor vrouwen. Zo betreft het statuut van huisman/huisvrouw nagenoeg 10.000 vrouwen van 20 tot 24 jaar en nagenoeg tweemaal zoveel vrouwen van 25 tot 29 jaar. Er zijn maar zeer weinig mannen die zich beroepen op dat statuut: het aantal ervan is trouwens te weinig significant om te worden vermeld. Ten slotte wordt een aantal personen beschouwd als inactief in de zin van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB)¹⁴, hoewel ze zelf verklaren werkloos te zijn. In meer dan twee derde van de gevallen betreft het vrouwen. Wellicht is dat vrouwelijk overwicht deels toe te schrijven aan het aan de werkzoekenden opgelegde criterium van strikte beschikbaarheid. Werkloze jonge huismoeders hebben wellicht af te rekenen met grote problemen om een oplossing te vinden voor de opvang van hun jonge kinderen in een context van een tekort aan kinderopvangplaatsen.

Grafiek 15 – Inactiviteit van de niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar in België in 2008: opsplitsing volgens reden van inactiviteit¹
(aantal personen)

Bron: ADSEI (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

¹⁴ Ter herinnering, de definitie van werkgelegenheid in de zin van het IAB is een ruime definitie: iedereen die een uur bezoldigde arbeid heeft verricht, wordt geacht aan het werk te zijn. De definitie van werkloosheid, daarentegen, is strikt: als werkzoekende wordt beschouwd elke persoon zonder werk die actief werk zoekt en binnen twee weken beschikbaar is om te werken. Die personen die noch aan het werk zijn noch werkzoekend zijn, worden als inactief beschouwd.

Samenvatting

Op een totale bevolking van zowat 10.700.000 inwoners telde België op 1 januari 2008 nagenoeg 2 miljoen personen tussen 15 en 29 jaar; 1.110.000 woonden in Vlaanderen, 650.000 in Wallonië en 220.000 in Brussel. In Brussel vertegenwoordigen die jonge volwassenen 21 pct. van de bevolking, tegen 18 pct. in Vlaanderen en bijna 19 pct. in Wallonië. De komende jaren zullen deze verschillen nog groter worden als gevolg van een sterkere vergrijzing van de bevolking in Vlaanderen. Bijna één jonge Brusselaar op drie heeft niet de Belgische nationaliteit; in Vlaanderen en in Wallonië maken de jongeren van buitenlandse nationaliteit slechts 7 à 8 pct. uit van de 15-29-jarigen.

De werkgelegenheidsgraad van 15-29-jarigen ligt in België veel lager (45,7 pct.) dan gemiddeld in de EU15 (53,7 pct.). Die situatie kan aan twee factoren worden toegeschreven: in de populatie van 15 tot 29 jaar zijn er relatief meer studenten in België en er zijn weinig studenten die hun studies met een baan combineren. Als uitsluitend de niet-studerende populatie wordt beschouwd, ligt de werkgelegenheidsgraad bij 15-29-jarigen in België daarentegen hoger dan gemiddeld in de twaalf EU15-landen waarvoor deze berekening mogelijk is (78,3 pct. tegen 76,6 pct.).

De groep van 15-29-jarigen is proportioneel het sterkst vertegenwoordigd in de werkloosheid: het aandeel van de werkzoekenden ligt er twee keer zo hoog dan bij de 30-44- en bij de 45-64-jarigen. Deze resultaten liggen in de lijn van de vaststellingen voor de EU.

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt weerspiegelt de gekende regionale verschillen. Sedert 2000 is evenwel in geen enkel gewest een noemenswaardige vooruitgang geboekt, terwijl de situatie van de jongeren op Europees niveau verbeterd is.

Bepaalde individuele kenmerken hebben een aanzienlijk effect op de inschakelingskansen in de arbeidsmarkt. Zo hebben vrouwen, laaggeschoolden en vreemdelingen het moeilijker. Over het algemeen zijn de inschakelingsmoeilijkheden voor kansengroepen - behalve voor vrouwen - in België groter dan gemiddeld in de EU.

3. SCHOLING

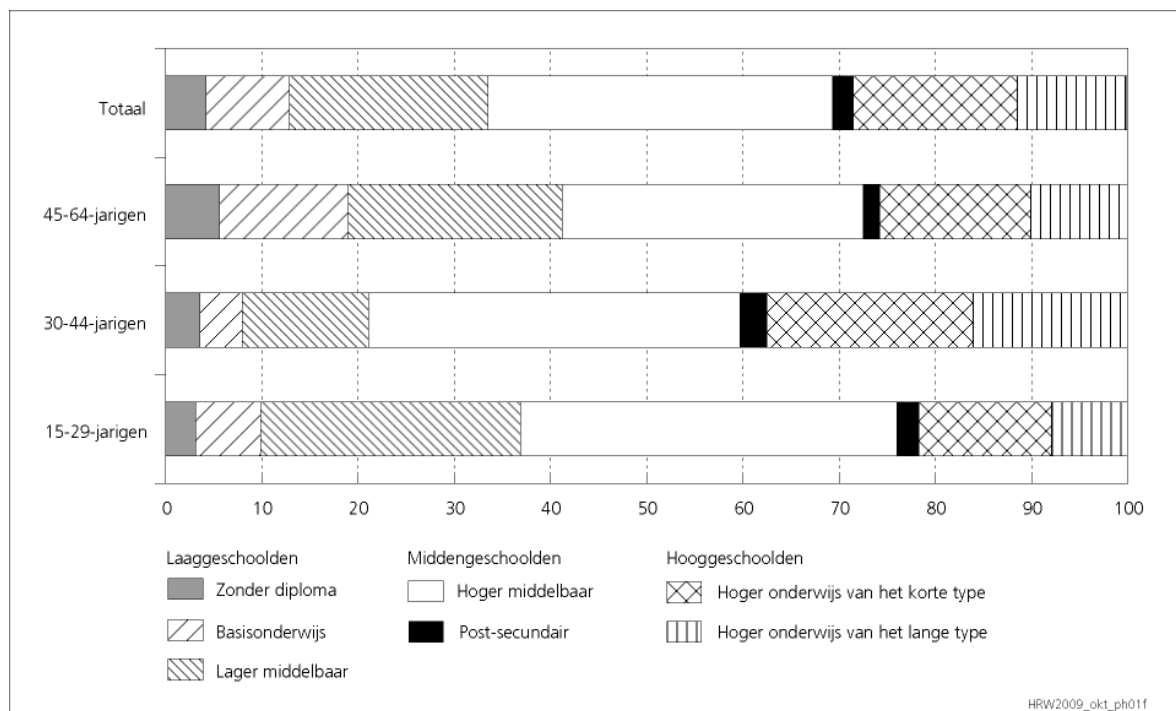
3.1. Scholingsniveau van de bevolking

3.1.1. Scholingsniveau van de 15-29-jarigen

De vaardigheden van de intreders op de arbeidsmarkt zijn bepalend voor de kwaliteit van de overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Voor internationale vergelijkingen wordt de bevolking traditioneel ingedeeld in drie scholingsniveaus. Laaggeschoolden zijn personen die hoogstens over een getuigschrift van het basisonderwijs of van het lager secundair onderwijs beschikken. Middengeschoold is wie de school verlaten heeft met een diploma of getuigschrift van het hoger secundair onderwijs. De hooggeschoolden zijn in het bezit van een diploma van het universitair of niet-universitair hoger onderwijs. Het voor de indeling gehanteerde criterium is het hoogst behaalde diploma op het ogenblik van de enquête. Vanaf een bepaalde leeftijd worden nog zeer weinig veranderingen opgetekend inzake de op die manier gemeten scholing, hoewel de verworven competenties in de praktijk kunnen blijven evolueren tijdens de beroepsloopbaan, en soms zelfs zeer ingrijpend.

Grafiek 16 – Scholingsniveau van de verschillende bevolkingsgroepen in België in 2008
(procenten van het totaal)

Bron: ADSEI (EAK).

In België zag de verdeling van de bevolking tussen 15 en 64 jaar over deze drie groepen er in 2008 als volgt uit: 34 pct. laaggeschoolden, 38 pct. middengeschoolden en 28 pct. hooggeschoolden. Daarbij moet worden opgemerkt dat, aangezien een gedeelte van de bevolking op arbeidsleeftijd nog studeert, deze opgetekende opsplitsing volgens scholingsniveau nog voorlopig is: sommige laag- of middengeschoolden zullen aan het einde van hun schoolopleiding nog doorstromen naar (een) hogere categorie(ën). Gelet op het feit dat het grootste gedeelte van de populatie zijn studies op 30-jarige leeftijd voltooid heeft, kan de indeling naar scholingsniveau voor 30-44-jarigen en voor 45-64-jarigen als nagenoeg definitief worden beschouwd. Tussen deze twee groepen wordt een aanzienlijke ontwikkeling inzake scholingsniveau opgetekend: een groter gedeelte van de 30-44-jarigen beschikt over een diploma van het hoger onderwijs, zowel van het lange type (licentie of master) als van het korte type (bachelor). Tegelijk is het aandeel van de personen die de school verlaten hebben zonder diploma of met een getuigschrift van het basis- of lager middelbaar onderwijs er aanzienlijk geringer (respectievelijk 4 en 13 pct.) dan bij de 45-64-jarigen (respectievelijk 13 en 22 pct.).

De opsplitsing van de bevolking volgens scholingsniveau is, op basis van de arbeidskrachtentelling, mogelijk vanaf 1986. Sedertdien is het gemiddelde scholingsniveau van de jongeren van 15 tot 29 jaar in België fors gestegen, mede als gevolg van de verlenging, in 1983, van de leerplicht, van 14 tot 18 jaar. In 1986 was nog 56 pct. van de jongeren laaggeschoold. Dit aandeel liep tot het einde van de jaren negentig aanzienlijk terug: in 1992 bedroeg het nog 46 pct. en in 2000 slechts 37 pct. In 2008 beliep het nog steeds 37 pct., iets lager dan het gemiddelde voor de EU15. Het aandeel van de jongeren die hoger onderwijs achter de rug hebben, daarentegen, is sedert 2000 voortdurend toegenomen. In 2008 beschikte 22 pct. van de 15-29-jarigen over een diploma van het hoger onderwijs (14 pct. in het onderwijs van het korte type en 8 pct. in het onderwijs van het lange type), tegen 19 pct. in 2000 en 16 pct. in 1992. België telt naar verhouding meer hoogopgeleide jongeren dan gemiddeld in de EU15, waar deze groep in 2008 17 pct. van de 15-29-jarigen vertegenwoordigde.

De in België opgetekende verbetering van het scholingsniveau van jongeren, waarbij het aandeel van de laaggeschoolden tussen 1992 en 2008 met 9 procentpunten terugliep, lijkt op het eerste gezicht beperkt in vergelijking met de ontwikkelingen in de twee andere bevolkingsgroepen. Het aandeel van de laaggeschoolden van 30 tot 44 jaar liep tussen 1992 en 2008 met meer dan 25 procentpunten terug, tot 21 pct. De daling was nog sterker bij de 45-64-jarigen; in deze groep blijft het aandeel van de laaggeschoolden evenwel hoog, met 41 pct. van de populatie. Het percentage middengeschoolden steeg met bijna 12 procentpunten bij de 30-44-jarigen en met 15 procentpunten bij de 45-64-jarigen, tot respectievelijk 41 en 33 pct. van het totaal voor deze twee groepen. Ook het relatieve aandeel van de hooggeschoolden nam aanmerkelijk toe, tot respectievelijk 38 en 26 pct. van de populatie van deze twee groepen. Voor de oudere leeftijdsgroepen gaat het nagenoeg uitsluitend om een cohorteneffect: het opgetekende scholingsniveau stijgt naarmate de hoger geschoolde populatiegroepen verouderen, terwijl het individuele scholingsniveau niet of weinig verandert.

Tabel 9 - Scholingsniveau van de verschillende bevolkingsgroepen in België en in de EU15
(procenten van de overeenstemmende bevolking)

	15-29-jarigen				30-44-jarigen				45-64-jarigen			
	1992	2000	2008	Vershil 2008 - 1992	1992	2000	2008	Vershil 2008 - 1992	1992	2000	2008	Vershil 2008 - 1992
BELGIË												
Laaggeschoolden	46,3	37,4	36,9	-9,4	46,4	34,1	21,0	-25,4	69,1	54,2	41,2	-27,9
Middengeschoolden	37,5	43,2	41,4	3,9	29,4	34,6	41,3	11,9	17,6	25,5	33,0	15,4
Hooggeschoolden	16,2	19,3	21,7	5,6	24,2	31,3	37,6	13,5	13,4	20,2	25,8	12,5
EU15												
Laaggeschoolden	n.b.	40,3	38,7	n.b.	n.b.	33,7	26,7	n.b.	n.b.	47,6	38,6	n.b.
Middengeschoolden	n.b.	45,0	44,4	n.b.	n.b.	43,0	43,9	n.b.	n.b.	34,6	40,0	n.b.
Hooggeschoolden	n.b.	14,8	16,8	n.b.	n.b.	23,4	29,4	n.b.	n.b.	17,8	21,5	n.b.

Bronnen: ADSEI, Eurostat (EAK).

De geringere verhoging van het scholingsniveau van de jongeren houdt verband met het feit dat de bevolking van 15 tot 29 jaar allerm minst homogeen is in haar activiteiten. In België geldt een leerplicht tot 18 jaar. Op die leeftijd kan iedereen beslissen om de school te verlaten, ongeacht welk diploma hij heeft bereikt. Vanaf de tweede graad van het secundair onderwijs of vanaf 16 jaar kan de leerplicht echter deeltijds worden volbracht. Zodra ze 18 zijn, kunnen jongeren kiezen om verder te studeren of zich op de arbeidsmarkt te begeven (ook als werkzoekende). Daarnaast kunnen ze ook niet-participeren aan de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld om zich bezig te houden met hun gezin, of omdat ze niet over de fysieke of intellectuele capaciteiten beschikken om verder te studeren of te werken.

De leeftijd waarop jongeren hun basisopleiding afronden is bijgevolg sterk individueel bepaald en hangt af van het tempo waarin de vereiste competenties worden aangeleerd en van de aard en de duur van de gekozen studies. Een gedeelte van de 15-29-jarigen maakt zeer vroeg kennis met de arbeidsmarkt, via alternerend leren, terwijl anderen verder studeren na hun achttiende en slechts jaren later hun intrede doen op de arbeidsmarkt, aan het einde van hun hogere studies, waarin ze amper of helemaal niet de kans hebben gekregen om vertrouwd te geraken met de werkvloer.

Het scholingsniveau van de bevolking van 15 tot 29 jaar als geheel weerspiegelt derhalve niet de vaardigheden van de intreders op de arbeidsmarkt, aangezien een gedeelte ervan nog studeert. Wel is het mogelijk om binnen deze groep een onderscheid te maken tussen diegenen die verklaren nog student te zijn en de anderen, van wie dus verondersteld kan worden dat ze hun basisopleiding achter de rug hebben.

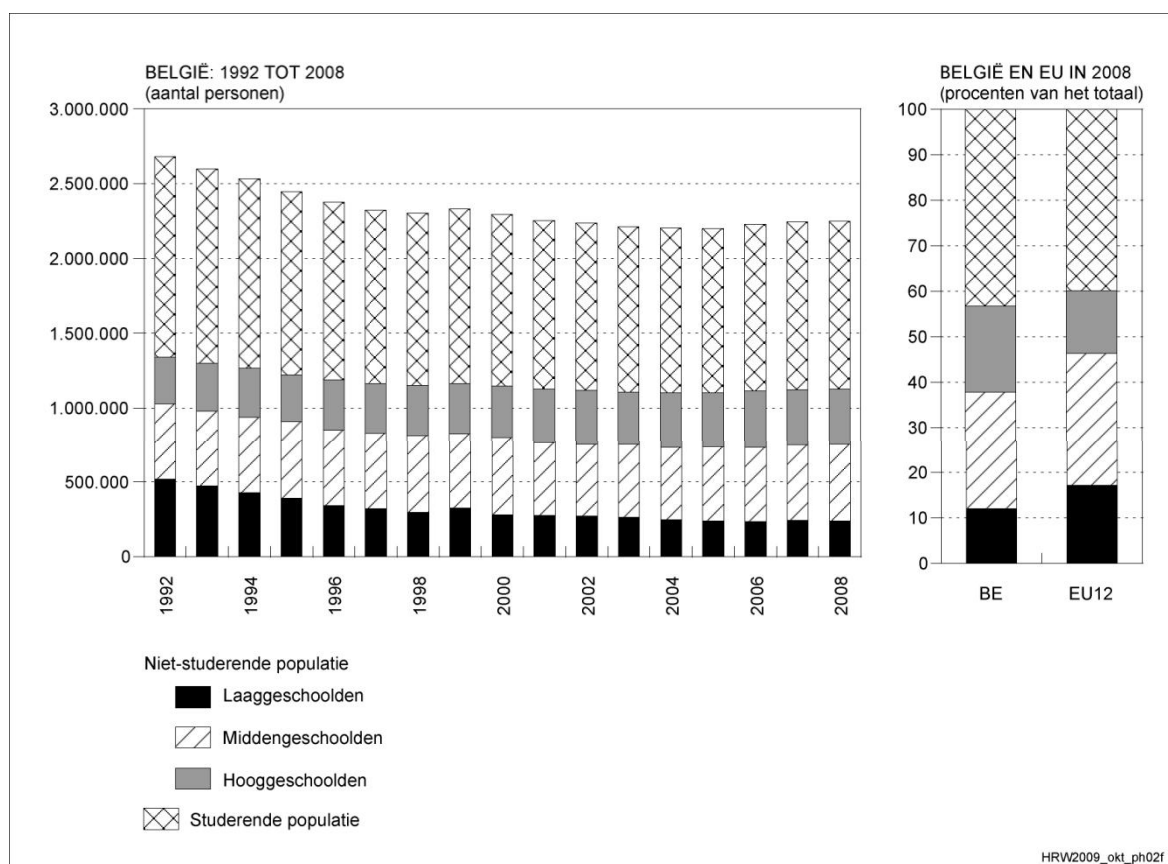
Het statuut van student sluit het beoefenen van of het zoeken naar een baan niet uit. De groep van mensen die verklaren dat leerling of student het sociaaleconomische statuut is dat hen het beste typeert, bevat immers personen die volgens de definities van het IAB aan het werk zijn (onder meer studenten die alterneren tussen opleiding in school en op de werkvloer, een vakantiejob uitoefenen of school en werk combineren) en werkzoekenden (die bijvoorbeeld werk

beginnen te zoeken vóór het einde van hun studies of die, de studies beu, op zoek gaan naar een alternatief op de arbeidsmarkt). Studenten zijn bijgevolg niet uitsluitend inactieven volgens de definities van het IAB, hoewel ze wel grotendeels tot deze bevolkingscategorie behoren.

3.1.2. Studerende en niet-studerende populatie van 15 tot 29 jaar

In 2008 telde de studerende populatie van 15 tot 29 jaar in België 860.000 personen, iets meer dan in 1992. Tegelijkertijd werd de niet-studerende populatie flink kleiner, zodat de groep van de 15-29-jarigen als geheel terugliep. Het aandeel van de studenten in deze populatie is bijgevolg toegenomen, tot 43 pct. van het totaal in 2008, tegen 38 pct. in 1992.

Grafiek 17 - Studerende en niet-studerende populatie van 15 tot 29 jaar in België en in de EU12¹

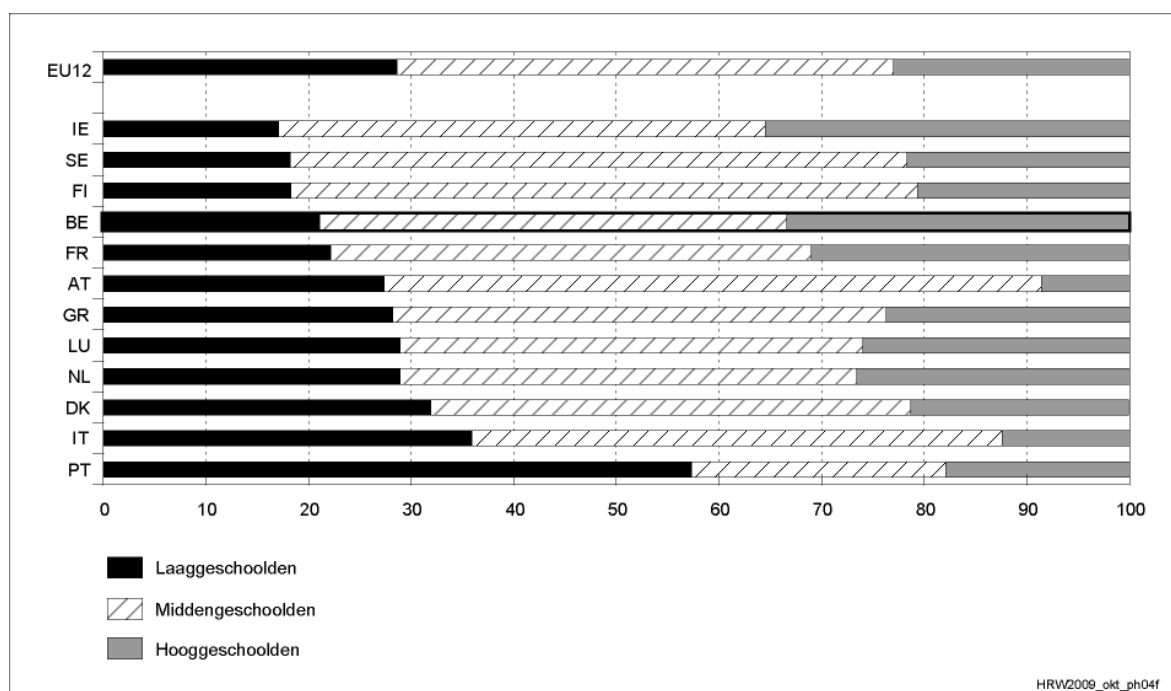
Bron: ADSEI (EAK).

¹ In de resultaten voor Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk kan de studerende populatie niet afzonderlijk worden beschouwd. Deze landen werden dus niet opgenomen in de berekening van het gemiddelde voor de EU15.

De daling van het aantal niet-studenten ging gepaard met een stijging van het gemiddelde scholingsniveau bij deze jongeren. Het aantal laaggeschoolde niet-studerende jongeren liep immers terug. Tijdens de jaren negentig werd deze populatie immers meer dan de helft kleiner, zodat ze in 2000 nog slechts ongeveer 281.000 personen telde, tegen 519.000 acht jaar eerder. Sedertdien heeft de daling zich voortgezet, zij het in een lager tempo. Niet-studerende laaggeschoolden vertegenwoordigden in 2008 nog 239.000 personen, of 12 pct. van de populatie van 15 tot 29 jaar. De middengeschoolde niet-studerende populatie bleef tijdens diezelfde periode nagenoeg stabiel en telde in 2008 iets meer dan 500.000 personen, of 26 pct. van de populatie van 15 tot 29 jaar, twee procentpunten meer dan zestien jaar eerder. Het aantal niet-studerende hooggeschoolden is dan weer sterk toegenomen: in 1992 waren er 313.000 hooggeschoolde jongeren. In 2008 was dat aantal opgelopen tot 375.000 of een vijfde van de bevolking van 15 tot 29 jaar.

Met de stijging van het gemiddelde scholingsniveau van de niet-studerende jongeren bekleedt België een vrij benijdenswaardige plaats in Europees verband. Het percentage jongeren dat de school heeft verlaten met ten hoogste een getuigschrift van het lager middelbaar onderwijs is een van de laagste van de Unie (21 pct. tegen gemiddeld 29 pct.). Enkel Ierland, Zweden en Finland doen beter. In deze laatste twee landen ligt het aantal niet-studerende hooggeschoolden dan weer duidelijk lager (ongeveer een vijfde van de populatie) dan in België (een derde van de niet-studenten, tegen gemiddeld 23 pct. in de EU). België koppelt daarmee een van de geringste aandelen van de laaggeschoolden aan een van de hoogste voor de hooggeschoolden.

Grafiek 18 - Niet-studerende populatie van 15 tot 29 jaar in de landen van de EU12¹ in 2008: opsplitsing volgens scholingsniveau
(procenten van het totaal)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ In de resultaten voor Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk kan de studerende populatie niet afzonderlijk worden beschouwd. Deze landen werden dus niet opgenomen in de berekening van het gemiddelde voor de EU15.

3.1.3. Scholingsniveau van de 25-29-jarigen ten opzichte van andere leeftijdsgroepen

Het is interessant het scholingsniveau van de jonge intreders op de arbeidsmarkt te vergelijken met de generaties die hen voorafgegaan zijn, of ook met diegenen die op het punt staan de arbeidsmarkt te verlaten. Daartoe gaat de aandacht traditioneel uit naar de groep van jongeren waarvan de meerderheid de school al achter de rug heeft.

Gelet op de leerplicht tot 18 jaar, studeren nog nagenoeg alle 15-17-jarigen. In 2008 was dat het geval voor vier vijfde van de 18-19-jarigen, alsook voor bijna 38 pct. van de 20-24-jarigen (tegen 31 pct. zestien jaar eerder). De groep van 25-29-jarigen, daarentegen, telt nog slechts bijna 4 pct. studenten (tegen 2 pct. in 1992). Van de groep van 30-34-jarigen studeerde nog 1 pct., of zowat 7.000 personen (tegen minder dan een half procent zestien jaar eerder). De sedert het begin van de jaren negentig opgetekende stijging van het aantal studenten in alle leeftijdscategorieën vanaf 18 jaar hangt samen met de democratisering van het onderwijs en met de verlenging van de studieduur, onder meer als gevolg van een tendens tot specialisatie bij een gedeelte van de populatie.

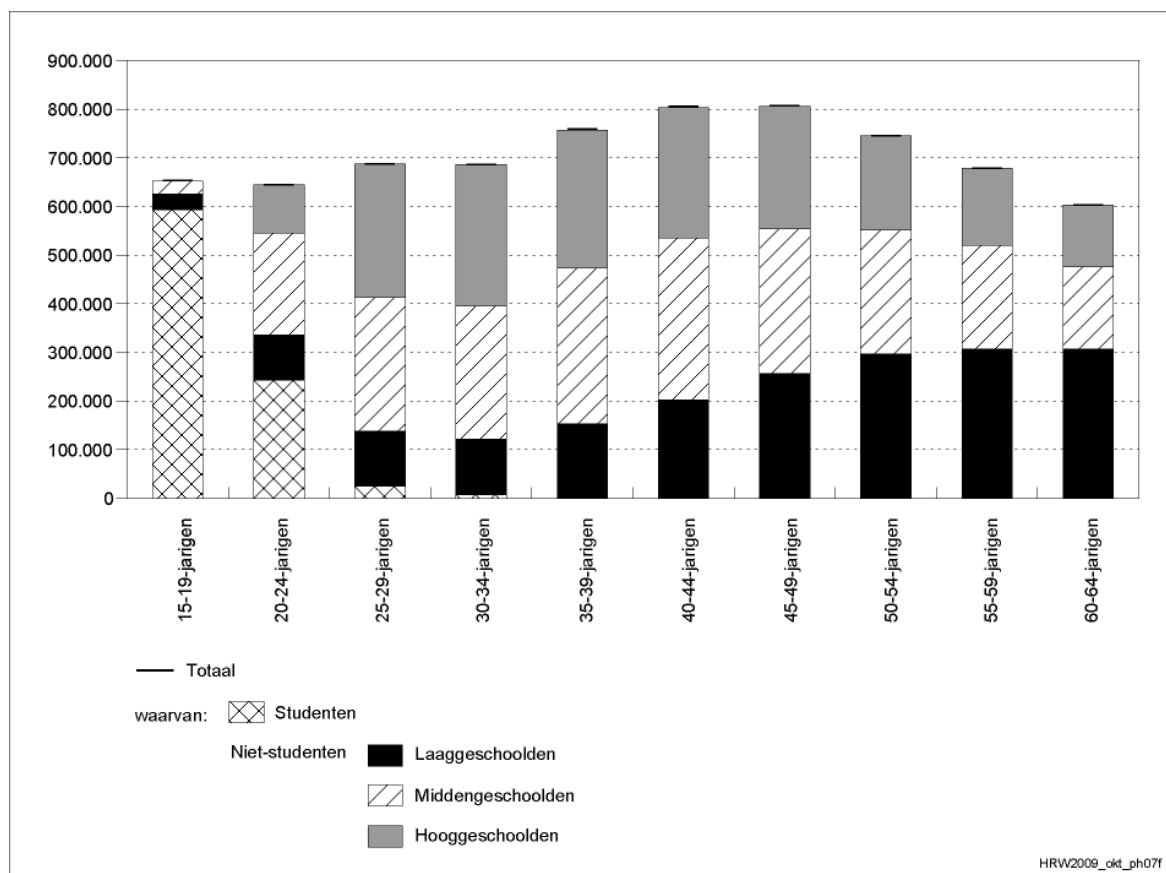
Tabel 10 - Studerende populatie volgens leeftijdsgroep
(procenten van de overeenstemmende populatie)

	1992	2000	2008
15-17-jarigen	97,9	96,7	97,1
18-19-jarigen	78,4	78,5	81,2
20-24-jarigen	31,3	36,1	37,6
25-29-jarigen	2,4	3,0	3,6
30-34-jarigen	0,4	0,7	1,0

Bron: ADSEI (EAK).

De intreders op de arbeidsmarkt, met name de 25-29-jarigen, zijn tegenwoordig aanzienlijk beter geschoold dan hun voorgangers. In 2008 vertegenwoordigden de laaggeschoolden minder dan 20 pct. van de 25-29-jarigen, 22 pct. van de 30-34-jarigen, meer dan een kwart van de 35-39-jarigen en een derde van de 40-44-jarigen. Bij de 55-plussers was meer dan de helft van de populatie laaggeschoold. Voor elke leeftijdsgroep was de rest van de populatie vrij gelijkmatig verdeeld over midden- en hooggeschoolden. Het aantal middengeschoolden is evenwel iets hoger dan de hooggeschoolden voor de leeftijdscategorieën boven de 35 jaar, terwijl het omgekeerde geldt voor de jongere leeftijdscategorieën, als gevolg van de grotere participatie in het hoger onderwijs.

Grafiek 19 - Scholingsniveau van de bevolking van 15 tot 64 jaar in 2008: opsplitsing volgens leeftijdsgroep¹
(aantal personen)

Bron: ADSEI (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

Als de intreders (25-29-jarigen) en uittrekkers (60-64-jarigen) op de arbeidsmarkt worden vergeleken, blijkt dat de eerste groep in 2008 nog altijd groter was dan de tweede. Deze vaststelling geldt niet enkel voor België, maar ook voor de EU. Zowel in België als in de EU maakten de 25-29-jarigen immers bijna 10 pct. uit van de 15-64-jarigen, terwijl de 60-64-jarigen amper 8,5 pct. vertegenwoordigden van de bevolking op arbeidsleeftijd. Op korte termijn is de vervanging van de uittrekkende arbeidskrachten bijgevolg gewaarborgd door een numeriek toereikende en beter geschoolde populatie. De uittrekkers beschikken echter, met hun ervaring, over een niet te verwaarlozen menselijk kapitaal.

Tabel 11 - Scholingsniveau van de intreders (25-29-jarigen) en uittreeders (60-64-jarigen) op de arbeidsmarkt in 2008

(procenten van de bevolking op arbeidsleeftijd)

	België		EU15	
	25-29 jaar	60-64 jaar	25-29 jaar	60-64 jaar
Laaggeschoolden	1,6	4,3	2,1	4,0
Middengeschoolden	4,0	2,4	4,6	2,9
Hooggeschoolden	4,0	1,8	3,1	1,5
Totaal	9,7	8,5	9,8	8,5

Bron: ADSEI (EAK).

3.1.4. Scholingsniveau van de 25-29-jarigen op basis van individuele kenmerken in België

De stijging van het scholingsniveau van de intreders op de arbeidsmarkt is transversaal: ze wordt in alle bevolkingsgroepen opgetekend, ongeacht de individuele kenmerken van de betrokkenen (geslacht, nationaliteit of het gewest van de woonplaats). Toch komt ze niet voor iedereen in dezelfde mate tot uiting. Het gemiddelde scholingsniveau van de vrouwen, bijvoorbeeld, ligt momenteel aanzienlijk hoger dan dat van mannen, terwijl de verschillen tussen de geslachten in 1992 minder duidelijk waren. In 2008 was slechts 14 pct. van de vrouwen van 25 tot 29 jaar laaggeschoold, tegen 19 pct. van de mannen. Het ecart is nog sterker voor de middengeschoolden (37 pct. bij de vrouwen en 46 pct. bij de mannen). Bij hooggeschoolden zijn de verschillen het meest merkbaar: bijna de helft van de vrouwen van 25 tot 29 jaar is hooggeschoold, tegen slechts 35 pct. van de mannen.

Op Europees niveau kon de ontwikkeling van het scholingsniveau van de intreders niet nagegaan worden voor Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, aangezien die opsplitsing voor die landen, omwille van een abnormaal hoge aandeel van niet-antwoorden, niet berekend kon worden voor het jaar 2000. In de overige dertien landen werd tussen 2000 en 2008 een stijging opgetekend van het gemiddelde scholingsniveau, in sterkere mate voor vrouwen dan voor mannen. Ondanks die vooruitgang blijven de Europese resultaten ver achter bij die van België: in die landen ligt het aandeel van de laaggeschoolden gemiddeld 9 procentpunten hoger voor mannen en 7 procentpunten voor vrouwen, en dat van de hooggeschoolden respectievelijk 7 en 10 procentpunten lager dan in België.

Tabel 12 - Scholingsniveau van de 25-29-jarigen in België en in de EU¹: opsplitsing volgens geslacht
(procenten van het totaal)

	Mannen				Vrouwen			
	1992	2000	2008	<i>Vershil 2008- 1992</i>	1992	2000	2008	<i>Vershil 2008- 1992</i>
België								
Laaggeschoolden	40,2	23,7	19,3	-20,9	34,9	19,7	14,3	-20,6
Middengeschoolden	33,8	43,3	45,8	12,0	33,9	39,4	37,3	3,5
Hooggeschoolden	26,0	32,9	34,9	8,9	31,2	40,9	48,4	17,1
EU13								
Laaggeschoolden	n.b.	32,5	27,9	n.b.	n.b.	28,0	21,2	n.b.
Middengeschoolden	n.b.	44,2	43,9	n.b.	n.b.	42,6	40,3	n.b.
Hooggeschoolden	n.b.	23,3	28,2	n.b.	n.b.	29,4	38,5	n.b.

Bron: ADSEI (EAK).

¹ Gelet op de hoge aandeel van niet-antwoorden op de vraag naar het scholingsniveau in Duitsland en in het Verenigd Koninkrijk in 2000, werden deze twee landen niet opgenomen in het Europese gemiddelde.

Wat de Belgische gewesten betreft, is de voorsprong die Brussel in 1992 had (38 pct. hooggeschoolden, tegen respectievelijk 29 pct. in Vlaanderen en 25 pct. in Wallonië) verdwenen ten voordele van Vlaanderen. Dit laatste gewest telde in 2008 44 pct. hooggeschoolden bij de 25-29-jarigen, tegen slechts 13 pct. laaggeschoolden (22 procentpunten minder dan in 1992). In Brussel liep het aandeel van de laaggeschoolden met slechts 11 procentpunten terug: in 2008 was nog een kwart van de 25-29-jarigen laaggeschoold, terwijl het aandeel van de hooggeschoolden 41 pct. beliep. Met 37 pct. hooggeschoolden en 20 pct. laaggeschoolden bij de jongvolwassenen bekleedt Wallonië een tussenpositie.

Grafiek 20 - Scholingsniveau van de 25-29-jarigen in 1992 en in 2008 in België: opsplitsing volgens individuele kenmerken
(procenten van het totaal)

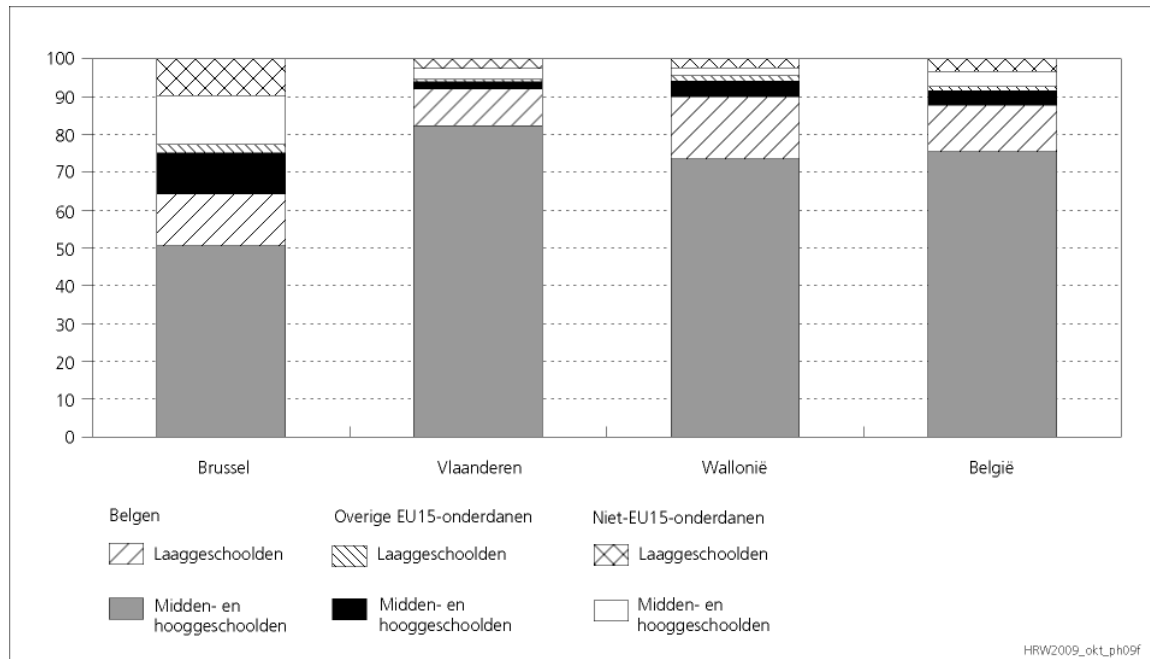

Bron: ADSEI (EAK).

De verschillen inzake scholingsniveau tussen Brussel en de twee andere gewesten hangen gedeeltelijk samen met het grote aantal vreemdelingen dat zich op het Brusselse grondgebied heeft gevestigd. Met name de Brusselse bevolking van 25 tot 29 jaar bestaat voor bijna een kwart uit niet-EU15-onderdanen; in deze bevolking is gemiddeld 46 pct. laaggeschoold (dit percentage ligt evenwel iets lager in Brussel - 43 pct. – dan in de twee andere gewesten, respectievelijk 46 pct. in Vlaanderen en 52 pct. in Wallonië), tegen 22 pct. bij de overige EU15-onderdanen en 14 pct. bij de Belgen. Dit neemt niet weg dat zelfs bij de Belgen het aandeel laaggeschoolden aanzienlijk hoger ligt in Brussel (21 pct.) dan in Wallonië (18 pct.) en vooral dan in Vlaanderen (11 pct.).

Grafiek 21 - Scholingsniveau van de populatie van 25 tot 29 jaar in België in 2008: opsplitsing volgens nationaliteit
(procenten van het totaal)

Bron: ADSEI (EAK).

Samenvatting

Het opgetekende scholingsniveau van de 15-29-jarigen kan niet als definitief worden beschouwd, aangezien een groot gedeelte van deze groep nog studeert. De analyse dient dus te gebeuren voor de niet-studerende populatie of op de leeftijdscategorie waarvan het scholingsniveau als definitief wordt beschouwd, namelijk de 25-29-jarigen.

In België ligt het scholingsniveau van de niet-studerende populatie van 15 tot 29 jaar hoger dan gemiddeld in de twaalf landen van de Europese Unie waarmee een vergelijking mogelijk is: ons land telt naar verhouding minder laaggeschoolden (21 tegen 29 pct.) en meer hooggeschoolden (33 tegen 23 pct.).

Het scholingsniveau van de bevolking is met de tijd sterk verhoogd: meer dan de helft van de 60-64-jarigen heeft ten hoogste een getuigschrift van het lager secundair onderwijs op zak, tegen minder dan een vijfde van de 25-29-jarigen.

De verhoging van het scholingsniveau van de 25-29-jarigen is transversaal. Ze komt vooral tot uiting bij de vrouwen, van wie bijna de helft beschikt over een diploma van het hoger onderwijs en minder dan 15 pct. laaggeschoold is. In Brussel ligt het percentage laaggeschoolde intreders ruim boven het gemiddelde, deels omdat veel buitenlanders in dit gewest wonen.

3.2. Basisopleiding

3.2.1. Organisatie van het onderwijs in België

Een van de sleutelfactoren om de overgang van school naar werk te vergemakkelijken en een loopbaan aan te vatten is het beschikken over een sterke basisopleiding. Zoals hierboven reeds werd aangestipt, behoort België met de stijging van het gemiddelde scholingsniveau van de niet-studerende jongeren (15 tot 29 jaar) bij de best presterende Europese landen. Het koppelt een relatief gering aandeel laaggeschoolden aan een van de hoogste percentages hooggeschoolden van de EU. De overgang van school naar het beroepsleven verloopt evenwel erg bruusk doordat studies en werk zelden worden gecombineerd en ze wordt des te moeilijker als de jongere een chaotisch schooltraject achter de rug heeft. Voltijds onderwijs is de norm en deeltijds onderwijs blijft een randverschijnsel.

In België behoort onderwijs tot de bevoegdheden van de Gemeenschappen. De leerplicht loopt van 6 tot 18 jaar, of meer bepaald gedurende twaalf volledige schooljaren vanaf 1 september van het jaar waarin het kind 6 jaar wordt. De leerlingen zijn verplicht voltijds onderwijs te volgen tot de leeftijd van 15 of 16 jaar. Nadien is enkel deeltijds onderwijs (dat wil zeggen alternerend met een baan) verplicht.

In België bestaan drie onderwijsnetten: het gemeenschapsonderwijs, het officiële gesubsidieerde onderwijs (gemeentelijk en provinciaal) en het vrije gesubsidieerde onderwijs (voornamelijk katholieke scholen). In de Franse Gemeenschap volgde in 2007-2008 bijna de helft van de leerlingen les in het door het officiële gesubsidieerde net georganiseerde gewone basisonderwijs (tegen 42 pct. in het vrij onderwijs.) In het secundair onderwijs zitten de meeste leerlingen echter in het vrij onderwijs (ongeveer 60 pct.). In de Vlaamse Gemeenschap telt het vrije net de meeste leerlingen, zowel in het basisonderwijs (63 pct.) als in het gewoon secundair onderwijs (76 pct.).

Het gewoon lager onderwijs is bestemd voor kinderen van 6 tot 11 jaar en omvat gewoonlijk zes opeenvolgende studie jaren. Het buitengewone onderwijs is bedoeld voor leerlingen die nood hebben aan een tijdelijke of permanente specifieke ondersteuning (fysieke of mentale handicap, gedrags- of emotionele problemen). Er bestaat eveneens een "geïntegreerd" basisonderwijs, een samenwerking tussen het gewone en het buitengewone onderwijs.

Het gewone secundaire onderwijs richt zich op leerlingen van 12 tot 18 jaar. Het is ingedeeld in drie graden van telkens twee jaar, eventueel in vier graden afhankelijk van de gekozen richting. Na het einde van de eerste graad biedt de structuur van het secundaire onderwijs de mogelijkheid om tussen verschillende studierichtingen te kiezen. Als gevolg van de specifieke kenmerken van het buitengewone onderwijs, ook in het middelbaar, hebben de voorgestelde statistieken (enquêteresultaten, schoolachterstand, enz.) uitsluitend betrekking op het gewone onderwijs.

In de Franse en de Duitstalige Gemeenschap wordt een onderscheid gemaakt tussen de zogenaamde afdeling "doorstroming" (algemene en technologische humaniora) en de afdeling "kwalificatie" (beroeps- en technische humaniora). Er zijn vier studierichtingen: algemeen (georganiseerd in de doorstromingsafdeling), technisch (in de doorstromings- of de kwalificatieafdeling), kunst- (in de doorstromings- of de kwalificatieafdeling) en beroepsonderwijs (uitsluitend in de kwalificatieafdeling). De Vlaamse Gemeenschap telt eveneens vier onderwijsvormen: algemeen (ASO), technisch (TSO), kunst- (KSO) en beroepsonderwijs (BSO)¹⁵. Het algemeen onderwijs dient hoofdzakelijk om de leerlingen voor te bereiden op het hoger onderwijs. Het technisch onderwijs en het kunstsonderwijs kunnen op twee doelstellingen gericht zijn, namelijk het voortzetten van de studies in het hoger onderwijs of de intrede in het beroepsleven. Het beroepsonderwijs moet de leerlingen voorbereiden op het uitoefenen van een

---

¹⁵ ASO: algemeen secundair onderwijs, TSO: technisch secundair onderwijs, KSO: kunstsecundair onderwijs, BSO: beroepssecundair onderwijs.

beroep. Deze laatste onderwijsrichting bevat een of meerdere aanvullende jaren voor enkele specialisaties (bijvoorbeeld ziekenhuisverpleegkundigen), ook vierde graad genoemd. Ongeacht welke richting wordt gekozen, kan een zevende jaar worden georganiseerd na de derde graad (een voorbereidend jaar op het hoger onderwijs of een aanvullend of kwalificatiejaar). Een leerling krijgt een diploma van secundair onderwijs na zes jaar algemeen, technisch of kunstonderwijs, of na zeven jaar beroepsonderwijs.

Tabel 13 - Vereenvoudigd schema¹ van de structuur van het secundair onderwijs in België

1ste graad	1ste jaar A (algemeen)			1ste jaar B (onthaal)
	2de jaar (gemeenschappelijk)			2de jaar (voorbereiding op het beroeps)
2de graad	Algemeen	Kunst	Technisch	Beroeps
	3de jaar	3de jaar	3de jaar	3de jaar
	4de jaar	4de jaar	4de jaar	4de jaar
3de graad	5de jaar	5de jaar	5de jaar	5de jaar
	6de jaar (7de jaar)	6de jaar (7de jaar)	6de jaar (7de jaar)	6de jaar 7de jaar
4de graad				1ste jaar 2de jaar 3de jaar

Bronnen: Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap, Ministerie van de Franse Gemeenschap, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

¹ In de Franse en Duitstalige Gemeenschap kunnen het technisch en het kunstonderwijs normaliter ofwel in de doorstromings-, ofwel in de kwalificatieafdeling worden gevolgd.

Sommige landen kiezen voor zogenoemde "geïntegreerde" onderwijssystemen en trachten alle leerlingen dezelfde leermogelijkheden te bieden, terwijl andere landen inspelen op de diversiteit van de leerlingen door ze in te delen in groepen op basis van hun vaardigheden en interesses, na een oriëntatieproces naar verschillende studierichtingen tussen instellingen of tussen klassen van dezelfde instelling. Heel wat landen combineren de beide benaderingen. In de EU hebben de Scandinavische landen bijvoorbeeld geopteerd voor een geïntegreerd systeem met "eenheidsscholen". Het Duitse schoolsysteem, daarentegen, wordt gekenmerkt door een gedifferentieerd onderwijs met een korte gemeenschappelijke basis in het lager onderwijs¹⁶. Het verschillend aanbod van algemene en beroepsrichtingen, zoals in België, is een vorm van differentiëring. In België worden niet-geslaagde leerlingen, na het algemeen onderwijs te hebben "geprobeerd", vaak vrij vroeg georiënteerd naar technische of beroepsrichtingen. Ook de praktijk van het zittenblijven kan beschouwd worden als een vorm van differentiëring, omdat het bedoeld is om de inhoud van het lesprogramma af te stemmen op het competentieniveau van de leerlingen.

Wie wil toegelaten worden tot het hoger onderwijs (hogescholen en universiteiten), moet in het bezit zijn van een diploma van secundair onderwijs. Alle richtingen geven toegang tot het hoger onderwijs. In september 2004 werd het Belgische hoger onderwijs ingrijpend hervormd door het "Bolognaproces", dat streeft naar de harmonisering van de diploma's tussen de verschillende lidstaten van de EU en de bevordering van de mobiliteit van de studenten op het Europese grondgebied. De opleidingen worden georganiseerd in drie cycli en aan elk studiejaar zijn

¹⁶ Zie het HRW-verslag van 2003 voor nadere toelichting.

studiepunten verbonden. Het studiepunt is een eenheid die overeenstemt met de tijd besteed door de student aan een leeractiviteit in een welbepaald vak. Het studiejaar blijft de referentie en stemt overeen met 60 studiepunten. De eerste cyclus komt overeen met minstens drie studiejaar en leidt tot de graad van bachelor. Het hoger onderwijs van het korte type, dat vroeger eindigde in een graduaat, en de kandidaturen aan de universiteit zijn dus nu vervangen door een bachelorgraad. Een student die de graad van bachelor heeft behaald, kan zijn opleiding aanvullen met een tweede cyclus. Die leidt tot de academische graad van master na een of twee jaar, van arts na minstens vier jaar of dierenarts na minstens drie jaar. In sommige richtingen, tot slot, kan een master worden aangevuld met een bijkomende master van minimaal een jaar. Studies van de derde cyclus omvatten enerzijds de doctoraatsopleiding die leidt tot een getuigschrift van opleiding tot onderzoeker en anderzijds de voorbereiding op het proefschrift, die leidt tot de academische graad van doctor na verdediging van het proefschrift.

Professionele bacheloropleidingen mogen enkel worden georganiseerd in hogescholen, terwijl de academische bacheloropleidingen zowel in hogescholen als in universiteiten kunnen worden aangeboden. De graad van master kan worden behaald aan universiteiten of aan, met een universiteit geassocieerde, hogescholen.

3.2.2. Oriëntaties en schoolachterstand

3.2.2.1. Verdeling van de leerlingen in het gewoon secundair onderwijs

Tijdens het schooljaar 2007-2008 telde de Franse Gemeenschap 344.528 leerlingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs en 9.009 in het deeltijds onderwijs. In de Vlaamse Gemeenschap waren 438.315 leerlingen ingeschreven in het gewoon onderwijs (met inbegrip van de anderstalige nieuwkomers in onthaalklassen die onder meer hun kennis van het Nederlands moeten bijwerken en het modulair onderwijs¹⁷). Het deeltijds onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap telde 6.689 leerlingen. In het Duitstalig secundair onderwijs waren 5.365 leerlingen ingeschreven in het gewoon en 32 leerlingen in het deeltijds onderwijs.

---

¹⁷ In het modulair onderwijs bestaan geen graden of leerjaren, maar wel studiegebieden. Voor elk studiegebied is een opleidingsstructuur uitgetekend, bestaande uit modules.

Tabel 14 - Verdeling van de leerlingen van het gewoon secundair onderwijs volgens graad en onderwijsvorm, 2007-2008
(aantal leerlingen)

		Franse Gemeenschap	Vlaamse Gemeenschap	Duitstalige Gemeenschap
Anderstalige nieuwkomers		-	1.673	-
Algemene vorm/ASO	1ste graad	95.782	116.191	1.804
	2de graad	60.004	64.607	1.046
	3de graad	44.963	53.979	808
	Totaal	200.749	234.777	3.658
Technische vorm ¹ /TSO	2de graad	34.133	46.138	466
	3de graad	35.806	47.803	438
	Totaal	69.939	93.941	904
Kunstvorm ¹ /KSO	2de graad	296	2.729	
	3de graad	412	3.294	
	Totaal	708	6.023	
Beroepsvorm/BSO	1ste graad	13.275	21.751	200
	2de graad	29.158	31.661	332
	3de graad	26.105	40.645	220
	4de graad	4.594	301	51
	Totaal	73.132	94.358	803
Modulair onderwijs		-	7.543	-
Totaal voltijds		344.528	438.315	5.365
p.m. deeltijds onderwijs		9.009	6.689	32

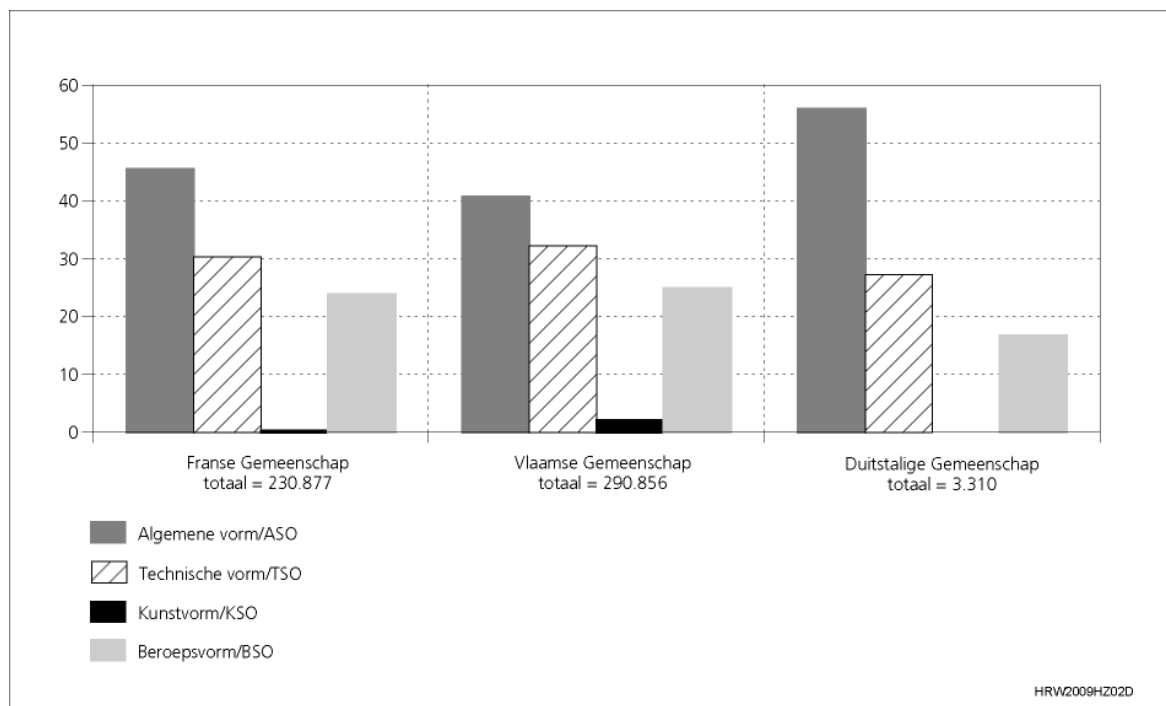
Bronnen: Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap, Ministerie van de Franse Gemeenschap, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

¹ De afdelingen doorstroming en kwalificatie werden gegroepeerd voor de Franse Gemeenschap. De afkortingen ASO, TSO, KSO en BSO voor het Nederlandstalig onderwijs staan voor respectievelijk algemeen, technisch, kunst- en beroepssecundair onderwijs.

Aan het einde van de lagere school kan reeds een eerste oriëntatie plaatsvinden tussen het eerste jaar algemeen secundair onderwijs (1ste A) en het eerste onthaaljaar (1ste B), die gevolgd worden door een tweede jaar, hetzij "gemeenschappelijk", hetzij "beroeps". In de Franse Gemeenschap kiest 90 pct. van de leerlingen van het eerste middelbaar de algemene richting, tegen 87 pct. in de Vlaamse Gemeenschap. In het tweede middelbaar volgt 86 pct. van de Franstalige leerlingen het gemeenschappelijke jaar, tegen 82 pct. in Vlaanderen. In de Duitstalige Gemeenschap liggen de verhoudingen, die uiteraard betrekking hebben op veel minder grote aantallen, in de buurt van die van de Franse Gemeenschap.

De verschillen worden groter wanneer een keuze wordt gemaakt bij het begin van het derde middelbaar (begin van de tweede graad). Van de Franstalige leerlingen in de tweede en derde graad volgt 46 pct. de algemene richting, 31 pct. de technische of kunstrichting (doorstroming en kwalificatie samen) en 24 pct. de beroepsrichting. Aan Vlaamse kant zijn de percentages vergelijkbaar, met respectievelijk 41, 34 en 25 pct. Bij de Duitstalige leerlingen volgt meer dan de helft de algemene richting.

Grafiek 22 - Verdeling van de leerlingen naar onderwijsvorm in het voltijds gewoon secundair onderwijs in de tweede en derde graad¹, 2007-2008
(procenten van het totaal van leerlingen van de tweede en derde graad)

Bronnen: Ministerie van de Duitstalige Gemeenschap, Ministerie van de Franse Gemeenschap, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

¹ Dat wil zeggen ongerekend het deeltijds beroepssecundair onderwijs en het modulair onderwijs voor de Vlaamse Gemeenschap.

Al met al wordt in de loop der jaren een geleidelijke verschuiving opgetekend van de algemene richting naar de andere richtingen, die veeleer als uitvalrichtingen fungeren dan wel doelbewust worden gekozen. De leerlingen mikken hoog bij het begin van het secundair onderwijs door richtingen te proberen die de naam hebben moeilijk te zijn, alvorens over te stappen of geheroriënteerd te worden, na eventueel een of meerdere jaren zittenblijven, naar andere richtingen die als "gemakkelijker"¹⁸ worden beschouwd, zoals het beroepsonderwijs, dat zijn leerlingenaantal tussen de eerste en de derde graad ziet verdubbelen.

3.2.2.2. Zittenblijven en schoolachterstand

De statistieken met betrekking tot de schoolachterstand en het percentage zittenblijvers volgens schooljaar en richting bieden een beter inzicht in het verschijnsel van de heroriëntering van leerlingen tijdens hun schoolloopbaan.

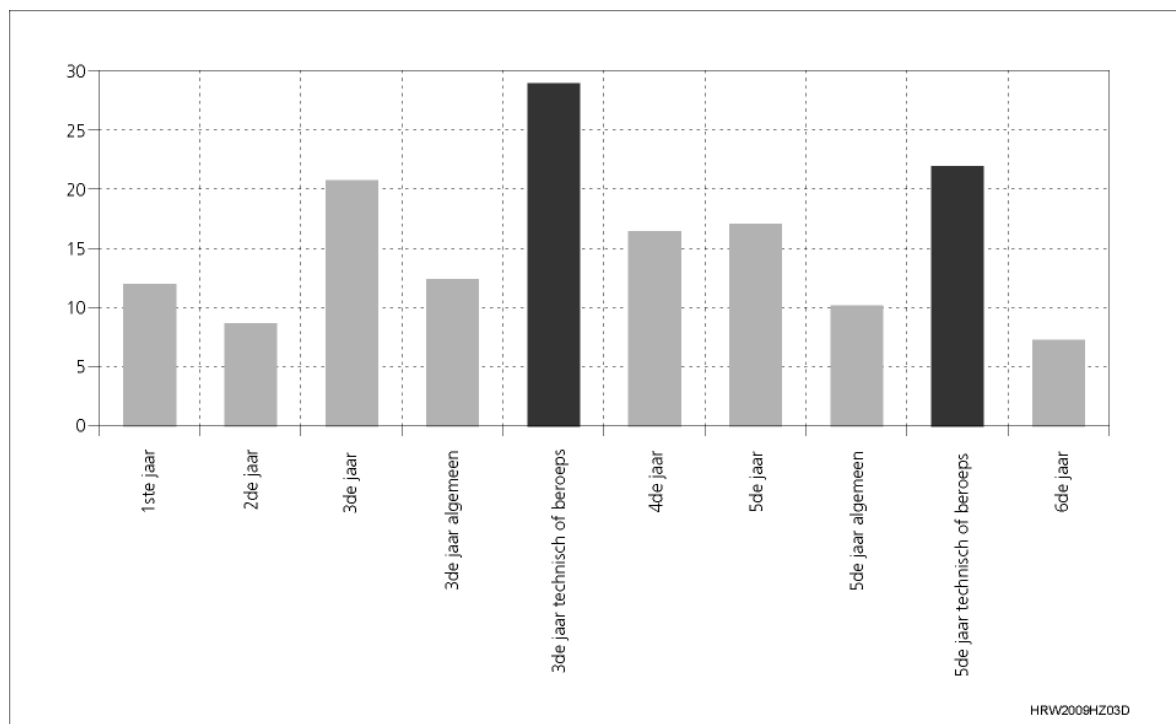
Twee concepten verdienen daarbij enige verduidelijking. Het aandeel zittenblijvers stemt overeen met het percentage leerlingen van hetzelfde studiejaar dat in 2007-2008 hetzelfde studiejaar doorloopt als in 2006-2007 (maar niet noodzakelijk in dezelfde vorm). Het gaat om een curatieve

¹⁸ Het feit dat bepaalde richtingen of moeilijk of makkelijk zouden zijn houdt geen verband met het inhoudelijke programma, maar wel met de maatschappelijke status ervan.

maatregel die wordt toegepast als een leerling aan het einde van het schooljaar niet aan de vooropgestelde vereisten voldoet. De schoolachterstand stemt overeen met de geaccumuleerde achterstand van een leerling ten opzichte van de in hetzelfde jaar geboren groep van leerlingen. Schoolachterstand wordt niet enkel veroorzaakt door zittenblijven – hoewel het wel de belangrijkste oorzaak is – maar kan ook te wijten zijn aan een langdurige ziekte, een atypisch schooltraject, enz.

In 2007-2008 telde het gewoon secundair onderwijs in de Franse Gemeenschap ongeveer 10 pct. zittenblijvers in de eerste graad. In de tweede graad ligt het aantal zittenblijvers duidelijk hoger: 21 pct. in het derde studiejaar en 16 pct. in het vierde. In de derde graad, tot slot, is het aantal zittenblijvers in het vijfde jaar, 17 pct., vergelijkbaar met dat van het vierde jaar. Het zesde jaar telt het geringste aantal zittenblijvers van de zes jaar van het middelbaar, namelijk 7 pct.

Grafiek 23 - Percentage zittenblijvers in het gewoon secundair onderwijs in de Franse Gemeenschap
(in procenten van het totale aantal leerlingen van hetzelfde jaar en dezelfde onderwijsvorm)

Bron: Ministerie van de Franse Gemeenschap.

In de tweede graad van het gewoon secundair onderwijs, alsook in de derde, gaat zittenblijven vaak gepaard met een heroriëntering van de leerling. Een gedeelte van de zittenblijvers verandert van onderwijsvorm, waarbij ze geheroriënteerd worden van de algemene naar de technische of de beroepsrichting. In het derde studiejaar is het aantal zittenblijvers in de algemene richting dan ook ruimschoots lager dan in de technische of de beroepsrichting, namelijk 12 pct. in het eerste geval, tegen 29 pct. in het tweede. In het vijfde jaar ligt het aantal zittenblijvers in de technische of de beroepsrichting dubbel zo hoog als in de algemene richting (22 pct. en 10 pct.). Die aanzienlijke verschillen zijn evenwel niet noodzakelijk te wijten aan het feit dat er meer zittenblijvers zijn in het derde kwalificatiejaar, maar kunnen vooral worden verklaard door het feit dat leerlingen die niet slagen in het derde jaar van de algemene richting overschakelen naar het derde technische of beroeps (Dupierreux, 2008). Die vaststelling geldt eveneens voor het vijfde jaar.

Dit verschijnsel, dat ook "watervalstelsel" wordt genoemd, wordt beschreven in een studie van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2006) naar het zittenblijven in het gewoon secundair onderwijs. De volgende tabel geeft aan in welke onderwijsvorm de zittenblijvers het voorgaande jaar hebben gezeten. Van alle zittenblijvers in de algemene richting in 2003-2004, volgde 98 pct. dezelfde richting tijdens het voorgaande jaar. In de andere richtingen liggen deze aantallen minder hoog: 14 pct. van de zittenblijvers in de technische richting volgden tijdens het voorgaande jaar de algemene richting en 18 pct. van de zittenblijvers in de beroepsrichting komen uit het technisch onderwijs. De rubriek "overige" omvat voornamelijk leerlingen uit het deeltijds onderwijs en diegenen die tijdens het voorgaande jaar school liepen in het buitenland.

Tabel 15 - Zittenblijvers in de tweede en derde graad, ingedeeld per onderwijsvorm in 2003-2004 en opgesplitst volgens onderwijsvorm die tijdens het voorgaande jaar werd gevolgd in de Vlaamse Gemeenschap

(procenten van de overeenstemmende onderwijsvorm)

Voorgaande jaar \ Huidig jaar	ASO	TSO	BSO	KSO	Overige	Totaal
ASO	97,6	1,8	0,2	0,4	0,0	100,0
TSO	14,2	83,5	1,1	1,2	0,0	100,0
BSO	1,2	18,3	78,8	1,0	0,8	100,0
KSO	18,7	16,6	3,7	61,1	0,0	100,0

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2006), "Zittenblijven, schoolse vertraging en slaagcijfers in het Vlaams onderwijs, een kwantitatieve analyse (2003-2004)".

Het percentage zittenblijvers is een jaarlijkse registratie van het aandeel van leerlingen dat opnieuw begint aan hetzelfde studiejaar, maar de accumulatie van het zittenblijven geeft een beeld van de schoolachterstand van de leerlingen aan het einde van hun schooltijd.

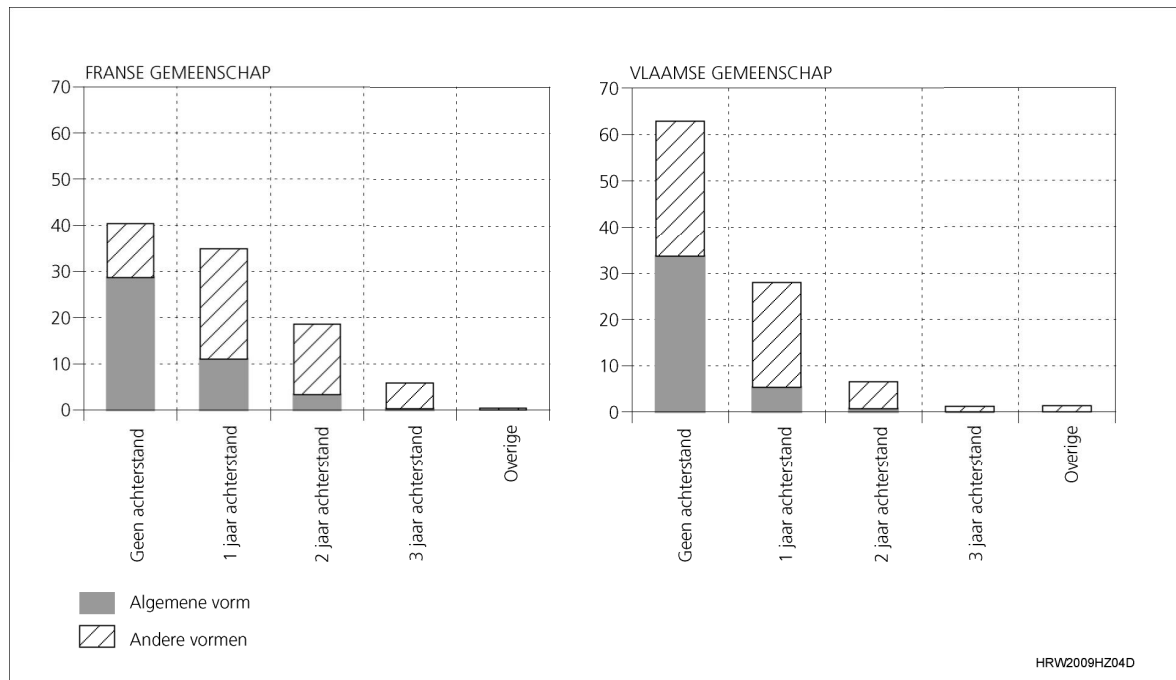
In de twee grootste Gemeenschappen stijgt het percentage leerlingen met een schoolachterstand van een of meerdere jaren in de loop van de studie jaren. Toch is er een aanmerkelijk verschil tussen de schooltrajecten van Franstalige en Nederlandstalige leerlingen. In het eerste jaar van het middelbaar heeft reeds meer dan een derde van de Franstalige leerlingen een of meer jaren achterstand opgelopen – onder meer als gevolg van het zittenblijven in het basisonderwijs - tegen 21 pct. van de Nederlandstaligen. In het vijfde jaar kijkt 58 pct. van de Franstalige leerlingen tegen een schoolachterstand aan, tegen 35 pct. van de Nederlandstalige leerlingen, of evenveel als het percentage dat in de Franstalige gemeenschap reeds in het eerste middelbaar wordt opgetekend. Het feit dat het aandeel leerlingen met schoolachterstand licht terugloopt in het zesde jaar kan onder meer worden verklaard door een voortijdig verlaten van de school of door de overschakeling naar een systeem van deeltijds onderwijs.

Voor leerlingen van de Franse Gemeenschap is een schoolachterstand van meer dan een jaar niet uitzonderlijk: van de zeventienjarige leerlingen in het Franstalige schoolsysteem heeft slechts 40 pct. geen achterstand opgelopen (dat wil zeggen dat ze in het zesde jaar middelbaar onderwijs zitten); meer dan een derde heeft een jaar achterstand en 19 pct. is twee jaar achter. Zowat 6 pct. heeft zelfs een achterstand van drie jaar opgelopen. In de Vlaamse Gemeenschap heeft bijna twee derde van de leerlingen van zeventien (63 pct.) geen schoolachterstand ; 28 pct. is een jaar achter en 8 pct. twee jaar of meer.

Van de Franstalige zeventienjarigen die geen achterstand hebben opgelopen zit bijna drie vierde in het algemeen onderwijs en ongeveer een vierde in het technisch of beroepsonderwijs. Bij de leerlingen met een jaar achterstand liggen de verhoudingen omgekeerd: de meerderheid volgt een technische of beroepsrichting. Bij de leerlingen met twee jaar achterstand of meer verschuift de concentratie nog meer naar het beroepsonderwijs, waarin nagenoeg alle jongeren met een dergelijke achterstand school lopen. Dit bevestigt de uitval van niet-geslaagde leerlingen naar het kwalificatieonderwijs, een verschijnsel dat reeds werd opgetekend in de analyse van het percentage zittenblijvers. In de Vlaamse Gemeenschap, daarentegen, is het aantal zeventienjarige leerlingen zonder schoolachterstand gelijk verdeeld over de algemene richting enerzijds en de technische of beroepsrichting anderzijds. Leerlingen met een jaar schoolachterstand lopen voornamelijk school in de beroepsrichtingen. Anders dan in de Franse Gemeenschap, wordt de keuze voor vakken in de beroepsrichting dus niet uitsluitend ingegeven door een uitval naar beneden als gevolg van een niet-slagen.

Grafiek 24 - Schoolachterstand en studierichtingen op 17 jaar, 2007-2008¹
(procenten van de 17-jarige leerlingen aan het einde van 2007)

Bronnen: Ministerie van de Franse Gemeenschap, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

¹ Voltijds onderwijs, met uitzondering van het modulair onderwijs voor de Vlaamse Gemeenschap.

De verschillen in samenstelling tussen de klassen van de verschillende onderwijsvormen worden toegelicht in een studie van Van Landeghem (2008c), die een aantal cohorten leerlingen van de tweede en derde graad uit het Nederlandstalige onderwijs volgt. Het gebeurt niet zo vaak dat in de algemene studierichting een achterstand wordt opgelopen, en dit zowel bij jongens als bij meisjes. In de technische en kunstrichting zijn de leerlingen eveneens voor het merendeel "op tijd" in hun schoolloopbaan. Er bevinden zich evenwel relatief meer meisjes dan jongens in die situatie. De percentages van leerlingen met een achterstand zijn bovendien gedaald, als men de groepen van de leerlingen geboren in 1977 vergelijkt met die geboren in 1985. Daarentegen komt het vaker voor dat leerlingen uit de richting beroepsonderwijs in hun schoolloopbaan een achterstand hebben opgebouwd. Maar ook bij hen zijn de percentages licht verbeterd tussen de oudere en de meer recente cohorten van jongens: zo heeft 69 pct. van de leerlingen van 17 jaar geboren in 1977 een achterstand, tegen 64 pct. van de leerlingen geboren in 1985.

In de Franse Gemeenschap belooft het aandeel leerlingen dat het getuigschrift van secundair onderwijs behaalt (procentueel aantal gediplomeerden ten opzichte van het aantal inschrijvingen in het overeenstemmende jaar) 94 pct. in de algemene richting, 89 pct. in het technisch doorstromingsonderwijs en 88 pct. in het technisch kwalificatieonderwijs (met inbegrip van de kwalificatiegetuigschriften). In het beroepsonderwijs belooft het percentage behaalde studie- of kwalificatiegetuigschriften 81 pct. In de Vlaamse Gemeenschap ligt het aandeel gediplomeerden aan het einde van het zesde jaar hoger in de algemene richting, namelijk op 97 pct. In de technische en in het kunstonderwijs is dat 92 pct. en in het beroepsonderwijs 88 pct.

Het studiegetuigschrift wordt uitgereikt aan het einde van het zesde jaar beroepsonderwijs of het zevende jaar technisch of kunstonderwijs (in de kwalificatieafdeling in de Franse Gemeenschap). In de Franse Gemeenschap kan een kwalificatiegetuigschrift worden behaald na het zesde of het zevende jaar technisch of kunstonderwijs in de kwalificatieafdeling of het beroepsonderwijs.

Opnieuw blijkt er een hiërarchie te bestaan tussen de richtingen, en dit nog sterker in de Franse Gemeenschap. De leerlingen van de algemene richting hebben de grootste slaagkansen, terwijl de slaagcijfers paradoxaal genoeg lager liggen in de beroepsrichting, waar heel wat leerlingen een of meerdere keren zijn blijven zitten, wat impliceert dat ze over meer educatieve middelen hebben kunnen beschikken. Een en ander roept vragen op de efficiëntie van het zittenblijven als pedagogische praktijk.

Tabel 16 - Behaalde diploma's in 2007

(procenten van het aantal leerlingen ingeschreven in het overeenstemmende studiejaar en de betreffende onderwijsvorm)

	Franse Gemeenschap		Vlaamse Gemeenschap	
	Getuigschriften behaald in het 6de ¹	Getuigschriften behaald in het 7de ¹	Getuigschriften behaald in het 6de ²	Getuigschriften behaald in het 7de ²
Algemeen/ASO	93,6		97,2	
Technisch en kunst, doorstroming	89,2			
Technisch en kunst, kwalificatie	88,0	81,5		
TSO			92,0	86,3
KSO			91,5	8,7
Beroeps/BSO	80,9	81,6	88,0	91,4

Bronnen: Ministerie van de Franse Gemeenschap, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

¹ Diploma secundair onderwijs, studie- of kwalificatiegetuigschrift.

² Diploma secundair onderwijs of kwalificatiegetuigschrift.

Gelet op de vastgestelde accumulatie van de leerachterstand, het "watervalstelsel" en het gebrek aan vaardigheden en talenten op bepaalde gebieden (creativiteit, communicatie, de ontwikkeling van een kritische geest enz.), kreeg in Vlaanderen een groep deskundigen uit verschillende kringen (scholen, hoger onderwijs, particuliere sector, ministerie van Onderwijs) de opdracht zich te bezinnen over het secundair onderwijs. Het werk van de "Commissie Monard", genoemd naar haar voorzitter, is gericht op een herziening van het systeem in de Vlaamse Gemeenschap; de commissie heeft in april 2009 een verslag uitgebracht. Ze stelt een nieuwe architectuur voor die onder meer voorziet in een soepelere keuze en benadering van de leerstof. Vanuit de optiek om te breken met de traditionele onderwijsvormen, zouden de leerlingen twee

"richtingen" worden geboden; de ene zou arbeidsmarktgericht zijn en de andere zou een doorstromingsrichting zijn (die de leerlingen in eerste instantie voorbereidt op het hoger onderwijs). De richting zou pas in de derde graad worden gekozen, met meer remediërings- en overstapmogelijkheden. Met de rol van de leraren wordt ook rekening gehouden in het hervormingsproject: ze zouden beter worden ondersteund en begeleid en het lerarenberoep zou aantrekkelijker worden gemaakt, onder meer door de loopbaanvooruitzichten te verbeteren.

3.2.3. Beoordeling van de prestaties van de leerlingen: PISA

PISA (Program for International Student Assessment) is een continu internationaal evaluatieprogramma dat wordt gecoördineerd door de OESO en dat wordt uitgevoerd bij 15-jarige leerlingen, ongeacht het studiejaar of de gevolgde studierichting. PISA beoogt na te gaan in welke mate de leerlingen aan het einde van hun schoolplicht de essentiële kennis en vaardigheden hebben verworven om ten volle deel te nemen aan het maatschappelijk leven. De studie meet hun kennis en vaardigheden in het vlak van leesvaardigheid, wiskunde en wetenschappen. In 2006 was de wetenschappelijke geletterdheid het voornaamste evaluatiedomein van de PISA-cyclus. Bij de vorige cycli in 2000 en 2003 werd de klemtoon respectievelijk gelegd op leesvaardigheid en wiskunde.

In de Vlaamse Gemeenschap zijn 5.124 leerlingen uit 162 instellingen ondervraagd; in de Franse Gemeenschap gaat het om 2.890 leerlingen uit 97 instellingen; in de Duitstalige Gemeenschap zijn alle leerlingen die voor PISA in aanmerking komen, geëvalueerd, dat zijn 843 leerlingen uit 10 scholen¹⁹.

Teneinde de door de leerlingen behaalde scores gemakkelijker te kunnen interpreteren, is de scoreschaal van de wetenschappelijke geletterdheid derwijze opgevat dat de gemiddelde score van de OESO-landen gelijk is aan 500 punten, waarbij de gegevens zodanig zijn gewogen dat ieder land er op gelijke wijze toe bijdraagt. De gemiddelde score van de OESO inzake leesvaardigheid, die voor de eerste PISA-cyclus in 2000 werd vastgesteld op 500, werd behouden als vergelijkingsbasis om het sedertdien opgetekende resultatenverloop te meten. Aangezien wiskunde het voornaamste evaluatiedomein was van de PISA 2003-cyclus, werd het gemiddelde van de OESO-landen in dat domein en op dat ogenblik op 500 punten vastgesteld. Dat is de referentie waarmee de scores van de PISA 2006-cyclus kunnen worden vergeleken (en zij zal ook tijdens de volgende cycli de referentie blijven).

De tabel die volgt, bevat de totale resultaten van de EU-landen²⁰, Noorwegen²¹ en de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap in België voor de drie domeinen die in het kader van de PISA-enquête van 2006 zijn geëvalueerd. Voor ieder domein zijn de landen geklasseerd in dalende volgorde van hun gemiddelde score. Beperkt men zich tot de rangschikking van de Europese landen, dan scoort Finland in de drie getoetste materies het best, met een gemiddelde score van 563 voor wetenschappen, 547 voor leesvaardigheid en 548 voor wiskunde. De score van België ligt in de drie domeinen hoger dan het gemiddelde van de OESO, maar dat resultaat verhult aanzienlijke afwijkingen tussen de scores van de drie Gemeenschappen. De Nederlandstalige leerlingen scoren inzake leesvaardigheid en wiskunde net onder de Finnen, terwijl ze inzake wetenschappen voorafgegaan worden door de Esten en de Finnen. De Franstalige leerlingen in België, daarentegen, scoren voor alle materies lager dan het OESO-gemiddelde, en zelfs aanzienlijk lager wat wetenschappen betreft. De Duitstalige Gemeenschap doet het beter dan het internationale gemiddelde en bevindt zich bovenaan de rangschikking van de EU-landen.

¹⁹ Voor nadere toelichting omtrent de gehanteerde methodologie en de resultaten van de evaluatie, zie het PISA-onderzoek van 2006 (OESO, 2007).

²⁰ Met uitzondering van Cyprus en Malta.

²¹ Teneinde over de resultaten van alle Scandinavische landen te beschikken.

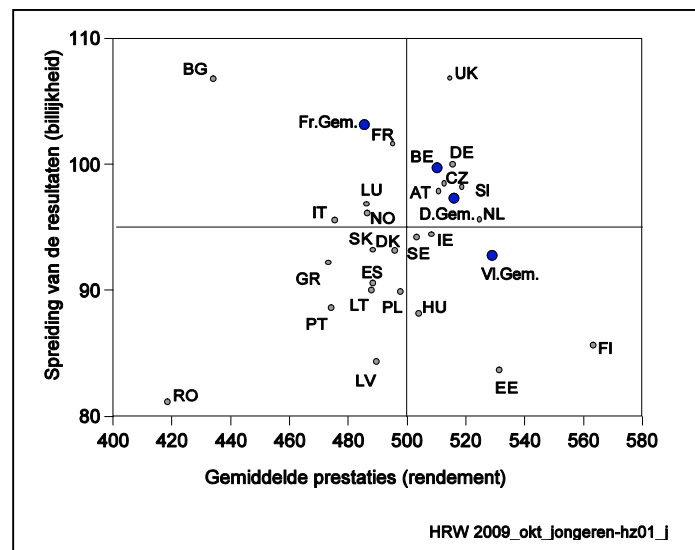
Tabel 17 - Gemiddelde scores van de EU-landen, Noorwegen en de Belgische taalgemeenschappen in de drie evaluatiedomeinen van PISA in 2006

Wetenschappen		Leesvaardigheid		Wiskunde	
Finland	563	Finland	547	Finland	548
Estland	531	Vlaamse Gemeenschap	522	Vlaamse Gemeenschap	543
Vlaamse Gemeenschap	529	Ierland	517	Nederland	531
Nederland	525	Polen	508	Estland	515
Slovenië	519	Zweden	507	Duitstalige Gemeenschap	514
Duitstalige Gemeenschap	516	Nederland	507	Denemarken	513
Duitsland	516	Estland	501	Tsjechië	510
Verenigd Koninkrijk	515	Duitstalige Gemeenschap	499	Oostenrijk	505
Tsjechië	513	Verenigd Koninkrijk	495	Slovenië	504
Oostenrijk	511	Duitsland	495	Duitsland	504
Ierland	508	Denemarken	494	Zweden	502
Hongarije	504	Slovenië	494	Ierland	501
Zweden	503	OESO-gemiddelde	492	OESO-gemiddelde	498
OESO-gemiddelde	500	Oostenrijk	490	Frankrijk	496
Polen	498	Frankrijk	488	Verenigd Koninkrijk	495
Denemarken	496	Noorwegen	484	Polen	495
Frankrijk	495	Tsjechië	483	Slowakije	492
Letland	490	Hongarije	482	Hongarije	491
Slowakije	488	Letland	479	Franse Gemeenschap	490
Spanje	488	Luxemburg	479	Luxemburg	490
Litouwen	488	Franse Gemeenschap	473	Noorwegen	490
Noorwegen	487	Portugal	472	Litouwen	486
Luxemburg	486	Litouwen	470	Letland	486
Franse Gemeenschap	486	Italië	469	Spanje	480
Italië	475	Slowakije	466	Portugal	466
Portugal	474	Spanje	461	Italië	462
Griekenland	473	Griekenland	460	Griekenland	459
Bulgarije	434	Bulgarije	402	Roemenië	415
Roemenië	418	Roemenië	396	Bulgarije	413

Bron: OESO (PISA 2006).

De aan ieder land (of iedere gemeenschap) toegekende gemiddelde scores verhullen de verdeling van de scores binnen de landen (of gemeenschappen) zelf; aan de hand van de standaardafwijking kan evenwel de spreiding van de resultaten van de leerlingen worden gemeten. De grafiek toont - voor wetenschappen - het gemiddelde rendement (op de x-as) vergeleken met de standaardafwijking (op de y-as). Een land dat qua gemiddelde score en spreiding van de resultaten zowel doeltreffend als billijk is, zal zich onderaan rechts situeren; een land dat minder efficiënt en rechtvaardig is dan het gemiddelde, bovenaan links. In vergelijking met het OESO-gemiddelde kent Finland een geringe spreiding van de resultaten, die gemiddeld hoog liggen. Een hoog algemeen prestatieniveau in een land gaat dus niet noodzakelijkerwijs gepaard met een grote spreiding van de resultaten. Met andere woorden is het dus mogelijk zowel billijkheid als doeltreffendheid te bereiken. De verschillende taalgemeenschappen in België presteren verschillend voor deze doelstellingen. Inzake billijkheid kenmerkt de Franse Gemeenschap zich door een grotere spreiding dan in de twee andere gemeenschappen.

Grafiek 25 - Gemiddelde scores en spreiding van de resultaten inzake wetenschappen in 2006

Bron: OESO (PISA 2006).

Doorgaans worden de prestatieverschillen tussen de Gemeenschappen aan meerdere factoren toegeschreven. Op institutioneel vlak ontwikkelde het beleid zich meer homogeen in Vlaanderen. In de Franse Gemeenschap waren de bevoegdheden tot dusver verspreid en de onderwijsmethoden werden in de loop der jaren vaak gewijzigd.

Op pedagogisch gebied is, zoals hierboven werd aangegeven, de praktijk van het zittenblijven veel couranter in de Franse Gemeenschap. De resultaten van de PISA 2003-cyclus toonden aan dat de prestaties van leerlingen die een studiejaar moesten overdoen onder het nationale gemiddelde liggen. Uit andere onderzoeken waarin de resultaten van zittenblijvers vergeleken werden met die van leerlingen die ondanks zwakke resultaten toch mochten overgaan naar het volgende studiejaar, bleek dat doubleren weinig zin heeft en vaak leidt tot een stigmatisering van de leerlingen in kwestie.

Voorts heeft het principe van opeenvolgende "selecties" in de Franse Gemeenschap geleid tot een impliciete hiërarchie waardoor de beroepsrichtingen niet enkel worden afgewaardeerd, maar waarbij iedere school tevens beschikt over een reeks "inferieure" scholen "waarnaar leerlingen met gedragsproblemen en leermoeilijkheden kunnen worden afgeleid" (Lafontaine D., Crahay, M., 2004). De sterke differentiatie tussen de schoolbevolkingen is een belangrijk element in de verklaring van de door de PISA-enquête geregistreeerde prestatieverschillen binnen de Franse Gemeenschap zelf.

In dat verband analyseert een onderzoek van Baye et al. (2007) de niveauverschillen tussen de Franstalige leerlingen aan de hand van het schooljaar en de onderwijsvorm waarin ze zitten. Vijftienjarige leerlingen die "op tijd" zijn zitten in het vierde jaar middelbaar; de leerlingen van het derde jaar hebben dus een jaar achterstand en die van de eerste graad twee of zelfs drie jaar. Er is een duidelijk verband tussen het vaardigheidsniveau en het studiejaar enerzijds en de onderwijsvorm anderzijds. Niveau 6 in het PISA-onderzoek stemt overeen met de hoogste scores en niveau 1 met de laagste. Niveau 2 wordt beschouwd als de "vaardigheidsdrempel" (minimumscore van 409,5 punten): het stemt overeen met een punt op de PISA-schaal voor wetenschappen vanaf waar de leerlingen beginnen te bewijzen over de wetenschappelijke kennis te beschikken die hen in staat stelt om, inzake wetenschappen en technologie, situaties uit het dagelijkse leven aan te kunnen. De leerlingen op niveau 1 beschikken over een beperkte

wetenschappelijke kennis die ze enkel in een klein aantal gezinssituaties kunnen toepassen. Zo blijkt dat 70 pct. van de leerlingen van de eerste graad en 50 pct. van de leerlingen van het derde kwalificatiejaar (technisch of beroeps) onder niveau 2 zitten, met andere woorden onder de vaardigheidsdrempel. Dat cijfer daalt tot 30 pct. voor de leerlingen in het vierde kwalificatiejaar. In het derde jaar doorstroming (algemeen of technisch), zitten de meeste leerlingen op niveau 2 of 3. Van de leerlingen in de doorstromingsafdeling die geen achterstand hebben opgelopen, tot slot, zit 70 pct. op niveau 3 of 4. Het grootste aandeel van de leerlingen op niveau 5 komt eveneens uit deze categorie.

Tabel 18 - PISA 2006: verdeling van de leerlingen van de Franse Gemeenschap op de vaardigheidsschaal inzake wetenschappelijke geletterdheid volgens studiejaar en onderwijsvorm
(procenten van de overeenstemmende groep, tenzij anders vermeld)

	Alle jaren en vormen samen	Kwalificatie ¹			Doorstroming ²	
		1ste graad (7 pct. van de 15-jarige leerlingen)	3de jaar (21 pct. van de 15-jarige leerlingen)	4de jaar (12 pct. van de 15-jarige leerlingen)	3de jaar (16 pct. van de 15-jarige leerlingen)	4de jaar (39 pct. van de 15-jarige leerlingen)
Aantal jaren achterstand		2 of 3	1	0	1	0
Niveau 6	1	-	-	-	-	1
Niveau 5	6	-	-	-	2	14
Niveau 4	19	1	2	9	16	36
Niveau 3	26	7	14	28	36	33
Niveau 2 ³	24	22	35	33	31	13
Niveau 1	16	35	33	23	13	2
Onder niveau 1	8	35	17	6	2	-
Totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: Baye et al. (2007).

¹ Technisch of beroeps.

² Algemeen of technisch.

³ Vaardigheidsdrempel.

Het sociaaleconomische milieu van de leerlingen kan een weerslag hebben op hun resultaten. In het PISA-onderzoek worden de verschillende aspecten van het sociale milieu samengevat in een index van het economisch, sociaal en cultureel statuut. Deze index combineert meerdere variabelen: de professionele status van de ouders, het hoogste opleidingsniveau van de ouders en de educatieve en culturele middelen waarover de leerlingen thuis beschikken. Deze verzamelindex is dusdanig ontworpen dat de waarde voor ongeveer twee derde van de leerlingen van de OESO tussen -1 en 1 ligt, dat de gemiddelde index gelijk is aan nul en de standaardafwijking gelijk aan 1. De gemiddelde sociaaleconomische index van de leerlingen belooft 0,21 in Vlaanderen, tegen respectievelijk 0,13 en 0,14 in de Franse en de Duitstalige Gemeenschap.

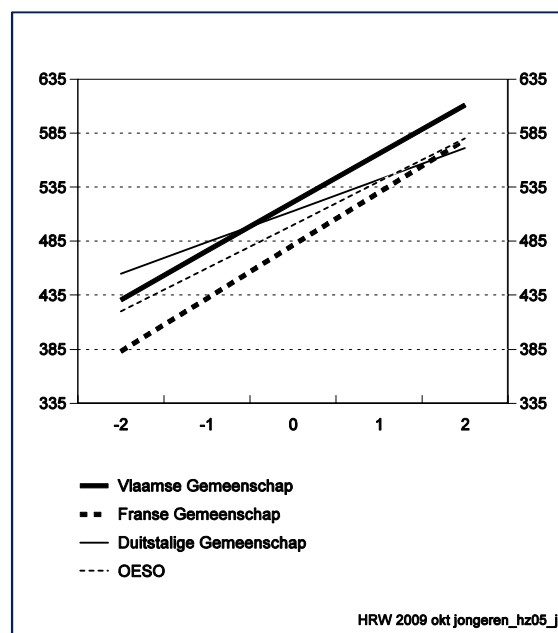
Er is in het onderwijs meer gelijkheid van kansen in de landen waar de leerlingen en de instellingen hoge en gelijkmatige resultaten behalen, ongeacht het sociaaleconomisch milieu van de leerlingen. Omgekeerd is de ongelijkheid in het onderwijs groot en wordt het potentieel van de leerlingen niet ten volle benut in de landen waar het sociaaleconomisch milieu een bepalende factor is voor het welslagen van de leerlingen en de instellingen.

De voorstelling van "sociaaleconomische gradiënten" is een manier om de aandacht te vestigen op de relatie tussen de prestaties van de leerlingen²² en hun sociaaleconomisch statuut (gemeten aan de hand van de index van het economisch, sociaal en cultureel statuut van de OESO). De hoogte van de gradiëntlijn voor de Vlaamse Gemeenschap geeft aan dat het gemiddelde rendement van de leerlingen qua wetenschappen hoger ligt dan het gemiddelde rendement in de OESO-landen, ongeacht hun sociaaleconomisch milieu. De lijn voor de Franse Gemeenschap ligt lager dan de internationale gradiënt. Hieruit blijkt dat de Vlaamse leerlingen, bij gelijke sociale afkomst, systematisch betere resultaten behalen dan de Franstalige.

De helling van de gradiënt is steiler in de Vlaamse en Franse Gemeenschap dan gemiddeld in de OESO-landen. Een wijziging van de sociaaleconomische PISA-index met één eenheid geeft meer bepaald aanleiding tot een verschil in de resultaten van respectievelijk 45 en 49 punten, tegen 40 voor de OESO. In de Duitstalige Gemeenschap is de helling van de gradiënt daarentegen minder steil dan gemiddeld in de OESO, wat wijst op een kleinere ongelijkheid van kansen tussen leerlingen afkomstig uit een verschillend sociaaleconomisch milieu.

Grafiek 26 - Verband tussen de prestaties van de leerlingen voor wetenschappen en hun economisch, sociaal en cultureel statuut

(score en sociaaleconomische index)

Bron: OESO (PISA 2006).

²² Aangezien de wetenschappelijke geletterdheid het belangrijkste evaluatiegebied is van PISA 2006, zijn het de resultaten van dit vak die worden voorgesteld. De impact van het sociaaleconomisch milieu op de prestaties in de andere vakken is vergelijkbaar (De Meyer en Pauly, 2007).

De scholen van de Franse Gemeenschap tellen meer allochtone leerlingen dan de Vlaamse scholen. Gelet op de verschillende scores van allochtone en autochtone leerlingen, zou die situatie ook ten dele de prestatieverschillen tussen de Gemeenschappen kunnen verklaren.

In de OESO-landen waar allochtone jongeren een aanzienlijk percentage uitmaken van de 15-jarige leerlingen (ten minste 3 pct.), behalen de allochtone leerlingen van de eerste generatie²³ bij de evaluatie voor wetenschappen 53 punten minder dan de autochtone leerlingen²⁴. Dit verschil is niet onaanzienlijk, aangezien wordt geraamd dat een studiejaar gemiddeld 38 punten vertegenwoordigt op de PISA-schaal voor wetenschappen²⁵. De achterstand van de allochtone leerlingen van de eerste generatie in de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap van België is veel groter dan gemiddeld in de OESO; hij bedraagt respectievelijk 77, 88 en 61 punten.

In het kader van de PISA-enquête kan een vergelijking worden gemaakt tussen de prestaties van, enerzijds, de allochtone leerlingen van de tweede generatie die geboren zijn in het land van evaluatie (maar waarvan de ouders in het buitenland geboren zijn) en die in dezelfde omstandigheden en gedurende hetzelfde aantal jaren zijn opgeleid dan de autochtone leerlingen en, anderzijds, de leerlingen van de eerste generatie, die hun schoolopleiding mogelijkerwijs in een ander land hebben aangevat. Uit de relatief hogere resultaten van de allochtonen van de tweede generatie in een aantal landen (bijvoorbeeld in Zweden) blijkt dat de leerlingen die van bij hun geboorte dezelfde sociale bescherming en scholing kunnen genieten, in het voordeel kunnen zijn, ook al blijven de scores van die leerlingen achter bij de gemiddelde nationale score. In België worden uitgesproken verschillen vastgesteld tussen de gemiddelde scores van de autochtone leerlingen en die van de allochtone leerlingen van de tweede generatie. In de Franse Gemeenschap doen deze laatsten het beter dan die van de eerste generatie (gemiddeld 28 punten beter), terwijl de allochtonen van de tweede generatie in de Vlaamse Gemeenschap minder goede resultaten behalen dan die van de eerste generatie, wat mogelijkerwijs te verklaren valt door een subgroep van Nederlandse leerlingen die school lopen in Vlaanderen.

Bij het interpreteren van de prestatieverschillen tussen de autochtone leerlingen en de leerlingen van buitenlandse afkomst, is het van belang rekening te houden met de verschillen die tussen de landen worden vastgesteld inzake de afkomst van de migranten, hun sociaaleconomisch milieu, hun opleidingsniveau en hun moedertaal. De samenstelling van de migrantenpopulaties hangt daarnaast ook af van het migratiebeleid: sommige landen passen strikte criteria toe voor het toelaten van migranten op hun grondgebied (in verband met het sociaal of beroepsstatuut, inzake opleiding, enz.), terwijl de selectieprocedures in andere landen soepeler zijn.

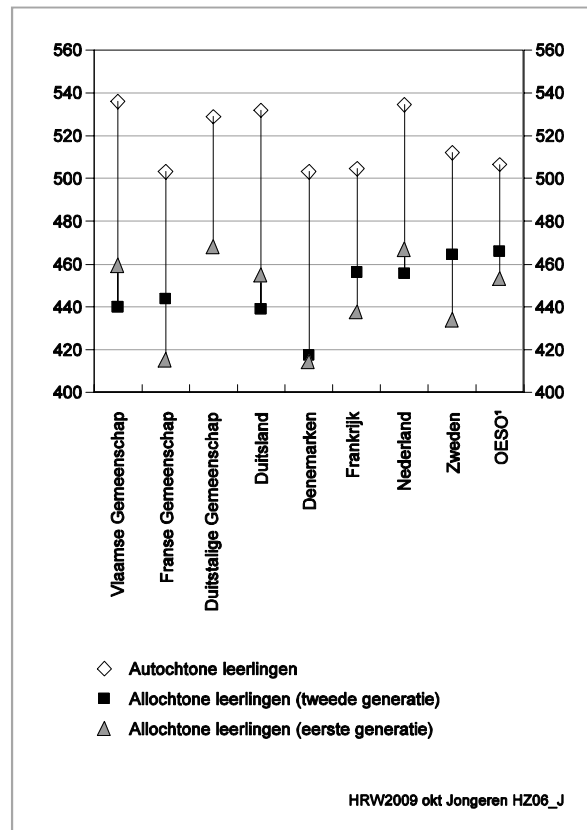
²³ Dat wil zeggen leerlingen die in het buitenland geboren zijn uit in het buitenland geboren ouders.

²⁴ Dat wil zeggen leerlingen die geboren zijn in het land van evaluatie, en van wie ook minstens één van de ouders er geboren is.

²⁵ In de 28 landen van de OESO waar een niet te verwaarlozen percentage van de 15-jarige leerlingen minstens twee verschillende studiejaren volgt, blijkt uit het prestatieverschil tussen die twee studiejaren dat een extra jaar gemiddeld 38 punten inhoudt op de PISA-schaal voor wetenschappen.

Grafiek 27 - Prestaties van de leerlingen op de schaal voor wetenschappelijke geletterdheid volgens autochtone of allochtone afkomst (gemiddelde scores)

Bron: OESO (PISA 2006).

¹ Gemiddelde van de OESO-landen waar allochtone jongeren ten minste 3 pct. van de 15-jarige leerlingen vertegenwoordigen.

Ten slotte stelt Hirtt (2008) eveneens voor de redenen voor de uiteenlopende resultaten in de Gemeenschappen te zoeken in de onderwijsprogramma's of meer specifiek in de eindtermen die de Gemeenschappen hebben vastgelegd: daar waar de Franse Gemeenschap vooral de nadruk zou leggen op de praktische kennis van de leerlingen, zou Vlaanderen meer aandacht besteden aan basiskennis en theoretische begrippen.

3.2.4. De problematiek van het voortijdig schoolverlaten

Het voortijdig schoolverlaten (een leerplichtige jongere van minder dan achttien die niet meer naar school gaat) kan diverse vormen aannemen en het probleem kan op verscheidene manieren worden omschreven. Het voortijdig schoolverlaten kan worden begrepen als "een evolutief en geleidelijk proces dat reeds vanaf de basisschool in gang kan worden gezet en onder meer te wijten zou zijn aan schoolmoeheid, leermoeilijkheden of met de relatie met de leerkracht, maar ook aan persoonlijke en familiale problemen." (Donnay, J. et al, 2007).

Op Europees niveau en meer bepaald in het kader van de voor de follow-up van de Lissabonstrategie gebruikte structurele indicatoren wordt gesproken van "*early school leaving*". Men is het dus erover eens dat de jongere de school heeft verlaten zonder diploma, dat hij niet

meer terugkomt of dat hij geen opleiding voltooid heeft. Eurostat omschrijft deze groep als "de populatie van 18- tot 24-jarigen die niet meer dan lager secundair onderwijs heeft genoten en verder geen onderwijs of opleiding volgt". Sommige van de jonge schoolverlaters – die nog terug naar school kunnen – behalen geen diploma of verwerven niet de noodzakelijke basiskennis en -vaardigheden om zich succesvol sociaal en professioneel te integreren. Het concept "early school leaving" lijkt in het kader van dit onderzoek dan ook geschikt om de situatie van de voortijdige schoolverlaters te bestuderen.

Gelet op de prestaties van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap, hoeft het niet te verbazen dat Vlaanderen in 2008 van de drie gewesten het geringste percentage voortijdige schoolverlaters liet optekenen, namelijk 8,5 pct. van de 18-24-jarigen, op ruime afstand gevolgd door Wallonië (15,2 pct.). Brussel telt een bijzonder hoog aantal voortijdige schoolverlaters, namelijk 19,9 pct. De ontwikkelingen die werden opgetekend in de arbeidskrachtentelling wijzen op een aanhoudende daling van het aandeel voortijdige schoolverlaters in Vlaanderen sedert 2003, maar in de andere gewesten is er amper verbetering merkbaar: het peil schommelt rond 15 pct. in Wallonië en 19 pct. in Brussel. De Europese maximumdoelstelling van 10 pct. werd de jongste tijd dus alleen in Vlaanderen gehaald.

Tabel 19 - Aandeel jongeren dat de school voortijdig verlaat

(percentage van de populatie van 18- tot 24-jarigen dat hoogstens lager secundair onderwijs heeft beëindigd en verder geen onderwijs of opleiding volgt)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
België	14,3	13,1	12,9	12,6	12,1	12,0
Brussel	18,8	18,1	19,4	19,3	20,2	19,9
Vlaanderen	12,5	11,0	10,7	10,0	9,3	8,5
Wallonië	16,1	15,3	14,6	14,8	14,3	15,2
EU15	17,9	17,2	17,1	16,8	16,9	n.b.

Bronnen: ADSEI, Eurostat, WSE.

Een onderzoek van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen (Van Landeghem, G. 2008a) geeft daarentegen aan dat de indicator voor Vlaanderen voor dezelfde leeftijdsgroep onophoudelijk is gestegen, van 11,1 pct. in 2001 tot 12,4 pct. in 2006. Dit verschil kan door een aantal factoren worden verklaard: de Europese indicator houdt geen rekening met jongeren zonder diploma van het secundair die een opleiding volgen (bij de VDAB, voortgezette opleiding, enz.) en bovendien berusten de enquêtes per definitie op een beperkt staal, terwijl de resultaten van het Steunpunt gebaseerd zijn op de volledige Vlaamse bevolking.

Het verschijnsel van het voortijdig schoolverlaten doet zich sterker voor in Wallonië en in Brussel, waar het onderwijs van de Franstalige Gemeenschap de toon aangeeft. Debet daaraan zijn het systeem van het veelvuldig zittenblijven en de heroriënteringen of beter gezegd de selecties. De dualisering tussen elitescholen enerzijds en gettoscholen anderzijds komt bijzonder sterk tot uiting in Brussel; ze wordt in de hand gewerkt door de uitgebreide keuzemogelijkheden inzake scholen op de Brussels onderwijsmarkt. De scholen liggen bovendien allemaal op beperkte afstand van elkaar en zijn dus makkelijk bereikbaar.

Deze jongeren hebben de school verlaten zonder voldoende vaardigheden te hebben verworven om zich volledig te kunnen integreren in de maatschappij en op de arbeidsmarkt. Het voortijdig schoolverlaten staat dus gelijk met een verspilling van potentieel en zadelt de maatschappij op met aanzienlijke economische en sociale kosten. Bovendien gaat het ook ten koste van de betrokkenen zelf: geringe scholing, levenslange lagere inkomens, geringere kans op opleiding in de toekomst en een beperkt vermogen tot aanpassing aan veranderingen (Tijus, C., 2009).

3.2.5. Hoger onderwijs

Jongeren die in het bezit zijn van een diploma van het hoger secundair onderwijs, kunnen hun opleiding voortzetten in het hoger onderwijs. Ze hebben daarbij de keuze tussen hogescholen (al dan niet geassocieerd met een universiteit) of universiteiten.

Tabel 20 - Generatiestudenten in de Belgische hogescholen, 2007-2008
(aantal studenten)

Vlaamse Gemeenschap¹							
	Professionele bachelor			Academische bachelor			Totaal
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	
Architectuur	230	329	559	228	329	557	1.116
Audiovisuele en beeldende kunst	27	20	47	440	539	979	1.026
Biotechniek	276	214	490	39	22	61	551
Gezondheidszorg	543	3.148	3.691	100	157	257	3.948
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	3.516	3.228	6.744	558	402	960	7.704
Industriële wetenschappen en technologie	2.790	342	3.132	1.331	138	1.469	4.601
Muziek en podiumkunsten	1	19	20	158	145	303	323
Nautische wetenschappen	35	2	37	89	17	106	143
Onderwijs	1.398	3.566	4.964	-	-	-	4.964
Sociaal-agogisch werk	623	2.445	3.068	-	-	-	3.068
Productontwikkeling	-	-	-	56	18	74	74
Toegepaste taalkunde	-	-	-	161	481	642	642
Totaal	9.439	13.313	22.752	3.160	2.248	5.408	28.160
Franse Gemeenschap²							
	Korte type³			Lange type³			Totaal
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	
Landbouwkunde	240	59	299	10	4	14	313
Toegepaste kunsten	69	146	215	-	-	-	215
Economie	1.997	2.107	4.104	274	174	448	4.552
Paramedische werkenschappen	497	2.560	3.057	324	338	662	3.719
Pedagogie	1.237	3.528	4.765	-	-	-	4.765
Sociaal	384	1.286	1.670	61	203	264	1.934
Technisch	1.795	254	2.049	545	59	604	2.653
Vertaler-tolk	-	-	-	172	424	596	596
Totaal	6.219	9.940	16.159	1.386	1.202	2.588	18.747
Hogescholen voor architectuur	-	-	-	444	343	787	787
Kunsthogescholen	353	418	771	379	605	984	1.755

Bronnen: Ministerie van de Franse Gemeenschap, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

¹ Studenten die zich voor het eerst inschrijven voor een professionele of academische bachelor in het Vlaams hoger onderwijs en die nog steeds zijn ingeschreven op 1 februari van het academiejaar.

² Studenten die zich voor het eerst inschrijven voor een opleiding van het korte of lange type in het onderwijs van de Franse Gemeenschap.

³ Volgens de statistische terminologie van de Franse Gemeenschap. Het korte type stemt thans overeen met een professionele bachelor (3 jaar) en het lange type begint met een academische bachelor (3 jaar), normaliter gevolgd door een master.

De zogenaamde "generatiestudenten", dat zijn diegenen die zich voor het eerst inschrijven in een instelling voor hoger onderwijs, opteren in de meeste gevallen voor hogescholen en in het bijzonder voor diploma's van het korte type (3 jaar), ook professionele bachelors genoemd. De statistieken van de Vlaamse Gemeenschap voor het academiejaar 2007-2008 geven aan dat 22.752 nieuwe studenten zich in een hogeschool hebben ingeschreven voor een dergelijk programma, tegen 5.408 die begonnen zijn aan een academische bachelor (3 jaar)²⁶, die over het algemeen leidt tot een opleiding van het lange type, aangezien hij gevolgd wordt door een master (1 jaar of meer). Uit de laatste beschikbare cijfers van de Franse Gemeenschap blijkt dat 21.289 studenten zich hebben ingeschreven in een hogeschool, met inbegrip van hogescholen voor architectuur en kunsthogescholen. De grote meerderheid daarvan opteerde voor een opleiding van het korte type die voornamelijk gericht is op het rechtstreeks uitoefenen van een beroep. In de Vlaamse Gemeenschap zijn handelswetenschappen de populairste studierichting bij professionele bachelors, gevolgd door pedagogie. Bij de academische bachelors kiezen de studenten het vaakst voor industriële wetenschappen en technologie. In de Franse Gemeenschap gaat het respectievelijk om pedagogie en economie en, wat de diploma's van het lange type of academische diploma's betreft, om paramedische wetenschappen.

Uit de opsplitsing van de inschrijvingen per geslacht blijkt dat meer vrouwen zich inschrijven voor een professionele bachelor, van het korte type, die meer rechtstreeks gericht is op het uitoefenen van een vak. De keuze van de richting blijft nog steeds erg geslachtsgebonden. Vrouwen zijn oververtegenwoordigd in de sociale richtingen, pedagogie en de paramedische wetenschappen. Ze zijn daarentegen ondervertegenwoordigd in technische of economische richtingen.

Bij het begin van het schooljaar 2007-2008 telde het universitair onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap 14.748 generatiestudenten²⁷, tegen 13.087 in de Franse Gemeenschap. De totale groep van universiteitsstudenten die voor het eerst zijn ingeschreven is relatief evenwichtig verdeeld tussen mannen en vrouwen, maar er zijn aanzienlijke verschillen tussen de studiegebieden. Vrouwen maken de meerderheid uit in de studiegebieden die te maken hebben met gezondheid en psychologie, alsook in de meeste humane wetenschappen, terwijl mannen oververtegenwoordigd zijn in de wetenschappelijke richtingen (ingenieurs) en in bepaalde onderdelen van de humane wetenschappen (in ruime zin) zoals economie en management. Zoals werd uiteengezet in het verslag van de HRW over gelijke kansen (2007), wijzen deze resultaten op de inertie van de determinanten voor de keuze van de beroepsrichtingen. De beroepskeuzes blijven nog steeds sterk bepaald door het maatschappelijk beeld dat bestaat over mannen en vrouwen en eventueel over de beroepen die makkelijker te combineren zouden zijn met een gezinsleven, aldus uitgaande van een bepaalde opvatting inzake de verdeling van de huishoudelijke en familiale verantwoordelijkheden in het beroepsleven.

---

²⁶ Respectievelijk 23.438 en 5.327 volgens de statistieken voor het academiejaar 2008-2009 van de Vlaamse Gemeenschap.

²⁷ Die nog altijd waren ingeschreven op 1 februari 2008.

Tabel 21 - Generatiestudenten in de Belgische universiteiten, 2007-2008
(aantal studenten)

Vlaamse Gemeenschap ¹				Franse Gemeenschap ²			
	Man- nen	Vrou- wen	Totaal		Man- nen	Vrou- wen	Totaal
Archeologie en kunstwetenschappen	66	171	237	Filosofie	53	57	110
Bewegings- en revalidatiewetenschappen	275	281	556	Theologie	1	2	3
Biomedische wetenschappen	231	503	734	Taal en letteren	171	677	848
Diergeneeskunde	71	271	342	Geschiedenis, kunst en archeologie	202	329	531
Economische en toegepaste economische wetenschappen	1.124	790	1.914	Informatie en communicatie	248	364	612
Farmaceutische wetenschappen	111	380	491	Politieke en sociale wetenschappen	478	548	1.026
Gecombineerde studiegebieden	96	179	275	Rechten	601	1.052	1.653
Geneeskunde	233	323	556	Economie en management	1.350	763	2.113
Geschiedenis	324	210	534	Psychologie en pedagogie	229	823	1.052
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	16	18	34	Wetenschappen	809	422	1231
Politieke en sociale wetenschappen	552	726	1278	Landbouwkunde en bio-ingenieurs	264	154	418
Psychologie en pedagogische wetenschappen	247	1.203	1.450	Ingenieurswetenschappen	635	120	755
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	888	1.311	2.199	Medische wetenschappen	446	754	1.200
Sociale gezondheidswetenschappen	1	159	160	Diergeneeskunde	105	271	376
Taal- en letterkunde	247	753	1.000	Tandheelkunde	63	88	151
Tandheelkunde	13	26	39	Biomedische en farmaceutische wetenschappen	177	370	547
Toegepaste biologische wetenschappen	245	219	464	Motorische wetenschappen	251	210	461
Toegepaste wetenschappen	874	282	1.156				
Verkeerskunde	18	4	22				
Wetenschappen	812	366	1.178				
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	86	43	129				
Totaal	6.530	8.218	14.748	Totaal	6.083	7.004	13.087

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, CREF.

¹ Studenten die zich voor het eerst inschrijven in het eerste jaar van een bacheloropleiding in het Vlaamse hoger onderwijs en die nog steeds zijn ingeschreven op 1 februari van het academiejaar.

² Student die voor het eerst is ingeschreven in het eerste jaar van een bacheloropleiding en die voorheen nooit was ingeschreven in een Belgische of buitenlandse universitaire instelling.

Niet alle studenten die zijn ingeschreven in het hoger onderwijs slagen elk jaar van de eerste keer of voltooiën hun studies. Het Ministerie van de Franse Gemeenschap (2008) onderzocht de slaagkansen van de generatiestudenten met een diploma van het hoger secundair onderwijs van de Franse of Duitstalige Gemeenschap op zak. In het hoger onderwijs van het korte type beliep het slaagpercentage in 2006 39,1 pct., terwijl 37,5 pct. het jaar moest overdoen 23,4 pct. ermee ophield. In het onderwijs van het lange type (in de hogescholen) was dat respectievelijk 42,8 pct., 43 pct. en 14,2 pct. In beide gevallen zijn er vooral veel zittenblijvers en opgevers in het eerste jaar; deze cijfers nemen af met het verloop van de studie jaren.

Uit het onderzoek blijkt dat variabelen zoals geslacht, leeftijd en de in het middelbaar gevolgde onderwijsvorm de percentages sterk beïnvloeden. In het hoger onderwijs van het korte type ligt het slaagpercentage bij studenten van dezelfde leeftijd die een gelijkwaardige vorm van secundair onderwijs achter de rug hebben hoger bij vrouwen dan bij mannen (45 pct. in totaal, tegen

30,3 pct.). Ook leeftijd – als vervangingsvariabele van het schooltraject van de student – is een belangrijke determinant voor de slaagkansen. Studenten van hetzelfde geslacht en met een gelijkwaardige secundaire opleiding hebben een grotere slaagkans als ze nog geen achterstand hebben opgelopen (18 jaar of minder) dan wanneer ze achterop geraakt zijn (19 jaar en meer), met een slaagcijfer van respectievelijk 52,2 pct. tegen 30 pct. De gevolgde onderwijsvorm in het middelbaar blijkt eveneens bepalend te zijn voor de slaagcijfers. Studenten van dezelfde leeftijd en hetzelfde geslacht die uit het algemeen secundair onderwijs komen (met een algemeen slaagcijfer van 50,1 pct.), slagen vaker dan die uit het technisch secundair doorstromingsonderwijs (38,3 pct. geslaagden), die op hun beurt beter doen dan de studenten met technisch secundair kwalificatieonderwijs achter de rug (24,9 pct. geslaagden). Die laatsten zijn dan weer beter gewapend dan de studenten die uit het secundair beroepsonderwijs komen (10,9 pct. geslaagden). De grotere slaagkans van generatiestudenten in het hoger onderwijs van het lange type ten opzichte van het korte type kan worden verklaard door een groter aantal studenten zonder achterstand die uit het algemeen secundair onderwijs komen. Net als in het hoger onderwijs van het korte type, zijn de drie onderzochte variabelen in de studie – geslacht, leeftijd en vorm van secundair onderwijs – bepalend voor de slaagcijfers en het aandeel opgevers, in vergelijkbare wijze als voor het hoger onderwijs van het korte type.

Aan het einde van het academiejaar 2005-2006 beliep het gemiddelde slaagcijfer van de generatiestudenten in universiteiten die uit het secundair onderwijs van de Franse of Duitstalige Gemeenschap komen 41,1 pct., terwijl het aandeel opgevers (die stoppen met universitair onderwijs) 23 pct. bedroeg. Een derde van de generatiestudenten in het universitair onderwijs doet bijgevolg zijn eerste jaar hogere studies over binnen het universitaire stelsel. Daarbij moet worden opgemerkt dat een gedeelte van de niet-geslaagden in het eerste jaar overschakelt naar hogescholen en als opgever wordt geregistreerd, terwijl het niet echt om een uitstap uit het hoger onderwijs gaat. Van de onderzochte variabelen zijn de leeftijd en de vorm van secundair onderwijs de belangrijkste factoren die de slaagkans bepalen, hoewel ook geslacht een belangrijke invloed heeft.

Tabel 22 - Slaagcijfers van de generatiestudenten in het hoger onderwijs van de Franse Gemeenschap, 2005-2006

(procenten van de overeenstemmende populatie, studenten die afkomstig zijn uit het Franstalige en Duitstalige secundaire onderwijs)

	Hoger onderwijs van het korte type	Universitair onderwijs
Totaal	39,1	41,1
Mannen	30,3	36,3
Vrouwen	45,0	46,3
Geen achterstand	52,2	50,0 ¹
Een jaar achterstand	33,3	30,4 ¹
Twee jaar achterstand of meer	25,7	17,3 ¹
Algemeen secundair	50,1	43,7
Technische secundair doorstroming	38,3	13,8
Technische secundair kwalificatie	24,9	6,2
Beroepssecundair	10,9	-

Bron: Ministerie van de Franse Gemeenschap.

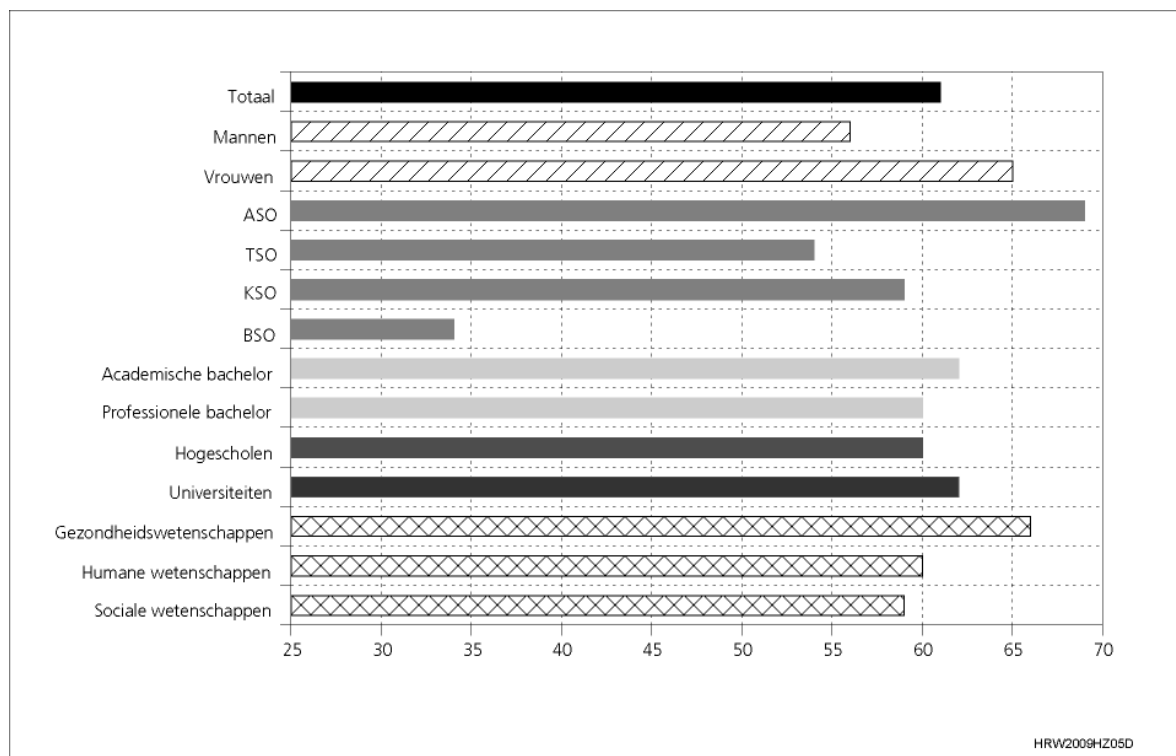
¹ Afkomstig uit het algemeen onderwijs, goed voor 92 pct. van de studenten van de eerste generatie.

Een onderzoek van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2009) wijst in dezelfde richting. De slaagindicator van de generatiestudenten in het hoger onderwijs wordt hier berekend als de verhouding tussen het aantal opgenomen studiepunten (doorgaans 60 studiepunten in het eerste

jaar) en het aantal verworven studiepunten. Al met al beloopt het slaagpercentage van de studenten van de eerste generatie in 2007-2008 61 pct. Vrouwen hebben een significant grotere slaagkans dan mannen (65 pct. tegen 56 pct.): een van de mogelijke verklaringen daarvoor is dat ze realistischere of minder ambitieuze studiekeuzes maken. Studenten met een diploma van het algemeen secundair onderwijs op zak laten een gemiddeld slaagpercentage van 69 pct. optekenen, tegen 59 pct. voor studenten die uit een kunstrichting komen, 54 pct. voor de technische en 34 pct. voor studenten die een beroepsrichting hebben gevolgd. Studenten die aan een academische bachelor beginnen (aan een hogeschool of universiteit) behalen gemiddeld 62 pct. van de opgenomen studiepunten, tegen 60 pct. voor diegenen die een professionele bachelor volgen. Uit het onderzoek blijkt evenwel dat meer studenten uit het algemeen secundair onderwijs zich inschrijven voor academische opleidingen, wat het hogere slaagpercentage in deze studierichtingen zou kunnen verklaren. Wanneer het gemiddelde slaagpercentage wordt getoetst aan het type van secundair onderwijs, blijkt dat generatiestudenten die uit de algemene, technische en beroepsrichting komen het beter doen in de professionele bachelors. De betere resultaten van studenten uit het kunstonderwijs in de academische bachelors kunnen onder meer worden verklaard door het toegangsexamen dat moet worden afgelegd om een academische richting te volgen aan een kunsthogeschool en door het feit dat de cursussen aansluiten op datgene wat in het middelbaar werd aangeleerd. Het slaagpercentage beloopt 60 pct. in de hogescholen en 62 pct. in de universiteiten. De resultaten van de eerstejaarsstudenten zijn beter in studierichtingen met een toegangsexamen (kunst in de hogescholen, geneeskunde aan de universiteiten). Aan de universiteit liggen de slaagcijfers het hoogst in de geneeskundige wetenschappen, met gemiddeld 66 pct., gevolgd door de humane wetenschappen (geschiedenis, filosofie, letteren, enz.) met 60 pct. en de sociale wetenschappen (economie, sociologie, rechten, enz.) met 59 pct.

Grafiek 28 - Gemiddelde "slaatpercentages" van de generatiestudenten in het hoger onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap

(verhouding tussen het aantal opgenomen studiepunten en het aantal verworven studiepunten)

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Deze studies tonen aan dat de keuze voor een studierichting in het middelbaar bepalend is voor het vervolg van het opleidingstraject, tot aan de inschakeling in de arbeidsmarkt, zoals hierna zal worden aangetoond.

Samenvatting

De structuur van het secundair onderwijs inzake onderwijsvormen verschilt niet fundamenteel tussen de Gemeenschappen. Ze leidt tot op een selectie van de leerlingen op basis van hun vaardigheden en interesses. Er wordt een geleidelijke verschuiving opgetekend van de algemene richting naar de andere richtingen, die veeleer fungeren als uitvalrichtingen dan wel doelbewust worden gekozen, vooral in de Franse Gemeenschap.

In de Franse Gemeenschap heeft overigens slechts 40 pct. van de 17-jarige leerlingen geen schoolachterstand opgelopen. De meerderheid van deze leerlingen zit in de algemene richting, maar zodra ze een jaar achterop geraken, schakelen de meesten over naar het technisch of beroepsonderwijs. In de Vlaamse Gemeenschap zijn bijna twee derde van de 17-jarige leerlingen "op tijd". Deze groep is gelijk verdeeld over de algemene richting enerzijds en de technische of beroepsrichting anderzijds. De keuze voor vakken in de beroepsrichting wordt dus niet uitsluitend ingegeven door een uitval naar beneden als gevolg van een niet-slagen.

In de rangschikking van de PISA-resultaten komen de Nederlandstalige leerlingen in België net achter Finland inzake leesvaardigheid en wiskunde en staan ze op de derde plaats voor wetenschappen. De Franstalige Belgische leerlingen, daarentegen, behalen voor alle vakken lagere scores dan het OESO-gemiddelde. De Duitstalige Gemeenschap bevindt zich bovenaan de rangschikking van de EU-landen. Op het vlak van billijkheid kenmerkt de Franse Gemeenschap zich bovendien door een grotere spreiding van de resultaten dan in de twee andere gemeenschappen.

Verscheidene verklaringen kunnen hiervoor worden ingeroepen: de meer homogene beleidsontwikkeling in Vlaanderen, de veel gebruikelijker praktijk van het zittenblijven in de Franse Gemeenschap, het systeem van opeenvolgende selecties en de uitval naar beneden, het sociaaleconomische milieu van de leerlingen, de aanwezigheid van een groter aantal allochtone leerlingen in de scholen van de Franse Gemeenschap en de door de Gemeenschappen vastgestelde eindtermen.

Van de drie Belgische gewesten telde Vlaanderen in 2008 het geringste aantal voortijdige schoolverlaters, dat zijn leerlingen die de school verlaten zonder diploma van het hoger secundair onderwijs. Met 8,5 pct. deed Vlaanderen het veel beter dan Wallonië (15,2 pct.) en Brussel (bijna 20 pct.), terwijl de Europese doelstelling is vastgelegd op maximaal 10 pct. tegen 2010.

De verdeling van de studenten in het hoger onderwijs volgens geslacht en studiegebied geeft aan dat er nog steeds typisch vrouwelijke (sociale wetenschappen, pedagogie, humane wetenschappen, enz.) of mannelijke (technische vakken, wetenschappen, economie, enz.) keuzes bestaan. Geslacht, leeftijd en de gevolgde studievorm in het middelbaar beïnvloeden sterk de slaagpercentages. De in het middelbaar gekozen richting bepaalt in sterke mate het vervolg van het studietraject van de leerlingen en dit tot hun inschakeling in de arbeidsmarkt; vooral leerlingen die de algemene richting hebben voltooid hebben een grotere slaagkans in het hoger onderwijs en vinden ook sneller een baan.

4. DE INSCHAKELING VAN JONGEREN IN DE ARBEIDSMARKT

4.1. Studietype en inschakeling in de arbeidsmarkt

De overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling hebben zich verdiept in de kansen op arbeidsintegratie van jongeren na hun studies, volgens hun studieniveau. Een dergelijke studie wordt elk jaar uitgevoerd door de VDAB ("studie schoolverlaters"), en recentelijk (in juni 2009) heeft ook FOREM een soortgelijke analyse uitgevoerd in de bijzondere context van de economische crisis.

De groep van jonge werkzoekenden opgenomen in de studie van de VDAB omvat de jonge schoolverlaters. De onderwijsdatabank is gekoppeld aan die van de VDAB, en die laatste berekent het percentage jongeren dat nog steeds op zoek is naar een baan één jaar na het verlaten van de school, alsook het percentage van diegenen die nog steeds geen werkervaring hebben verworven. In totaal hebben 77.900 jongeren het onderwijs verlaten in 2007, waarvan 82,6 pct. zich heeft ingeschreven bij de VDAB. Van die 77.900 jongeren zocht 9,8 pct. nog een baan één jaar later ("het restpercentage") en had 1,9 pct. na een jaar nog geen enkele ervaring opgedaan. Dit zijn de laagste percentages sinds 2002. Het einde van de beschouwde periode was echter 30 juni 2008, toen de arbeidsmarkt nog zeer dynamisch was. Een nieuwe balans werd opgemaakt eind februari 2009 om rekening te houden met de weerslag van de economische crisis. Het totale aantal schoolverlaters dat eind februari 2009 nog op zoek was naar een baan, was 1.090 hoger dan in juni, hetgeen overeenstemt met een restpercentage van 11,2 pct. (in plaats van 9,8 pct. voordien).

Tabel 23 - Situatie van de schoolverlaters na één jaar
(procenten van het totale aantal schoolverlaters)

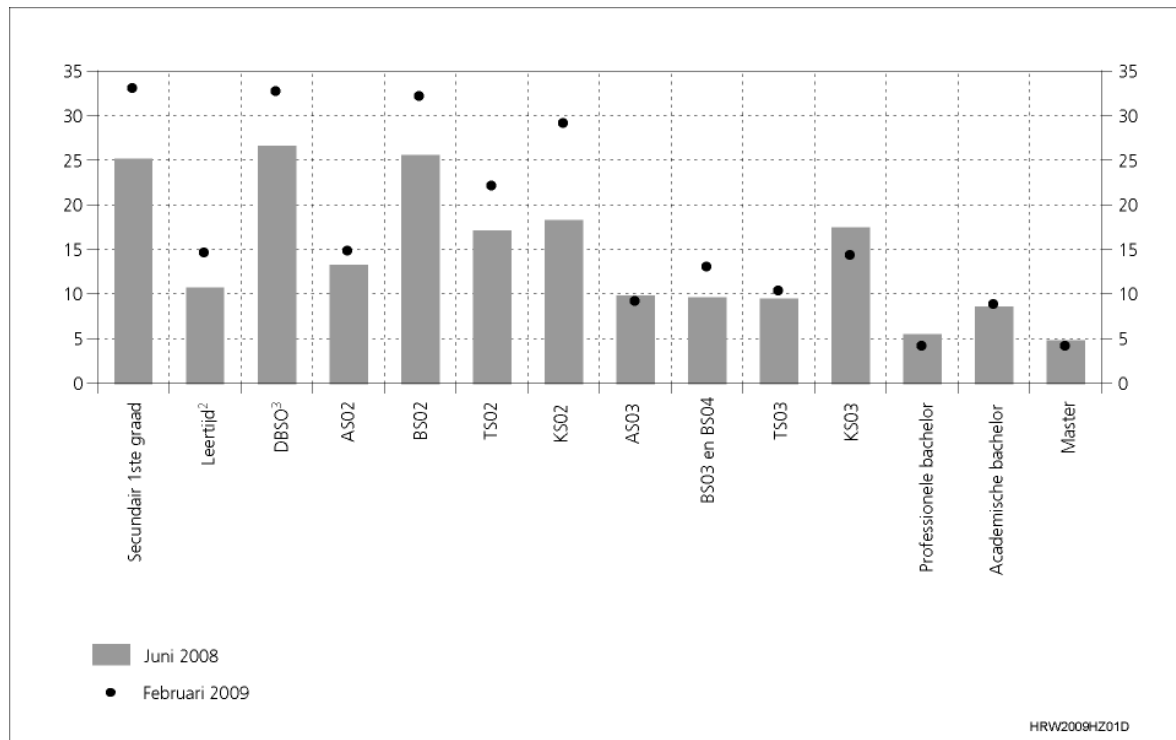
Na een jaar:	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	februari 2009
Op zoek naar werk	10,7	14,6	15,5	15,3	12,9	10,9	9,8	11,2
Zonder ervaring	5,2	6,9	7,6	6,7	4,9	3,0	1,9	-

Bron: VDAB.

De opsplitsing van het restpercentage naar studieniveau brengt aanmerkelijke verschillen aan het licht. Van de jonge schoolverlaters in 2007 is 15,1 pct. laaggeschoold, 44,8 pct. middengeschoold en 40,1 pct. hooggeschoold. Het dient opgemerkt dat bijna 2.000 Nederlandstalige jongeren in 2007 de school hebben verlaten met ten hoogste een getuigschrift van de 1ste graad van het secundair onderwijs. Op enkele uitzonderingen na (zoals het kunstonderwijs van de 3de graad) geldt dat, hoe hoger het bereikte studieniveau, hoe kleiner de kans om werkloos te blijven een jaar na het verlaten van de school. Van de laaggeschoolden zijn diegenen die hooguit het secundair onderwijs van de eerste graad, het deeltijds beroepsonderwijs en het beroepsonderwijs van de tweede graad hebben beëindigd, het slechtst af. In 2008 was een vierde van de personen uit deze studieniveaus na een jaar nog steeds op zoek naar werk. Ongeveer één gediplomeerde van het hoger secundair onderwijs op tien was nog werkloos een jaar na het verlaten van de school, ongeacht de gevolgde studierichting. Bij de hooggeschoolden biedt het volgen van een master de grootste kans om binnen het jaar een baan te vinden. De werkzoekenden met een academisch gerichte bachelor (dus zonder hierna een master te hebben gevolgd) hebben grotere moeite om een baan te vinden.

De laaggeschoolden zijn het hardst getroffen door de recessie. In februari 2009 was een derde van de werkzoekenden die hoogstens de eerste graad van het secundair onderwijs of de tweede graad van het beroepsonderwijs hebben gevolgd (voltijds of deeltijds onderwijs) nog steeds op zoek naar een baan. De situatie van de jongeren uit de andere studierichtingen op het niveau van de tweede graad of uit een leertijd, is eveneens verslechterd. Daarentegen waren minder hogeschoolden (professioneel gerichte bachelor en master) nog steeds op zoek naar een baan in februari 2009.

Grafiek 29 - Aandeel van de schoolverlaters die na een jaar nog steeds ingeschreven zijn als werkzoekenden bij de VDAB¹
(procenten van het totaal)

Bron: VDAB.

¹ De afkortingen van het Nederlandstalige onderwijs werden gebruikt: het cijfer 2, 3 of 4 verwijst naar de bereikte graad van het secundair onderwijs.

² Deeltijds onderwijs georganiseerd door SYNTRA, het Vlaams agentschap voor bedrijfsopleiding.

³ Het deeltijdse beroepsonderwijs.

Ongeacht het voltooide studieniveau bieden bepaalde richtingen meer kansen op inschakeling in de arbeidsmarkt dan andere. Bij de jongeren uit het deeltijds onderwijs vormt de keuze voor de elektronica een troef (restpercentage nul); in het beroepsonderwijs van de tweede graad gaat het om mechanica en elektriciteit (19,1 pct. op zoek naar een baan na een jaar) en in het technisch onderwijs van de tweede graad biedt de richting "lichaamsverzorging" betere kansen op een snelle arbeidsinschakeling (restpercentage van 6,4 pct.). De jonge werkzoekenden afkomstig van het secundair beroepsonderwijs van de derde en vierde graad die hebben gekozen voor de landbouwrichting en die uit het technisch die hebben gekozen voor bouw, worden makkelijker ingeschakeld op de arbeidsmarkt (restpercentage van respectievelijk 3,8 pct. en 2,4 pct.). Bij de jonge schoolverlaters met een professioneel gerichte bachelor verbetert het feit dat men een richting in de gezondheidszorg heeft gevolgd, het meest de kans om na een jaar niet meer werkloos te zijn (1,3 pct.). De academisch gerichte bachelors in de wetenschappen bieden de beste mogelijkheden (alle schoolverlaters zijn na een jaar niet langer werkzoekend). Deze laatste

vaststelling wordt deels verklaard doordat de studieduur voor het bereiken van de graad van bachelor werd opgetrokken van twee tot drie jaar, waardoor in 2007 weinig jongeren dit diploma behaalden. Van alle gediplomeerden met een master in de farmaceutische wetenschappen, de gezondheidszorg of de tandheelkunde, is niemand nog op zoek naar werk na een jaar.

Gezien sommige knelpuntfuncties blijven voorkomen, herhaalt de VDAB dat bepaalde opties in het technisch en beroepsonderwijs, maar ook sommige bachelors van het korte type, te weinig jongeren aantrekken.

De studie van FOREM meet de arbeidsintegratie vanuit het oogpunt van de inschakelingsgraad, het uitstel en de duur van inschakeling, zes maanden na de inschrijving als werkzoekende. Die indicatoren zijn uitgesplitst naar de beschikbare administratieve gegevens voor elke werkzoekende. Bij gebrek aan link tussen de databank van onderwijs en die van de inschrijving als werkzoekende (in tegenstelling tot Vlaanderen), stemt het concept van schoolverlaters overeen met jongeren in de leeftijd van 18 tot 24 jaar, voor het eerst bij FOREM ingeschreven tussen eind juni en eind oktober 2008, dat wil zeggen 25.235 personen. Van hen hebben meer dan 5.000 jongeren het secundair onderwijs niet beëindigd (inclusief diploma's zonder equivalentie), hetzij één persoon op vijf. In het licht van wat voorafgaat, hoeft het niet te verbazen dat, wanneer het opgegeven studieniveau bij inschrijving wordt vergeleken met de leeftijd van de werkzoekende, een groot aantal personen niet "op tijd" is. Het totale aantal ingeschakelde jongeren na 6 maanden, dat wil zeggen met minstens één werkdag, bedroeg 15.031, hetgeen overeenstemt met een inschakelingsgraad van nagenoeg 60 pct. Uit de studie blijkt dat de ingeschreven jongeren zonder studieniveau gelijkwaardig aan het hoger secundair onderwijs minder makkelijk integreren dan de anderen (een percentage van minder dan 45 pct.) en tevens in mindere mate dan het voorgaande jaar (2007-2008). Deze vaststelling zou het gevolg kunnen zijn van een uitstooteffect dat doorgaans optreedt in een periode van laagconjunctuur (dat wil zeggen dat de inschakeling van geschoolde jongeren zou gebeuren ten nadele van lagergeschoolde personen). Op basis van de simultane vaststelling van de inschakelingsperiode en de werkgelegenheidsduur kunnen vijf groepen van personen worden onderscheiden, zoals weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 24 - Bij FOREM tussen juni en oktober 2008 ingeschreven jongeren
(aantal personen; tussen haakjes, procenten van het totaal)

Snel (binnen de maand) en blijvend (meer dan 3 maanden tijdens de 6 maanden na inschrijving) ingeschakeld	4.444	(17,6)
Ingeschakeld na 1 maand en meer dan 3 maanden aan het werk	4.591	(18,2)
Snel ingeschakeld (binnen de maand) met minder dan 3 maanden werk tijdens de 6 maanden na inschrijving	1.346	(5,3)
Ingeschakeld na 1 maand en minder dan 3 maanden aan het werk	4.650	(18,4)
Niet ingeschakeld na 6 maanden volgend op de inschrijving	10.204	(40,4)
Totaal	25.235	(100,0)

Bron: FOREM.

Bijna een vierde van de aldus geregistreerde jongeren (23 pct.) wordt ingeschakeld binnen de maand na inschrijving, en voor een periode van meer dan 3 maanden. Meer dan één jongere op drie (37 pct.) heeft meer dan een maand nodig om een baan te vinden. Deze categorie heeft evenwel één kans op twee dat de baan van korte duur is (minder dan 3 maanden). Iets meer dan 40 pct. van de jonge werkzoekende schoolverlaters heeft nog geen baan gevonden na 6 maanden.

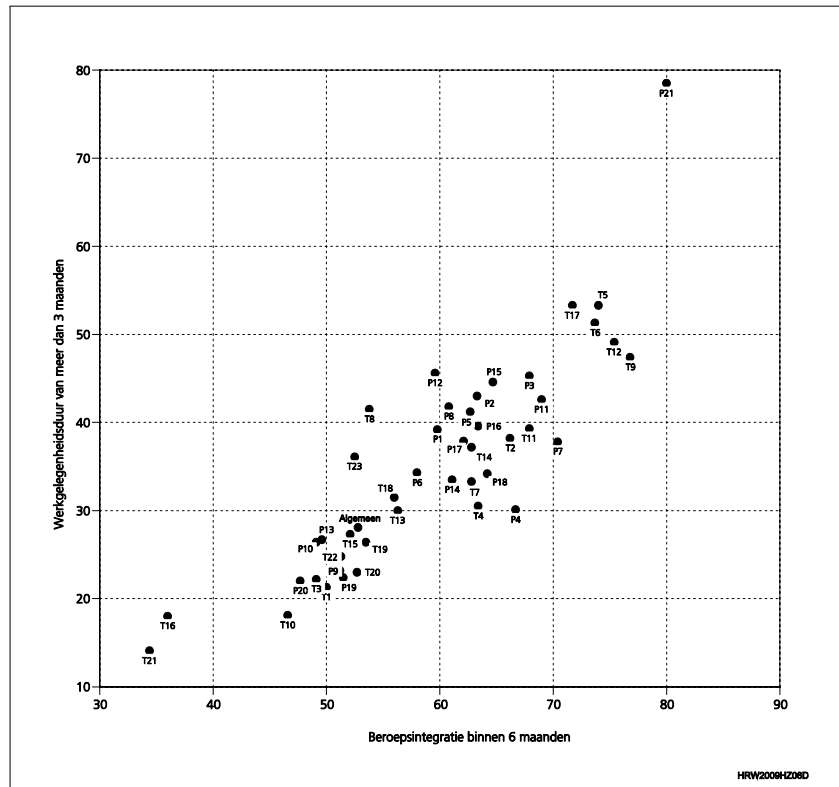
Van alle verklarende variabelen (leeftijd, geslacht, studie, woonplaats, enz.) beïnvloedt het studieniveau het sterkst de kans om te behoren tot één van deze groepen. Meer dan de helft van de jonge werkzoekenden zonder diploma hoger secundair onderwijs heeft geen baan binnen de 6 maanden, een percentage dat afneemt volgens het studieniveau. De studies met een meer specifiek karakter, die gericht zijn op een beroep, lijken de "duurzame" inschakeling van de jonge werkzoekende in de hand te werken. Uit de in de studie onderzochte cohorte blijkt dat de technische of beroepsrichtingen met specialisatie of leercontracten de snelste inschakeling bewerkstelligen. Het hoger onderwijs van het korte type lijkt de kansen op een "snelle en duurzame" inschakeling te vergroten.

De volgende grafiek zet de richtingen van het hoger secundair onderwijs uit tegen de inschakelingsgraad en de werkgelegenheidsduur. Bepaalde technische of beroepsrichtingen vormen troeven voor de inschakeling van een jonge werkzoekende binnen de 6 maanden na inschrijving. Zo is ongeveer 80 pct. van de werkzoekenden die een beroepsopleiding voor ziekenhuisverpleger hebben gevolgd, binnen de 6 maanden ingeschakeld, en 80 pct. voor een periode van meer dan 3 maanden. Het technisch onderwijs gespecialiseerd in elektriciteit, elektromechanica, mechanica of farmaceutische wetenschappen garandeerde een inschakelingsgraad binnen de 6 maanden van meer dan 70 pct., en in 50 pct. van de gevallen voor een baan van meer dan 3 maanden. Verscheidene beroepsrichtingen hebben geleid tot een beroepsintegratie van nagenoeg 70 pct., onder meer het bakkersbedrijf, de bouw of de elektriciteit. Aan het andere uiteinde van het spectrum worden jongeren die het technisch secundair onderwijs in de informatica hebben voltooid, niet snel op de arbeidsmarkt ingeschakeld. Het algemeen hoger secundair onderwijs is niet de richting die resulteert in de snelste inschakeling.

FOREM benadrukt dat bepaalde opties (van het technisch en beroepsonderwijs en van de leercontracten) onderbezet zijn in verhouding tot de behoeften van de ondernemingen, zoals blijkt uit de analyse van de door FOREM ontvangen vacatures. Bijvoorbeeld: frezers, koeltechnici, dakwerkers, installateurs van sanitaire en verwarmingsinstallaties enz., vertonen tekorten omdat het onderwijs jaarlijks voorziet in minder dan de helft van de openstaande betrekkingen geïdentificeerd op basis van de ontvangen vacatures.

In het hoger onderwijs van het korte type vormen de richtingen gericht op het onderwijs, de verpleegkunde, de elektromechanica, de informatica en de scheikunde een troef voor een werkzoekende; meer dan 90 pct. zal een baan vinden binnen de 6 maanden, en die baan zal in meer dan 70 pct. van de gevallen een duur hebben van meer dan 3 maanden. Bij de gediplomeerden van het universitair onderwijs bieden de wetenschappelijke richtingen over het algemeen een betere kans op werk dan de menswetenschappelijke richtingen.

Grafiek 30 - Inschakelingsgraad en werkgelegenheidsduur van jonge werkzoekenden met hoogstens een getuigschrift van hoger secundair onderwijs¹
(procenten van de overeenkomstige groep)

Bron: FOREM.

¹ De letters T en P geven respectievelijk de technische en beroepsrichtingen aan. De cijfercodes stemmen overeen met de volgende opties:

P1: Gezins- en gezondheidshulp P2: Schrijnwerkerij hout, pvc, alu P3: Bakkerij P4: Carrosseriebouw en schilderwerken P5: Centrale verwarming, klimaatregeling en isolatie P6: Haartooi P7: Metaalbouw/laswerk P8: Bouw P9: Keuken en horeca P10: Keuken P11: Elektriciteit P12: Ruwbouw en openbare werken P13: Tuinbouw P14: Hotelwezen restaurantbedrijf P15: Metselwerken en ruwbouw P16: Mechanica en elektromechanica autogarage P17: Mechanica, fabricage en digitale bedieningssystemen P18: Kinderverzorging P19: Secretariaat kantoorautomatisering P20: Verkoop en handelstechnieken P21: Gediplomeerd ziekenhuisverpleger

T1: Plastische, visuele en ruimtelijke kunsten T2: Automatisering /regelsystemen en onderhoud geautomatiseerde systemen T3: Boekhouding Beheer T4: Sociaal opvoeder/ begeleider/ monitor T5: Elektriciteit / automatisering T6: Elektromechanica /onderhoud /luchtvaart T7: Esthetiek T8: Tuinbouw T9: Hotelwezen restaurantbedrijf T10: Infografie/beeldresearch en driedimensionale research. T11: Mechanica en elektromechanica autogarage T12: Mechanica, fabricage en digitale bedieningssystemen T13: Opvoeding monitoraat en orthopedagogie T14: Aspirant nursing T15: Opvoedingswetenschappen T16: Informaticawetenschappen T17: Farmaceutische wetenschappen T18: Sociale wetenschappen (sociale technieken) T19: Secretariaat kantoorautomatisering T20: Secretariaat T21: Informaticatechnologieën T22: Toerisme en onthaal T23: Verkoop en handelstechniek.

Samenvatting

Hoe hoger het bereikte studieniveau, hoe kleiner de kans dat iemand werkloos blijft een jaar na het verlaten van de school. In Vlaanderen zijn diegenen die hooguit het secundair onderwijs van de eerste graad, het deeltijds beroepsonderwijs en het beroepsonderwijs van de tweede graad hebben gevolgd, er het slechtst aan toe. Een actualisering van de jaarlijkse studie van de VDAB in februari 2009 toont aan dat laaggeschoolden ook het zwaarst werden getroffen door de recessie. Bepaalde studiegebieden (bijvoorbeeld elektronica, mechanica, gezondheidszorg, enz.) bieden grotere inschakelingskansen dan andere.

Op de Waalse arbeidsmarkt hebben afgestudeerden uit bepaalde technische of beroepsrichtingen van het hoger secundair onderwijs (bijvoorbeeld ziekenhuisverpleegkundigen, elektriciteit, mechanica of farmaceutische wetenschappen) eveneens een grotere kans om aan het werk te geraken binnen de zes maanden nadat ze zich hebben ingeschreven bij de FOREM. Aan de andere kant ondervinden jonge afgestudeerden van bepaalde opties van het technisch en het beroepsonderwijs duidelijk grotere inschakelingsmoeilijkheden (inschakelingsgraad lager dan 50 pct.), net als, weliswaar in mindere mate, de bezitters van een diploma van het algemeen hoger secundair onderwijs.

4.2. Verloop van het sociaaleconomische statuut van jongeren tussen 15 en 29 jaar

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt is een continu proces. De analyse van de populatie van 15 tot 29 jaar per leeftijdsgroep van vijf jaar, zoals in deel 2.2, maakt het niet mogelijk om heel precies het verloop te volgen van de verschillende statuten die de jongere doorloopt tussen het moment waarop hij de school verlaat en de leeftijd van 29 jaar. Hiertoe kan men zich baseren op de gegevens van de arbeidskrachtentelling per leeftijdjaar, die beschikbaar zijn bij Eurostat. De gegevens waarvan we gebruik hebben kunnen maken, hebben betrekking op 2007.

Om het verloop te bestuderen van de verschillende statuten die de jongeren kunnen doorlopen, werden verschillende bevolkingscategorieën gedefinieerd.

In de eerste plaats zijn er uiteraard de studerende jongeren. De opsplitsing volgens student of niet-student is in dit deel gebaseerd op de deelname of niet-deelname aan het reguliere onderwijs²⁸. De aldus afgezonderde studenten omvatten ook jongeren die studies en werk combineren. Deze groep is in België weinig belangrijk. In sommige landen zijn de werkende studenten daarentegen zeer talrijk. Bijgevolg werd een onderscheid gemaakt tussen studenten die uitsluitend studeren en studenten die de studies combineren met een baan.

Over het algemeen wordt ervan uitgegaan dat de overgang naar de arbeidsmarkt geslaagd is wanneer de jongere een baan heeft. Er zijn echter grote verschillen qua werk, en sommige banen zijn stabielier dan andere. Er werd een onderscheid gemaakt tussen drie vormen van werkgelegenheid: de zelfstandige werkgelegenheid en de permanente en de tijdelijke gesalarieerde werkgelegenheid. Elke persoon streeft doorgaans naar een zekere mate van stabiliteit. Die is, in het begin van de beroepsloopbaan, noodzakelijk om te kunnen denken aan woonprojecten (alleen of als koppel gaan wonen) en familiale projecten (kinderen krijgen). Het

---

²⁸ De vraag met betrekking tot de deelname aan het reguliere onderwijs (de EDUCSTAT-variabele) is verplicht, waardoor die variabele dus beschikbaar is voor alle landen van de EU15. Voor meer informatie over het gebruik van de arbeidskrachtentelling in deze studie, zie bijlage.

statuut van tijdelijke werknemer wordt bijgevolg beschouwd als een overgang naar het stabielere statuut van vaste werknemer of zelfstandige.

Tussen de studies en de werkgelegenheid in treft men talrijke statuten aan, zoals het zoeken naar werk, de verschillende inactiviteitsstatuten waarvan sprake in deel 3.2 (arbeidsongeschiktheid, huisman/huisvrouw, enz.). Aangezien het in cijfers om marginalere statuten gaat, werden ze ondergebracht in één enkele categorie.

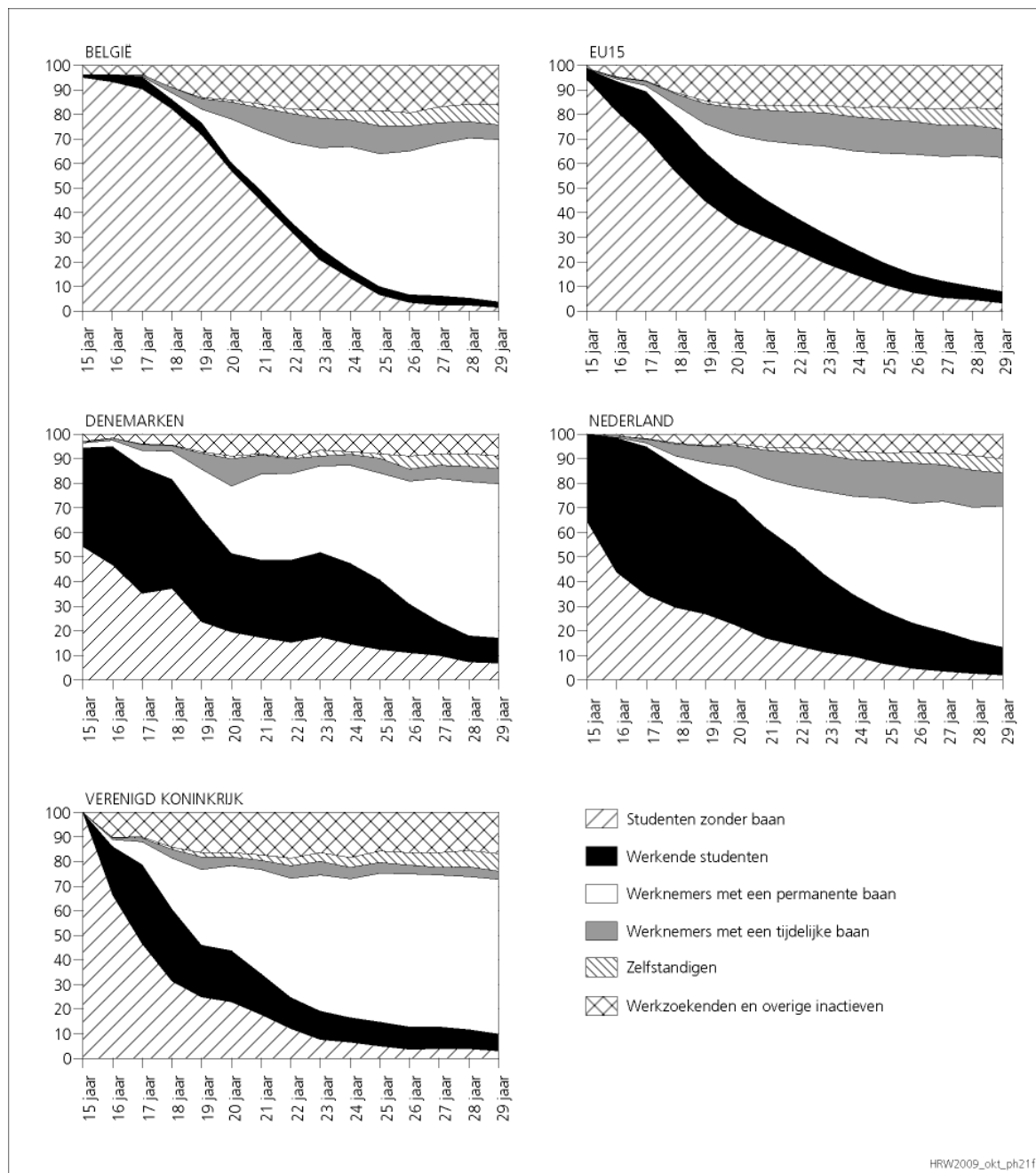
Heel wat van die categorieën zijn niet representatief voor de bevolkingsgroepen van een bepaalde leeftijd, in het bijzonder wanneer men beperkte populaties beschouwt, onder meer in de opsplitsingen volgens gewest, geslacht of scholingsniveau. In tegenstelling tot de gangbare praktijk die wordt gehanteerd in de verslagen van de HRW, zijn deze niet-representatieve gegevens wel opgenomen in de grafieken van dit hoofdstuk. Het is immers belangrijk dat een volledig beeld wordt geschetst van de situatie van de 15-29-jarigen, hetgeen onmogelijk zou zijn indien de niet-representatieve gegevens zouden zijn weggelaten. De toelichtingen hebben echter uitsluitend betrekking op de representatieve gegevens.

4.2.1. Internationale vergelijking

In alle landen van de EU15 daalt het aandeel van de studenten geleidelijk vanaf de leeftijd van 15 jaar. De gemiddelde leeftijd waarop de studies worden stopgezet, gemeten aan de hand van de leeftijd vanaf dewelke minder dan de helft van de bevolking nog studeert, verschilt echter zeer sterk van land tot land. Zo belooft die leeftijd in België, net als gemiddeld in de EU15, 21 jaar. In Zweden en het Verenigd Koninkrijk is dat gemiddeld op 19 jaar het geval. In Luxemburg en Nederland is die leeftijd veel hoger (23jaar), net als in Denemarken en Finland (24 jaar).

Ongeacht of ze zich voltijds aan hun studies wijden of tegelijk werken en studeren, vertegenwoordigen de studenten in België 96 pct. van de 15-jarigen. Op 18 jaar, de leeftijd waarop de leerplicht eindigt, is 86 pct. student. Dit aandeel neemt af tot 61 pct. voor de jongeren van 20 jaar, dat is iets hoger dan het gemiddelde van de EU15 (54 pct.). De situatie verschilt echter van land tot land: van de 20-jarigen studeert minder dan 45 pct. van de Zweden, Oostenrijkers en Engelsen, tegen meer dan 70 pct. van de Nederlanders en Luxemburgers, en in Denemarken studeert de helft van 20-jarigen. Op 23 jaar verschilt de situatie zeer sterk: ongeveer 50 pct. van de Denen en Finnen studeert dan nog steeds, terwijl er in Nederland nog slechts 43 pct. studenten zijn en in België 26 pct. In het Verenigd Koninkrijk en Ierland studeert minder dan een 23-jarige op vijf nog. Het Europese gemiddelde bedraagt 32 pct. Nadien daalt het percentage studenten snel in ons land. Vanaf 26 jaar studeert nog minder dan 10 pct. van de jonge Belgen, en dat aandeel wordt verwaarloosbaar vanaf 29 jaar. Daarentegen tellen Finland, Denemarken en Nederland nog respectievelijk 20, 17 en 13 pct. studenten bij de jongeren van 29 jaar. Voor de EU15 bedraagt het gemiddelde 8 pct.

Grafiek 31 – Situatie inzake werkgelegenheid volgens leeftijdsjaar in België en in de EU15 in 2007
(procenten van het totaal)

Bron: Eurostat (EAK).

De werkervaring van jonge schoolverlaters varieert eveneens aanzienlijk. België is een van de landen van de EU15 waar de combinatie van studies en werk (of het nu gaat om een bezoldigde studiegebonden baan, zoals in het geval van leerervaringen of stages op de werkplek, of om een parallel uitgeoefende activiteit) weinig voorkomt. Dit is eveneens het geval in Griekenland, Italië en Portugal; in Frankrijk en Spanje is die combinatie iets meer verspreid. In ons land heeft gemiddeld 3 pct. van de jongeren tussen 15 en 29 jaar een baan tijdens hun studies, een aandeel dat slechts in zeer geringe mate varieert volgens het leeftijdsjaar. Gemiddeld in de EU15 bedraagt dit percentage 12 pct., maar tussen 17 en 20 jaar is het hoger dan 18 pct. In de Scandinavische

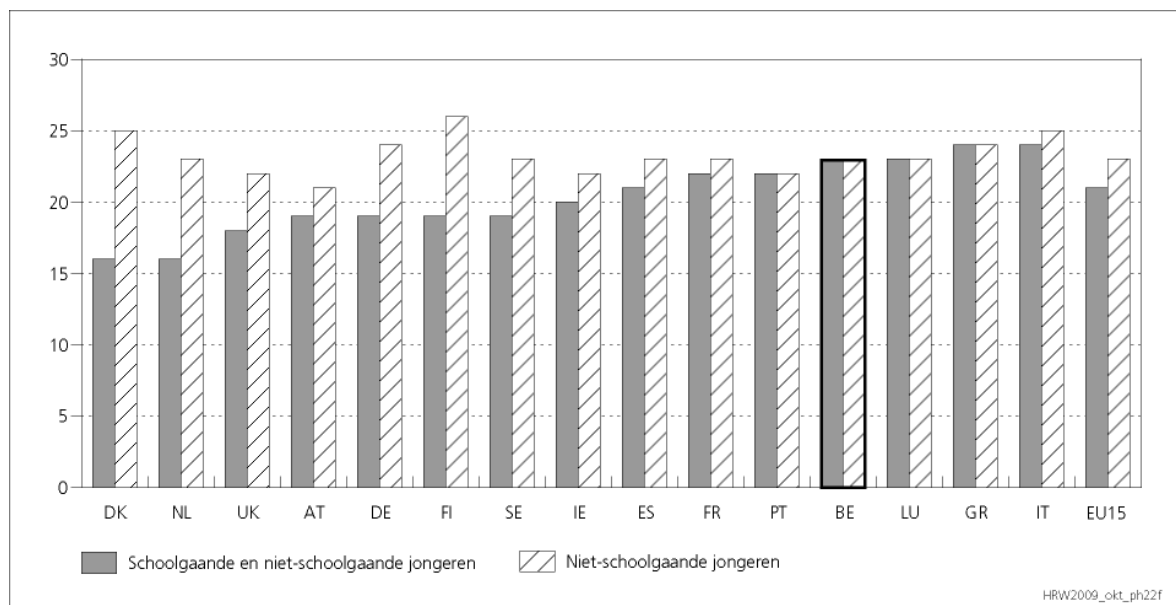

landen, het Verenigd Koninkrijk en Nederland komt de combinatie van studies en werk veel vaker voor. In dat laatste land, in het bijzonder, verkeert 35 pct. van de jongeren van 15 tot 29 jaar in die situatie; tussen 16 en 20 jaar combineert meer dan de helft van de jongeren er hun studies met een baan.

In tegenstelling tot de meerderheid van de Belgen hebben die jongeren na afloop van hun studies een zekere werkervaring, zelfs indien die banen niet werden uitgeoefend in de bedrijfstak van hun studies. Die ervaring kan de overgang naar het beroepsleven vergemakkelijken. Het percentage jonge werkzoekenden of inactieven is inderdaad zeer laag in Denemarken en Nederland (respectievelijk 7 en 5 pct.). Ons land laat in dit opzicht veel hogere resultaten optekenen (14 pct.), die in de lijn liggen van het Europese gemiddelde.

Hoewel de leeftijd waarop de jongeren op de arbeidsmarkt intreden sterk verschilt wanneer men kijkt naar zowel de schoolgaande jongeren die werken als de jonge schoolverlaters, zijn de verschillen heel wat minder uitgesproken wanneer men uitsluitend de jongeren beschouwt die hun studietraject hebben beëindigd. Zo is het in Denemarken en in Nederland dat de al dan niet schoolgaande jongeren het snelst intreden op de arbeidsmarkt. Op 16 jaar heeft de helft van hen een baan, terwijl die situatie gemiddeld slechts op 21 jaar wordt vastgesteld in de EU15, en op 23 jaar in België. De tweede indicator betreft de daadwerkelijke intrede op de arbeidsmarkt, na afloop van de studies. In Denemarken en Finland is slechts vanaf respectievelijk 25 en 26 jaar de helft van de niet-studenten aan het werk; het zijn de twee landen waar, samen met Nederland, de verschillen tussen deze twee maatstaven het meest uitgesproken zijn. In Duitsland verklaart het alternerend onderwijs grotendeels het verschil tussen de twee indicatoren voor de leeftijd van de intrede op de arbeidsmarkt. In België is er geen verschil tussen deze twee indicatoren, omdat de eerste baan meestal overeenstemt met de eerste beroepsactiviteit die na afloop van de studies wordt uitgeoefend.

Grafiek 32 – Gemiddelde leeftijd voor de intrede op de arbeidsmarkt in België en in de EU15 in 2007
(leeftijd vanaf dewelke minstens de helft van de bevolking aan het werk is)

Bron: Eurostat (EAK).

Ook inzake het type van uitgeoefende banen bestaan er verschillen: in een aantal landen zijn relatief meer jongeren als tijdelijke werknemer of zelfstandige aan het werk dan in andere landen.

Zo heeft de tijdelijke gesalarieerde arbeid gemiddeld betrekking op 22 pct. van de jongeren in Spanje en op 18 pct. in Portugal. In vele landen wordt een daling van dat aandeel vastgesteld naarmate de leeftijd stijgt, alsof tijdelijke gesalarieerde arbeid een bevoorrechte opstap naar een stabiele baan zou vormen. In België wordt eveneens een dergelijke beweging vastgesteld, maar in minder sterke mate: het is tussen 22 en 25 jaar dat het aandeel van de jongeren met een tijdelijke baan het hoogst is, in de buurt van of hoger dan 11 pct., terwijl dat nadien afneemt tot minder dan 6 pct.

Zelfstandige arbeid komt dan weer het vaakst voor in Griekenland en Italië, waar deze betrekking heeft op gemiddeld 9 en 6 pct. van de jongeren van 15 tot 29 jaar. Het aandeel van de zelfstandige arbeid bij jongeren stijgt doorgaans met de leeftijd. In de EU15 telt men aldus gemiddeld 3 pct. zelfstandigen bij de jongeren van 15 tot 29 jaar, maar dit aandeel neemt toe van minder dan 4 pct. vóór 25 jaar tot meer dan 8 pct. op 29 jaar. In België is het aandeel van jonge zelfstandigen vergelijkbaar met het Europese niveau.

4.2.2. In België

Het is belangrijk erop te wijzen dat de resultaten van de enquêtes een grotere voorzichtigheid vereisen naarmate men zich voor kleinere bevolkingscategorieën interesseert. Men moet derhalve veeleer naar het globale beeld kijken, in plaats van stil te staan bij de cijfergegevens per leeftijdsjaar.

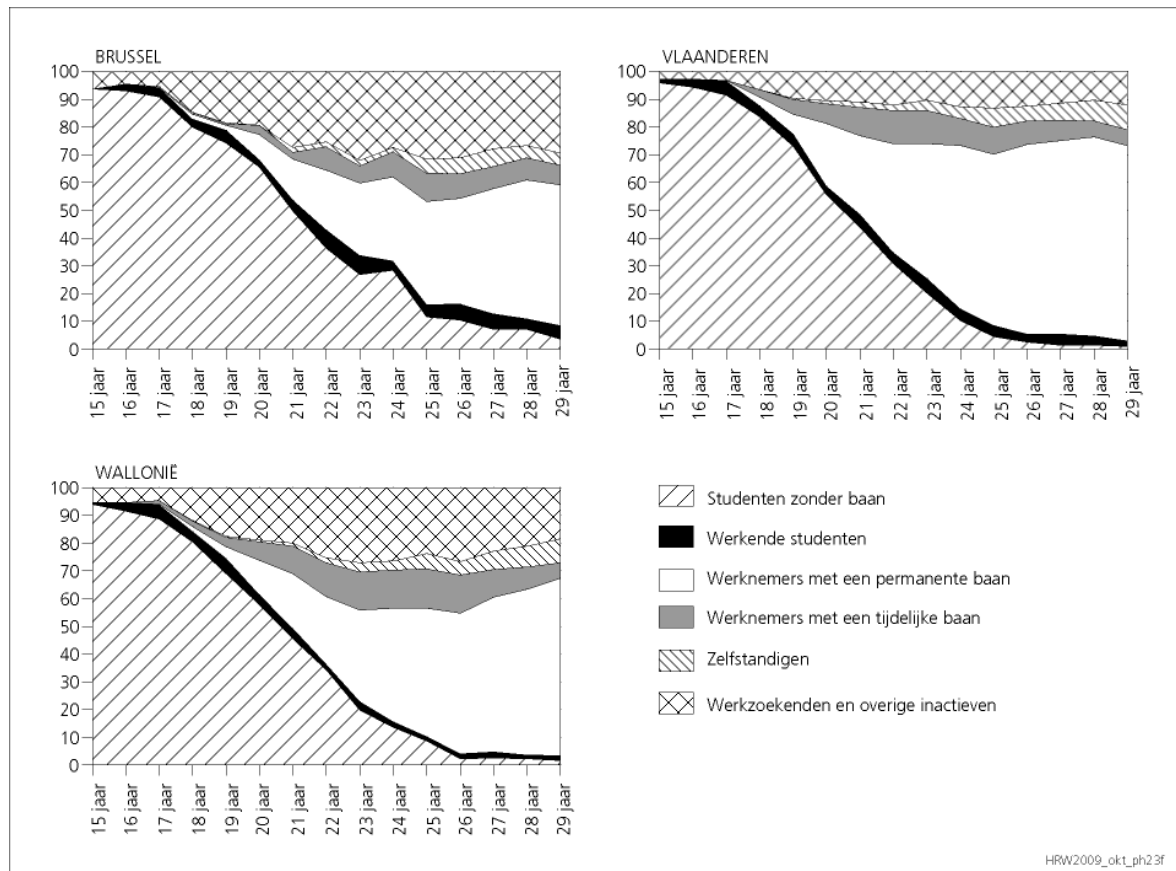
Er bestaan opmerkelijke verschillen tussen de drie Belgische gewesten, hoewel ze kleiner zijn dan die tussen de Europese landen.

Zo verlaten jongeren het schoolstelsel in Vlaanderen op jongere leeftijd dan in Wallonië en in Brussel. Meer dan de helft van de jonge Vlamingen zijn niet meer schoolgaand vanaf 20 jaar, terwijl dat in de twee andere gewesten respectievelijk op 21 en 22 jaar het geval is. Dit kan te maken hebben met verscheidene factoren, onder meer met de situatie van de arbeidsmarkt, maar ook en vooral met het beleid inzake het zittenblijven, dat in de Franse Gemeenschap veel wijdverbreider is dan in de Vlaamse Gemeenschap.

In Wallonië en in Brussel vindt de overgang naar de arbeidsmarkt derhalve iets later plaats, maar gaat die overgang ook gepaard met meer problemen: het percentage jonge werkzoekenden of inactieven is er meer dan twee keer zo hoog als in Vlaanderen, ongeacht de beschouwde leeftijdsgroep. Zo is in Vlaanderen op 25 jaar 13 pct. van de bevolking noch studierend, noch aan het werk, tegen 24 pct. in Wallonië en 31 pct. in Brussel. In dat laatste gewest daalt dit percentage vanaf 25 jaar slechts in geringe mate, terwijl in Wallonië op de leeftijd van 29 jaar nog slechts 18 pct. zich in die situatie bevindt.

Ten slotte lijkt de overgang naar vast werk in Wallonië vaker via tijdelijk werk te verlopen dan in Brussel of Vlaanderen. In dat laatste gewest leiden de spanningen op de arbeidsmarkt misschien sneller tot het afsluiten van een overeenkomst voor onbepaalde duur. In Wallonië heeft, net als in Vlaanderen, 12 pct. van de jongeren van 22 jaar een tijdelijk contract. Dit percentage zakt geleidelijk vanaf die leeftijd in Vlaanderen, tot slechts 6 pct. van de jongeren van 28-29 jaar. In Wallonië, daarentegen, telt men nog ongeveer 14 pct. jongeren van 23 tot 26 jaar met een tijdelijke baan. Het is slechts vanaf die leeftijd dat dit percentage afneemt, tot 6 pct. op 29 jaar.

Grafiek 33 - Situatie inzake werkgelegenheid volgens leeftijdsjaar in de drie Belgische gewesten in 2007
(procenten van het totaal)

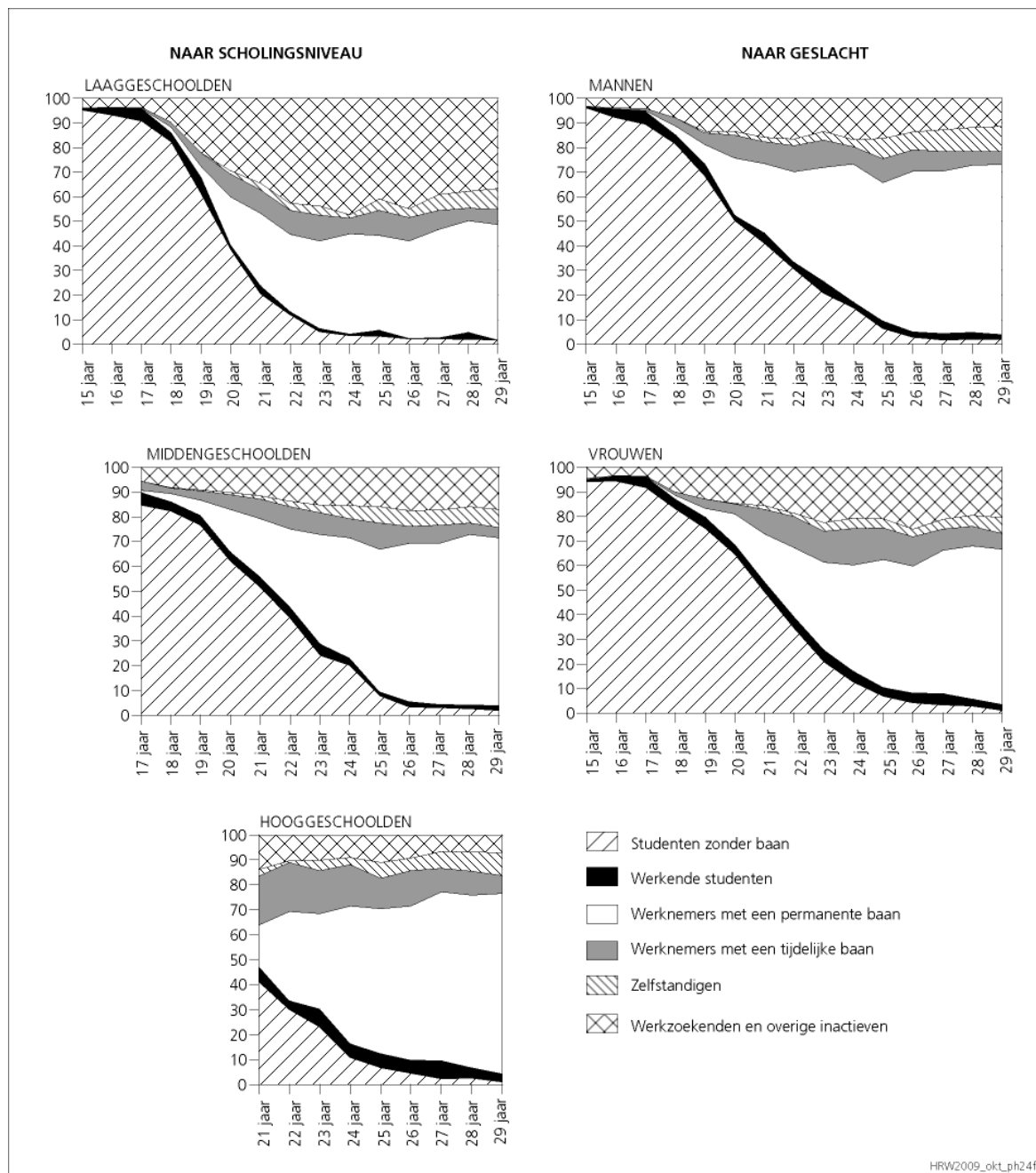
Bron: Eurostat (EAK).

Ook de naar individuele kenmerken - zoals het geslacht of het scholingsniveau - uitgesplitste profielen verschaffen interessante informatie²⁹.

Vrouwen lopen gemiddeld langer school dan mannen. De leeftijd waarop de helft van de betreffende bevolking de school heeft verlaten, bedraagt 21 jaar voor de mannen en 22 jaar voor de vrouwen. De overgang naar de arbeidsmarkt verloopt moeizamer voor de vrouwen: ze zijn verhoudingsgewijs met minder aan het werk, en bij diegenen die werken, hebben er meer een tijdelijk contract dat bij de mannen. Daarentegen komt zelfstandig werk vaker voor bij mannen dan bij vrouwen. Ten slotte neemt het aandeel van de niet-studerende, niet-werkende vrouwen aanzienlijk toe met de leeftijd, en stabiliseert het vanaf 23 jaar, leeftijd waarop het een vijfde van de vrouwen betreft. Daarentegen neemt dat aandeel bij de mannen boven 25 jaar af, en betreft het nog slechts 11 pct. van de 29-jarigen.

²⁹ De opsplitsing volgens nationaliteit is niet beschikbaar.

Grafiek 34 - Situatie inzake werkgelegenheid volgens leeftijdsjaar in België in 2007: opsplitsing volgens scholingsniveau en geslacht (procenten van het totaal)

Bron: Eurostat (EAK).

De informatie uit de profielen per scholingsniveau is moeilijker te interpreteren. Inderdaad, bij de laaggeschoolden van 15 tot 18-20 jaar, evenals bij de middengeschoolden van 18 tot 22-23 jaar, vindt men uiteraard een groot percentage jongeren die hun studies nog niet hebben afgewerkt. Anderzijds beschikt men bij de hooggeschoolden, als gevolg van de lengte van de studies, slechts over zeer weinig significante gegevens van vóór de leeftijd van 23-24 jaar. Toch kan geconcludeerd worden dat de hooggeschoolden na afloop van hun studies, hoewel deze langer duren, meer kans maken om een baan te vinden. Op 22 jaar had meer dan de helft van de hooggeschoolden een baan; bij de middengeschoolden werd dit percentage slechts bereikt op

23 jaar, en bij de laaggeschoolden slechts op 25 jaar. Er zij opgemerkt voor deze laatsten dat de drempelwaarde van 50 pct. aan het werk een jaar voordien al vrijwel bereikt werd, terwijl dat voor de hooggeschoolden absoluut niet het geval was. De hooggeschoolde jongeren hebben het vaakst te maken met tijdelijke contracten, in het bijzonder in het begin van hun beroepsloopbaan. Het is ook bij deze populatie dat men het grootste percentage zelfstandigen aantreft, en het laagste percentage personen die noch studeren, noch aan het werk zijn. Die laatsten vertegenwoordigen minder dan 10 pct. van de hooggeschoolde jongeren ouder dan 25 jaar, terwijl ze 15 à 17 pct. vertegenwoordigen bij de middengeschoolden, en ongeveer 40 pct. bij de laaggeschoolden.

Samenvatting

Een analyse van het sociaaleconomische statuut van de populatie van 15 tot 29 jaar per leeftijdsjaar wijst uit dat de inschakelingsprocessen op de arbeidsmarkt sterk uiteenlopen tussen de landen van de EU15.

Zo verschilt de gemiddelde leeftijd aan het einde van de studietijd aanzienlijk. In België bedraagt die leeftijd 21 jaar, evenveel als gemiddeld in de EU15, maar deze indicator varieert van 19 jaar in het Verenigd Koninkrijk tot 24 jaar in Finland. De combinatie van studies en arbeid is in ons land erg zeldzaam, terwijl in andere lidstaten de helft van de studenten aan het werk is. In België komt de eerste baan dan ook vaak overeen met de eerste beroepsactiviteit, terwijl de helft van de jongeren in Denemarken en Nederland reeds op zestienjarige leeftijd een job uitoefent. Ook het beroep op tijdelijke contracten is zeer variabel. In de meeste landen neemt het aantal werknemers met een tijdelijk contract af met de leeftijd, wat aangeeft dat het gaat om een toegangsweg tot een stabiele betrekking.

Binnen België eindigt de studietijd iets vroeger in Vlaanderen (20 jaar) dan in Wallonië (21 jaar) en in Brussel (22 jaar), wellicht als gevolg van de uiteenlopende gebruiken inzake zittenblijven. Tijdelijke overeenkomsten lijken in Wallonië meer verspreid te zijn dan in de twee andere gewesten.

Vrouwen gaan langer naar school dan mannen, maar worden vaker dan deze laatsten geconfronteerd met tijdelijke overeenkomsten en inactiviteit: vanaf de leeftijd van 23 is een vijfde van de vrouwen inactief.

De inschakeling in de arbeidsmarkt verloopt vlotter voor hooggeschoolden, maar voor velen vormt een tijdelijke baan een verplichte tussenstap. Een baan vinden blijft bijzonder moeilijk voor laaggeschoolden, van wie op 29-jarige leeftijd nog een derde zonder werk zit.

4.3. Duur van de inschakelingsfase

De nationale vragenlijsten van de enquêtes naar de arbeidskrachten verschillen op een aantal punten van de geharmoniseerde vragenlijsten, ofwel omdat het de nationale statistische instituten nuttig leek een aantal vragen toe te voegen om rekening te houden met de specifieke kenmerken van het land, ofwel om de weerslag te onderzoeken van een reeks maatregelen inzake het werkgelegenheidsbeleid.

Op Belgisch niveau is het aldus mogelijk om, voor de personen die, tijdens de referentieweek, aan het werk zijn en voor diegenen die niet werken maar tijdens de 8 jaar voorafgaand aan de enquête (op een bepaald moment) een bezoldigde baan hebben gehad, het jaar vast te stellen waarin de eerste significante baan werd verkregen (gedefinieerd als " een baan met een duur van minstens zes maanden ") en dat jaar te vergelijken met het jaar waarin het hoogste diploma werd behaald. Door die data te combineren met de geboortedatum van de respondent, kan men de leeftijd berekenen waarop het diploma werd behaald en waarop de eerste baan werd gevonden, en aldus de duur schatten van de overgang tussen de school en de eerste significante baan.

Er zij opgemerkt dat de resultaten van die berekening niet geëxtrapoleerd kunnen worden naar de volledige populatie, aangezien de personen die niet hebben gewerkt gedurende de 8 jaar voorafgaand aan de enquête, uitgesloten zijn. Meer bepaald wordt geen rekening gehouden met de jongeren die nog geen eerste baan hebben gevonden, ofwel omdat hun persoonlijke kenmerken hun integratie op de arbeidsmarkt bijzonder bemoeilijken (de overgang tussen school en werk is dus bijzonder lang), ofwel omdat de tijd tussen het einde van hun studies en de enquête bijzonder kort was. Overigens maakt de periode van minstens zes maanden voor een eerste baan deze definitie vrij restrictief, maar een dergelijke arbeidsperiode biedt de mogelijkheid om een beroepservaring te verwerven die een daadwerkelijke integratie op de arbeidsmarkt in de hand werkt.

Aangezien de leerplicht in België tot 18 jaar loopt, ging de aandacht uit naar de populatie van 18 tot 29 jaar³⁰ die reeds een eerste significante baan heeft uitgeoefend. Hierdoor werd de beschouwde populatie beperkt. Om niet-significante gegevens te vermijden, werd gebruik gemaakt van de resultaten van enquêtes over zes opeenvolgende kwartalen (de laatste drie kwartalen van 2007 en de eerste drie van 2008). Deze populatie werd voorts onderverdeeld in cijfermatig significante categorieën volgens de leeftijd waarop het diploma en de eerste baan werden verworven.

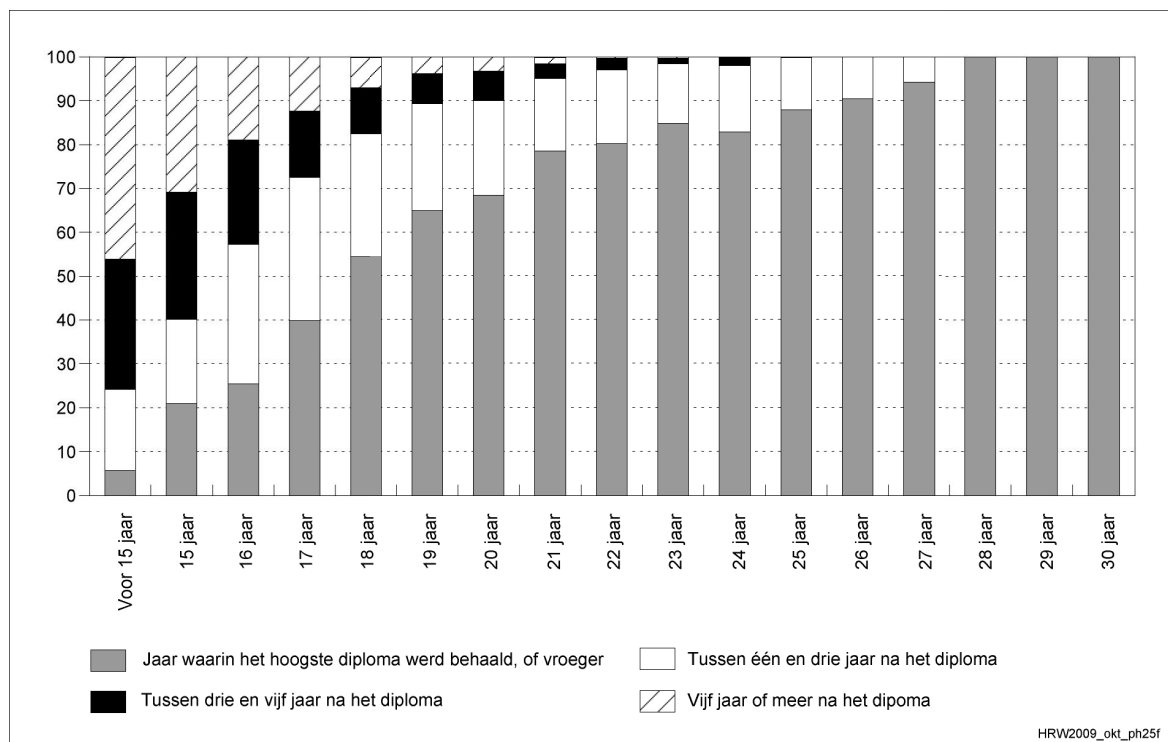
Uit de analyse blijkt dat de inschakelingsfase langer duurt naarmate de personen hun hoogste diploma hebben behaald op jonge leeftijd. Zo had bijna de helft van de personen die hun hoogste diploma vóór de leeftijd van 15 jaar behaalden, 5 jaar of meer nodig om een eerste baan met een duur van minstens zes maanden te vinden. Dit resultaat geeft uiteraard aan, zoals we verder zullen zien, dat de leeftijd waarop het diploma wordt behaald en het niveau van dat diploma gecorreleerd zijn. Bij de jongeren die hun hoogste diploma op zeer jonge leeftijd hebben behaald, vindt men voornamelijk voortijdige schoolverlaters, zonder diploma van het hoger secundair onderwijs. Het aandeel van de jongeren die een bijzonder lange overgang doormaken, daalt sterk naarmate de leeftijd waarop het hoogste diploma wordt behaald, hoger is: het bedraagt nog slechts 30 pct. voor de gediplomeerden op 15 jaar, minder dan 20 pct. voor de gediplomeerden op 16 jaar, en wordt verwaarloosbaar boven 20 jaar. Anderzijds hebben alle jongeren die hun

---

³⁰ In deze analyse was het niet mogelijk om de studenten te onderscheiden van de rest van de populatie. Toch wettigt het feit dat men aandacht heeft voor personen die reeds een baan met een duur van minstens 6 maanden hebben uitgeoefend, de veronderstelling dat het aantal studenten dat deel uitmaakt van onze analysepopulatie, zeer beperkt is, gelet op de geringe geneigdheid van de Belgische jongeren om studies en werk te combineren.

diploma hebben behaald na 28 jaar, een significante eerste baan gevonden binnen het daaropvolgende jaar. Boven 20 jaar vormen de jongeren die meer dan 3 jaar nodig hebben om een eerste baan te vinden, een kleine minderheid. Toch duurt de overgang van 1 tot 3 jaar voor meer dan 15 pct. van de jongeren van 21 tot 24 jaar. Dit aandeel zakt slechts vanaf 26 jaar onder de drempel van 10 pct.

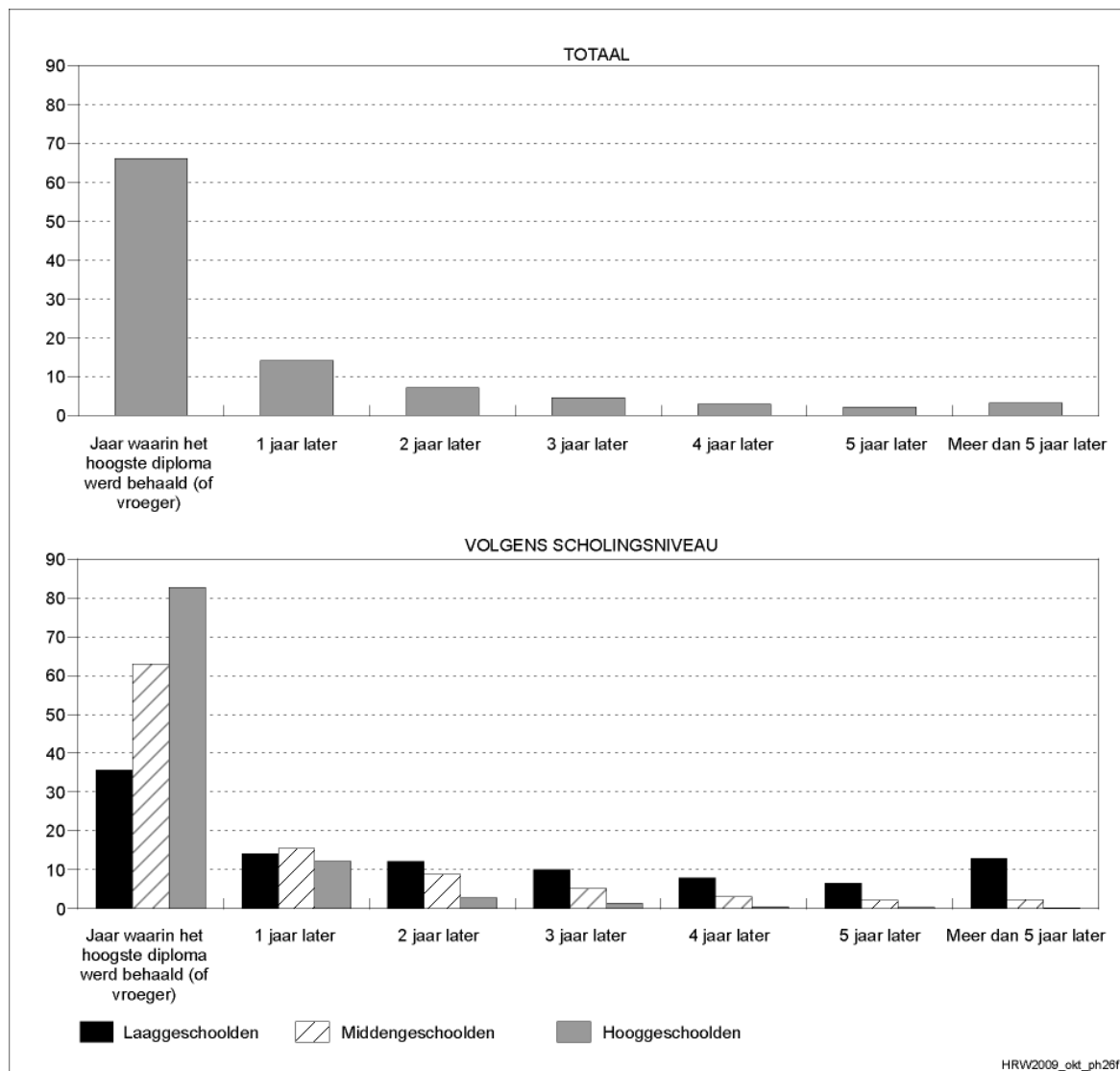
Grafiek 35 – Duur van de inschakelingsfase in 2007-2008: jaar waarin de eerste baan met een duur van minstens zes maanden werd gevonden, volgens leeftijd waarop het hoogste diploma werd behaald (procenten van het totaal, populatie die reeds een eerste significante baan heeft uitgeoefend)

Bron: ADSEI (EAK).

Als de duur van de inschakelingsfase varieert naargelang van de leeftijd waarop het hoogste diploma werd behaald, dan is dat vooral omdat deze varieert volgens het behaalde diploma. Gemiddeld genomen heeft 66 pct. van de jongeren zijn eerste significante baan gevonden tijdens het jaar van het diploma. Dit aandeel bedraagt echter slechts 36 pct. voor de laaggeschoolden, tegen 63 pct. voor de middengeschoolden en 83 pct. voor de hooggeschoolden. Eén jaar na het behalen van het diploma heeft 15 pct. van de jongeren een eerste baan, een aandeel dat relatief vergelijkbaar is voor de drie scholingsniveaus. Hoe langer de inschakelingsfase, hoe lager het aantal betrokken jongeren, behalve voor de laaggeschoolden: 13 pct. van hen hebben hun eerste baan met een duur van minstens zes maanden slechts gevonden meer dan 5 jaar na het behalen van het hoogste diploma, tegen slechts 2 pct. van de middengeschoolden en een verwaarloosbaar percentage van de hooggeschoolden.

Grafiek 36 - Duur van de inschakelingsfase in 2007-2008: opsplitsing volgens het hoogst behaalde diploma (procenten van het totaal, populatie die reeds een eerste significante baan heeft uitgeoefend)

Bron: ADSEI (EAK).

Samenvatting

Hoe hoger het diploma, hoe sneller de toegang tot een stabiele baan. Van de 18-29-jarigen die reeds een baan van minstens zes maanden hebben uitgeoefend, vond gemiddeld twee derde deze baan binnen het jaar na het behalen van hun diploma. Dit percentage loopt echter sterk uiteen volgens het behaalde diploma: voor laaggeschoolden bedraagt het amper 36 pct. (13 pct. van deze groep doet er zelfs meer dan vijf jaar over om een dergelijke job te vinden), terwijl het 83 pct. belooft voor wie een diploma van het hoger secundair onderwijs bezit.

4.4. Sociaaleconomisch statuut van de niet-studerende populatie

4.4.1. De arbeidsmarktsituatie één jaar na het beëindigen van de studies

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt na de studies kan volgens de gegevens van de arbeidskrachtentelling³¹ vooreerst geanalyseerd worden aan de hand van de gegevens voor de personen die, op het moment van de enquête niet (meer) studeerden, maar dat het jaar voordien wel nog deden³². Hun arbeidsmarktsituatie wordt onderzocht op basis van hun objectief statuut (werkend, werkloos, inactief), zoals gedefinieerd door het IAB. Omdat dit een eerder beperkt aantal personen betreft, werden, teneinde zoveel mogelijk representatieve resultaten te bekomen, de enquêtegegevens voor 2006 en 2007 gecombineerd.

In België was toen gemiddeld circa 61 pct. van de niet meer studerende 15-29-jarigen aan het werk; zowat 27 pct. was werkzoekend en 12 pct. was inactief. Er komt een opmerkelijk verschil voor tussen de gewesten: in Vlaanderen was één jaar na het beëindigen van de studies zowat 72 pct. van de jongeren aan het werk, tegenover slechts de helft in Wallonië en 45 pct. in Brussel. Gemiddeld in de EU11 lag dat aandeel, met bijna 66 pct., zowat 4 procentpunten hoger dan in België. Wel was het aandeel van de jongeren die niet werken en geen werk zoeken (de inactieven) er, met 14 pct., ook iets hoger dan in ons land.

De inschakeling, gemeten aan de hand van de werkgelegenheidsgraad één jaar na het beëindigen van de studies, verloopt iets makkelijker voor de mannen dan voor de vrouwen (respectievelijk zowat 64 en 59 pct. in België). Tevens verloopt ze makkelijker naargelang het scholingsniveau toeneemt (van bijna 44 pct. voor de laaggeschoolden tot 72 pct. voor de hooggeschoolden). Voor de opsplitsing volgens nationaliteit zijn de Belgische gegevens voor de (Europese en niet-Europese) vreemdelingen niet representatief; gemiddeld in de EU11 verloopt de inschakeling wel duidelijk minder vlot voor de niet-Europeanen.

Voor zover de gegevens representatief zijn en dus conclusies toelaten, gelden deze vaststellingen ook voor de gewesten. Wel valt het verschil tussen de beide geslachten in Vlaanderen heel beperkt uit: één jaar na het beëindigen van de studies was 72,2 pct. van de mannen er aan het werk, tegenover 71,6 pct. van de vrouwen. In Wallonië beliep dat verschil echter zowat 10 procentpunten (54,5 pct. bij de mannen versus 44,7 pct. bij de vrouwen). In Brussel was op dat ogenblik slechts ongeveer de helft van de mannen aan het werk, bij de vrouwen was dat nog aanzienlijk minder³³.

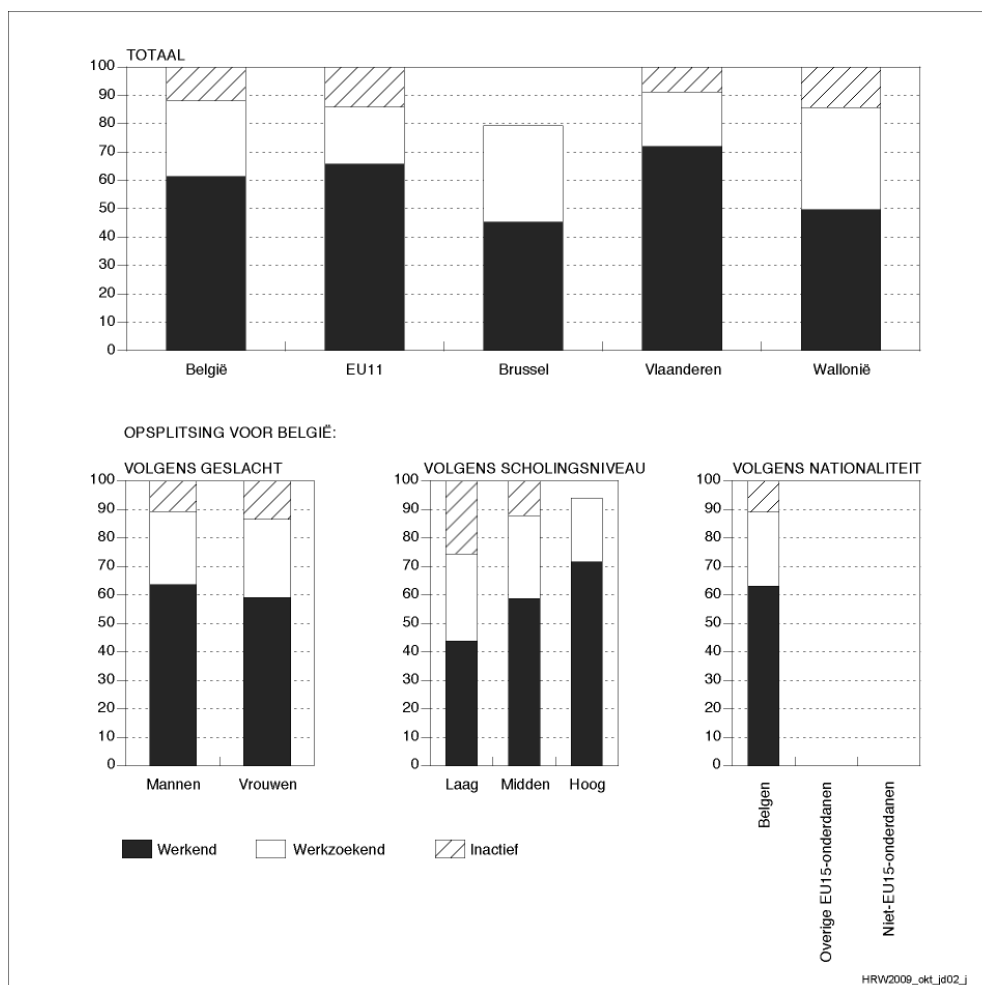
³¹ Deze benadering op basis van de gegevens van de arbeidskrachtentelling verschilt van die in deel 4.1; de bekomen percentages inzake de inschakeling van jongeren kunnen derhalve niet zomaar vergeleken worden.

³² Dit gebeurt op basis van het subjectieve arbeidsmarktstatuut: de respondenten geven zelf aan wat hun arbeidsmarktstatuut was op het moment van de enquête en tijdens het jaar voordien. Dit subjectieve arbeidsmarktstatuut staat tegenover het objectieve IAB-statuut, dat bepaald wordt aan de hand van de antwoorden op een reeks vragen waarin gepeild wordt of de betreffende persoon al dan niet aan de door het Internationaal Arbeidsbureau opgestelde criteria beantwoordt.

³³ In de EAK-gegevens voor Brussel waren er onvoldoende niet meer studerende werkende vrouwen om representatieve resultaten te kunnen berekenen.

Grafiek 37 - Arbeidsmarktstatuut één jaar na het beëindigen van de studies in België, de EU¹ en de gewesten in 2006-2007²

(procenten van de overeenstemmende niet-studerende bevolking van 15 tot 29 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU11, dit is de EU15 min Duitsland, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waarvoor geen (betrouwbare) gegevens inzake het aantal studenten beschikbaar zijn.

² Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

De werkgelegenheidsgraad, één jaar na het beëindigen van de studies, valt voor alle onderzochte opsplitsingen aanzienlijk hoger uit in de EU11 dan in België, met uitzondering van de hooggeschoolden (respectievelijk 70,3 en 71,6 pct.).

4.4.2. De arbeidsmarktsituatie na het behalen van het hoogste diploma

De in voorgaand punt gehanteerde methode kan niet gebruikt worden om het verdere inschakelingstraject te onderzoeken. Het subjectieve statuut is in de arbeidskrachtentelling immers enkel voorhanden voor het enquête- en voor het daaraan voorgaande jaar, maar niet voor de jaren daarvoor.

In de enquête is echter wel informatie beschikbaar over het jaar waarin het hoogste diploma werd behaald. Indien deze gegevens worden gecombineerd met het subjectieve statuut van het enquêtejaar³⁴, kan de arbeidsmarktsituatie worden geanalyseerd van de niet meer studerende jongeren, en dit gedurende verschillende jaren na het behalen van het hoogste diploma.

Het inschakelingstraject wordt onderzocht gedurende de eerste tien jaar na het behalen van het hoogste diploma. Voor hooggeschoolden is dit echter onmogelijk indien enkel de leeftijdsgroep tot 29 jaar wordt beschouwd. Hogere studies kunnen normaal gezien immers niet afgerond worden voor de leeftijd van 21 jaar, en voor bepaalde universitaire studies is dat pas meerdere jaren later. Voor deze analyse werd er dan ook voor geopteerd de beschouwde leeftijdsgroep uit te breiden tot de 15-39-jarigen³⁵. De beschikbare gegevens betreffen het jaar 2007.

De resultaten van deze methode kunnen, voor wat de onmiddellijke inschakeling betreft, vergeleken worden met deze één jaar na het beëindigen van de studies uit het voorgaande punt. Van de niet-studerende 15-39-jarigen die in 2006 hun hoogste diploma behaalden, was in 2007 in België bijna 79 pct. aan het werk; gemiddeld in de EU11 was dat 76 pct. In Vlaanderen lag dat aandeel op zowat 87 pct., en in Wallonië en Brussel op respectievelijk 68 en 66 pct.

Zowel in België, de gewesten als gemiddeld in de EU liggen de bekomen werkgelegenheidsgraden dus beduidend hoger dan volgens de resultaten uit het voorgaande punt, bekomen op basis van de gegevens één jaar na het beëindigen van de studies; zowel het relatieve aantal werkzoekende als inactieve jongeren ligt duidelijk lager. De gegevens één jaar na het behalen van het hoogste diploma wijzen derhalve op een veel snellere inschakeling in de arbeidsmarkt³⁶. Dit verschil wijst op de grotere werkgelegenheidskansen voor personen die de studies beëindigen met een diploma. In de hier bestudeerde populatie is dat immers het geval (het betreft de niet-studenten die het jaar voordien een diploma behaalden), in tegenstelling tot wanneer - zoals in het voorgaande punt - alle niet-studenten beschouwd worden die het voorgaande jaar nog studeerden (met inbegrip dus van de personen die de studies stopzetten zonder een additioneel diploma te behalen).

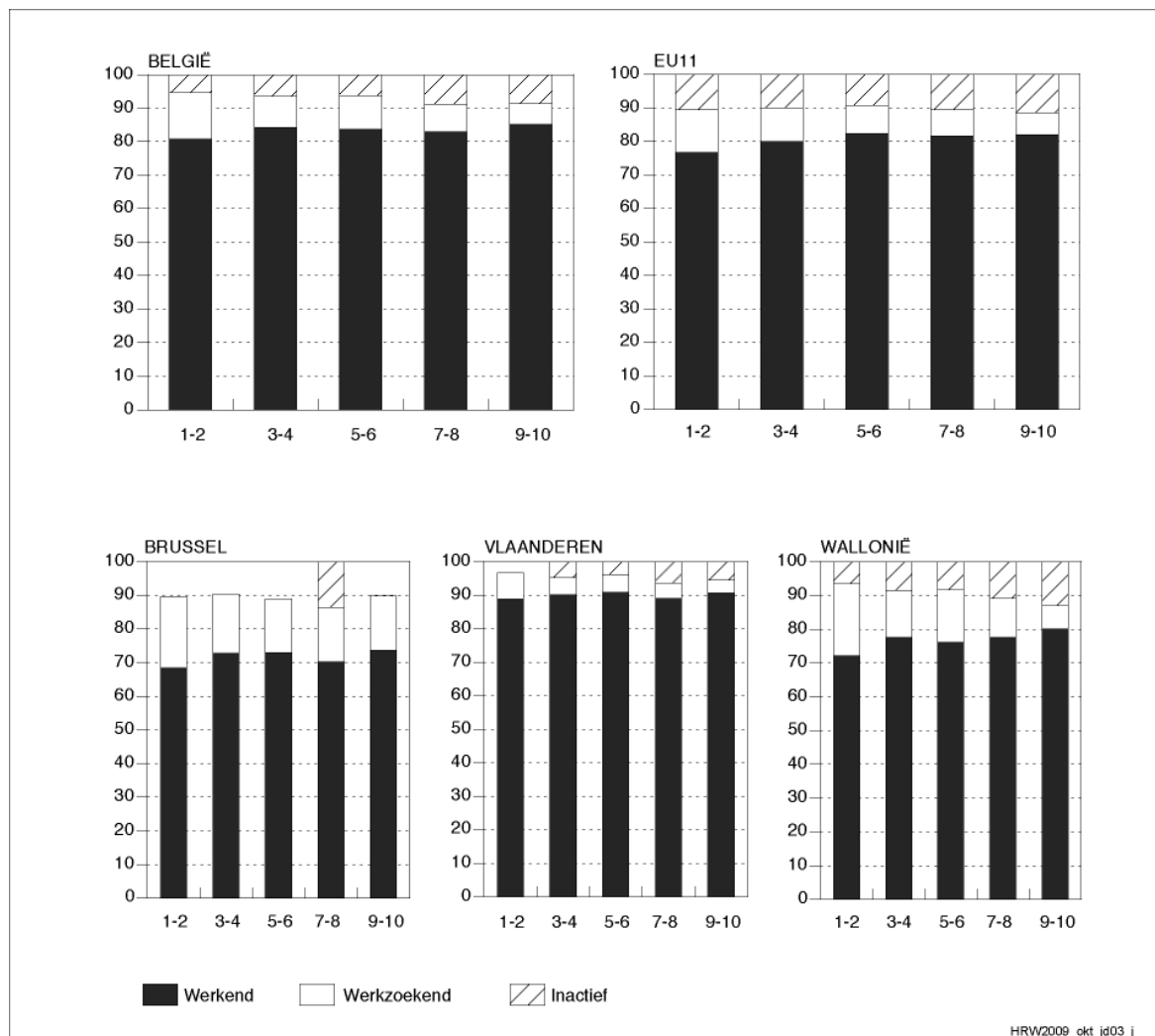
³⁴ Om geen vertekend beeld te verkrijgen van de inschakeling in de arbeidsmarkt is het noodzakelijk de studenten uit de analyse te weren. Het jaar waarin zij hun hoogste diploma hebben behaald vormt immers slechts het einde van een fase in hun schoolloopbaan, en geeft niet aan wanneer zij op de arbeidsmarkt komen.

³⁵ Deze uitbreiding geldt in de praktijk overigens vrijwel enkel voor de hooggeschoolden. Aangezien het leeuwendeel van de laag- en de middengeschoolden al veel vroeger hun studies beëindigen (en dus hun hoogste diploma behalen), worden voor deze groepen door de beperking van de beschouwde populatie (enkel de personen die gedurende de laatste tien jaar hun hoogste diploma behaalden) vrijwel ook enkel de personen van ten hoogste 29 jaar geselecteerd.

³⁶ De hier verkregen snellere inschakeling kan overigens niet toegeschreven worden aan de uitbreiding van de beschouwde leeftijdsgroep tot de 15-39-jarigen. Immers, de werkgelegenheidsgraad één jaar na het beëindigen van de studies voor de 15-39-jarigen is vergelijkbaar met die van de 15-29-jarigen; er zijn immers relatief weinig personen die pas tussen 30 en 39 jaar de studies beëindigen.

Grafiek 38 - Arbeidsmarktstatuut na het behalen van het hoogste diploma in België, de EU¹ en de gewesten in 2007²

(procenten van de overeenstemmende niet-studerende bevolking van 15 tot 39 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU11, dit is de EU15 min Duitsland, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waarvoor geen (betrouwbare) gegevens inzake het aantal studenten beschikbaar zijn.

² Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

Opvallend is wel dat de bekomen werkgelegenheidsgraden hoger liggen in België dan gemiddeld in de EU11. Volgens deze resultaten zijn de arbeidsmarktkansen voor jongeren die de studies bekronen met een diploma in België dus iets groter dan gemiddeld in de EU, terwijl het omgekeerde zou gelden voor de jongeren die de studies beëindigen zonder additioneel diploma.

De gegevens inzake het jaar waarin het hoogste diploma behaald werd, kunnen vervolgens gebruikt worden om het verdere inschakelingspad te bekijken. Om de representativiteit van de resultaten te verhogen werd een hergroepering per twee jaar gebruikt (na 1-2, 3-4, 5-6, 7-8 en na 9-10 jaar).

Andere studies over dit onderwerp kwamen tot de conclusie dat de inschakeling in de arbeidsmarkt voor jongeren geleidelijk verloopt, omdat zij bij de intrede in de arbeidsmarkt in concurrentie treden met elkaar en met oudere personen die reeds enige werkervaring hebben

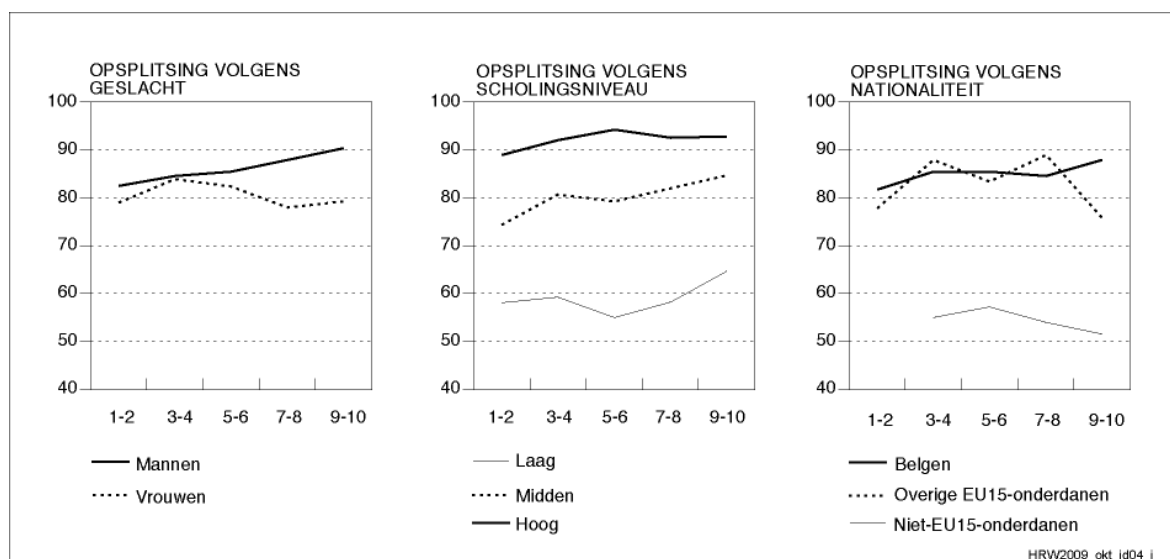
verworven. Pas enige tijd na het verlaten van de school zou hun inschakeling op kruissnelheid komen, wanneer ze zelf hun arbeidsmarktkansen en werkgevers hun productiviteitspotentieel beter kunnen inschatten (OESO, 2008).

Volgens de hier bekomen resultaten is dit effect, zowel in België als gemiddeld in de EU, echter eerder beperkt³⁷. Eén à twee jaar na het behalen van het hoogste diploma is in ons land bijna 81 pct. van de niet-studerende jongeren aan het werk; na 9-10 jaar is dat verder opgelopen tot zowat 85 pct. Het aandeel van de werkzoekenden wordt daarbij meer dan gehalveerd (van 14 naar 6 pct.), terwijl de inactiviteitsgraad geleidelijk stijgt van ongeveer 5 tot 8,6 pct.

Dit verloop is vergelijkbaar met dat in de EU: over de beschouwde periode neemt de werkgelegenheidsgraad er eveneens toe, wordt de werkloosheidsaandeel gehalveerd en stijgt de inactiviteit er enigszins.

In Brussel en Wallonië stijgt het werkgelegenheidsaandeel over die periode met respectievelijk 5 en 8 procentpunten. In Vlaanderen blijft de stijging heel beperkt; gedurende de eerste twee jaar is immers reeds 89 pct. van de betrokkenen aan het werk. De inschakelingskansen liggen er overigens over de gehele tienjarige periode beduidend hoger dan in de rest van het land; deze zijn duidelijk het kleinst in Brussel.

Grafiek 39 - Werkgelegenheidsgraad na het behalen van het hoogste diploma in België in 2007¹
(procenten van de overeenstemmende niet-studerende bevolking van 15 tot 39 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

Het bekomen totale inschakelingspad is vrij sterk verschillend voor diverse bevolkingsgroepen. De gegevens voor België geven aan dat de inschakeling voor mannen en vrouwen initieel vrij gelijk verloopt, maar terwijl de werkgelegenheidsgraad bij de mannen aanhoudend licht blijft stijgen, valt die van de vrouwen vanaf 5 à 6 jaar na het behalen van het hoogste diploma terug. Ongetwijfeld wordt de voor hen vastgestelde hogere mate van arbeidsmarktinactiviteit verklaard

³⁷ De werkgelegenheidsgraad neemt veel sterker toe in de loop van de tienjarige periode indien voor de analyse alle jongeren beschouwd worden, en deze niet beperkt wordt tot de niet-studerende jongeren. Zoals hiervoor vermeld, worden de resultaten van een dergelijke analyse echter vertekend door de niet-beroepsactieve jongeren die verder studeren.

door de nog steeds bestaande traditionele rolverdeling in het gezin, waarbij de vrouwen bij gezinsuitbreiding vaker dan mannen zullen thuisblijven om voor de kinderen te zorgen.

De werkgelegenheid van hooggeschoolden plafonneert na 5-6 jaar - dan is 94 pct. van hen aan de slag -, terwijl de arbeidsparticipatie van vooral de middengeschoolden dan nog verder blijft toenemen. Hun werkgelegenheidskansen nemen immers toe doordat zij ervaring opbouwen. Niettemin zijn deze kansen over de gehele beschouwde periode positief gecorreleerd met het scholingsniveau: verder studeren vergroot dus de kans op werk, ongeacht wanneer het diploma behaald werd.

De inschakeling in de arbeidsmarkt is ook sterk verbonden met de nationaliteit. De werkgelegenheidsgraad van niet-EU-onderdanen ligt immers over de gehele onderzochte tienjarige periode beduidend lager dan voor de personen met de nationaliteit van een EU-land; naar het einde van de onderzochte periode wordt zelfs een afname vastgesteld. Ook binnen de groep van EU-onderdanen wordt een verschil opgetekend: terwijl voor de Belgen een lichte opwaartse trendbeweging wordt opgetekend, ligt de werkgelegenheidsgraad voor de overige EU-onderdanen na 9-10 jaar op zowat hetzelfde peil als 1 à 2 jaar na het behalen van het hoogste diploma. De inschakeling van vreemdelingen in de Belgische arbeidsmarkt verloopt derhalve duidelijk moeizamer dan voor de Belgen.

Samenvatting

Eén jaar na het beëindigen van de studies is gemiddeld 61 pct. van de jongeren in België aan het werk. Dit aandeel ligt hoger voor mannen en neemt toe met het scholingsniveau. De situatie is aanzienlijk gunstiger in Vlaanderen dan in de beide andere gewesten.

De kansen op werk liggen gunstiger voor jongeren die de studies beëindigen met het behalen van een diploma. Gedurende de daaropvolgende tien jaar blijft hun werkgelegenheidsgraad nog enigszins toenemen. De stijging is, ondanks de hogere initiële inschakeling, vooral uitgesproken voor mannen. De toename is het kleinst voor hooggeschoolden en in Vlaanderen, maar ook aan het einde van die periode blijft een aanzienlijke kloof ten opzichte van de lagergeschoolden en de beide andere gewesten.

4.5. Multivariate analyse van de transitie op arbeidsmarkt

Tot nu toe hebben wij één voor één de grote factoren onderzocht en beschreven die de overgang van de jongeren van het onderwijssysteem naar de arbeidsmarkt beïnvloeden. Een dergelijke studie moet worden aangevuld met een multivariate benadering, aan de hand waarvan het relatieve belang van de verschillende factoren voor die overgang kan worden gekwantificeerd.

Daartoe moeten wij, zoals in de rest van het Verslag, gebruik maken van de gegevens uit de enquêtes naar de arbeidskrachten. Deze gegevens zijn echter onderhevig aan twee beperkingen. Ten eerste omvatten ze weinig retrospectieve elementen, aangezien ze worden verzameld om een getrouw en tussen de EU-landen vergelijkbaar beeld van de arbeidsmarktsituatie op een bepaald ogenblik te verschaffen. Ten tweede beschikken we enkel over geaggregeerde gegevens.

We vullen die informatie derhalve aan met individuele gegevens uit de enquête naar de levensomstandigheden (SILC).

Het gebruikelijke paradigma van een markteconomie met een perfecte concurrentie, waar het aanbod en de vraag zonder enige frictie op elkaar afgestemd zijn, blijkt meestal niet geschikt om

de arbeidsmarkt te bestuderen, in het bijzonder om de fasen van de loopbaan te onderzoeken op grond van de leeftijd en de cyclus van de activiteit.

Het vergt immers veel tijd en het is duur om een baan te zoeken of na te gaan in welke mate een werkgever en een werknemer voor een bepaalde arbeidsplaats bij elkaar passen. Dit frictionele aspect wordt versterkt door een grote heterogeniteit van de individuen (op het gebied van scholing, leeftijd, grootte van de onderneming, bedrijfstak, enz.) en van de mogelijke transitieën. De uitstroom uit de werkgelegenheid kan net als de instroom zeer uiteenlopend van aard zijn: het kan gaan om seizoengebonden uittredingen, tijdelijke stopzettingen, beëindigingen van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur, ontslagen, ontslagnemingen, uitzendarbeid, enz. Idealiter moet tussen al die verschijnselen een onderscheid worden gemaakt.

Een analyse van de transitieën in een loopbaan, zelfs met behulp van een vereenvoudigd model, is relevant om een beter beeld te krijgen van de dynamiek van de arbeidsmarkt. De gevolgen van de hoge werkloosheidsgraad voor jongeren zijn afhankelijk van de dynamische factoren die dat werkloosheidscijfer bepalen.

Een hoge werkloosheidsgraad is niet noodzakelijk problematisch. Wanneer de instroom in en de uitstroom uit de werkloosheid beide hoog zijn, komt dat gemiddeld tot uiting in een korte werkloosheidsduur voor ieder individu. De hoge werkloosheidsgraad weerspiegelt derhalve eenvoudigweg de tijd die nodig is om werknemers en arbeidsplaatsen goed op elkaar af te stemmen. Die betere en a priori productievere en duurzamere afstemming komt zowel de betrokken actoren als de economie in het algemeen ten goede.

De hoge jongerenwerkloosheid kan echter voortvloeien uit een heel andere situatie, indien de in- en uitstroom gering zijn en de langdurige werkloosheid zeer hoog is. Ongeacht het gehanteerde theoretische kader geldt immers steeds dat langdurige werkloosheid nooit kan worden beschouwd als bevorderlijk voor de efficiëntie van de economie.

4.5.1. De transitieën op de arbeidsmarkt aan de hand van de EAK

In België bestaat er geen specifieke longitudinale enquête over de jongeren die hun loopbaan aanvatten, naar het voorbeeld van de enquête "Génération" in Frankrijk, die het hele parcours van inschakeling in het beroepsleven volgt voor een omvangrijk staal van jongeren die het onderwijs hebben verlaten. Wel werd in Vlaanderen een soortgelijk initiatief genomen door de interdisciplinaire onderzoeksgroep SONAR ('Studiegroep van Onderwijs naar Arbeidsmarkt').

Het onderzoek van de integratie van jongeren op de arbeidsmarkt berust in dit deel op de arbeidskrachtentelling³⁸. Ze heeft als voordeel dat ze op Europees vlak geharmoniseerd is en de resultaten zijn snel beschikbaar. Hoewel ze een vrij lange periode bestrijkt, werd ze in de eerste plaats ontworpen voor transversale analyses en biedt ze niet de mogelijkheid dezelfde personen door de tijd heen te volgen, zoals een longitudinale enquête zou doen.

Om de transitieën te bestuderen, werd in de EAK een retrospectief element ingevoerd, in de vorm van een vraag over het subjectieve sociaal-professionele statuut van de respondent, één jaar vóór de enquête. Bijgevolg kan via de EAK maximaal één transitie per jaar en per persoon worden geregistreerd, terwijl in die tijdspanne meerdere bewegingen kunnen hebben plaatsgevonden. Indien de persoon met name teruggekeerd is naar dezelfde situatie inzake activiteit als een jaar eerder, wordt geen transitie opgetekend.

---

³⁸ Voor meer informatie over het gebruik van de arbeidskrachtentelling in deze studie, zie bijlage.

In tegenstelling tot het objectieve IAB-statuut (werkgelegenheid, werkloosheid, inactiviteit) op het ogenblik van de enquête, die wordt afgeleid uit verscheidene vragen om te voldoen aan de internationale IAB-criteria ter zake, berust het meegedeelde subjectieve statuut een jaar vóór de enquête uitsluitend op de perceptie die de persoon heeft van zijn situatie ten aanzien van de arbeidsmarkt. Dat laat dus potentieel ruimte voor uiteenlopende interpretaties naargelang van de individuen, zoals inherent is aan elk enquêtegegeven.

Aan de hand van het subjectieve statuut één jaar eerder kunnen we de verdeling van die personen in het jaar van de enquête berekenen. Die verdeling kan berusten op het objectieve of op het meegedeelde subjectieve statuut, dat exact overeenkomt met de retrospectieve variabele. Als voorbeeld lichten wij die twee verdelingen toe voor de 7 miljoen personen op arbeidsleeftijd die opgenomen waren in de enquête van 2007 voor België.

Tabel 25 - Bevolking op arbeidsleeftijd in België in 2007: opsplitsing volgens het objectieve statuut en het meegedeelde subjectieve statuut in 2006
(aantal personen)

Objectief statuut in 2007 Subjectief statuut in 2006	Werkend	Werkloos	Inactief	Totaal
	Werkend	4.073.360	90.270	101.844
Werkloos	99.246	170.325	216.758	486.329
Huisman/huisvrouw	17.723	21.770	444.645	484.138
Student	110.384	47.976	833.417	991.777
Arbeidsongeschikt	18.259	5.881	229.553	253.693
(Brug)pensioen	n.r.	n.r.	408.839	412.948
Overige	25.737	15.616	72.100	113.453
Totaal	4.348.054	352.603	2.307.155	7.007.813

Bron: Eurostat (EAK).

n.r. = niet-representatieve gegevens.

De andere verdeling van diezelfde personen volgens het in 2007 meegedeelde subjectieve statuut is opgenomen in de volgende tabel.

Tabel 26 - Bevolking op arbeidsleeftijd in België in 2007: opsplitsing volgens het meegedeelde subjectieve statuut, in 2007 en 2006
(aantal personen)

Subjectief statuut in 2007 \ Subjectief statuut in 2006	Werkend	Werkloos	Huisman/ huis- vrouw	Student	Arbeids- onge- schikt	(Brug)- pensioen	Overige	Geen antwoord (blanco)	Totaal
Werkend	4.024.570	106.484	14.626	12.197	45.371	40.874	15.998	5.355	4.265.474
Werkloos	94.952	356.484	5.684	n.r.	12.295	5.055	6.708	n.r.	486.329
Huisman/huisvrouw	17.659	n.r.	441.115	n.r.	n.r.	n.r.	9.333	n.r.	484.138
Student	90.626	33.985	n.r.	835.616	n.r.	n.r.	15.675	9.721	991.777
Arbeidsongeschikt	8.251	7.688	n.r.	n.r.	225.197	n.r.	n.r.	n.r.	253.693
(Brug)pensioen	n.r.	n.r.	7.198	n.r.	n.r.	398.130	n.r.	n.r.	412.948
Overige	25.557	6.570	n.r.	n.r.	8.118	n.r.	63.220	n.r.	113.453
Totaal	4.264.282	517.824	479.255	858.264	296.086	458.623	115.983	17.496	7.007.813

Bron: Eurostat (EAK).

n.r. = niet-representatieve gegevens.

Op basis van deze tabellen kunnen we, door gebruik te maken van het IAB-statuuut, berekenen dat 20,4 pct. van de werklozen in 2006 werk had in 2007 ($99.246/486.329 = 20,4$ pct.). Evenzo was 2,1 pct. van de personen met een baan in 2006 werkloos in 2007. Wanneer we de verdeling op basis van het meegedeelde statuut hanteren, bedragen die percentages respectievelijk 19,6 pct. ($94.952/485.527 = 19,6$ pct., rekening houdend met de blanco's) en 2,5 pct.

In het vervolg van dit deel maken we gebruik van de percentages die werden berekend uitgaande van de in het jaar van de enquête en een jaar eerder meegedeelde statuten. De resultaten die werden verkregen aan de hand van de eerste verdeling, op basis van het IAB-statuuut in het jaar van de enquête, liggen vrij dicht bij elkaar, in elk geval voor de overgang van werkgelegenheid naar werkloosheid en omgekeerd en voor de leeftijdscategorieën die ons in eerste instantie interesseren. Voor de personen van 50 jaar en ouder wordt het onderscheid tussen "werkloosheid" en "inactiviteit" klaarblijkelijk vager, aangezien de meegedeelde statuten en de volgens de IAB-criteria vastgestelde statuten veel sterker uiteenlopen.

De grondgedachte bestaat erin die percentages te beschouwen als een maatstaf van de transitie tussen de verschillende sociaaleconomische statuten. Zo kunnen voor veel fijner afgebakende groepen individuen dan die in de voorgaande tabellen ramingen worden gemaakt van bijvoorbeeld de kans om over te gaan van werkloosheid naar werk.

Om redenen van betrouwbaarheid zijn de Eurostat-gegevens enkel in geaggregeerde vorm beschikbaar. Met de hier voorgestelde methode kunnen de samengevoegde gegevens worden aangewend, waarbij wordt getoetst voor alle beschikbare variabelen. Voor België beschikken we niet alleen over de situatie een jaar vóór de enquête, maar ook over het geslacht, het scholingsniveau, de leeftijd, het gewest waar de betrokkenen wonen en de nationaliteit, voor de periode van 1999 tot 2007.

Om het aandeel van die verschillende variabelen in de transitie te onderscheiden, wordt elke opgetekende transitie gekoppeld aan alle beschikbare dichotomische variabelen, zoals een vrouw zijn, in Brussel wonen, een bepaald opleidingsniveau hebben, enz. We ramen de transitiekans aan de hand van de methode van de kleinste chi-kwadraat die het mogelijk maakt de samengevoegde gegevens te benutten (Amemiya (1981), Gouriéroux (1989), Cockx (1997)).

Met zo'n multivariate analyse wordt het effect van een variabele gemeten door een toetsing voor alle overige beschikbare variabelen. Zo kan worden vastgesteld dat het effect van een vrouw te zijn op de kans om over te gaan van werkgelegenheid naar werkloosheid hier niet samenhangt met het verschillende gemiddelde scholingsniveau van vrouwen ten opzichte van mannen, noch met de potentieel uiteenlopende verdeling mannen-vrouwen in de drie gewesten van het land, aangezien het model eveneens rekening houdt met die specifieke effecten.

Alvorens we de resultaten bespreken, is het belangrijk de volgende opmerking te maken. Aangezien we de transities willen onderzoeken voor een zo gedesaggregeerd mogelijk niveau, stuiten we al snel op groepen met een gering aantal personen. Kijken we bijvoorbeeld naar de groep individuen die in 2007 aan het werk waren, in Brussel woonden, een hoog scholingsniveau hadden, werkloos waren een jaar vóór de enquête, behoorden tot de leeftijdscategorie van 25 tot 29 jaar en niet-Belgische ingezetenen waren van een land in de EU15, dan is het aantal personen te beperkt volgens de criteria representativiteit/vertrouwelijkheid die door Eurostat werden vastgesteld. Na gevoeligheidsanalyses waarin gebruik werd gemaakt van minder fijne aggregaten, werd besloten de drie nationaliteitsklassen samen te voegen, maar de groepen zelf zeer beperkt te houden. Een strikte toepassing van de representativiteitscriteria zou immers een meerderheid van de gegevens doen wegvallen indien alle beschikbare variabelen behalve de nationaliteit worden gehanteerd.

4.5.1.1. Instroom in de werkgelegenheid

We lichten hier de resultaten toe voor de transities van respectievelijk werkloosheid en inactiviteit naar werkgelegenheid, die werden geschat voor de bevolkingsgroep van de 15- tot 29-jarigen.

Voor deze schattingen is onze referentiegroep mannen van 20 tot 24 jaar, middengeschoold en verblijvend in Vlaanderen. Het referentiejaar is 2007.

Op basis van de schatter die werd berekend aan de hand van de sociaal-professionele situatie één jaar eerder en die in het jaar van de enquête, bedroeg de kans op een transitie van werkloosheid naar werk voor de jongeren van 15 tot 29 jaar gemiddeld over de drie leeftijdscategorieën 49 pct. Die kans is iets kleiner voor de 15- tot 19-jarigen en de 25- tot 29-jarigen dan voor de tussenliggende leeftijdsgroep van 20 tot 24 jaar.

Het effect van het gewest waar men woont, is veruit het belangrijkste: voor een jongere die in Brussel woont, zou de kans om van werkloosheid over te stappen naar werk meer dan 30 pct. kleiner zijn dan voor een Vlaamse jongere. Voor een jonge Waal is de situatie amper beter dan in Brussel.

Het scholingsniveau is de tweede determinant voor de kans om vanuit de werkloosheid toegang te krijgen tot een baan. Terwijl de transitiekans voor de groep van de middengeschoolden 53 pct. belooft, bedraagt ze nog slechts 42 pct. voor de personen met dezelfde eigenschappen maar die ten hoogste een getuigschrift van lager secundair onderwijs bezitten, terwijl de hooggeschoolde jongeren, dat wil zeggen gediplomeerden van het hoger onderwijs, ongeacht het niveau, bijna 65 pct. kans maken om over te stappen van werkloosheid naar werk. Uit analoge schattingen voor de totale bevolking op arbeidsleeftijd blijkt dat het scholingsniveau een sterker effect heeft voor de 15- tot 29-jarigen dan voor de andere leeftijdscategorieën.

Jonge vrouwen blijven benadeeld ten opzichte van hun mannelijke tegenhangers. Voor die leeftijdsgroep van 15 tot 29 jaar ligt het gendereffect dicht bij het effect van een lage scholing. Jonge vrouwen hebben ook ongeveer 20 pct. minder kans om vanuit de werkloosheid over te stappen naar een baan.

Al die determinanten zijn statistisch significant.

Tabel 27 - Econometrische resultaten: overgang naar werk in België
(procenten, bevolking van 15 tot 29 jaar)

	Kans ¹ (werkgelegenheid werkloosheid in y-1)	Significantie ²	Kans ¹ (werkgelegenheid inactiviteit in y-1)	Significantie ²
Referentie ³	52,6	***	11,2	***
15 tot 19 jaar	47,1	**	6,1	***
25 tot 29 jaar	46,9		13,8	***
Laaggeschoold	41,9	***	5,0	***
Hooggeschoold	65,0	***	39,4	***
Vrouwen	42,1	***	8,3	***
Brussel	35,9	***	10,5	
Wallonië	37,0	***	11,2	
1999	53,4	***	16,0	***
2000	53,0		14,8	
2001	48,4	***	15,0	
2002	48,2	***	14,2	**
2003	45,7	***	11,8	***
2004	47,7	***	11,4	***
2005	55,2		11,8	***
2006	54,6		11,1	***

Bron: Eurostat (EAK), berekeningen HRW.

¹ De in de tabel weergegeven kansen zijn niet additief. De gehanteerde weergave is van het *ceteris paribus*-type: ten opzichte van het referentie-individueel wordt slechts één kenmerk tegelijk gewijzigd.

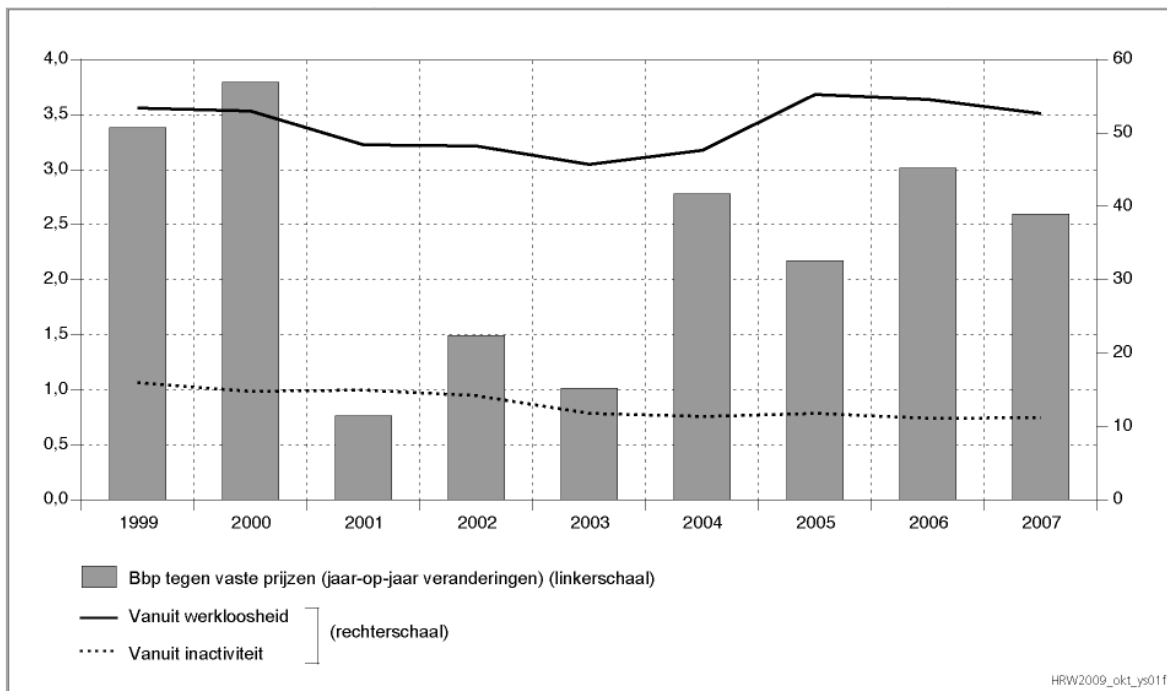
² ***: significant op 1 pct., **: significant op 5 pct., *: significant op 10 pct.

³ Man van 20 tot 24 jaar, middengediplomeerd, verblijvend in Vlaanderen, in 2007.

De transitie van jongeren van werkloosheid naar werkgelegenheid wordt tevens bepaald door de conjunctuur. Tijdens de beschouwde periode is de kans om een baan te vinden aanzienlijk gedaald vanaf 2001, tot een minimum van 46 pct. in 2003. Vervolgens is die kans geleidelijk weer toegenomen en vanaf 2005 kwam ze boven het in 1999 bereikte niveau uit. De effecten voor het einde van de periode wijken niet noemenswaardig af van het in 1999 opgetekende peil.

In die populatie van 15 tot 29 jaar verschilt de kans om over te gaan van inactiviteit naar werkgelegenheid zeer sterk van die om inactief te worden, voor de personen die reeds op de arbeidsmarkt ingeschakeld zijn.

Grafiek 40 - Activiteit en transitie naar werkgelegenheid in België
(procenten)

Bronnen: Eurostat (EAK), berekeningen HRW, INR.

Zoals we in het eerste hoofdstuk hebben gezien, is de inactiviteit van jongeren een zeer heterogeen verschijnsel. Enerzijds omvat die transitie de overgang van de studietijd naar een baan voor de meerderheid van de jongeren die niet langdurig werkloos zijn na afloop van hun studie. Wij weten dat die transitie gespreid is over een ruime waaier aan leeftijden: naargelang van de capaciteiten van de jongere, zijn preferenties en de eisen van het leven, kan hij vroeger of later uit het onderwijssysteem stappen om aan het arbeidsproces te gaan deelnemen. De kans op een overgang tussen inactiviteit en werkgelegenheid is het hoogst voor de 25- tot 29-jarigen. Transitie van dit type komen veel minder vaak voor bij de 15- tot 19-jarigen.

De bepalende factor voor de transitie tussen inactiviteit en werkgelegenheid is het scholingsniveau. Hoe beter de jongere geschoold is, des te hoger zijn de opportuniteitskosten om inactief te blijven. Een jongere heeft viermaal meer kans om uit inactiviteit over te stappen naar een baan indien hij hoger gediplomeerd is dan personen met een diploma van het secundair onderwijs. Voor de jongeren die niet verder zijn geraakt dan het lager secundair onderwijs, is die beweging daarentegen zeldzamer, met een transitiegraad van rond de 5 pct. Dat effect van het scholingsniveau is aanzienlijk groter voor de transitie van inactiviteit naar werkgelegenheid dan voor die van werkloosheid naar werk.

Naast de scholing is ook het geslacht een belangrijke determinant. Jonge vrouwen hebben 25 pct. minder kans om uit inactiviteit over te stappen naar een baan dan jonge mannen. Voor deze leeftijdsgroep heeft het geslacht een vrij vergelijkbaar effect op de toegang tot werk, zowel vanuit een toestand van inactiviteit als van werkloosheid.

In tegenstelling tot de toegang vanuit werkloosheid is er geen noemenswaardig verschil volgens het gewest waar men woont. Het effect is voor Wallonië identiek aan dat voor Vlaanderen, terwijl

de transitie naar een baan iets zwakker lijkt in Brussel, zonder significant af te wijken van beide andere gewesten.

Uit een vergelijking van het conjunctuurprofiel van de twee soorten toegang tot werk blijkt dat de transitie vanuit een toestand van inactiviteit minder nauw samenhangt met de cyclus van de activiteit. De ramingen tonen aan dat voor de 15- tot 29-jarigen die transitie zou zijn verminderd gedurende de beschouwde periode, vooral vanaf 2003.

4.5.1.2. Uitstroom uit de werkgelegenheid

In deze paragraaf analyseren wij de gegevens voor de 15- tot 29-jarigen die hebben verklaard dat ze in het jaar vóór de enquête aan het werk waren en dat ze op het ogenblik van de enquête geen werk hadden. Het gaat dus om jongeren die reeds op de arbeidsmarkt ingeschakeld waren, ook al weten we niets over de kenmerken van hun vroegere baan en met name, voor de loontrekkenden, over het type van arbeidsovereenkomst.

Tabel 28 - Econometrische resultaten: uitstroom uit de werkgelegenheid in België
(procenten, bevolking van 15 tot 29 jaar)

	Kans ¹ (werkloos aan het werk in y-1)	Significantie ²	Kans ¹ (inactief aan het werk in y-1)	Significantie ²
Referentie ³	4,0	***	1,4	***
15- tot 19-jarigen	3,0	*	13,0	***
25- tot 29-jarigen	3,1		0,8	***
Laaggeschoolden	7,7	***	2,3	***
Hooggeschoolden	1,5	***	1,1	***
Vrouwen	5,4	***	3,2	***
Brussel	7,7	***	3,9	***
Wallonië	6,2	***	2,3	***
1999	3,5	***	1,7	***
2000	3,2		1,5	
2001	4,3	***	1,4	*
2002	4,7	***	1,2	***
2003	5,3	***	1,3	**
2004	5,3	***	1,5	
2005	5,0	***	1,6	
2006	4,3	***	1,2	***

Bron: Eurostat (EAK), berekeningen HRW.

¹ De in de tabel weergegeven kansen zijn niet additief. De gehanteerde weergave is van het *ceteris paribus*-type: ten opzichte van het referentie-individue wordt slechts één kenmerk tegelijk gewijzigd.

² ***: significant op 1 pct., **: significant op 5 pct., *: significant op 10 pct.

³ Man van 20 tot 24 jaar, middengeschoold, verblijvend in Vlaanderen, in 2007.

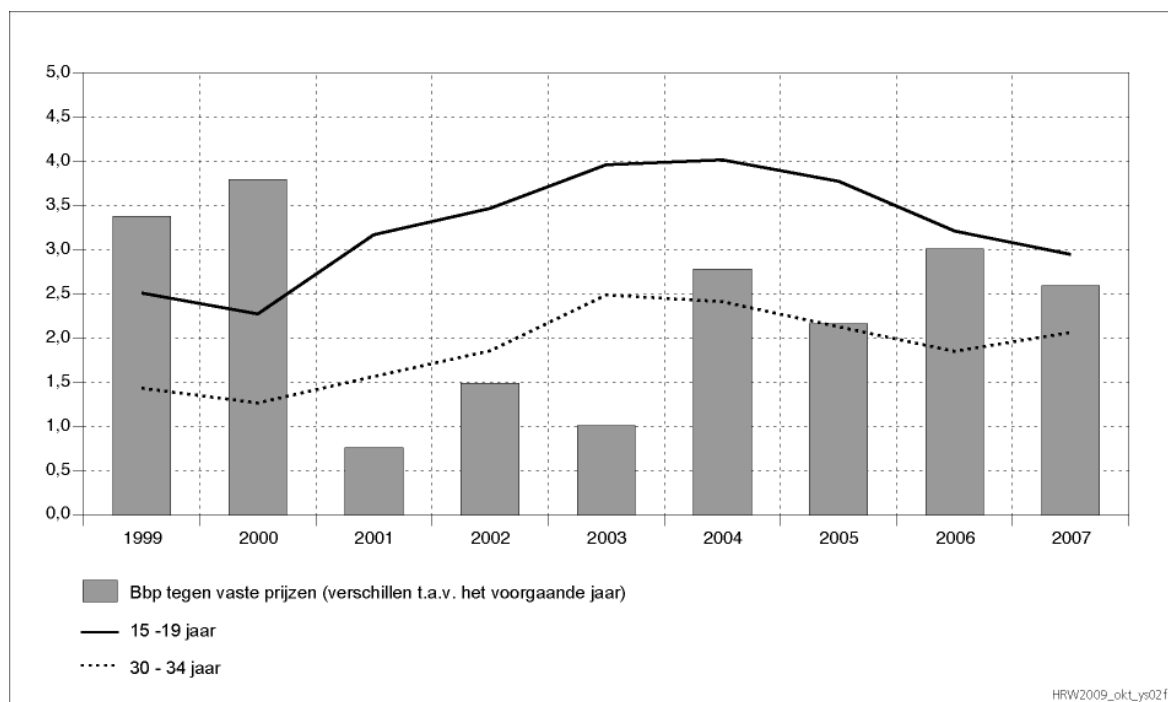
Voor de uitstroom van werkgelegenheid naar werkloosheid, die meestal voortvloeit uit de beëindiging van een overeenkomst voor bepaalde duur of een uitzendcontract ofwel uit een ontslag, bedraagt de transitiekans meer dan 3 pct. voor de 15- tot 29-jarigen. Ter vergelijking hebben we datzelfde model geraamd voor de 30- tot 44-jarigen, waarvoor de transitiegraad dan door drie wordt gedeeld.

Het gewest waar de betrokkene woont, vormt een sleutelvariabele voor de stabiliteit van de werkgelegenheid: de kans om zijn baan te verliezen en werkloos te worden ligt anderhalf maal hoger in Wallonië en bijna tweemaal hoger in Brussel dan in Vlaanderen. Voor Brussel kunnen die verschillen deels toe te schrijven zijn aan de bedrijfstakken die er het meest voorkomen: de banencreaties en -vernietigingen zijn groter in dat gewest, terwijl de activiteitenstructuren van Vlaanderen en Wallonië nauwer bij elkaar aansluiten (HRW, 2008).

Het scholingsniveau heeft een zeer belangrijke invloed op de kans om uit de werkgelegenheid weg te vallen. Laaggeschoolden hebben ongeveer tweemaal meer kans op een dergelijke transitie, terwijl gediplomeerden van het hoger onderwijs een transitiegraad van amper meer dan 1 pct. laten optekenen. Dat zou kunnen aanwijzen dat bij de 15- tot 29-jarigen de laaggeschoolden gemiddeld niet tot dezelfde contracttypes toegang hebben als de betergeschoolden.

De stabiliteit van de werkgelegenheid is voor jonge vrouwen ook geringer dan voor hun mannelijke tegenhangers. Dat genderverschil is nog groter in de vergelijkingspopulatie van de 30- tot 44-jarigen.

Grafiek 41 - Activiteit en uitstroom uit de werkgelegenheid naar werkloosheid in België (procenten)

Bronnen: Eurostat (EAK), berekeningen HRW, INR.

Zoals verwacht is de uitstroom uit de werkgelegenheid contracyclisch. De grotere conjunctuurgevoeligheid van de jongerenwerkgelegenheid, die we in het vorige hoofdstuk hadden onderzocht aan de hand van de werkloosheidsgegevens, is volgens de resultaten van die ramingen niet erg uitgesproken.

De kans op een transitie van werkgelegenheid naar inactiviteit is relatief beperkt bij de 20- tot 29-jarigen en bedraagt iets meer dan 1 pct. Volgens de ramingen zou die kans veel groter zijn voor de leeftijdsgroep van 15 tot 19 jaar. Dat resultaat kan deels te verklaren zijn doordat sommige van hen een voortijdig onderbroken studie zouden kunnen hervatten. Niettemin moet worden opgemerkt dat het aantal 15- tot 19-jarigen die een dergelijke transitie doormaken, zeer beperkt is, wat de betrouwbaarheid van die coëfficiënt vermindert.

De belangrijkste andere determinanten zijn het feit in Brussel te wonen, waar de transitie naar inactiviteit twee en een half maal hoger ligt dan in Vlaanderen, en het geslacht. Jonge vrouwen lopen tweemaal meer kans dan de mannen om zich uit de arbeidsmarkt terug te trekken. Jonge Walen zijn ook in ruimere mate dan jonge Vlamingen geneigd om over te gaan naar een toestand van inactiviteit, hoewel dat effect minder groot is dan voor de Brusselaars of de vrouwen.

Het scholingsniveau heeft ook een zeer aanzienlijke invloed op de kans om uit de arbeidsmarkt te stappen: hoe hoger iemand geschoold is, hoe kleiner de kans dat hij zich zal terugtrekken.

Volgens de raming voor de vergelijkingspopulatie van 30 tot 44 jaar lopen de invloeden van het geslacht en het scholingsniveau in dezelfde richting en komen ze nog boven de effecten voor de 15- tot 29-jarigen uit.

4.5.2. De overgangen op de arbeidsmarkt aan de hand van de SILC-enquêtes

4.5.2.1. De SILC-gegevens

Dankzij de ervaring opgedaan met het European Community Household Panel (ECHP) heeft Eurostat in 2004 een reeks geharmoniseerde nationale vragenlijsten uitgewerkt, onder de gemeenschappelijke noemer European Union Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC). De enquête heeft betrekking op het meten van het inkomen en op het waarderen van de levensomstandigheden van de personen die in een gewoon gezin wonen (personen die in gemeenschap wonen worden derhalve buiten beschouwing gelaten). Het betreft een jaarlijkse enquête, die gericht is op zowel natuurlijke personen als huishoudens. Alle volwassenen (van 16 jaar of ouder) die zijn opgenomen in de steekproef, dienen een vrij eenvoudige vragenlijst te beantwoorden over hun inkomen, hun beroepssituatie, maar ook over hun huisvesting en gezondheid.

De gehanteerde vragenlijst is veel minder gedetailleerd dan de vragenlijst die werd afgenomen voor het ECHP, maar die laatste enquête kampte voortdurend met een aantal problemen, onder meer de laattijdige terbeschikkingstelling van de resultaten (een termijn van twee à drie jaar na het verzamelen van de gegevens), een hoog uitvalpercentage (24 pct. gemiddeld over de eerste vier jaar, dat wil zeggen dat een persoon op vier verdween zonder een spoor na te laten of weigerde nog te worden bevraagd in de volgende rondes) en het gebrek aan integratie van de resultaten van de enquête in de nationale systemen voor statistische gegevensverzameling. Deze problemen hebben er uiteindelijk toe geleid dat de enquête definitief werd stopgezet 7 jaar na haar totstandkoming.

De minder complexe vragenlijst van EU-SILC, die werd uitgewerkt in samenwerking met de 27 nationale instituten voor de statistiek, beperkt de werklast voor de bevroegde huishoudens evenals de verwerkingskosten, en mondt uit in een snellere terbeschikkingstelling van de verzamelde gegevens.

In tegenstelling tot het ECHP, dat een "zuiver" panel was waarbij dezelfde respondenten elk jaar opnieuw werden bevraagd, zodat een representatief geheel werd gevormd waardoor hun traject als individu evenals dat van hun familie kon worden gevolgd, heeft EU-SILC een roterende strategie aangenomen, waarbij een vierde van de steekproef jaarlijks wordt vernieuwd, zodat de personen er worden gevolgd gedurende een periode van hoogstens vier jaar.

Deze roterende strategie is een compromis, dat het mogelijk maakt om op een efficiënte manier jaarlijks doorsnedegegevens te produceren en een longitudinale steekproef te verzamelen. Aan de hand van de doorsnedegegevens evenals de longitudinale gegevens kunnen de beschrijvende statistieken worden berekend voor heel de overeenstemmende populatie, dankzij een systeem van weging. Als gevolg van de roterende strategie is het evenwel zeer complex om deze wegingen te berekenen en te gebruiken.

In België bevraagt EU-SILC jaarlijks sinds 2004 ongeveer 6.000 huishoudens. De omvang van de steekproef is derhalve vrij beperkt. Wij beschikken uitsluitend over de longitudinale gegevens voor de periode van 2004 tot 2007. Deze gegevens werden ter beschikking gesteld volgens het productieschema van Eurostat, dat wil zeggen in augustus 2009, hetzij met een verschil van ongeveer anderhalf jaar met het verzamelen van de informatie.

4.5.2.2. Overzicht van de inschakelingstrajecten aan de hand van de SILC-gegevens

Naast de verschillende vragen, bevatten de SILC-enquêtes een overzichtskalender waarop de persoon voor iedere maand, volgens een bepaalde nomenclatuur³⁹ van elkaar onderling uitsluitende situaties zijn arbeidsmarktsituatie aangeeft. Zodoende kan per maand het traject van de gevolgde persoon worden beschreven. Hoe fijner de nomenclatuur, hoe meer het parcours in zijn rijkdom en complexiteit wordt weergegeven.

De SILC-gegevens zijn niet specifiek bedoeld om de transitie van jongeren naar het beroepsleven te kunnen volgen. Indien men ze voor die doelstelling gebruikt, stuit men op twee belangrijke hinderpalen. Ten eerste ligt in de enquête het aantal jongeren dat het onderwijssysteem verlaat om toe te treden tot de arbeidsmarkt zeer laag. Ten tweede is de nomenclatuur van de situaties zeer algemeen. De enquêtes die worden gewijd aan het inschakelingsparcours, die in een bepaald aantal landen bestaan, hebben betrekking op een veel groter aantal jongeren en zijn gebaseerd op een aangepaste nomenclatuur, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de werkgelegenheidsondersteunende maatregelen waar ze profijt van kunnen trekken (startbanen, enz.).

De nomenclatuur van de SILC-vragenlijst is gehercodeerd in vier situaties, namelijk werkgelegenheid, werkloosheid, inactiviteit (behalve studies), en studenten. Na uitschakeling van alle jongeren die bij hun eerste ondervraging in het kader van de enquête reeds een baan hebben, werkloos of inactief zijn, alsook van de jongeren die gedurende de hele beschouwde periode in het onderwijssysteem blijven, zijn er nog 246 personen voor wie alle informatie beschikbaar is⁴⁰. De oefening is dus enkel een illustratie van de methodologieën voor de analyse van de inschakelingsparcours.

Op basis van de informatie over de maandselijkse situaties, kan een chronogram worden gemaakt dat het activiteitsverloop weergeeft van de pas afgestudeerden tijdens hun eerste beroepsjaren.

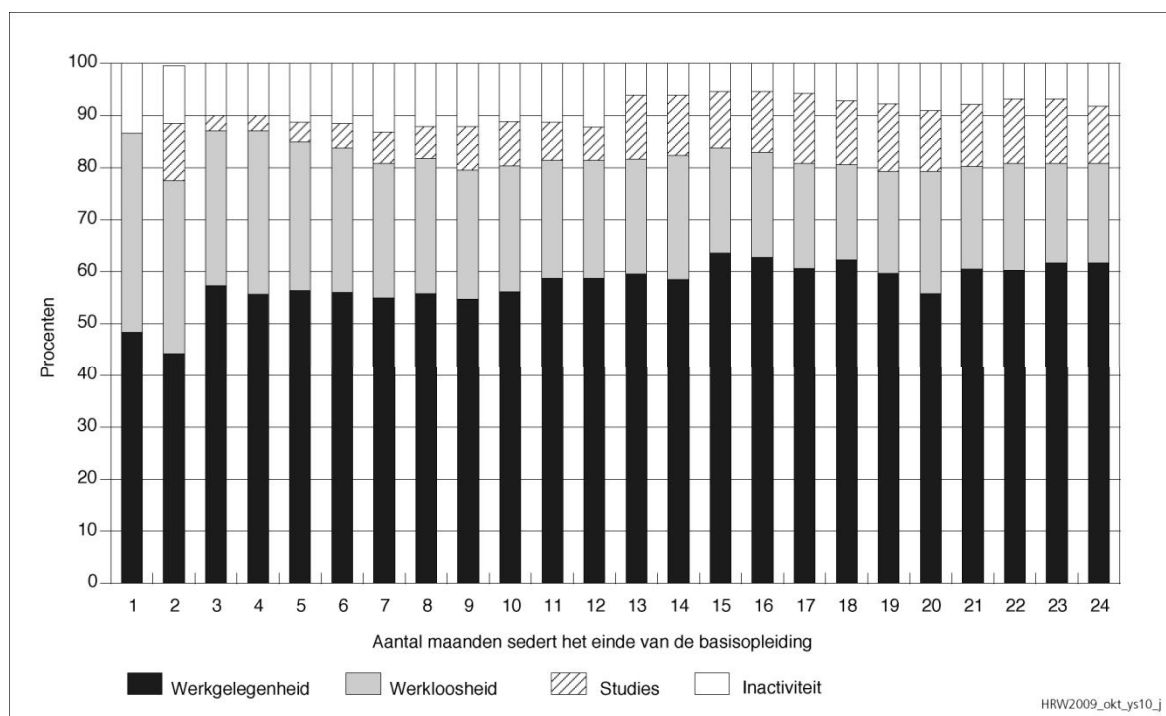
---

³⁹ Negen situaties worden in aanmerking genomen: (1) loontrekkende (voltijds), (2) loontrekkende (deeltijds), (3) zelfstandige (voltijds), (4) zelfstandige (deeltijds), (5) werkloze, (6) gepensioneerde, (7) student, (8) anderszins inactief, (9) militaire dienst.

⁴⁰ In een beperkt aantal gevallen, is de overzichtskalender op z'n minst één jaar niet ingevuld. Die waarnemingen zijn eveneens integraal geweest.

Grafiek 42 - De eerste twee jaren uit het beroepsleven van Belgische jongeren, op basis van het panel 2004-2007¹

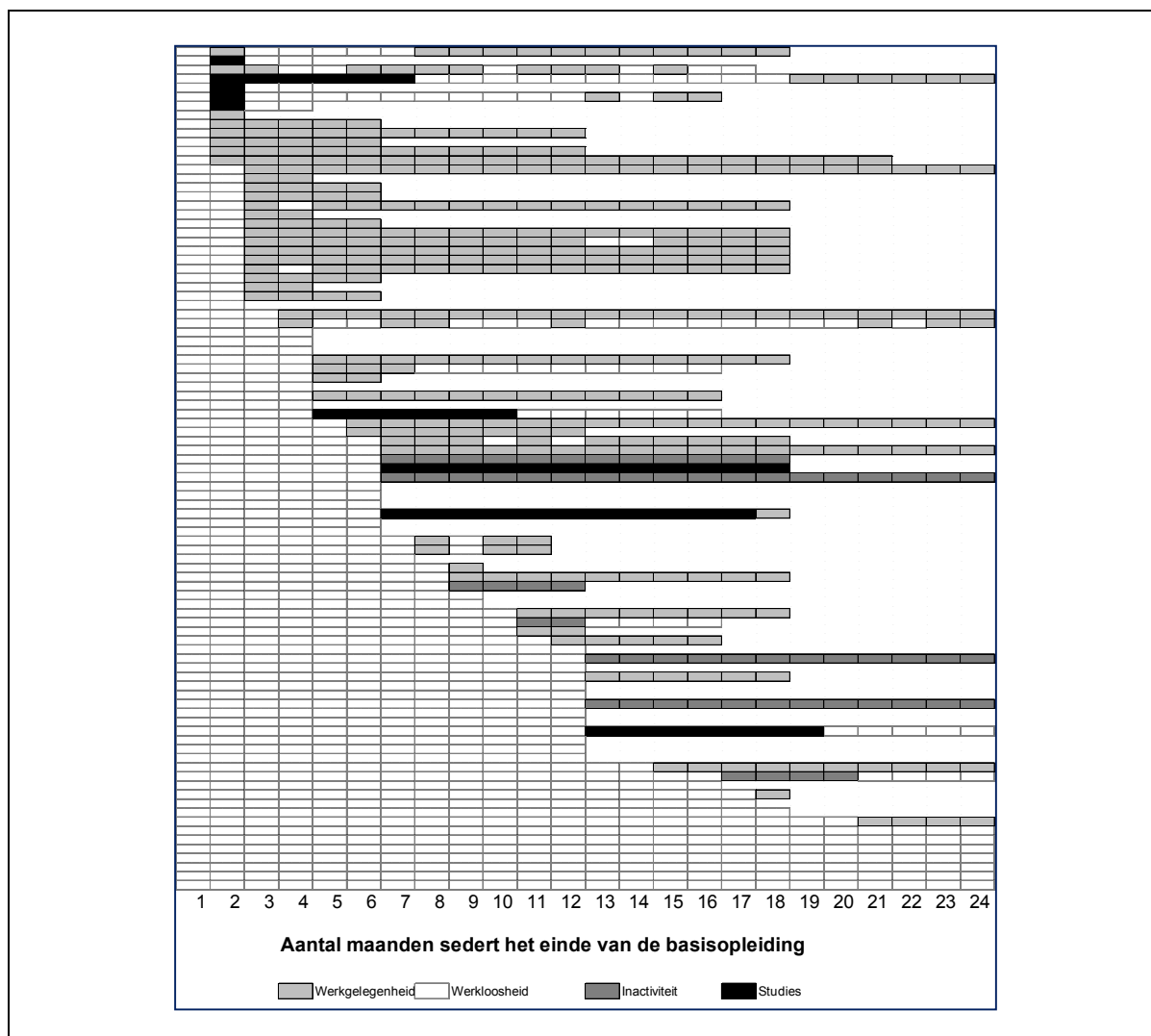
Bron: Eurostat (SILC).

¹ De in deze grafiek opgenomen jongeren verlaten het onderwijssysteem op verschillende ogenblikken van de beschouwde periode (voor méér dan 85 pct. onder hen, in juli, september of januari). Het ogenblik van de transitie wordt voor alle beschouwde jongeren op nul geplaatst. De gegevens zijn niet gewogen.

Het chronogram geeft aan dat van de jongeren die in de SILC-enquête worden gevolgd, meer dan de helft een baan heeft drie maanden nadat ze de school hebben verlaten. Het aandeel van de jongeren met een baan neemt over de beide jaren continu toe, zij het weinig gestaag, net zoals het aantal jonge werklozen na de eerste twee maanden traag afneemt.

Dit soort van grafische voorstelling verdoezelt evenwel de aaneenschakeling van de verschillende situaties en de diversiteit ervan. Bij de jongeren die geen baan vinden, blijkt uit de analyse van de individuele parcours dat een groot aantal onder hen vrij snel een baan vindt, terwijl anderen gedurende een zeer lange periode werkloos blijven, of de arbeidsmarkt verlaten en ofwel inactief blijven ofwel opnieuw gaan studeren of een opleiding volgen.

Grafiek 43 - Individuele trajecten van de jongeren die verklaren werkloos te zijn in de eerste maand na het einde van hun basisopleiding, op basis van het panel 2004-2007

Bron: Eurostat (SILC).

De kwantitatieve trajectanalyses kunnen ruwweg in twee grote groepen worden ingedeeld: de econometrische modelleringen en de typologische constructies (Grelet, 2002).

De econometrische benadering richt zich doorgaans op een aspect van het traject (de duur van de eerste werkloosheidsperiode, van de eerste tewerkstelling, de transities, enz.) en tracht de verbanden tussen de variabele van belang en de geselecteerde verklarende variabelen te modelleren. Een voorbeeld van een dergelijk onderzoek is Cockx en Picchio (2009), dat als grote verdienste heeft dat dit het volledige professionele traject tracht te analyseren. De typologische benadering beoogt in eerste instantie het traject zelf in zijn geheel te stileren, zonder verwijzing naar de verklarende variabelen.

Samengevat wordt deze benadering als volgt in de praktijk gebracht. In een eerste fase worden de trajecten ingedeeld in N klassen, teneinde de meest vergelijkbare trajecten te bundelen. Voor deze "clustering" kunnen verschillende methodes worden gehanteerd, maar de gebruikelijke

methodes houden geen rekening met het sequentiële aspect van de periodes, wat een belangrijk nadeel is. Dit euvel kan worden verholpen met behulp van de methode van de *optimale matching*, die werd ontleend aan de moleculaire biologie⁴¹, en die de jongste tijd werd toegepast in verschillende onderzoeken in verband met beroepsloopbanen (zie onder meer Quintini en Manfredi, 2009).

De SILC-gegevens werden in trajecten ingedeeld met behulp van een klassieke clusteringmethode (Brzinsky-Fay, 2007), aan de hand van drie kenmerken van de trajecten: het totale percentage van het afgelegde traject in elke situatie, de situatie een jaar na het beëindigen van de studies en het aantal per individu geregistreerde transitie, rekening houdend met het feit dat de personen niet over hetzelfde aantal maanden werden geobserveerd. We krijgen vijf "clusters" die als volgt kunnen beschreven worden:

Snelle toegang tot werk (49 pct. van de 246 geobserveerde jongeren): de jongeren in deze cluster vinden onmiddellijk werk na het beëindigen van hun studies en voor de overgrote meerderheid van hen is deze inschakeling in de werkgelegenheid stabiel. Het is niet mogelijk om op basis van deze gegevens uit te maken of de jongeren de werkgelegenheidsperiode bij dezelfde werkgever volbrengen of dat ze van werk veranderen zonder tussendoor werkloos te zijn.

Uitgestelde toegang tot werk (13 pct. van de geobserveerde jongeren): jongeren die duurzaam toegang krijgen tot werk, na een lange of minder lange periode van werkloosheid (of, in sommige gevallen, inactiviteit) van gemiddeld vijf maanden.

Instabiliteit/werkloosheidsdominantie (22 pct. van de geobserveerde jongeren): de eerste twee jaren van het beroepsleven worden sterk gedomineerd door werkloosheid, onderbroken door korte periodes van werk (1 tot 3 maanden).

Uitsluiting/uittrekking uit de arbeidsmarkt (8 pct. van de geobserveerde jongeren): het eerste jaar na de basisopleiding wordt doorgebracht in de inactiviteit, die zich doorgaans doorzet tijdens de volgende maanden, soms gevolgd door een terugkeer naar de studies of, minder vaak, door een transitie naar werk of naar werkloosheid.

Terugkeer naar de studies (7 pct. van de geobserveerde jongeren): deze restgroep, met een uiteenlopende voorgeschiedenis (werk, werkloosheid, inactiviteit) gaat opnieuw studeren of een opleiding volgen, tussen 6 en 12 maanden na het beëindigen van de basisopleiding.

Op een dermate beperkt aantal waarnemingen was het niet mogelijk een significant statistisch verband te leggen tussen de individuele variabelen (geslacht, scholingsniveau, gewest van de woonplaats) en een bepaald trajecttype.

Samenvatting

Een analyse van de transitie laat toe een beter inzicht te verwerven in de dynamiek van de arbeidsmarkt. De hoge werkloosheidsgraad bij jongeren is niet noodzakelijk problematisch. Als de instroom en de uitstroom uit de werkloosheid beide hoog zijn, komt dat gemiddeld tot uiting in een korte werkloosheidsduur voor elke jongere. De hoge werkloosheidsgraad weerspiegelt dan ook eenvoudigweg de tijd die nodig is om te komen tot een goede *matching* tussen werknemers en arbeidsplaatsen. Deze betere kwaliteit van de *matching*, die a priori productiever en duurzamer is, is heilzaam voor alle betrokken actoren en voor de economie in het algemeen. De hoge jongerenwerkloosheid kan echter ook het gevolg zijn van een heel andere situatie, als de in- en uitstroom gering zijn en er zeer veel langdurige werkloosheid is. Welk theoretisch kader

⁴¹ De optimale matching is afgeleid van het onderzoek naar de DNA-structuur, die bestaat uit een niet-willekeurige aaneenschakeling van nucleotiden. Deze methode houdt dus rekening met de volgorde van de deelcomponenten.

ook wordt gehanteerd, langdurige werkloosheid kan immers nooit worden geïnterpreteerd als een bijdrage tot de efficiëntie van de economie.

Er kan worden nagegaan hoeveel personen die zich een jaar geleden in een bepaalde sociaaleconomische situatie bevonden momenteel verklaren aan het werk, werkloos, enz. te zijn. Het uitgangspunt daarbij is deze verhoudingen te beschouwen als een maatstaf voor de verschillende transitietypes. Door elke opgetekende transitie te toetsen aan het geheel van beschikbare verklarende variabelen zoals geslacht, scholingsniveau, woonplaats, wordt een multivariaat model verkregen.

De toegang tot arbeid voor 15-29-jarigen

Voor de transities vanuit de werkloosheid is de belangrijkste determinant het gewest van de woonplaats. Terwijl de transitiekans in Vlaanderen zowat 53 pct. belooft, is dat slechts 37 pct. in Wallonië en 36 pct. in Brussel.

De tweede determinant van de transitie naar een baan is het scholingsniveau. De kans bedraagt 42 pct. voor laaggeschoolden, 53 pct. voor middengeschoolden en 65 pct. voor hooggeschoolden. Ook het geslacht en de conjunctuur spelen een rol.

Voor transities vanuit de inactiviteit is de belangrijkste determinant het scholingsniveau. De transitie naar arbeid belooft 5 pct. voor laaggeschoolden, 11 pct. voor middengeschoolden, tegen bijna 40 pct. voor hooggeschoolden. Het geslacht is eveneens een niet te verwaarlozen factor, aangezien de transitie van inactiviteit naar een baan *ceteris paribus* geringer is voor vrouwen. Er zijn geen significante verschillen tussen de regio's.

De uitstroom uit arbeid voor 15-29-jarigen

De transitie van arbeid naar werkloosheid is drie keer frequenter voor jongeren dan voor de leeftijdsgroep van 30 tot 44 jaar. De werkgelegenheid bij jongeren is dus minder stabiel dan voor de andere leeftijdscategorieën. De verklarende variabelen zijn, in volgorde van belangrijkheid, het gewest van de woonplaats en het scholingsniveau. De uitstroom uit arbeid is immers twee keer frequenter in Brussel en anderhalve keer frequenter in Wallonië ten opzichte van Vlaanderen. Binnen de groep van 15-29-jarigen is deze transitie naar de werkloosheid veel frequenter voor laaggeschoolden (7,7 pct.) dan voor hooggeschoolden (1,5 pct.).

De uittreding uit de arbeidsmarkt vanuit arbeid is een relatief weinig frequente transitie. Brussel als woonplaats hebben, het scholingsniveau en het geslacht zijn hier de belangrijkste determinanten.

Inschakelingstrajecten aan de hand van de SILC-gegevens

De enquêtes over de inkomsten en de levensomstandigheden (SILC) bevatten een overzichtskalender waarop de persoon voor iedere maand zijn arbeidsmarktsituatie aangeeft, aan de hand waarvan zijn professionele traject afgeleid kan worden. De stalen van de SILC-enquêtes zijn echter vrij gering, derhalve ligt in de enquête het aantal jongeren dat het onderwijssysteem verlaat om toe te treden tot de arbeidsmarkt zeer laag.

De individuele parcours tonen de aaneenschakeling van de verschillende situaties en de diversiteit ervan. De vijf grote types inschakelingstrajecten in België volgens de ongewogen SILC-gegevens zijn "snelle toegang tot werk" (49 pct. van de geobserveerde jongeren), "uitgestelde toegang tot werk" (13 pct.), "instabiliteit", waar de twee eerste jaren van het beroepsleven sterk worden gedomineerd door werkloosheid (22 pct. van de geobserveerde jongeren)," uitsluiting/uittreding uit de arbeidsmarkt" (8 pct.) en "terugkeer naar de studies" (7 pct.).

5. WERKGELEGENHEID BIJ JONGEREN

In dit deel wordt ingegaan op de werkende jongeren, en meer bepaald of zij een tijdelijke dan wel een permanente baan hebben, en of het deeltijd- dan wel voltijdwerk betreft. Het onderscheid tussen studenten en niet-studenten is hierbij pertinent, aangezien studentenjobs vaak tijdelijk zijn, en een deeltijdse betrekking betreffen. Naar analogie met de in het voorgaande deel gebruikte methode, zal voor de niet-studenten worden nagegaan hoe de beide arbeidsvormen evolueren na het beëindigen van de studies. Voor de redenen waarom een tijdelijke, dan wel een deeltijdse baan wordt uitgeoefend, evenals voor de looptijd van tijdelijke contracten zal vervolgens toch de totale jongerenpopulatie worden beschouwd, teneinde de kans op representatieve resultaten te vergroten.

5.1. Tijdelijke contracten

5.1.1. Belang van tijdelijke arbeid

Het aandeel van tijdelijke arbeid bij jongeren in België ligt beduidend lager dan gemiddeld in de EU: terwijl in 2007 in de EU15 bijna een derde van de jonge werknemers een tijdelijk contract had, was dat in ons land maar 20 pct. Binnen België waren er aanzienlijke regionale verschillen: dat aandeel lag, met 26 pct., het hoogst in Wallonië; het beliep 21 pct. in Brussel en 18 pct. in Vlaanderen. Zowel in de EU als in België neemt het aandeel van tijdelijke arbeid af met de leeftijd, waarbij 15-29-jarigen aanzienlijk vaker met een tijdelijk contract werkzaam zijn dan de 30-44-jarigen, en dat aandeel verder afneemt voor de 45-64-jarigen. Enkel in Vlaanderen daalt dat aandeel niet verder vanaf 45 jaar.

Volgens de gegevens van de arbeidskrachtentelling wordt het geringere aandeel van tijdelijke jobs bij jongeren in België volledig verklaard door de niet-studenten: van de niet-studerende jonge werknemers had in 2007 18 pct. een tijdelijke baan, tegenover zowat 30 pct. gemiddeld in de EU.

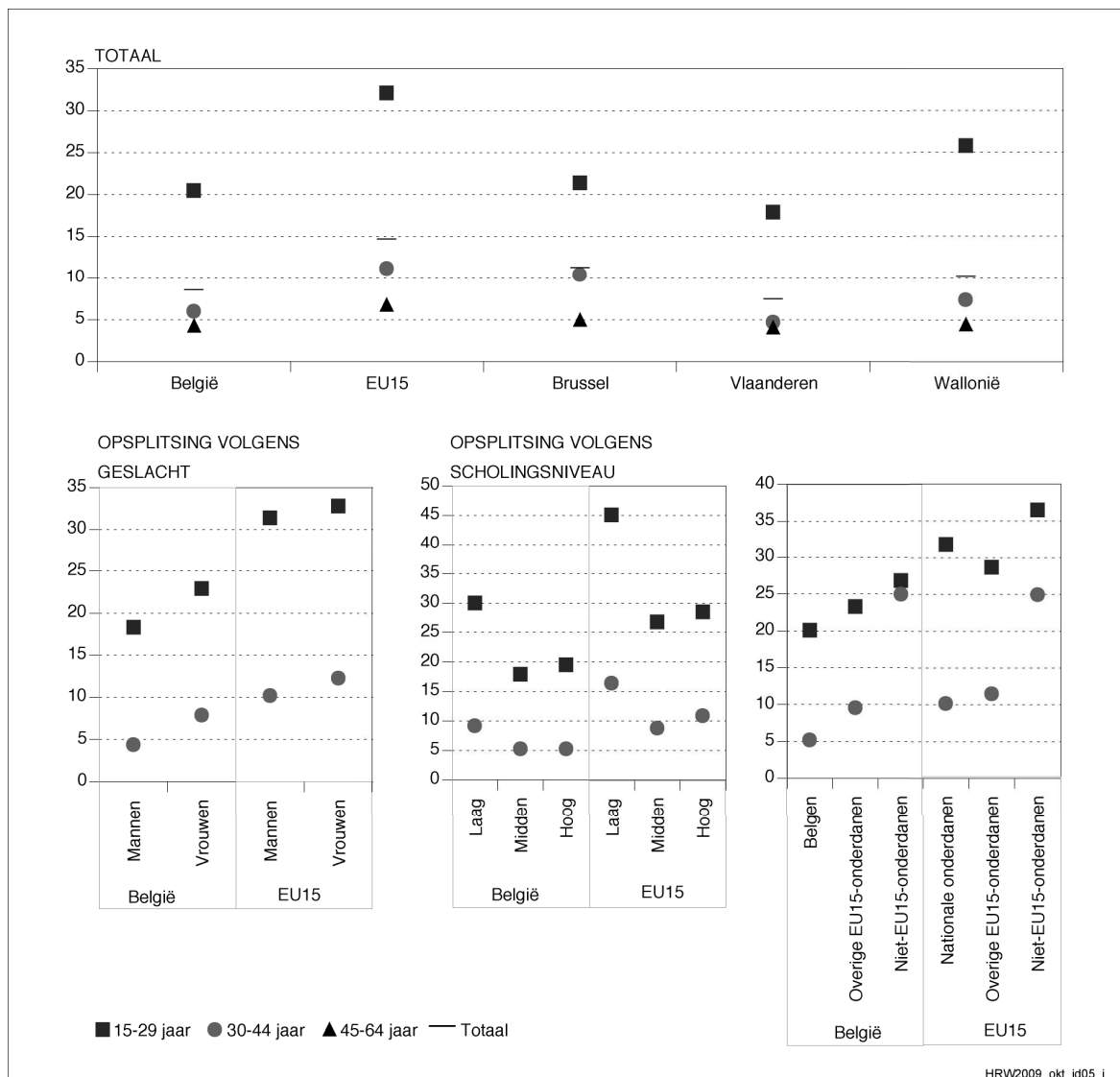
Bij de studenten, daarentegen, was de situatie totaal omgekeerd. Gemiddeld was in België zowat 86 pct. van de studentenjobs een tijdelijke betrekking; dat aandeel lag, met 88 pct., iets hoger in Vlaanderen dan in Wallonië (85 pct.)⁴². België blijkt daarmee een uitzondering te zijn in de EU: gemiddeld in de EU11 - dit zijn de 11 EU15-landen waarvoor de opsplitsing studenten versus niet-studenten beschikbaar is - beliep dat aandeel immers slechts 49 pct.: in Denemarken (12 pct.), maar ook in Oostenrijk (33 pct.) is slechts een kleine minderheid van de gesalarieerde studentenjobs tijdelijk van aard; in Finland, Nederland en Italië is dat telkens ongeveer de helft⁴³.

De sterk verschillende gegevens inzake het belang van tijdelijke arbeid bij studenten in België en in de rest van de EU - die ongetwijfeld verschillende realiteiten weerspiegelen in de diverse lidstaten, maar mogelijks ook kunnen wijzen op een enigszins uiteenlopende formulering van de vragen op de enquêteformulieren van de arbeidskrachtentelling en/of op een verschil qua interpretatie van de antwoorden - impliceren dat een grote voorzichtigheid in acht dient te worden genomen bij internationale vergelijkingen inzake tijdelijke studentenarbeid. In het vervolg van dit deel stelt dit probleem zich echter niet of minder, aangezien ofwel enkel de niet-studenten worden beschouwd (tijdelijk werk na het behalen van het hoogste diploma) ofwel alle werkende jongeren (studenten en niet-studenten) samen worden geanalyseerd, waarin de studenten, als minderheid, de resultaten minder kunnen vertekenen.

⁴² Voor Brussel zijn geen representatieve gegevens beschikbaar.

⁴³ Mogelijks kan dit verklaard worden doordat in die landen vele studenten eenzelfde baan uitoefenen gedurende een groot deel van hun studententijd en deze derhalve als permanent beschouwen.

Grafiek 44 - Tijdelijke arbeid in België, de EU15 en de gewesten in 2007
(procenten van het overeenstemmende aantal werknemers)

Bron: Eurostat (EAK).

Ook bij de beide oudere leeftijdsgroepen (de 30-44- en de 45-64-jarigen), die (grotendeels) niet meer studeren, is tijdelijk werk gemiddeld in de EU aanzienlijk ruimer verspreid dan in ons land.

Indien studenten en niet-studenten samen worden beschouwd zijn de terugval van het aandeel van tijdelijke arbeid naarmate de leeftijd toeneemt, evenals het verschil met het EU-gemiddelde overigens algemeen verspreid, ongeacht het geslacht, het scholingsniveau en de nationaliteit.

Tijdelijke contracten zijn ruimer verspreid bij vrouwen dan bij mannen; dit is zowel in België als in de EU het geval. In 2007 was in België 23 pct. van de werkende jonge vrouwen tijdelijk aan de slag; dat aandeel beliep respectievelijk 29, 23 en 20 pct. in Wallonië, Brussel en Vlaanderen.

Laaggeschoolden zijn het vaakst met een tijdelijk contract aan de slag: in 2007 was dat het geval voor 30 pct. van de werkende 15-29-jarige laaggeschoolden in België; voor hun midden- en hogeschoolde leeftijdsgenoten was dat zowat 10 procentpunten minder.

Ten slotte hangt het belang van tijdelijke arbeid duidelijk samen met de nationaliteit: in België had in 2007 20 pct. van de werkende jonge Belgen een tijdelijk contract, tegenover 23 pct. bij de overige EU-onderdanen en 27 pct. bij de niet-Europese vreemdelingen.

5.1.2. Belang van uitzendarbeid

Een belangrijke vorm van tijdelijk werk betreft uitzendarbeid. Voor deze analyse is een vergelijking met het EU15-gemiddelde op basis van de gegevens van de arbeidskrachtentelling echter niet mogelijk, aangezien die gegevens een te groot aantal niet-antwoorden bevatten⁴⁴. Derhalve worden enkel België en de gewesten beschouwd.

In 2007 betrof gemiddeld 22 pct. van de tijdelijke contracten bij jongeren in België een uitzendbaan. Dit aandeel was vergelijkbaar bij de 30-44-jarigen. Deze vergelijkbare gemiddelden verbergen echter een U-vormige curve: het aandeel van uitzendarbeid daalde in 2007 geleidelijk van 25 pct. bij de 20-24-jarigen tot nog 21 pct. bij de 30-34-jarigen; nadien steeg het opnieuw tot 25 pct. bij de 40-44-jarigen.

Uitzendarbeid is het ruimst verspreid in Vlaanderen, met in totaal 26 pct. van de tijdelijke jobs voor jongeren; in Wallonië is dat 17 pct. De gegevens voor Brussel zijn niet representatief.

Terwijl tijdelijke arbeid over het algemeen ruimer verspreid is bij vrouwen, blijkt uitzendarbeid dan weer een meer mannelijk fenomeen. In 2007 beliep het aandeel van uitzendarbeid, in verhouding tot het aantal tijdelijke arbeidsovereenkomsten, in België⁴⁵ 27 pct. bij de mannen van 15 tot 29 jaar, dit is zowat 10 procentpunten hoger dan bij de vrouwen. Mogelijks wordt dit verklaard door het ruime gebruik van uitzendkrachten in de industrie, waar meer mannen werkzaam zijn.

Betrekkelijk weinig hooggeschoolden zijn werkzaam als uitzendkracht; relatief betreft het vooral de middengeschoolden: in 2007 was 28 pct. van de jonge middengeschoolde tijdelijke werknemers aan de slag met een uitzendcontract, tegenover 24 pct. bij de laaggeschoolden en 14 pct. bij de hooggeschoolden.

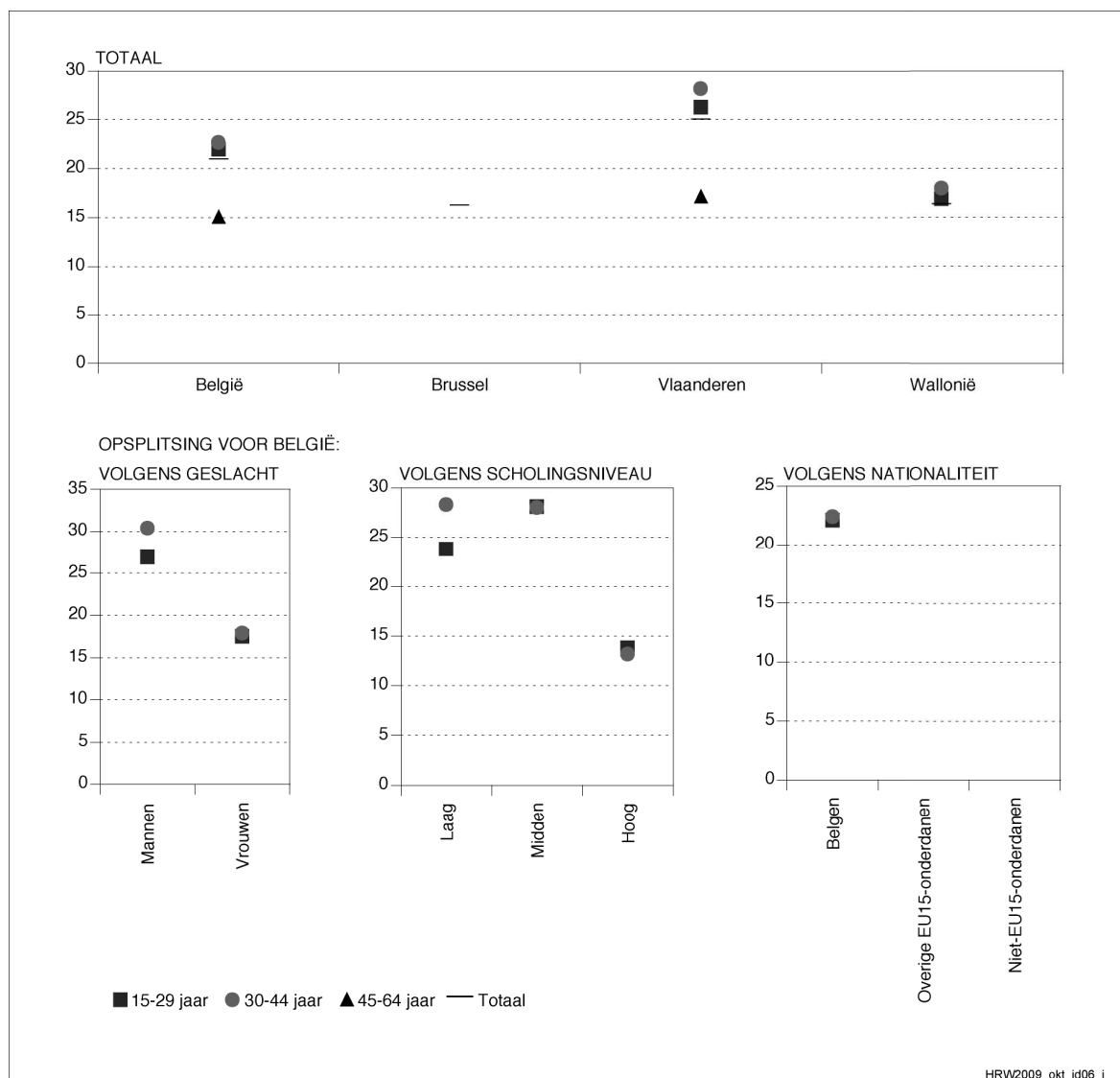
Omwille van de niet-representativiteit van de gegevens kunnen geen conclusies getrokken worden voor de niet-Belgen.

---

⁴⁴ Meer bepaald is dit gegeven niet beschikbaar voor bijna 14 pct. van het aantal tijdelijke werknemers, wat de vergelijking met de gegevens voor België aanzienlijk zou kunnen vertekenen.

⁴⁵ De opsplitsingen volgens geslacht, scholingsniveau en nationaliteit leveren voor de gewesten slechts een zeer beperkt aantal representatieve gegevens op.

Grafiek 45 - Uitzendarbeid in België en de gewesten in 2007¹
 (procenten van het overeenstemmende aantal tijdelijke werknemers)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

5.1.3. De looptijd van tijdelijke contracten

Een tijdelijk contract kan een eerder korte periode beslaan, maar ook een veel langere tijdspanne betreffen. In de arbeidskrachtentelling zijn gegevens beschikbaar inzake de looptijd van tijdelijke contracten. Ten behoeve van deze studie werden deze gegroepeerd in contracten van korte duur (ten hoogste 3 maanden), van middellange duur (4 tot 12 maanden) en van langere duur (meer dan een jaar). Teneinde zoveel mogelijk representatieve gegevens te bekomen, werd geen onderscheid gemaakt tussen studenten en niet-studenten.

Net als voor de uitzendarbeid is een vergelijking van de situatie in België met het EU-gemiddelde niet aangewezen, gezien het grote aantal niet-antwoorden in de gegevens voor de EU15⁴⁶. Opnieuw zal derhalve enkel de situatie in België bekeken worden.

Jonge tijdelijke werknemers zijn vooral werkzaam met contracten van korte tot middellange duur. In 2007 had in ons land slechts 21 pct. van hen een overeenkomst die een periode van meer dan een jaar beslaat. Dat aandeel stijgt echter met de leeftijd, tot 25 pct. bij de 30-44-jarigen en tot 38 pct. bij de 45-plussers.

Tabel 29 - Looptijd van tijdelijke contracten bij 15-29-jarigen in België in 2007

(procenten van het overeenstemmende aantal tijdelijke werknemers)

	T.e.m. 3 maanden	4 tot 12 maanden	Meer dan 1 jaar
Totaal:	35,7	43,3	21,0
Brussel	39,1	48,9	n.r.
Vlaanderen	37,1	42,9	20,0
Wallonië	32,8	42,7	24,5
Mannen	39,3	36,6	24,1
Vrouwen	32,5	49,4	18,1
Laaggeschoolden	39,4	31,7	28,9
Middengeschoolden	46,3	35,9	17,8
Hooggeschoolden	21,2	59,3	19,4
Belgen	35,5	43,6	20,9
Overige EU15-onderdanen	n.r.	n.r.	n.r.
Niet-EU15-onderdanen	n.r.	n.r.	n.r.

Bron: Eurostat (EAK).

n.r. = niet-representatieve gegevens.

Bij de jonge vrouwen heeft zowat de helft van de tijdelijke contracten een looptijd van 4 tot 12 maanden; bij de mannen beliep het aandeel van die contracten van middellange duur slechts zowat 37 pct. Bij deze laatste vertegenwoordigden de contracten van langere duur 24 pct. van de tijdelijke arbeidsovereenkomsten; bij de vrouwen was dat, met 18 pct., minder het geval.

Bij de laaggeschoolden is bijna 30 pct. van de tijdelijke contracten van langere duur; bij de midden- en hooggeschoolden, daarentegen, betreft meer dan 80 pct. een looptijd van ten hoogste één jaar. Wel is het aandeel van de contracten van korte duur duidelijk groter bij de middengeschoolden.

⁴⁶ Dit gegeven is niet beschikbaar voor zowat 14 pct. van het aantal tijdelijke werknemers.

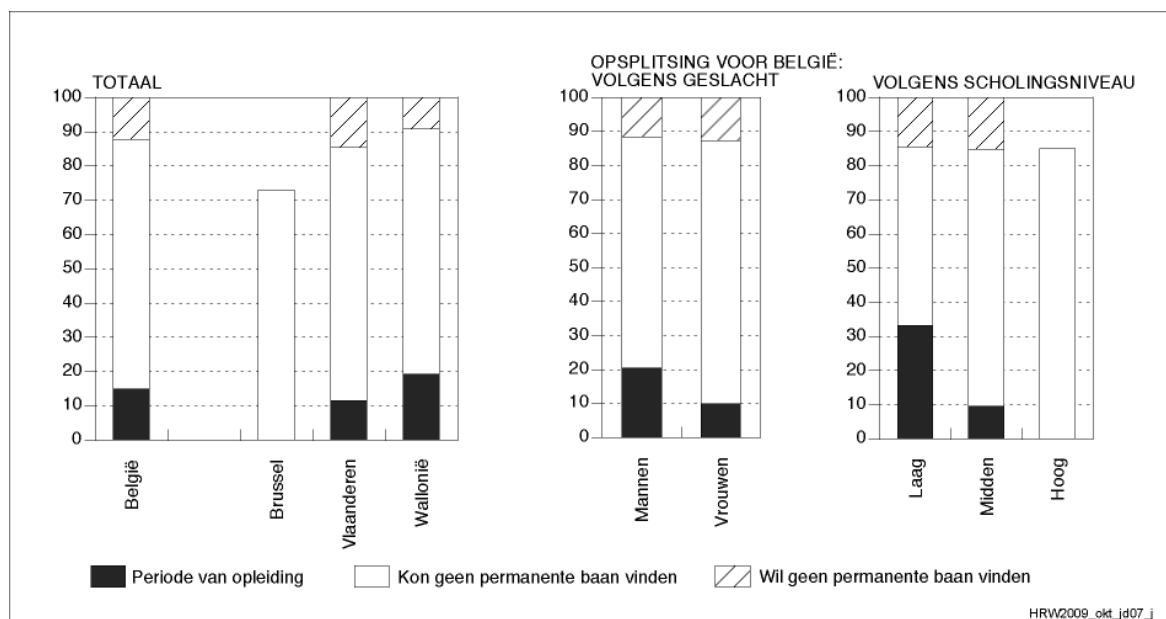
Opnieuw zijn er in de opsplitsing volgens nationaliteit geen representatieve gegevens voorhanden voor de vreemdelingen.

Het aandeel van tijdelijke contracten van korte en middellange korte duur bij jongeren lag, met 88 pct., het hoogst in Brussel. In Vlaanderen was dat 80 pct. en in Wallonië zowat 75 pct.

5.1.4. Redenen voor tijdelijke contracten

De arbeidskrachtentelling bevat ook gegevens over de redenen waarom werknemers een tijdelijke baan uitvoeren. Naast een tijdelijke contract tijdens een periode van opleiding of training, wordt een onderscheid gemaakt tussen de personen die geen permanente baan konden vinden (zij kunnen worden beschouwd als de onvrijwillige tijdelijke werknemers) en de personen die geen permanente baan zochten (dit zijn de vrijwillige tijdelijke werknemers). Opnieuw werden studenten en niet-studenten samen beschouwd: niet alleen kunnen hierdoor meer representatieve gegevens worden bekomen, tevens verwijst één van de in de arbeidskrachtentelling beschikbare redenen expliciet naar het volgen van een opleiding, waardoor het belang ervan ingeschat kan worden.

Grafiek 46 - Redenen voor tijdelijke arbeid in België en de gewesten in 2007^{1,2}
(procenten van het overeenstemmende aantal tijdelijke werknemers van 15 tot 29 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

² Omwille van een aanzienlijk aantal niet-antwoorden, dienen de resultaten met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Helaas lijdt de kwaliteit van deze gegevens, zowel voor het EU15-gemiddelde als voor België (en de gewesten), onder een zeer hoog percentage niet-antwoorden⁴⁷. Niet alleen zal dus opnieuw geen internationale vergelijking gepresenteerd worden, ook de resultaten voor België (en voor de gewesten) dienen met zeer grote voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

⁴⁷ Voor de EU15 gaat het om 16 pct. van de tijdelijke gesalarieerde werkgelegenheid; voor België beliep dat aandeel zelfs 21 pct. In Brussel en Vlaanderen ging het om zowat 25 pct., in Wallonië om 14 pct.

De beschikbare gegevens geven aan dat gemiddeld in België in 2007 zowat 15 pct. van de tijdelijke contracten bij jongeren samenging met een periode van opleiding; dit aandeel lag duidelijk hoger in Wallonië, bij de mannen en bij de laaggeschoolden. De personen die vrijwillig voor een tijdelijk contract kozen, vertegenwoordigden ongeacht de opsplitsing ongeveer 10 à 15 pct. van de tijdelijke overeenkomsten. De gegevens wijzen er derhalve op dat het leeuwendeel van de jongeren die werkzaam zijn met een tijdelijke contract dit onvrijwillig doen, en dit hebben aanvaard omdat ze geen permanente baan konden vinden. Gemiddeld in België en in alle gewesten ging het meer dan 70 pct. van de tijdelijke jobs, maar dat aandeel lag duidelijk nog hoger voor vrouwen en het nam over het algemeen toe met het scholingsniveau.

5.1.5. Tijdelijk werk na het behalen van het hoogste diploma

Op analoge wijze als in deel 4.4.2 kan het belang van tijdelijke arbeid worden nagegaan na afloop van de studies. Dit verschaft een indicatie van het belang van tijdelijke contracten voor de inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt na het beëindigen van de studies⁴⁸.

De werkende niet-studerende jongeren⁴⁹ kunnen hierbij, per jaar waarin het hoogste diploma werd behaald, worden opgesplitst naargelang ze een zelfstandige dan wel een gesalarieerde activiteit uitoefenen. Voor deze laatste kan een verdere opdeling gebeuren naargelang het een tijdelijke dan wel een permanente arbeidsovereenkomst betreft. Op die manier kan de werkgelegenheidsgraad worden opgesplitst in drie componenten.

Volgens de gegevens van de arbeidskrachtentelling loopt het belang van tijdelijke contracten zowel in België als gemiddeld in de EU duidelijk terug naarmate het aantal jaren sinds het behalen van het hoogste diploma toeneemt. Gemiddeld in de EU11 is 1 à 2 jaar na het behalen van het hoogste diploma 32 pct. van de jongeren met een tijdelijk contract aan de slag; na 9-10 jaar valt dat aandeel, ondanks de duidelijke stijging van de werkgelegenheidsgraad over die periode, terug tot 10 pct. Tijdelijke contracten vertegenwoordigen er dan nog ongeveer 14 pct. van de gesalarieerde werkgelegenheid, tegenover 45 pct. bij de aanvang van de beroepsloopbaan.

In België valt het belang van tijdelijke arbeid over de hele periode beperkter uit. Na 1-2 jaar heeft 22 pct. van de jongeren een tijdelijke baan; dat aandeel zakt na 9-10 jaar tot 6 pct. Binnen de gesalarieerde werkgelegenheid valt het aandeel van tijdelijke contracten over die periode terug van 30 tot 8 pct. Deze neerwaartse beweging tekent zich af in zowel Vlaanderen als Wallonië⁵⁰. Initieel werkt in de beide gewesten zowat 23 pct. van de jongeren met een tijdelijke arbeidsovereenkomst. Na 9-10 jaar belooft dat aandeel nog ongeveer 8 pct. in Wallonië, maar in Vlaanderen valt het sterker terug, tot 5 pct.

Dit afnemend profiel blijkt in België voor te komen ongeacht het geslacht en het scholingsniveau. Wel is tijdelijke arbeid over de gehele beschouwde periode iets frequenter bij vrouwen en neemt dat aandeel af naarmate het scholingsniveau hoger ligt⁵¹. Opnieuw zijn er geen representatieve gegevens beschikbaar voor niet-Belgen.

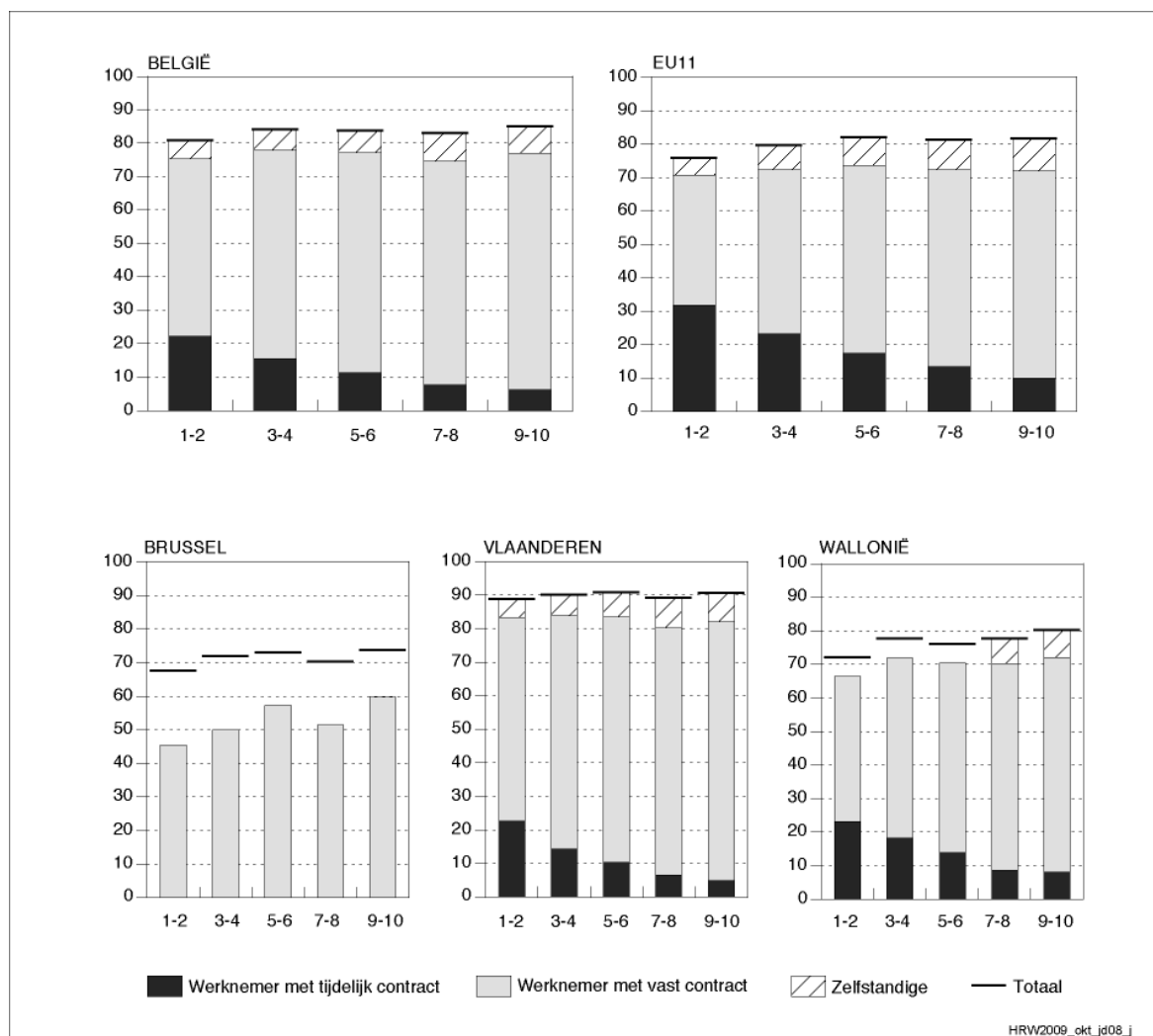
⁴⁸ De inschakeling van jongeren via tijdelijke contracten wordt meer diepgaand geanalyseerd in het deel 5.3.3.

⁴⁹ Naar analogie met de analyse uit deel 4.4.2 is de onderzochte populatie ten behoeve van deze analyse uitgebreid tot de 15-39-jarigen.

⁵⁰ Voor Brussel zijn geen representatieve gegevens beschikbaar inzake tijdelijke arbeid; het aandeel van permanente tewerkstelling neemt er echter, net als in de beide andere gewesten, toe.

⁵¹ Voor de laaggeschoolden zijn echter weinig representatieve gegevens voorhanden.

Grafiek 47 - Werkgelegenheidsgraad na het behalen van het hoogste diploma in België, de EU¹ en de gewesten in 2007: opsplitsing volgens type arbeidsovereenkomst¹
(procenten van de niet-studerende bevolking van 15 tot 39 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU11, dit is de EU15 min Duitsland, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waarvoor geen (betrouwbare) gegevens inzake het aantal studenten beschikbaar zijn.

² Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

Samenvatting

In België wordt minder vaak gebruik gemaakt van tijdelijke arbeid dan gemiddeld in de EU. Tijdelijke contracten voor jongeren zijn gebruikelijker in Wallonië en bij vrouwen, laaggeschoolden en vreemdelingen. Iets meer dan een vijfde van de tijdelijke banen betreffen uitzendjobs. De tijdelijke arbeidsovereenkomsten hebben veelal een looptijd van maximaal een jaar. Het leeuwendeel van die jongeren werkt onvrijwillig met een tijdelijk contract (zou een permanente baan verkiezen). Het aandeel van tijdelijke arbeid neemt duidelijk af in de loop van de periode na het stopzetten van de studies.

5.2. Deeltijdarbeid

5.2.1. Belang van deeltijdarbeid

Terwijl deeltijdwerk bij het totaal van de 15-64-jarigen iets ruimer verspreid is in België dan gemiddeld in de EU15, geldt het omgekeerde bij de jongeren. In 2007 had in ons land bijna 18 pct. van de 15-29-jarige werkenden een deeltijdse baan, tegenover gemiddeld zowat 22 pct. in de EU. Dit geringere belang vindt zijn oorsprong in Vlaanderen (15 pct.); het aandeel van deeltijdarbeid bij jongeren ligt in Wallonië en Brussel immers ongeveer even hoog als gemiddeld in de EU.

Bij niet-studenten is het verhouding voltijdse versus deeltijdse arbeid bij 15-29-jarigen identiek in België en gemiddeld in de EU11: telkens gaat het om respectievelijk 84 en 16 pct. van de werkenden. Gemiddeld in de EU betreft de overgrote meerderheid van de studentenjobs (90 pct.) een deeltijdse betrekking. Volgens de EAK-resultaten zou dat aandeel in België echter slechts 57 pct. belopen⁵². Net als in het deel met betrekking tot tijdelijke arbeid, komt derhalve een groot verschil voor tussen de Belgische en de Europese gegevens inzake studentenarbeid. In het vervolg van dit deel zal dus opnieuw gebruik gemaakt worden van de gegevens voor alle jongeren samen, waarin de studenten, gezien hun relatief geringe belang in de werkgelegenheid van jongeren, de resultaten minder kunnen vertekenen. Voor de analyse van het deeltijdwerk na het behalen van het hoogste diploma, ten slotte, stelt het probleem zich niet, aangezien daar enkel de niet-studenten worden beschouwd.

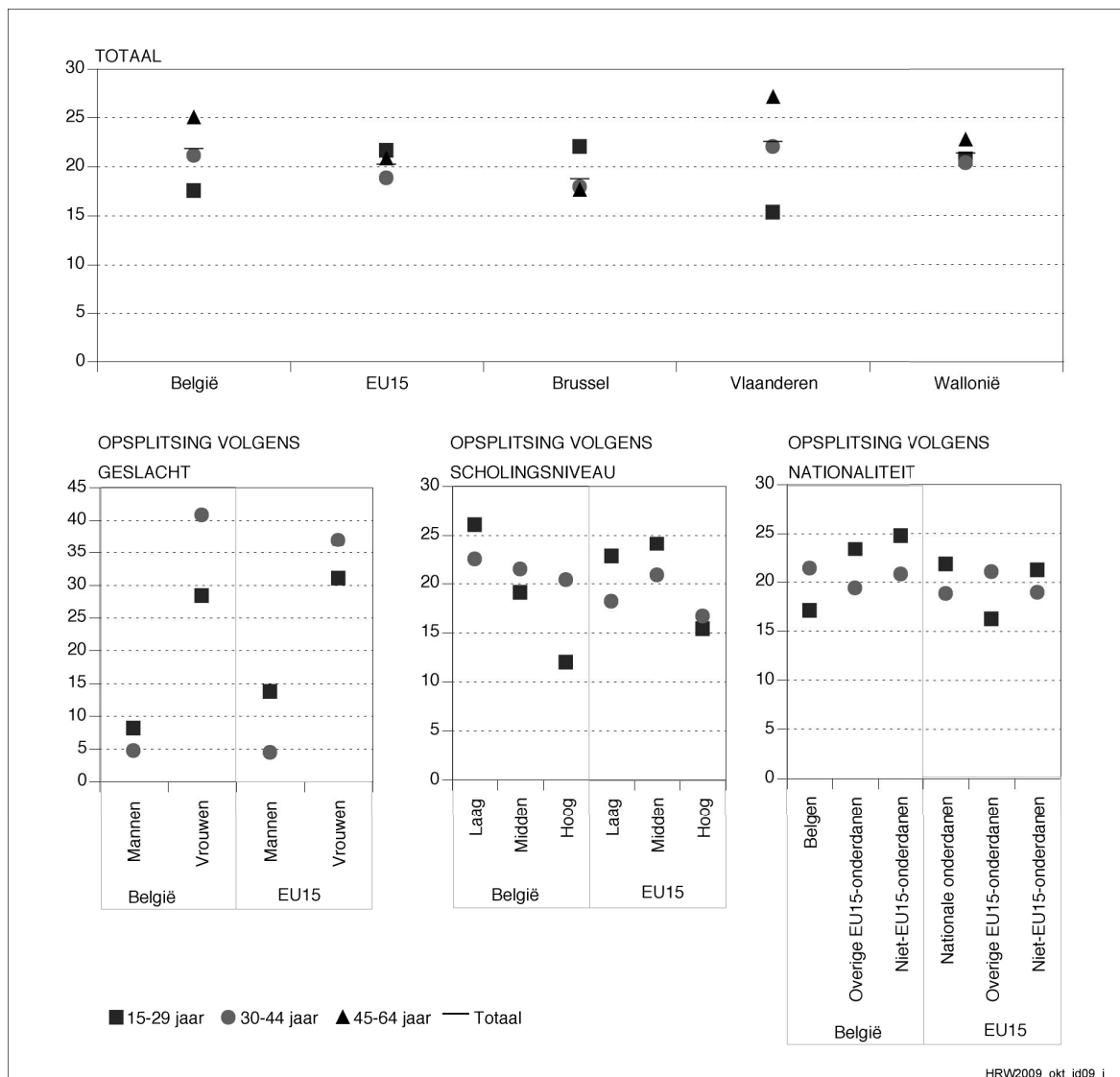
Zowel in de EU als in België en in de gewesten, is deeltijdarbeid een vrouwelijk fenomeen. Dat is ook al het geval bij de jongeren. In 2007 was in België 28 pct. van de werkende vrouwen van 15 tot 29 jaar deeltijds aan de slag, tegenover slechts 8 pct. bij de mannen. In Wallonië liep het aandeel van vrouwelijke deeltijdarbeid op tot 34 pct.; in Brussel was dat, net als gemiddeld in de EU15, 31 pct., terwijl het in Vlaanderen op 26 pct. uitkwam. Ook bij de mannen is deeltijdwerk duidelijk minder verspreid in Vlaanderen (6 pct., tegenover 10,5 pct. in Wallonië en 15 pct. in Brussel; het EU15-gemiddelde beliep 14 pct.).

Een meer gedetailleerde leeftijdsopsplitsing leert dat de vrouwelijke deeltijdarbeid bij de 15-19-jarige werkenden in België zowat 60 pct. vertegenwoordigt, en nadien terugvalt: bij de 20-24- en de 25-29-jarigen vertegenwoordigt deeltijdwerk minder dan 30 pct. Nadien neemt het weer aan belang toe: bij de 30-34-jarigen gaat het om 35 pct. en vanaf 35 jaar loopt dit op tot ruim 40 pct. De stijging vanaf 30 jaar hangt ongetwijfeld samen met het krijgen van kinderen, waarna de vrouw, in grotere mate dan de man, instaat voor de kinderopvang en daarvoor een voltijdse baan ruilt voor een parttime job (cf. infra).

---

⁵² Dit impliceert dat 43 pct. van de studentenjobs, die gecombineerd dienen te worden met de studies, een voltijdse baan zou betreffen. Dit weerspiegelt voornamelijk het belang van voltijdse studentenjobs tijdens de schoolvakanties.

Grafiek 48 - Deeltijdwerk in België, de EU15 en de gewesten in 2007
(procenten van het overeenstemmende aantal werkenden)

Bron: Eurostat (EAK).

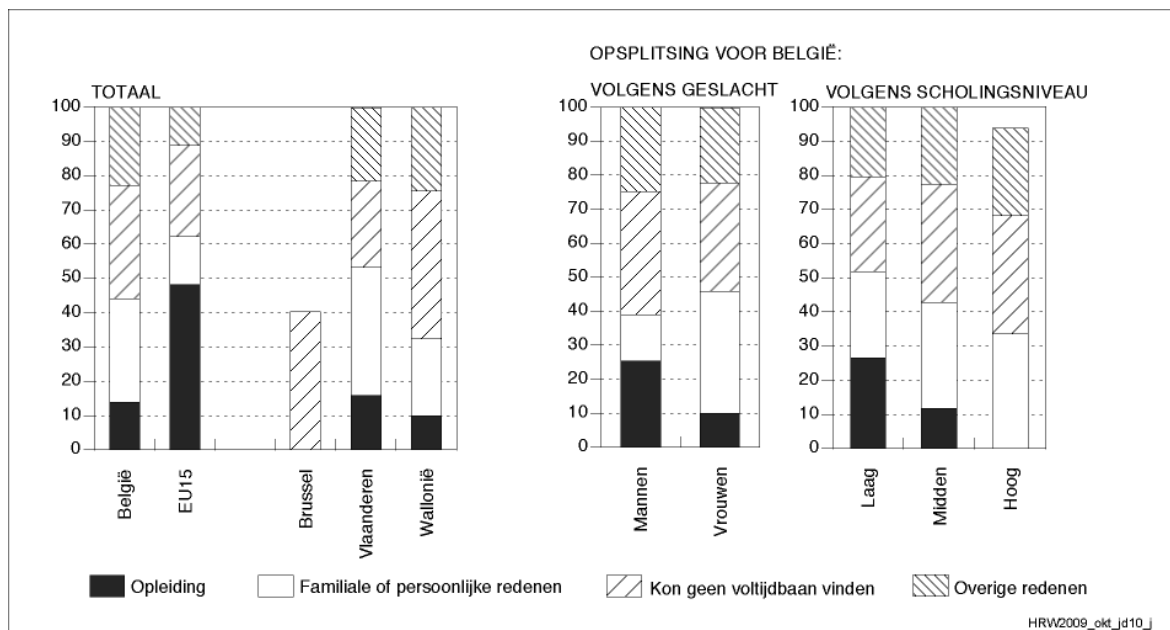
Gemiddeld in de EU komt deeltijdwerk relatief het vaakst voor bij de middengediplomeerden. In België, daarentegen, neemt het belang van deeltijdarbeid bij jongeren duidelijk af met het scholingsniveau. Bij laaggeschoolde werkende 15-29-jarigen vertegenwoordigde deeltijdarbeid in 2007 24 tot 31 pct. (respectievelijk in Vlaanderen en Brussel), bij hooggeschoolden was dat iets meer dan 10 pct.

Vreemdelingen zijn vaker dan Belgen deeltijds aan het werk. In 2007 betrof het zowat 24 pct. van de jonge vreemdelingen (en nog iets hoger voor de niet-Europeanen onder hen), tegenover 17 pct. van de Belgen. De gegevens voor de vreemdelingen op het niveau van de gewesten zijn niet-representatief.

5.2.2. Redenen voor deeltijdarbeid

Net als bij de analyse van de redenen voor tijdelijke contracten, wordt ook hier geen onderscheid gemaakt tussen studenten en niet-studenten. Niet alleen kunnen hierdoor meer representatieve gegevens worden bekomen; tevens verwijst één van de in de arbeidskrachtentelling opgenomen redenen expliciet naar het volgen van een opleiding, wat toelaat het belang ervan in te schatten.

Grafiek 49 - Redenen voor deeltijdwerk in België, de EU15 en de gewesten in 2007¹
(procenten van het overeenstemmende aantal deeltijds werkende 15-29-jarigen)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

In België vond in 2007 zowat 30 pct. van het deeltijdwerk bij 15-29-jarigen plaats omwille van familiale of persoonlijke redenen⁵³. Een derde van de deeltijdwerkers blijkt dit onvrijwillig te doen, aangezien zij aangaven geen voltijd baan gevonden te hebben. Ongeveer 14 pct. van de jonge deeltijdwerkers deed dit in verband met een opleiding. Ten slotte werkte iets meer dan 20 pct. deeltijds omwille van overige redenen⁵⁴.

Gemiddeld in de EU houdt deeltijdwerk bij jongeren veel vaker verband met het volgen van een opleiding: bijna een kwart van de ondervraagde deeltijdwerkers vermeldde deze factor. Zowat een kwart had liever een voltijd baan gehad.

De familiale redenen worden beduidend vaker aangehaald door vrouwen: in 2007 betrof het in België in totaal 36 pct. van de deeltijds werkende vrouwen. Het belang van deze factor ligt overigens nog aanzienlijk hoger bij de iets oudere leeftijdsgroep: bij de vrouwelijke deeltijdwerkers van 30 tot 44 jaar vermeldde 68 pct. deze verklaring. Dit bevestigt de hierboven aangehaalde verklaring voor de vastgestelde toename van deeltijdwerk bij vrouwen vanaf 30 jaar:

⁵³ Het betreft het totaal van de redenen "Zorg voor kinderen of ouderen" en "Overige familiale of persoonlijke redenen" uit de arbeidskrachtentelling.

⁵⁴ Voor een zeer beperkt deel gaat het om ziekte of ongeschiktheid van de betrokken persoon; het overgrote deel ervan betreft echter niet-gespecificeerde redenen.

van zodra er kinderen zijn, verminderen zij nog steeds veel vaker dan de mannen de arbeidsprestaties om voor hen te zorgen.

Het volgen van opleiding is bij de jonge mannen een relatief belangrijke verklaring voor het verrichten van deeltijdwerk. Ook onvrijwillige deeltijdarbeid komt iets vaker voor bij mannen, maar het aandeel ervan beliep voor de beide geslachten in 2007 meer dan 30 pct.

Net als bij de redenen voor tijdelijke arbeid neemt het aandeel van opleiding ook bij deeltijdwerk af met het scholingsniveau. De familiale redenen nemen dan weer enigszins toe in functie van het scholingsniveau. Onvrijwillige deeltijdarbeid kwam voor bij 28 pct. van de laaggeschoolde deeltijdwerkers en bij 35 pct. van de midden- en hooggeschoolde parttimers.

Voor Brussel was enkel het aantal personen dat verklaarde geen voltijdbaan te hebben gevonden voldoende groot om representatieve resultaten op te leveren. Met 40 pct. van de parttime jobs was het onvrijwillige deeltijdwerk er zeer aanzienlijk, maar dat aandeel lag, met 43 pct., nog iets hoger in Wallonië. In Vlaanderen, daarentegen, betrof het een kwart van de deeltijds werkende personen. Het hoge aandeel van (onvrijwillige) deeltijdarbeid in Brussel en Wallonië kan derhalve verband houden met de algemene minder gunstige arbeidsmarktsituatie in die beide gewesten: een werkzoekende die een voltijdse baan wenst, kan immers door de relatief beperkte arbeidsvraag genoodzaakt zijn een parttime job te aanvaarden.

In Vlaanderen waren de familiale redenen de voornaamste motivatie, die er door 37 pct. van de deeltijdwerkers werd vermeld; in Wallonië bleef het aandeel ervan beperkt tot 22 pct. In tegenstelling tot bij de tijdelijke arbeid, ten slotte, was ook de factor opleiding belangrijker in Vlaanderen dan in Wallonië.

5.2.3. Deeltijdarbeid na het behalen van het hoogste diploma

Op analoge wijze als voor tijdelijke arbeid kan het belang van deeltijdarbeid worden nagegaan na afloop van de studies.

De opsplitsing van de werkgelegenheidsgraad volgens voltijd- of deeltijdwerk is geografisch minder homogeen. Gemiddeld in de EU11 werkt 1 à 2 jaar na het behalen van het hoogste diploma 15 pct. van de 15-39-jarige niet-studenten deeltijds. Na 9-10 jaar is dat licht gedaald, tot 12 pct., terwijl de totale werkgelegenheidsgraad over die periode toch toeneemt. Het aandeel van deeltijdwerk in de totale werkgelegenheid neemt er af van 19 tot 15 pct.

In België, daarentegen, stijgt het belang van deeltijdwerk. Initieel heeft 12 pct. van de jongeren een deeltijdbaan; dit aandeel stijgt tot 15 pct. na 9-10 jaar. De stijging van de werkgelegenheidsgraad over de onderzochte periode, ten belope van ongeveer 4 procentpunten, kan dan ook vrijwel volledig aan het toenemende belang van deeltijdarbeid worden toegeschreven. Deze ontwikkeling komt voor in Vlaanderen en Wallonië (telkens van 12 naar 15 pct.); voor Brussel zijn de gegevens inzake deeltijdarbeid niet representatief.

Niet onverwacht blijkt de stijging van het aandeel van deeltijdse contracten in ons land terug te brengen te zijn tot de vrouwen⁵⁵. Terwijl initieel 8 pct. van de werkende mannen deeltijds werkt, neemt dit aandeel na 9-10 jaar verder af tot 6 pct. Bij de vrouwen, daarentegen, ligt het aandeel van deeltijdwerk niet alleen over de ganse periode duidelijk hoger, het vertoont tevens nog een stijgende tendens (van 22 tot 32 pct.).

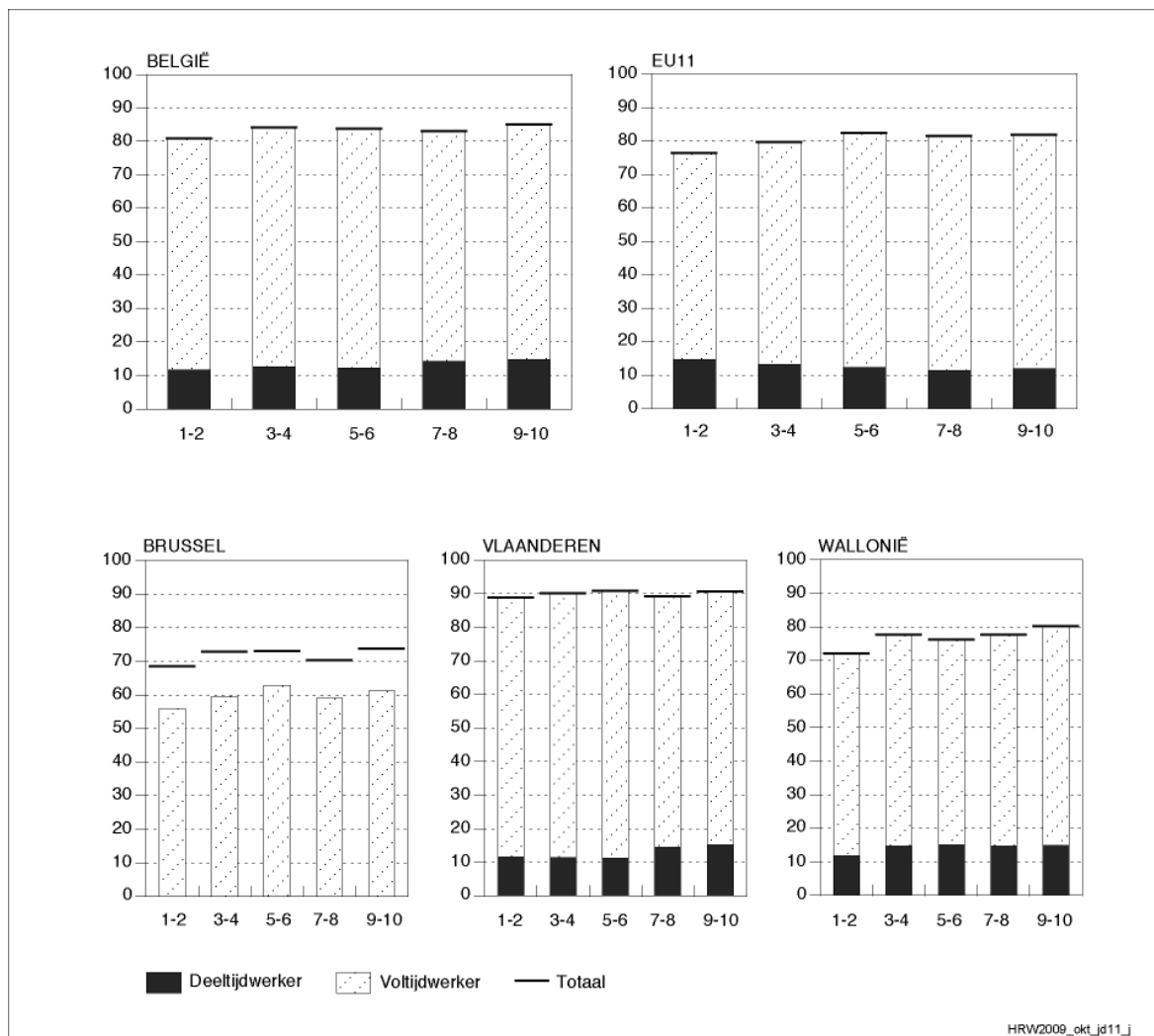
⁵⁵ Gemiddeld in de EU, daarentegen, stabiliseert het aandeel van deeltijdarbeid bij de vrouwen, wat er, in combinatie met een afname bij de mannen, de voor het totaal vastgestelde daling verklaart.

Over de beschouwde tienjarige periode stabiliseert het belang van deeltijdwerk, uitgedrukt in procenten van de totale werkgelegenheid, bij middengeschoolden, terwijl het enigszins stijgt bij hooggeschoolden (de gegevens voor laaggeschoolden zijn niet-representatief).

Het aandeel van deeltijdwerk neemt licht toe bij de Belgen; voor de personen met buitenlandse nationaliteit zijn geen representatieve gegevens voorhanden.

Grafiek 50 - Werkgelegenheidsgraad na het behalen van het hoogste diploma in België, de EU¹ en de gewesten in 2007: opsplitsing volgens deeltijd- of voltijdwerk¹
(procenten van de niet-studerende bevolking van 15 tot 39 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU11, dit is de EU15 min Duitsland, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waarvoor geen (betrouwbare) gegevens inzake het aantal studenten beschikbaar zijn.

² Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

Samenvatting

Deeltijdwerk bij jongeren is minder gebruikelijk in België dan gemiddeld in de EU; dat is voornamelijk in Vlaanderen het geval. Reeds bij de jongeren zijn het vooral vrouwen die deeltijds werkzaam zijn; tevens betreft het in grotere mate vreemdelingen en daalt het aandeel van deeltijdwerk met het scholingsniveau. Zowat een derde van de deeltijds werkende jongeren doet dit onvrijwillig (verkiest een voltijdbaan). Tevens werkt nog een derde deeltijds omwille van familiale of persoonlijke redenen (vooral bij vrouwen). De stijging van het belang van deeltijdwerk in de loop van de periode na het stopzetten van de studies valt volledig toe te schrijven aan de vrouwen.

5.3. De kwaliteit van de werkgelegenheid van jongeren

5.3.1. Een analyse van de tijdelijke werkgelegenheid bij de jongeren

De regelgeving inzake arbeidsbescherming die momenteel in de meeste Europese landen van kracht is, heeft tot doel ontslagen in een beter kader vast te leggen. Die regels komen in de eerste plaats ten goede aan de nu reeds werkzame personen door een verhoging van de werkzekerheid, maar ze kunnen indirecte negatieve gevolgen hebben op de aanwerving, en derhalve een ambigu effect op het werkgelegenheidspeil in de economie.

Die negatieve effecten zouden scherper aangevoeld worden door de jongeren, aangezien deze bevolkingsgroep een groter aantal nieuwkomers op de arbeidsmarkt en, verhoudingsgewijs, meer werkzoekenden telt. In het licht van de stijging van de jongerenwerkloosheid in de jaren tachtig hebben de meeste Europese landen, waaronder Frankrijk, Duitsland en in mindere mate België hun regelgeving versoepeld, onder meer door het toepassingsgebied van de tijdelijke overeenkomsten en de uitzendcontracten te verruimen.

Hoewel die wijzigingen in de regelgeving niet formeel verband hielden met de leeftijd, hadden ze toch vooral een weerslag op de jongeren (Ryan, 2001). Zoals hierboven werd aangetoond, werkt een belangrijk percentage jongeren, meer dan voor de andere leeftijdscategorieën, op basis van een tijdelijke arbeidsovereenkomst.

Hierna verstrekken wij een multivariate analyse van de kans om met een tijdelijke overeenkomst te werken, voor de werknemerspopulatie van de jongeren van 15 tot 29 jaar, die niet studeren of in opleiding zijn.

Wij hanteren de gegevens die betrekking hebben op alle 27 landen⁵⁶ van de Europese Unie, in plaats van Belgische gegevens alleen, om meer variatie aan te brengen in ons staal en aldus beter de parameters van het model te schatten. Om redenen van betrouwbaarheid beschikken we enkel over geaggregeerde gegevens. Ze hebben betrekking op het jaar 2007.

Als specificatie werd een logit-model gekozen, dat werd geschat aan de hand van de methode van maximale aannemelijkheid (*maximum likelihood*). Die specificatie behoort tot de meest gangbare voor een dichotomisch model. Algemeen gesproken zijn er weinig verschillen tussen de ramingen die worden verkregen via een logit-model en die via een probit-model, aangezien de logistische

⁵⁶ Niet alle landen beantwoorden elke vraag. De schatting houdt hiermee rekening door de invoering van de variabelen "Scholing niet beschikbaar", "Nationaliteit niet beschikbaar", "Werkregeling niet beschikbaar", "Subjectief statuut een jaar eerder niet beschikbaar". De coëfficiënten van die hulpvariabelen zijn niet in de tabel opgenomen.

en de normaalverdeling vrij dicht bij elkaar liggen⁵⁷. Feitelijk verandert een probit-specificatie voor onze gegevens vrijwel niets aan de resultaten. Een alternatieve schattingsmethode, de kleinste chi-kwadraat methode, werd eveneens toegepast en de verkregen resultaten blijven zeer vergelijkbaar. Het model wordt afzonderlijk geschat voor mannen en voor vrouwen.

Om daarnaast te beschikken over een vergelijkingspopulatie en de specifieke eigenschappen van de jonge werknemers af te zonderen, hebben wij ook de kans op een tijdelijke overeenkomst geschat voor de werknemerspopulatie tussen 30 en 44 jaar.

De kans wordt geanalyseerd voor een gegeven ogenblik en de dynamische aspecten (dat wil zeggen door de tijd heen) zijn hier slechts zeer gedeeltelijk vervat in de variabelen die verband houden met het subjectieve statuut op de arbeidsmarkt dat de persoon voor het jaar voordien heeft meegedeeld.

Voor het referentie-individu, namelijk een jongere van 15 tot 19 jaar, laaggeschoold, met de Belgische nationaliteit, die voltijds werkt en verklaart dat hij een jaar eerder reeds een baan had, wordt de kans om met een tijdelijke arbeidsovereenkomst te werken op 21 pct. geschat voor de mannen en op 24 pct. voor de vrouwen.

Die kans neemt geleidelijk af met de leeftijd; voor de 25- tot 29-jarigen bedraagt ze nog slechts 8,5 pct. voor de mannen en 9,3 pct. voor de vrouwen. Een tijdelijke arbeidsovereenkomst lijkt dus vaak een manier om de jongsten in het arbeidsproces in te schakelen.

Jongeren die een jaar eerder werkloos waren, werken bijna driemaal vaker met een tijdelijke overeenkomst dan personen die reeds aan het werk waren; die kans belooft 56 pct. voor de mannen en 61 pct. voor de vrouwen. Voorts maken jongeren die een jaar eerder inactief waren tweemaal meer kans op een baan met een tijdelijke arbeidsovereenkomst dan personen die het voorgaande jaar reeds aan het werk waren.

Hoewel de tijdelijke overeenkomst voor de jongeren van 15 tot 29 jaar een belangrijk middel lijkt om voor het eerst of opnieuw op de arbeidsmarkt te komen, geldt dat eveneens voor de ouderen die weer aan het werk gaan, volgens onze schattingen voor de vergelijkingspopulatie van de 30- tot 44-jarigen. Terwijl de kans op een tijdelijke overeenkomst voor die leeftijdsgroep amper meer dan 6 pct. bedraagt voor iemand die het jaar voordien aan het werk was, ligt ze veel hoger voor de personen die verklaarden het voorgaande jaar werkloos te zijn geweest, namelijk op 47 pct., en bereikt ze 25 pct. voor wie voorheen inactief was.

Voor de jongeren heeft het scholingsniveau relatief weinig invloed op de kans om een tijdelijke overeenkomst te hebben. Voor de hogergeschoolde mannen is ze lager dan voor de laaggeschoolden, namelijk 19 pct., terwijl voor de vrouwen de kans op een tijdelijk contract hoger is bij de hogergeschoolden, zijnde 30 pct., tegen 24 pct. voor de lagergeschoolde vrouwen.

Daartegenover speelt het scholingsniveau een veel beslissender rol in onze vergelijkingspopulatie van de 30- tot 44-jarigen: in deze bevolkingsgroep lopen de hogergeschoolden ongeveer 30 pct. minder kans te werken met een tijdelijke overeenkomst dan de lagergeschoolden.

---

⁵⁷ Zie Gourieroux (1989). Het voornaamste verschil is dat zeldzame gebeurtenissen een grotere waarschijnlijkheid vertonen volgens een logistische dan voor een normaalverdeling, anders gezegd dat de uiteinden van de verdeling iets zwaarder doorbuigen voor een logistische dan voor een normaalverdeling.

Tabel 30 - Kans om met een tijdelijk contract te werken in 2007, voor de werkende mannen van 15 tot 29 jaar

Variabele	Coëfficiënt van de parameter	Standaard-afwijking	Significantie ¹	Kans ² (tijdelijk contract) (in pct.)	Verskil t.o.v. het referentie-individu ³
Referentie	-1,3023	0,1709	***	21,4	
20 tot 24 jaar	-0,4715	0,0855	***	14,5	-6,9
25 tot 29 jaar	-1,0738	0,0878	***	8,5	-12,9
Middengeschoolden	-0,1039	0,0516	**	19,7	-1,7
Hooggeschoolden	-0,1302	0,0668	*	19,3	-2,1
Overige EU27-onderdanen	0,7866	0,1293	***	37,4	16,0
Niet-EU27-onderdanen	0,5683	0,0851	***	32,4	11,1
Deeltijds werkend	0,8964	0,0836	***	40,0	18,6
Werkloos een jaar eerder	1,5335	0,0714	***	55,8	34,4
Inactief een jaar eerder	1,3831	0,0726	***	52,0	30,6
AT	-0,8265	0,2668	**	10,6	-10,7
BG	-1,4224	0,3260	***	6,2	-15,2
CY	-0,0084	0,5512		21,2	-0,1
CZ	-0,3334	0,2164		16,3	-5,1
DE	0,4564	0,1581	***	30,0	8,7
DK	-0,6203	0,3292	***	12,8	-8,6
EE	-1,3000	0,6853	**	6,9	-14,5
ES	1,7338	0,1576	**	60,6	39,2
FI	0,2565	0,2668		26,0	4,6
FR	0,6852	0,1578	***	35,0	13,7
GR	0,1555	0,2136		24,1	2,7
HU	-0,1298	0,2173		19,3	-2,1
IE	-1,2453	0,3302	***	7,3	-14,1
IT	0,6912	0,1607	***	35,2	13,8
LT	-0,6035	0,359	*	12,9	-8,4
LU	-0,1084	0,7322		19,6	-1,8
LV	-0,9374	0,4199	*	9,6	-11,8
MT	-1,2010	0,9597		7,6	-13,8
NL	0,6370	0,1873	***	34,0	12,6
PL	1,7912	0,1605	***	62,0	40,6
PT	1,3847	0,1803	***	52,1	30,7
RO	-1,5036	0,2604	*	5,7	-15,7
SE	0,3913	0,2080	*	28,7	7,3
SI	1,2712	0,2977	***	49,2	27,8
SK	-0,5875	0,2660	**	13,1	-8,3
UK	-0,9375	0,1714	***	9,6	-11,8

Bron: Eurostat (EAK), berekeningen HRW.

¹ ***: significant op 1 pct., **: significant op 5 pct., *: significant op 10 pct.

² De in de tabel weergegeven kansen zijn niet additief. De gehanteerde weergave is van het *ceteris paribus*-type: ten opzichte van het referentie-individu wordt slechts één kenmerk tegelijk gewijzigd.

³ Belgische man van 15 tot 19 jaar, laaggeschoold, voltijds werkend, die een jaar eerder een baan had.

Tabel 31 - Kans om met een tijdelijk contract te werken in 2007, voor werkende vrouwen van 15 tot 29 jaar

Variabele	Coëfficiënt van de parameter	Standaard-afwijking	Significantie ¹	Kans ² (tijdelijk contract) (in pct.)	Verskil t.o.v. het referentie-individu ³
Referentie	-1,1303	0,1834	***	24,4	
20 tot 24 jaar	-0,4678	0,1078	***	16,8	-7,6
25 tot 29 jaar	-1,1444	0,1096	***	9,3	-15,1
Middengeschoolden	-0,0644	0,0667		23,2	-1,2
Hooggeschoolden	0,282	0,0733	***	30,0	5,6
Overige EU27-onderdanen	0,8009	0,1368	***	41,8	17,4
Niet-EU27-onderdanen	0,5472	0,1076	***	35,8	11,4
Deeltijds werkend	0,4444	0,0565	***	33,5	9,1
Werkloos een jaar eerder	1,5645	0,0797	***	60,7	36,3
Inactief een jaar eerder	1,331	0,0688	***	55,0	30,6
AT	-1,0778	0,2681	***	9,9	-14,5
BG	-1,3262	0,3291	***	7,9	-16,5
CY	0,3839	0,4605		32,2	7,8
CZ	-0,4632	0,2329	**	16,9	-7,5
DE	0,2785	0,1564	*	29,9	5,5
DK	-0,4678	0,3090		16,8	-7,6
EE	-1,2996	1,3301		8,1	-16,3
ES	1,2883	0,1573	***	53,9	29,5
FI	0,7897	0,2538	***	41,6	17,2
FR	0,4483	0,1556	***	33,6	9,2
GR	0,2202	0,2192		28,7	4,3
HU	-0,4760	0,2399	*	16,7	-7,7
IE	-1,1131	0,3114	***	9,6	-14,8
IT	0,6157	0,1621	***	37,4	13,0
LT	-1,4198	0,5029	***	7,2	-17,2
LU	0,0285	0,7777		24,9	0,5
LV	-1,7629	0,6233	***	5,2	-19,2
MT	-0,9526	0,8646		11,1	-13,3
NL	0,3946	0,1834	**	32,4	8,0
PL	1,5925	0,1605	***	61,4	36,9
PT	1,3839	0,1831	***	56,3	31,9
RO	-2,0372	0,3051	***	4,0	-20,4
SE	0,6907	0,2110	***	39,2	14,8
SI	1,5027	0,3283	***	59,2	34,8
SK	-1,0146	0,3049	***	10,5	-13,9
UK	-1,1709	0,1735	***	9,1	-15,3

Bron: Eurostat (EAK), berekeningen HRW.

¹ ***: significant op 1 pct., **: significant op 5 pct., *: significant op 10 pct.

² De in de tabel weergegeven kansen zijn niet additief. De gehanteerde weergave is van het *ceteris paribus*-type: ten opzichte van het referentie-individu wordt slechts één kenmerk tegelijk gewijzigd.

³ Belgische vrouw van 15 tot 19 jaar, laaggeschoold, voltijds werkend, die een jaar eerder een baan had.

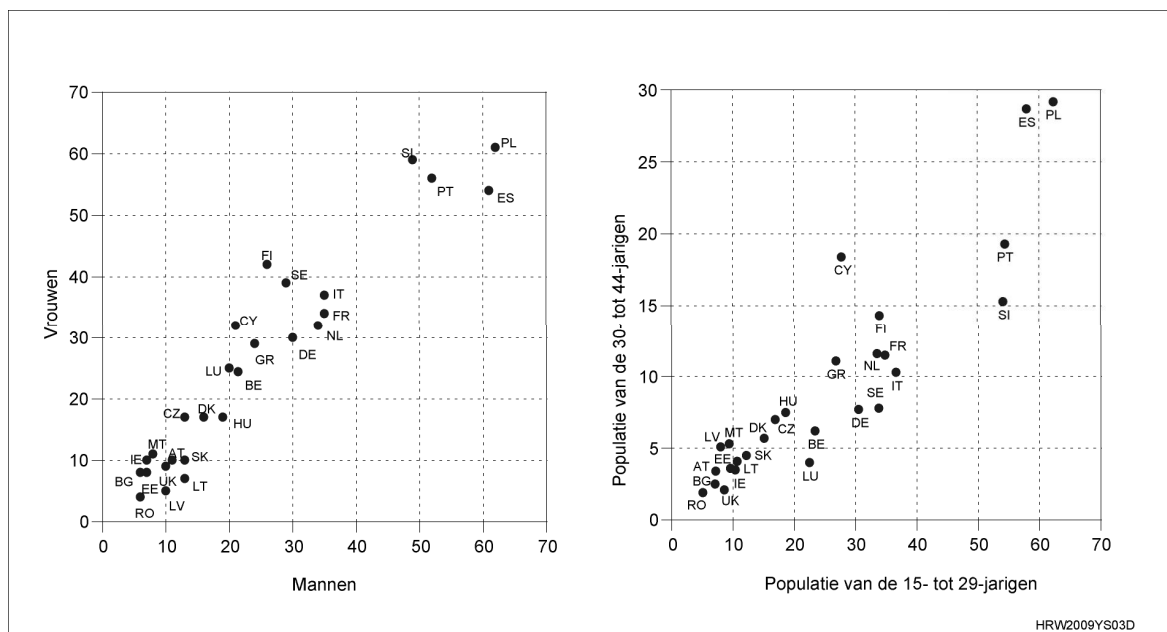
Werken met een tijdelijk contract blijft evenwel een minder gunstige situatie dan werken met een contract voor onbepaalde duur. Zelfs binnen de populatie van jongeren van 15 tot 29 jaar heeft het feit dat men niet over de Belgische nationaliteit beschikt, een duidelijke invloed op de kans om te werken met een tijdelijk contract. Zowel voor de niet-Belgische ingezetenen van de EU-27 als voor de niet-ingezetenen van de EU-27 is de kans om een tijdelijk contract te hebben groter dan voor de eigen staatsburgers, en dit voor beide geslachten. Dit nationaliteitseffect heeft een vergelijkbare omvang binnen de populatie van 30 tot 44 jaar.

De variabelen die traditioneel verbonden zijn aan de onzekerheid van de werkgelegenheid, hebben een gecumuleerd effect: jongeren die deeltijds werken hebben tevens een circa 50 pct. hogere kans om met een tijdelijk contract te werken dan jongeren die voltijds werken. Deze cumulatie tussen type van arbeidsovereenkomst en arbeidsstelsel is vergelijkbaar voor de volwassenen van 30 tot 44 jaar.

Aan de hand van de schattingen kunnen de landenspecifieke effecten worden afgeleid, gezuiverd voor de compositie-effecten in termen van scholingsniveau, nationaliteit, enz. Aangezien we vier modellen los van elkaar hebben geschat (mannen van 15 tot 29 jaar, vrouwen van 15 tot 29 jaar en een vergelijkingspopulatie van 30- tot 44-jarigen), kunnen we die landeneffecten vergelijken tussen de verschillende populaties.

De eerste vaststelling is de sterke correlatie van de landeneffecten tussen de verschillende populaties. Ze bedraagt meer dan 95 pct. tussen jonge mannen en jonge vrouwen, en blijft iets hoger dan 90 pct. tussen de ramingen voor de 15- tot 29-jarigen en de 30- tot 44-jarigen. Het feit dat een belangrijk deel van de populatie een tijdelijk contract heeft, is bijgevolg sterk verbonden aan de specifieke arbeidsmarktinstellingen van elk land, al nemen de jongeren steeds een veel groter percentage van de tijdelijke contracten voor hun rekening dan de leeftijdscategorie van de volwassenen van 30 tot 44 jaar.

Grafiek 51 - Kans om te werken met een tijdelijk contract in de EU27¹
(procenten)

Bron: Eurostat (EAK), berekeningen HRW.

¹ Resultaten voor het referentie-individue in de verschillende landen.

Er bestaat geen eenvormig analyseschema waarmee een beeld kan worden geschetst van de diversiteit van de nationale ervaringen in termen van frequentie van tijdelijke arbeid (OESO, 2002). De volgende bevindingen kunnen worden geformuleerd wanneer men de resultaten van de literatuur toetst aan de in dit bestek voorgestelde ramingen:

- De combinatie van strikte maatregelen inzake arbeidsbescherming ten gunste van de vaste werknemers en de liberalisering van de regels die van toepassing zijn op tijdelijke arbeid, lijkt een verklaring te bieden voor de snelle groei van het aandeel van tijdelijke arbeid in een aantal Europese landen, onder meer in Spanje, Frankrijk of Italië. Aan de andere kant van het spectrum lijkt het beperkte belang van tijdelijke arbeid in het Verenigd Koninkrijk of Ierland erop te wijzen dat de werkgevers nauwelijks een beroep doen op tijdelijke contracten wanneer de nationale wetgeving de vaste werknemers slechts in geringe mate beschermt. De verschillen inzake graad van arbeidsbescherming alleen bieden echter geen afdoende verklaring voor de totale verandering van het aandeel van de tijdelijke werkgelegenheid in de verschillende landen (OESO, 1999).
- Er dient tevens rekening te worden gehouden met de verschillende componenten van de tijdelijke arbeid (dat wil zeggen voornamelijk de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur en de uitzendarbeid, maar ook de seizoenarbeiders, de werknemers op oproep, enz.). De toenemende liberalisering van de uitzendarbeid sinds 1997 in een aantal Europese landen verklaart deels de toename van de deeltijdarbeid (onder meer in Denemarken, Spanje en Italië). In andere landen blijft het belang van seizoenarbeid significant. Zo lijkt het hoge percentage van de arbeidskrachten in de landbouw de belangrijkste verklarende factor te zijn voor het grote - zij het dalende - aandeel van tijdelijke arbeid in Griekenland.

Los van deze specifieke nationale kenmerken hebben de jongeren in alle landen een veel grotere kans om met een tijdelijk contract te werken dan de overige leeftijdsgroepen. Dit feit verklaart voor een groot deel de grotere conjunctuurgevoeligheid van de jongerenwerkgelegenheid. Vandaar de discussies in een aantal landen van de Europese Unie over de wenselijkheid van een deregulering die specifiek rekening houdt met de leeftijd, en de pogingen om die deregulering in de praktijk te brengen, onder meer door de invoering van specifieke arbeidsovereenkomsten (onder meer de "contrats jeunes" in Frankrijk).

Tabel 32 - Kans om te werken met een tijdelijk contract in 2007: vergelijking van de resultaten voor de 15- tot 29-jarigen en voor de 30- tot 44-jarigen

Variabele	Coëfficiënt		Kans ¹		Significantie ²	
	15-29 jaar	30-44 jaar	15-29 jaar	30-44 jaar	15-29 jaar	30-44 jaar
Referentie ³	-1,1880	-2,7156	23,4	6,2	***	***
Vrouw	0,0099	0,0137	23,5	6,3		
Middengeschoolden	-0,1043	-0,3909	21,5	4,3	***	***
Hooggeschoolden	0,0887	-0,4474	25,0	4,1	**	***
Overige EU27-onderdanen	0,7711	0,9473	39,7	14,6	***	***
Niet-EU27-onderdanen	0,5562	0,9377	34,7	14,5	***	***
Deeltijdarbeid	0,5631	0,5780	34,9	10,5	***	***
Werkloos een jaar eerder	1,5517	2,5998	59,0	47,1	***	***
Inactief een jaar eerder	1,3504	1,5937	54,1	24,6	***	***
AT	-0,9687	-0,5924	10,4	3,5	***	***
BG	-1,3901	-0,9542	7,1	2,5	***	***
CY	0,2356	1,2228	27,8	18,4		***
CZ	-0,4049	0,1286	16,9	7,0	***	
DE	0,3656	0,2322	30,5	7,7	***	*
DK	-0,5366	-0,0933	15,1	5,7	**	
EE	-1,3700	-0,6250	7,2	3,4	**	
ES	1,5114	1,8043	58,0	28,7	***	***
FI	0,5245	0,9234	34,0	14,3	**	***
FR	0,5618	0,6798	34,8	11,5	***	***
GR	0,1828	0,6390	26,8	11,1		***
HU	-0,2882	0,2058	18,6	7,5	*	
IE	-1,1739	-1,1309	8,6	2,1	***	***
IT	0,6397	0,5488	36,6	10,3	***	***
LT	-0,9342	-0,4396	10,7	4,1	***	
LU	-0,0511	-0,4666	22,5	4,0		
LV	-1,2555	-0,2169	8,0	5,1	***	
MT	-1,0725	-0,1635	9,4	5,3	*	
NL	0,5028	0,6811	33,5	11,6	***	***
PL	1,6936	1,8279	62,4	29,2	***	***
PT	1,3701	1,2823	54,5	19,3	***	***
RO	-1,7457	-1,2277	5,1	1,9	***	***
SE	0,5166	0,2420	33,8	7,8	***	
SI	1,3582	1,0056	54,2	15,3	***	***
SK	-0,7876	-0,3367	12,2	4,5	***	
UK	-1,0574	-0,5815	9,6	3,6	***	***

Bron: Eurostat (EAK), Berekeningen HRW.

¹ De in de tabel opgenomen kansen zijn niet additief. De gehanteerde voorstelling is van het *ceteris paribus* type: men wijzigt slechts één kenmerk tegelijk ten opzichte van het referentie-individu.

² ***: significant ten belope van 1 pct., **: significant ten belope van 5 pct., *: significant t.b.v. 10 pct.

³ Belgische man in de leeftijd van 15 tot 29 jaar (linkerkolom) en van 30 tot 44 jaar (rechterkolom), laaggeschoold, voltijds aan het werk, en met een baan een jaar voordien.

Samenvatting

Het multivariate model inzake het gebruik van tijdelijke banen toont het belang aan van tijdelijke contracten als opstap naar een inschakeling of herinschakeling in de arbeidsmarkt: de kans om met een tijdelijk contract te werken is dubbel zo groot bij jongeren die verklaren dat ze werkloos of inactief waren in het jaar voorafgaand aan de enquête. Het model werpt tevens een licht op de gecumuleerde effecten van de variabelen die traditioneel worden geassocieerd met een onzekere werksituatie. Zo hebben jongeren die deeltijds werken of die een buitenlandse nationaliteit hebben, tevens een grotere kans om met een tijdelijk contract te werken.

Aangezien deze gegevens beschikbaar zijn voor alle landen van de Europese Unie, kan het belang van de tijdelijke werkgelegenheid worden vergeleken tussen de verschillende landen en subgroepen van de bevolking onderling. Zo blijkt er een belangrijke correlatie te bestaan voor het beroep op tijdelijke werkgelegenheid, ongeacht de onderzochte subgroep. Anders geformuleerd, hangt het feit dat een belangrijk deel van de bevolking een tijdelijk contract heeft, bijgevolg samen met de specifieke arbeidsmarktinstellingen van elk land, al nemen de jongeren nog steeds een veel belangrijker deel van de tijdelijke contracten voor hun rekening dan de leeftijdsgroep van volwassenen tussen 30 en 44 jaar. Er bestaat echter geen eenvormig analyserooster dat de mogelijkheid biedt om de diversiteit van de nationale ervaringen te weerspiegelen in termen van frequentie van de tijdelijke werkgelegenheid. De relatieve bescherming die vaste banen bieden in vergelijking met tijdelijke contracten, de uitbreiding van het toepassingsgebied van de uitzendarbeid, het belang van de seizoenarbeid in die landen waar landbouw een essentiële sector blijft, zijn factoren die het mogelijk maken om een deel van de vastgestelde verschillen te verklaren.

5.3.2. Een analyse van de deeltijdse werkgelegenheid bij jongeren

Over het algemeen is het aandeel van de deeltijdse werkgelegenheid de afgelopen twintig jaar zeer fors gestegen. Deze ontwikkeling is hand in hand gegaan met de tertiarisering van de economie. De netto werkgelegenheidscreatie in de dienstensector omvat namelijk een belangrijk aandeel deeltijdbanen.

Dit arbeidsstelsel heeft vaak gefungeerd als aanpassingsvariabele ten opzichte van de economische activiteit of de financiële behoeften van de huishoudens. In periodes van vertraging of zwakke groei neemt voltijdarbeid af en deeltijdarbeid toe. Omgekeerd stijgt voltijdarbeid in periodes van groei voor iedereen.

Alle leeftijdscategorieën bij elkaar genomen, blijft deeltijdarbeid vooral een vrouwelijke aangelegenheid. In België bestaat - voor het geheel van de bevolking op arbeidsleeftijd - meer dan 40 pct. van de jobs voor vrouwen uit deeltijdbanen, tegen slechts 7 pct. van die voor mannen.

Door gebruik te maken van de gegevens uit de enquêtes naar de arbeidskrachten voor de werkenden van 15 tot 29 jaar van alle Europese landen, ramen we de kans om deeltijds te werken. Op een vergelijkbare manier als in het voorgaande hoofdstuk ramen we het model voor mannen en vrouwen los van elkaar. Om over een vergelijkingspunt te beschikken, wordt het model tevens afzonderlijk toegepast op de werkenden van 30 tot 44 jaar.

Net als voor de bevolking op arbeidsleeftijd in haar geheel is de kans om deeltijds te werken voor de 15- tot 29-jarigen veel groter voor de vrouwen, en bedraagt deze kans 40 pct. voor de jongsten van de referentiegroep, tegen 8 pct. voor dezelfde leeftijdscategorie van de 15- tot 19-jarigen bij

de mannen. In de twee gevallen daalt dit aandeel met drie tot vier procentpunten voor de hogere leeftijdscategorieën binnen de jongerenpopulatie. De weerslag van de leeftijd op de kans op deeltijdarbeid blijft beperkt. Het verschil tussen de geslachten blijft bestaan, al laten de lange reeksen voor de laatste jaren een lichte relatieve toename van deeltijdarbeid bij de mannelijke werknemers zien, net als de uitbreiding van dit arbeidsstelsel bij de werknemers ouder dan 50 jaar (cf. HRW, 2005).

Tabel 33 – Kans om deeltijds te werken in 2007, voor werkende mannen van 15 tot 29 jaar

Variabele	Coëfficiënt van de parameter	Standaard-afwijking	Significantie ¹	Kans ² (deeltijdarbeid) (in pct.)	Verskil ten opzichte van het referentie-individu ³
Referentie	-2,4902	0,2339	***	7,7	
Van 20 tot 24 jaar	-0,3909	0,1126	***	5,3	-2,3
Van 25 tot 29 jaar	-0,6603	0,1190	***	4,1	-3,5
Middengeschoolden	-0,3790	0,0754	***	5,4	-2,3
Hooggeschoolden	-0,3098	0,1079	**	5,7	-1,9
Overige EU27-onderdanen	1,4777	0,2913	***	26,6	19,0
Niet-EU27-onderdanen	1,2428	0,1326	***	22,3	14,7
Tijdelijk contract	0,7647	0,0827	***	15,1	7,5
Zelfstandige	2,4707	0,4443	***	49,5	41,9
Werkloos een jaar eerder	1,2375	0,1021	***	22,2	14,6
Inactief een jaar eerder	1,1767	0,1011	***	21,2	13,5
AT	-0,3041	0,3314		5,8	-1,9
BG	-2,4860	0,7553	***	0,7	-7,0
CY	-0,0469	0,9591		7,3	-0,3
CZ	-1,3294	0,4631	**	2,1	-5,5
DE	0,3956	0,2172	*	11,0	3,3
DK	0,5820	0,3436	*	12,9	5,3
EE	-0,6657	1,0435		4,1	-3,6
ES	-0,9257	0,2391	***	3,2	-4,5
FI	0,0773	0,4126		8,2	0,6
FR	-0,1819	0,2253		6,5	-1,2
GR	-0,8114	0,3141	***	3,6	-4,1
HU	-1,1350	0,4109	***	2,6	-5,1
IE	-0,8749	0,4352	**	3,3	-4,3
IT	-0,6260	0,2283	***	4,2	-3,4
LT	-0,1929	0,4710		6,4	-1,3
LU	-0,7175	1,9449		3,9	-3,8
LV	-0,2730	0,5180		5,9	-1,7
MT	-0,0029	0,9021		7,6	0,0
NL	0,7970	0,2433	***	15,5	7,9
PL	-0,7679	0,2452	***	3,7	-4,0
PT	-0,9392	0,3138	***	3,1	-4,5
RO	0,3913	0,2356	*	10,9	3,3
SE	0,2482	0,2812		9,6	1,9
SI	-0,4656	0,6211		4,9	-2,7
SK	-1,8228	0,8315	**	1,3	-6,3
UK	0,2150	0,2201		9,3	1,7

Bron: Eurostat (EAK), Berekeningen HRW.

¹ ***: significant t.b.v. 1 pct., **: significant t.b.v. 5 pct., *: significant t.b.v. 10 pct.

² De in de tabel opgenomen kansen zijn niet additief. De gehanteerde voorstelling is van het type *ceteris paribus*: men wijzigt slechts één kenmerk tegelijk ten opzichte van het referentie-individu.

³ Belgische man in de leeftijd van 15 tot 19 jaar, laaggeschoold, met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur, en met een baan een jaar voordien.

Tabel 34 – Kans om deeltijds te werken in 2007, voor werkende vrouwen van 15 tot 29 jaar

Variabele	Coëfficiënt van de parameter	Standaard-afwijking	Significantie ¹	Kans ² (deeltijdarbeid) (in pct.)	Verskil ten opzichte van het referentie-individu ³
Referentie	-0,4050	0,1604	***	40,0	
Van 20 tot 24 jaar	-0,2829	0,0986	***	33,5	-6,6
Van 25 tot 29 jaar	-0,1318	0,0989		36,9	-3,1
Middengeschoolden	-0,5108	0,0595	***	28,6	-11,4
Hooggeschoolden	-1,1376	0,0717	***	17,6	-22,4
Overige EU27-onderdanen	0,6784	0,1258	***	56,8	16,8
Niet-EU27-onderdanen	0,6145	0,1003	***	55,2	15,2
Tijdelijk contract	0,4270	0,0564	***	50,5	10,5
Zelfstandige	1,8642	0,6386	***	81,1	41,1
Werkloos een jaar eerder	0,9688	0,0818	***	63,7	23,7
Inactief een jaar eerder	0,8298	0,0698	***	60,5	20,5
AT	-0,4064	0,1899	**	30,8	-9,3
BG	-3,0758	0,5624	***	3,0	-37,0
CY	-0,7583	0,6253		23,8	-16,2
CZ	-2,2172	0,2970	***	6,8	-33,2
DE	-0,1456	0,1353		36,6	-3,4
DK	-0,1861	0,2507		35,6	-4,4
EE	-1,1755	0,6048	*	17,1	-22,9
ES	-0,9470	0,1456	***	20,6	-19,5
FI	-0,8818	0,2826	***	21,6	-18,4
FR	-0,4343	0,1381	***	30,2	-9,8
GR	-1,4730	0,2297	***	13,3	-26,7
HU	-2,4631	0,3471	***	5,4	-34,6
IE	-0,8552	0,2745	***	22,1	-17,9
IT	-0,7369	0,1439	***	24,2	-15,8
LT	-1,5395	0,4133	***	12,5	-27,5
LU	-0,8322	0,7613		22,5	-17,5
LV	-1,8006	0,5298	***	9,9	-30,1
MT	-1,2047	0,7240	*	16,7	-23,3
NL	1,0280	0,1570	***	65,1	25,1
PL	-1,4543	0,1599	***	13,5	-26,5
PT	-1,9084	0,2204	***	9,0	-31,0
RO	-1,6418	0,1819	***	11,4	-28,6
SE	0,1144	0,1928		42,8	2,8
SI	-1,5711	0,5040	***	12,2	-27,8
SK	-2,4062	0,4391	***	5,7	-34,3
UK	-0,1188	0,1383		37,2	-2,8

Bron: Eurostat (EAK), Berekeningen HRW.

¹ ***: significant t.b.v. 1 pct., **: significant t.b.v. 5 pct., *: significant t.b.v. 10 pct.

² De in de tabel opgenomen kansen zijn niet additief. De gehanteerde voorstelling is van het type *ceteris paribus*: men wijzigt slechts één kenmerk tegelijk ten opzichte van het referentie-individu.

³ Belgische vrouw in de leeftijd van 15 tot 19 jaar, laaggeschoold, met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur, en met een baan een jaar voordien.

Wanneer men de populaties van jongeren en 30- tot 44-jarigen met elkaar vergelijkt, blijkt dat de weerslag van deeltijdarbeid groter is bij jonge mannen dan bij oudere mannen, terwijl dit niet het geval blijkt bij vrouwen. De deeltijdarbeid van vrouwen is bij de 30- tot 44-jarigen iets hoger dan bij jongere vrouwen. Dit is gemiddeld genomen een gevolg van de grotere huiselijke verplichtingen die eigen zijn aan deze leeftijdsgroep en aan het voortbestaan van de traditionele patronen inzake taakverdeling binnen de gezinnen.

Bij jonge vrouwen geven de ramingen een zeer uitgesproken effect van de scholingsgraad te zien: terwijl de kans op deeltijdarbeid bij ongeschoolde jonge vrouwen 40 pct. bedraagt, daalt deze kans tot slechts 29 pct. bij middengeschoolde vrouwen, en valt deze kans terug tot 18 pct. bij de hoogste opleidingsniveaus. Deze gevoeligheid voor de scholingsgraad is minder uitgesproken bij mannelijke werknemers: bij hen zakt de kans op deeltijdarbeid tot 5,5 pct. voor de hoogst opgeleiden, tegen 8 pct. voor de referentiegroep.

Als middel tot inschakeling of herinschakeling in de arbeidsmarkt lijkt deeltijdarbeid verhoudingsgewijs belangrijker bij jonge mannen dan bij jonge vrouwen. Wanneer een jonge werknemer aangaf dat hij het jaar voordien werkloos of inactief was, is de kans op een deeltijds contract als hij momenteel werkt, drie keer hoger dan voor de jonge werknemer die voordien reeds werkzaam was. Bij jonge vrouwen is deze kans 50 pct. hoger ten opzichte van de vrouwen die een jaar voordien reeds een baan hadden. Deze bevinding dient evenwel te worden gerelativeerd, gelet op de verschillen tussen de geslachten inzake het in niveaus uitgedrukte aandeel van deeltijdarbeid.

Evenzo komt de cumulatie tussen tijdelijk contract en deeltijdse prestatie in absolute termen vaker voor bij vrouwen dan bij mannen, terwijl bij de jonge werknemer met een tijdelijk contract de kans dat dit contract tevens een deeltijds contract betreft, tweemaal hoger is dan wanneer hij een vast contract heeft. Dit cumulatie-effect tussen het type van arbeidsovereenkomst en het arbeidsstelsel is relatief gesproken minder sterk bij jonge vrouwen. Deze simultaneïteit zou, vooral bij mannelijke werknemers, kunnen aangeven dat deeltijdarbeid een middel is tot inschakeling in de arbeidsmarkt, veeleer dan een vrij gekozen optie.

Het feit dat men niet de Belgische nationaliteit heeft, beïnvloedt ook de kans op deeltijdarbeid voor een jongere. Terwijl de kans om deeltijds te werken voor een buitenlandse vrouw in de leeftijdsgroep van 15 tot 29 jaar 15 procentpunten hoger is dan voor een nationale ingezetene, is dit negatieve effect meer uitgesproken bij mannen, aangezien de kans toeneemt van 8 pct. tot nagenoeg 25 pct., en dit zowel voor de overige ingezetenen van de EU-27 als voor de personen van buiten de EU-27. Dit effect is groter bij jonge werknemers dan bij werknemers van 30 tot 44 jaar, waarschijnlijk omdat deze laatsten kunnen prat gaan op concrete realisaties verworven door ervaring, waardoor de veronderstelde signaalwaarde van de nationaliteit voor de werkgever afneemt.

Tabel 35 - Kans om deeltijds te werken in 2007: vergelijking van de resultaten voor de 15- tot 29-jarigen en voor de 30- tot 44-jarigen

Variabele	Coëfficiënt		Kans ¹		Significantie ²	
	15-29 jaar	30-44 jaar	15-29 jaar	30-44 jaar	15-29 jaar	30-44 jaar
Referentie ³	-2,0190	-2,8613	11,7	5,4	***	***
Vrouw	1,4770	2,5336	36,8	41,9	***	***
Middengeschoolden	-0,4412	-0,2694	7,9	4,2	***	***
Hooggeschoolden	-0,8961	-0,5635	5,1	3,2	***	***
Overige EU27-onderdanen	0,8617	0,3199	23,9	7,3	***	***
Niet-EU27-onderdanen	0,8364	0,3877	23,5	7,8	***	***
Deeltijds werkend	0,5274	0,5802	18,4	9,3	***	***
Werkloos een jaar eerder	2,1889	2,7050	54,2	46,1	***	***
Inactief een jaar eerder	1,0711	1,0720	27,9	14,3	***	***
AT	0,9411	1,3666	25,4	18,3	***	***
BG	-0,3550	0,0110	8,5	5,5	**	
CY	-2,9207	-3,7443	0,7	0,1	***	***
CZ	-0,5794	-1,5320	6,9	1,2		***
DE	-1,9676	-2,2017	1,8	0,6	***	***
DK	0,0243	0,2422	12,0	6,8		***
EE	0,0602	-0,5082	12,4	3,3		***
ES	-1,0293	-1,5697	4,5	1,2	**	***
FI	-0,9389	-1,0398	4,9	2,0	***	***
FR	-0,6154	-1,3526	6,7	1,5	***	***
GR	-0,3615	-0,5167	8,5	3,3	**	***
HU	-1,2576	-1,9230	3,6	0,8	***	***
IE	-2,0153	-2,4201	1,7	0,5	***	***
IT	-0,8813	-0,5306	5,2	3,3	***	***
LT	-0,7164	-0,6811	6,1	2,8	***	***
LU	-1,0725	-1,4190	4,3	1,4	***	***
LV	-0,7241	-0,1680	6,0	4,6		
MT	-1,2066	-2,2929	3,8	0,6	**	***
NL	-0,8321	-0,4932	5,5	3,4		
PL	0,9171	1,2182	24,9	16,2	***	***
PT	-1,2594	-1,8901	3,6	0,9	***	***
RO	-1,6034	-1,9561	2,6	0,8	***	***
SE	-0,7727	-1,4454	5,8	1,3	***	***
SI	0,1421	-0,1149	13,3	4,9		
SK	-1,2150	-2,3754	3,8	0,5	**	***
UK	-2,2436	-2,7980	1,4	0,3	***	***

Bron: Eurostat (EAK), Berekeningen HRW.

¹ De in de tabel opgenomen kansen zijn niet additief. De gehanteerde voorstelling is van het type *ceteris paribus*: men wijzigt slechts één enkel kenmerk tegelijk ten opzichte van het referentie-individu.

² ***: significant ten belope van 1 pct., **: significant t.b.v. 5 pct., *: significant t.b.v. 10 pct.

³ Belgische man in de leeftijd van 15 tot 29 jaar (linkerkolom) en van 30 tot 44 jaar (rechterkolom), laaggeschoold, met een voltijds contract, en met een baan een jaar voordien.

Een belangrijke determinant van deeltijdarbeid, en in mindere mate van het verkregen type van arbeidsovereenkomst, is de bedrijfstak waarin de persoon actief is. We hebben de activiteitenstructuur in ons model voor de kans op deeltijdarbeid geïntroduceerd. Voor België zijn de aldus samengestelde groepen echter te beperkt om tot significante resultaten te komen.

Door de studentenarbeid en het alternerend leren buiten beschouwing te laten, vergelijken we derhalve eenvoudigweg de sectorale spreiding van de werkgelegenheid voor de verschillende leeftijdscategorieën, zowel voor België als voor de Europese Unie in haar geheel.

Tabel 36 - Niet-studerende werkende bevolking in 2007: opsplitsing volgens bedrijfstak en leeftijdsgroep
(procenten van de overeenstemmende bevolking)

	België		EU27	
	15-29 jaar	30-64 jaar	15-29 jaar	30-64 jaar
Landbouw	1,3	2,0	4,4	5,7
Visserij	0,0	0,0	0,1	0,1
Extractieve nijverheid	0,2	0,2	0,3	0,5
Verwerkende nijverheid	18,5	16,6	20,1	19,3
Bouwnijverheid	8,7	6,9	10,5	8,3
Elektriciteit, gas en water	0,9	0,7	0,6	1,0
Financiële instellingen	3,1	3,7	2,7	2,8
Diensten aan ondernemingen	10,4	8,9	9,6	9,3
Vervoer en communicatie	6,5	7,6	5,5	6,6
Handel	15,7	13,2	18,1	13,5
Horeca	4,5	3,3	6,1	3,6
Gezondheidszorg & sociale diensten	11,3	11,9	7,2	9,2
Overheid	6,7	10,6	5,2	7,4
Onderwijs	7,2	8,7	3,9	6,9
Overige dienstverlening	4,2	4,1	4,7	4,4
Diensten aan gezinnen	0,7	0,9	0,9	1,2
Internationale organisaties	0,2	0,8	0,0	0,1

Bron: Eurostat (EAK).

De sectorale verdeling van de werkgelegenheid is relatief weinig gedifferentieerd tussen de leeftijdsgroepen. Het valt echter wel op dat de jongeren oververtegenwoordigd zijn in de verwerkende nijverheid, de bouwnijverheid, de handel, de horeca en de diensten aan de ondernemingen, terwijl ze verhoudingsgewijs minder talrijk zijn bij de overheid, in het onderwijs, in de landbouw en in de sociale diensten en de gezondheidszorg.

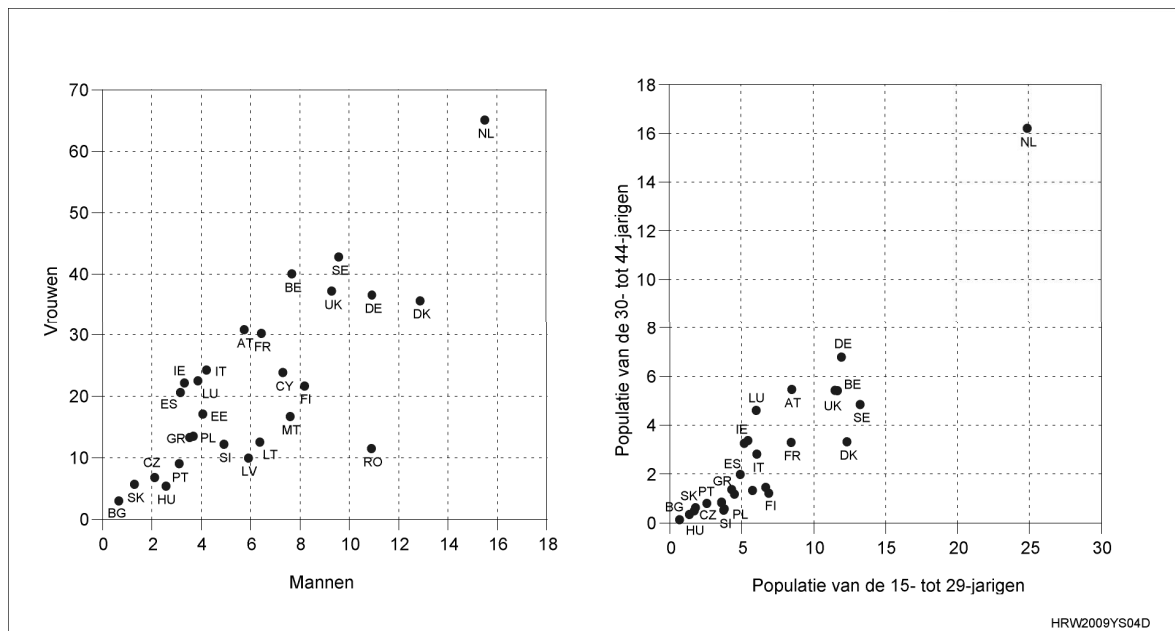
Deze sectorale verdeling verklaart bijgevolg voor een deel het belang van deeltijdarbeid (en van tijdelijke contracten) bij jongeren. Bij de lagergeschoolden valt het begin van de activiteit vaak samen met atypische arbeidstijden. Zo zijn de werkuren in de schoonmaakdiensten vaak kort, en cumuleren de personen er dikwijls verscheidene werkgevers of meerdere werkplekken. In de horeca leidt het seizoensgebonden karakter van de activiteiten tot een grote diversiteit aan contracten en arbeidstijden. Bij de grote distributieketens komt het beroep op deeltijdarbeid en op tijdelijke contracten eveneens vaak voor.

De OESO heeft aangetoond dat van de factoren waarmee de grotere gevoeligheid van de actieve jongeren voor de conjunctuur kan worden verklaard, de belangrijkste onderling afhankelijke factoren betrekking hebben op de oververtegenwoordiging van diegenen die tijdelijke banen hebben en die in bepaalde conjunctuurgevoelige bedrijfstakken werken (OESO, 2009).

Op analoge wijze als in het voorgaande hoofdstuk kunnen aan de hand van de schattingen de landenspecifieke effecten worden verkregen, gezuiverd voor de compositie-effecten in termen van scholingsniveau, nationaliteit, enz. Aangezien we los van elkaar vier modellen hebben geschat (mannen van 15 tot 29 jaar, vrouwen van 15 tot 29 jaar en een vergelijkingspopulatie van 30 tot 44 jaar), kunnen we deze landeneffecten vergelijken tussen die verschillende populaties.

De correlatie van de landeneffecten tussen de verschillende populaties is minder hoog dan de correlatie die wordt verkregen voor de kansen om te werken met een tijdelijk contract. Ze blijft evenwel significant, met 78 pct. tussen jonge mannen en jonge vrouwen, en circa 90 pct. tussen de schattingen voor de twee leeftijdsgroepen. Het belang van deeltijdarbeid kan dus deels worden verklaard door de specifieke arbeidsmarktinstellingen van elk land, al nemen de jongere werknemers in alle landen een hoger percentage van de deeltijdwerkers voor hun rekening dan de leeftijdscategorie van de 30- tot 44-jarigen.

Grafiek 52 - Kans om deeltijds te werken in de EU27¹
(procenten)

Bron: Eurostat (EAK), berekeningen HRW.

¹ Resultaten voor het referentie-individue in de verschillende landen.

Samenvatting

De multivariate analyse van de kans om deeltijds te werken, die is gehouden bij jongeren en, ter vergelijking, ook bij personen van 30 tot 44 jaar, resulteert in vrij gelijklopende resultaten. In het bijzonder is het voor de twee leeftijdsgroepen het verschil tussen mannen en vrouwen dat het meest in het oog springt. De multivariate analyse vestigt tevens de aandacht op de gecumuleerde effecten van de variabelen die traditioneel worden geassocieerd met een onzekere werksituatie.

Bij het verklaren van het belang van zowel deeltijdwerk als de tijdelijke contracten, speelt ook de sectorale verdeling van de werkgelegenheid naar leeftijdsgroep een rol. De jongeren zijn oververtegenwoordigd in de verwerkende nijverheid, de bouw, de handel, de horeca en de diensten aan ondernemingen, terwijl ze verhoudingsgewijs minder talrijk zijn in de overheidsadministratie, het onderwijs, de landbouw en de sociale dienstverlening en gezondheidszorg. De OESO heeft aangetoond dat, van de factoren waarmee de grotere gevoeligheid van de actieve jongeren voor de conjunctuur kan worden verklaard, de onderling afhankelijke factoren die de overhand hebben betrekking hebben op hun oververtegenwoordiging bij diegenen die een tijdelijke baan hebben of werken in bepaalde conjunctuurgevoelige bedrijfstakken.

5.3.3. Precaire banen: een springplank naar een kwalitatieve inschakeling in de arbeidsmarkt? Een lezing van Cockx en Picchio (2009)

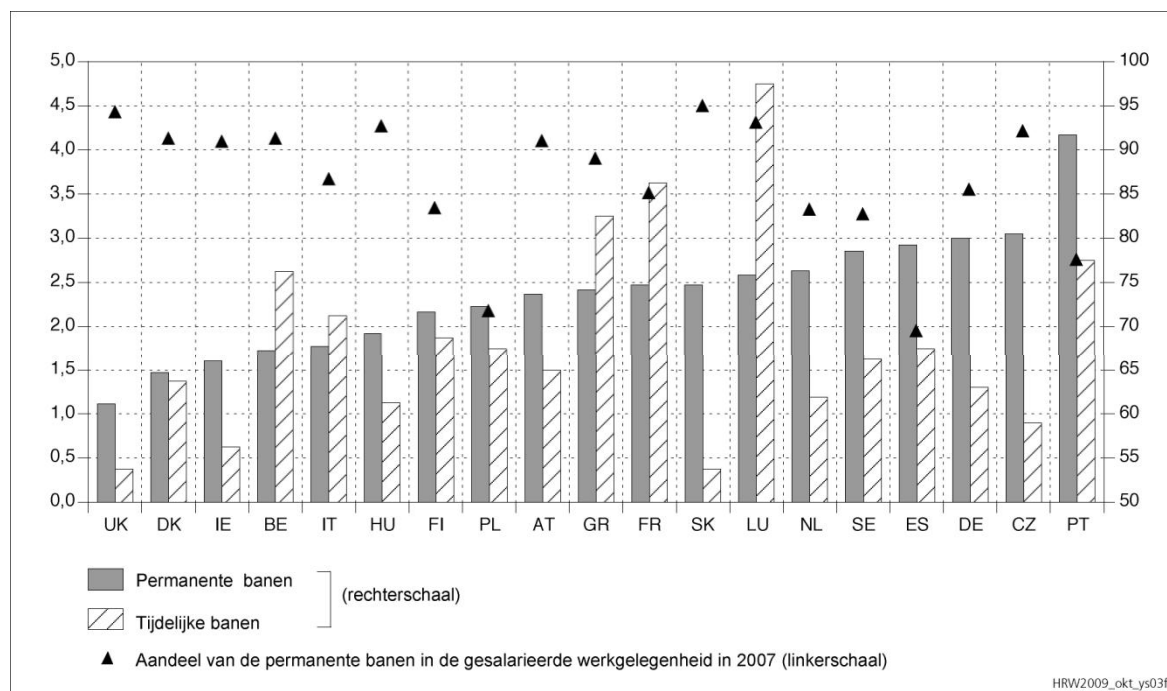
Kan het aanvaarden van een "precaire" baan (hier gedefinieerd door de korte duur ervan) voor een jongere een eerste stap betekenen naar een stabiele en kwalitatieve inschakeling in de arbeidsmarkt ?

De economische theorie biedt geen eenduidig antwoord op deze vraag. Het resultaat is onder meer afhankelijk van de arbeidsmarktinstellingen, zoals de regelgeving inzake arbeidsbescherming, de eigenschappen van de persoon, het type van werkgelegenheid, enz.

De meeste geavanceerde economieën beschikken over een arbeidsrecht dat een zeker kader beoogt te scheppen voor de contractuele relaties op de arbeidsmarkt. Deze wetgeving maakt een onderscheid tussen vaste werknemers, dat wil zeggen werknemers aangeworven krachtens een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur, en tijdelijke arbeid, voornamelijk de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur en de uitzendbanen. Vanuit een theoretisch oogpunt beïnvloedt de beschermingsgraad van de vaste werkgelegenheid op een dubbelzinnige manier de potentiële rol die tijdelijke banen vervullen als springplank. Enerzijds is het immers zo dat, hoe hoger de ontslagkosten voor vaste banen, hoe meer de werkgevers er belang bij hebben gebruik te maken van tijdelijke contracten alvorens de persoon vast in dienst te nemen. De beschermingsgraad van de vaste werkgelegenheid zou aldus de rol van tijdelijke arbeid als "screening device" versterken. De tijdelijke arbeid wordt in deze hypothese gevolgd door een blijvende aanwerving in geval van een positieve evaluatie. Maar de strengheid van de wetgeving inzake vaste werkgelegenheid kan ook een omgekeerd effect sorteren: als tijdelijke banen vooral worden gebruikt als een instrument om zich aan te passen aan de activiteit en bijgevolg structureel zijn in de economie, monden ze over het algemeen niet uit in een vaste baan.

Grafiek 53 - Arbeidsbescherming voor vaste en tijdelijke werknemers in 2006

(indicatoren voor de strengheid van de wetgeving inzake de bescherming van permanente en tijdelijke banen)

Bronnen: Eurostat (EAK), OESO.

De OESO heeft twee indicatoren uitgewerkt die de strengheid meten van de wetgeving inzake bescherming tegen ontslag. De eerste indicator heeft betrekking op de vaste werknemers, en de tweede op tijdelijke arbeid, met inbegrip van uitzendarbeid. De aspecten die in aanmerking worden genomen voor de arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde duur, zijn onder meer de voorwaarden om tot een ontslag over te gaan, de wettelijke opzegtermijn, de ontslagvergoedingen, enz. en voor tijdelijke arbeid, de wettelijke beperkingen inzake de aanwerving van tijdelijk personeel en de regelgeving met betrekking tot uitzendkantoren.

In België is de te volgen procedure in geval van ontslag van een werknemer met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur niet erg dwingend, en zijn de beperkingen weinig talrijk. Bovendien verschillen de opzegtermijnen en de overeenkomstige ontslagvergoedingen vrij sterk al naargelang de loontrekkende het statuut van arbeider of bediende heeft. Bovendien begint elke arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur met een proefperiode gedurende dewelke zowel de werkgever als de werknemer zeer gemakkelijk eenzijdig het contract kunnen beëindigen. Tijdelijke arbeid en uitzendarbeid, daarentegen, zijn vrij strikt gereguleerd, al werd ook deze wetgeving in 1997 versoepeld, net als in een groot aantal andere Europese landen.

De vraag in verband met de rol van de tijdelijke contracten als springplank naar stabiele werkgelegenheid dient bijgevolg empirisch te worden onderzocht. Volgens het overzicht van de literatuur van Cockx en Picchio (2009) concluderen de recente Europese studies voor het merendeel dat tijdelijke arbeid een springplankeffect heeft in het begin van de loopbaan, zowel voor de arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur als voor uitzendarbeid. Eén enkele studie (Amuedo-Dorantes, 2006) komt tot een negatief effect voor uitzendarbeid: op basis van Spaanse gegevens zou uitzendarbeid de kansen op toegang tot vast werk verminderen. De auteurs verklaren dit afwijkende resultaat door de zeer hoge relatieve stroefheid van de vaste contracten

in Spanje, waardoor de werkgevers op grote schaal uitzendarbeid als buffer gebruiken om het hoofd te bieden aan activiteitsschommelingen, en niet als selectie-instrument met het oog op een duurzame aanwerving van werknemers.

Er werd voor geopteerd de studie van Cockx en Picchio voor te stellen, aangezien zij -gebruikmakend van Belgische gegevens- representatief is voor de analyses die de beroepshistoriek van de jongeren gebruiken om de kwaliteit van hun inschakelingsparcours te evalueren.

Cockx en Picchio stellen voor de hypothese van de precaire baan⁵⁸ als springplank naar een langdurige baan te testen op de Belgische gegevens. Zij beschikken over een database die het resultaat is van een bevraging op maat bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ), gaande over de periode van 1998 tot 2001. De databank is bijzonder rijk aan informatie, aangezien ze tegelijk talrijke individuele kenmerken van de jonge werklozen bevat (o.a. de leeftijd, het geslacht, het scholingsniveau, enz.) maar ook hun beroepstrajecten (te weten de opeenvolgende periodes van werkloosheid, arbeid of niet-participatie, en voor de periodes van arbeid, ook een aantal kenmerken van de werkgever (bedrijfstak, omvang)). Ze kunnen aldus, op kwartaalbasis, de loopbaan volgen van de jonge schoolverlaters in de leeftijd tussen 18 en 25 jaar, die in 1998 nog werkloos waren 9 maanden na het verkrijgen van hun diploma. Het betreft dus een specifieke populatie jongeren, die een periode van langdurige werkloosheid doormaken na afloop van hun studie.

5.3.3.1. Methodologie in twee stappen

Cockx en Picchio beoordelen het effect van de banen van korte duur in twee stappen. In een eerste fase schatten ze een model (met verscheidene situaties en periodes) van de beroepstrajecten van jonge Belgische langdurig werklozen, aan de hand van de administratieve databank. Ze volgen deze personen gedurende vier jaar, vanaf 1998, sedert hun eerste periode van werkloosheid onmiddellijk na hun studie. Ze schatten de transitie van de ene periode naar de andere, niet enkel aan de hand van de individuele eigenschappen van de jongeren, maar eveneens op grond van hun professionele voorgeschiedenis. Ze houden voor de verklaring van het beroepstraject eveneens rekening met het feit dat ze niet alle relevante eigenschappen van de individuen observeren, door aan het model een "niet-geobserveerde heterogeniteit" toe te voegen. Daarnaast controleren ze ook de lokale arbeidsmarktomstandigheden door gebruik te maken van de administratieve werkloosheidsgraad. De tweede fase van de studie bestaat uit een simulatie en vervolgens een vergelijking van de beroepstrajecten van de langdurig werkloze jongeren, op basis van twee alternatieven: ofwel aanvaardt de betrokkene een baan van korte duur in de hoop later een beter aanbod te krijgen, ofwel niet. Door de trajecten volgens die twee mogelijkheden te vergelijken, kan worden onderzocht welk effect het aannemen van een precaire baan heeft op de latere loopbaan.

De geldigheid van de schatting van het effect van een job van korte duur staat of valt met de schatting van het transitie-model, omdat de simulaties op basis van dit model worden uitgevoerd.

---

⁵⁸ De auteurs beschikken niet over de aard van de arbeidsovereenkomst (overeenkomst voor onbepaalde duur, voor bepaalde duur, uitzendarbeid,...). De "precaire" baan wordt hier gedefinieerd als een baan van korte duur (met een duur van minder dan of gelijk aan een kwartaal), die uitmondt in werkloosheid.

5.3.3.2. De resultaten van de schatting van het transitie­model

De toegevoegde waarde van het transitie­model bestaat erin dat het de professionele voorgeschiedenis in de analyse opneemt en de aandacht vestigt op het verband met de duur (de verklaarde variabele, namelijk het uitstroompercentage uit een bepaalde toestand [werkloosheid, werk of andere], varieert met de duur van de periode dat de betrokkene zich in deze toestand bevindt) en meer in het algemeen op persistenties in de loopbaan. Daarom hebben de auteurs het niet over het effect van individuele eigenschappen zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, enz., of over het effect van de conjunctuur via de lokale werkloosheidsgraad. Met deze factoren houden ze uiteraard wel rekening in hun schattingen.

Effecten van de huidige periode op de transitie­s

Voor deze populatie van jongeren die hun loopbaan aanvatten met een lange periode van werkloosheid, is het meest opmerkelijke resultaat de aanwezigheid van een negatieve afhankelijkheid van de duur van de werkloosheid. In tegenstelling tot wat werd vastgesteld in vroegere studies (onder meer Cockx en Dejemeppe, 2005) die eveneens betrekking hadden op Belgische jongeren, zouden deze jongeren het risico lopen verstrikt te raken in de werkloosheid: hoe langer iemand werkloos is, hoe kleiner zijn kans wordt om eruit te geraken. Een negatieve afhankelijkheid van de werkloosheidsduur betekent dat het werkloos blijven op zich een negatief effect zou uitoefenen op de accumulatie van menselijk kapitaal en/of een demotiverende invloed zou uitoefenen die toeneemt met de duur van de werkloosheid. Dit resultaat heeft een rechtstreekse implicatie voor het uitstippelen van de begeleidingsprogramma's: een zo snel mogelijk ingrijpen van de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling om de jongeren bij te staan in hun zoektocht naar werk zou in dat geval, bij overigens gelijkblijvende omstandigheden, gerechtvaardigd zijn.

Effecten van de professionele voorgeschiedenis op de transitie­s

Effecten van werkloosheidsperiodes in het verleden en de duur ervan

De vraag of iemand vroeger al dan niet werkloos is geweest en de duur van die periode hebben een blijvende negatieve impact op het verloop van de loopbaan, aangezien ze voor de werkgever kunnen wijzen op een geringe productiviteit of op een gebrek aan motivatie bij de betrokkene. De *matching*-theorie stelt evenwel dat werknemers en werkgevers tijd nodig hebben om onderling op elkaar afgestemd te geraken, in de zin dat een te snelle afstemming kan leiden tot een slechte combinatie, waardoor de betrokkene deze baan al snel vrijwillig of onvrijwillig zal opgeven. Cockx en Picchio merken een negatief effect van een periode van werkloosheid in het verleden, maar niet van de duur van zo'n periode. De duur van de werkloosheidsperiode in het verleden zou veeleer een positief effect uitoefenen op de kans dat iemand een baan behoudt zodra hij die gevonden heeft. Dit resultaat stemt dus overeen met de theorie van de *matching* tussen werkgevers en werknemers.

Effecten van periodes van werkgelegenheid in het verleden en de duur ervan

De duur van de baan die iemand in het verleden heeft uitgeoefend, kan een invloed hebben op de kans om opnieuw te worden aangeworven, alsook op het blijvende karakter van de nieuwe job. Hoe langer een werknemer een job heeft uitgeoefend, hoe meer tijd hij heeft gehad om een informeel netwerk uit te bouwen in het arbeidscircuit, een netwerk dat vaak een belangrijke rol speelt bij de zoektocht naar een nieuwe betrekking. Door een job uit te oefenen, kan hij tevens competenties verwerven, die gedeeltelijk overdraagbaar zijn en dus de kans om door een andere werkgever in dienst te worden genomen, duurzaam verhogen. Theoretisch is ook een omgekeerde correlatie denkbaar: hoe langer de betrokkene in dienst geweest is bij dezelfde werkgever, hoe groter het verlies aan specifieke competenties in geval van ontslag. De

productiviteit van deze werknemers in een nieuwe baan zou mogelijk niet overeenstemmen met het reservatieloon dat ze hebben vastgelegd op basis van hun vroegere job, teneinde geen inkomensverlies te lijden. Dit zou hun kansen op een nieuwe aanwerving derhalve verminderen.

Samengevat blijkt uit het resultaat van de schattingen hoe groot de afhankelijkheid is van de duur van de huidige werkloosheidsperiode, maar ook dat een invloed uitgaat van de vroegere situatie van de betrokkene (werkgelegenheid of werkloosheid), net als van de duur van die vroegere periode. Het positieve effect van vroeger een baan te hebben gehad op het vinden van een nieuwe baan is groter dan het ongunstige effect van een werkloosheidsperiode. Anders gezegd, de gunstige effecten van een werkgelegenheidsperiode in het verleden, ongeacht hoelang deze baan effectief werd uitgeoefend, zijn duurzamer dan de negatieve effecten van een periode van werkloosheid in het verleden. Dit resultaat stemt overeen met de hypothese dat een betrekking van korte duur een springplankeffect uitoefent. De schattingen tonen evenwel ook aan dat het niet altijd de beste beslissing is om snel in te gaan op een jobaanbieding, aangezien de duur van een werkloosheidsperiode een positieve invloed kan hebben op de duur van de job die erop volgt.

5.3.3.3. Schatting van het springplankeffect van jobs van korte duur op de loopbaan

Door een - zelfs precaire - job aan te nemen in plaats van het aanbod van de hand te wijzen, teneinde uit de periode van werkloosheid onmiddellijk na het behalen van het diploma te raken, stijgt de kans op het vinden van een vaste betrekking binnen de twee jaar met ongeveer tien procentpunten. Volgens de auteurs vormt deze raming van het springplankeffect een ondergrens voor het reële effect, aangezien ze enkel banen van zeer korte duur (één kwartaal of minder) als springplankjobs in aanmerking nemen, wanneer ze bovendien worden afgesloten met een terugkeer naar de werkloosheid en niet met de overgang op een andere job. Door meer banen als springplankjobs te beschouwen, zou dat gemeten effect groter uitvallen.

De na de schatting van het model verrichte simulaties wijzen niettemin op een grote heterogeniteit van dat springplankeffect. Het springplankeffect van de banen van zeer korte duur loopt met andere woorden sterk uiteen tussen de beschouwde deelgroepen van de populatie.

In de tabel worden enkele kenmerken weergegeven van het hier beoordeelde "behandelingseffect", te weten het feit dat iemand een baan van zeer korte duur aanvaardt. De gesimuleerde statistiek is het gemiddelde effect van de behandeling op de "behandelden" (GEBB), dat zijn de personen die daadwerkelijk een job van korte duur hebben gehad. De auteurs zijn niet alleen in staat het gemiddelde effect te simuleren maar ook de distributie van die effecten op het staal als geheel. Het gemiddelde individuele effect van de behandeling op de behandelden (GIEBB) meet de toename in procentpunten van de kans dat een bepaald individu een vaste baan vindt over de x kwartalen na het beëindigen van de job van korte duur, vergeleken met de hypothetische situatie waarbij die persoon alle aanbiedingen voor een baan van korte duur zou hebben afgewezen. De tabel geeft die simulaties weer voor 3 tijdsruimten na afloop van de periode met een baan van korte duur: 2 kwartalen, 4 kwartalen en 8 kwartalen na het einde van die baan.

Tabel 37 - Gesimuleerde verdelingen van het effect dat het aannemen van een job van korte duur heeft op de toegang tot een stabiele betrekking voor jongeren uit de bestudeerde populatie die effectief een dergelijke transitie hebben doorgemaakt, in België
(procentpunten)

	Twee kwartalen na het einde van de job van korte duur	Vier kwartalen na het einde van de job van korte duur	Acht kwartalen na het einde van de job van korte duur
	Mannen		
Gemiddelden	-1,1	5,2	13,4
Perctielen van de verdeling van het GIEBB:			
Minimum	-58,7	-46,4	-34,8
5de	-38,6	-28,8	-18,8
10de	-31,7	-23,7	-14,3
25ste	-16,9	-14,0	-6,7
50ste	4,8	2,7	3,2
75ste	12,3	22,3	21,5
90ste	19,5	38,9	50,4
95ste	24,3	47,1	66,6
Maximum	42,9	71,9	90,9
	Vrouwen		
Gemiddelden	-1,0	5,2	9,5
Perctielen van de verdeling van het GIEBB:			
Minimum	-58,3	-48,9	-39,6
5de	-39,8	-28,9	-19,9
10de	-32,8	-23,4	-14,7
25ste	-17,0	-13,8	-6,9
50ste	3,3	2,8	2,1
75ste	12,9	20,3	18,7
90ste	22,4	41,9	49,7
95ste	28,5	50,9	67,0
Maximum	50,7	72,4	91,3

Bron: Cockx en Picchio (2009).

Uit de resultaten blijkt dat op zeer korte termijn onzekere banen geen opstapje vormen naar een stabiele betrekking. Zes maanden na afloop van die werkperiode is de kans op een stabiele baan immers één procentpunt kleiner dan wanneer de betrokkene de baan van korte duur niet had aanvaard. Dit licht negatief effect is niet statistisch significant. Na vier kwartalen wordt het springplankeffect duidelijk zichtbaar: het GEBB bedraagt 5,2 procentpunten voor zowel mannen als vrouwen. Na twee jaar neemt het gemiddelde effect nog toe en komt het uit op 13,4 procentpunten voor de mannen en 9,5 punten voor de vrouwen. Ze stellen dus een aanzienlijk verschil vast in het springplankeffect van de onzekere banen naargelang van het geslacht, waarbij het effect groter uitvalt voor de mannen.

Ook al blijkt er na 4 kwartalen voor de geanalyseerde populatie gemiddeld een opstapeffect te bestaan, toch tonen de simulaties aan dat zelfs binnen die populatie (jongeren die lang werkloos waren na afloop van hun studie) en voor een gegeven geslacht er nog een grote heterogeniteit is. Hoewel het gemiddelde individuele effect immers positief blijkt voor de meerderheid van de populatie van behandelde, tonen de simulaties toch aan dat die effecten negatief kunnen zijn voor een niet te verwaarlozen aantal individuen (ongeveer 40 pct. van de populatie ondervindt een negatief effect, wat met andere woorden betekent dat de aanvaarding van een baan van korte duur hun kansen vermindert om een stabiele baan te vinden).

Het springplankeffect is zwakker voor sommige deelgroepen: hooggeschoolde jongeren, jongeren die in Vlaanderen wonen of in de arrondissementen met de laagste werkloosheidsgraad. De auteurs hebben echter geen deelgroepen van de populatie (gedefinieerd op basis van de waargenomen kenmerken) kunnen vinden waarvoor het effect negatief was. Een andere beperking van de studie is dat de geschatte impact van banen van korte duur enkel rekening houdt met hun invloed op het vervolg van het professionele traject van de jongeren inzake de sociaaleconomische situatie; het loonaspect en de stabiliteit van de volgende baan worden buiten beschouwing gelaten.

Samenvatting

Een Belgische studie bevestigt het springplankeffect van de banen van korte duur als opstap naar een stabiele baan voor een populatie van jonge, langdurige werkzoekenden. Deze studie toont echter ook aan dat deze impact sterk varieert van de ene persoon tot de andere, en voor een aanzienlijk aantal personen zelfs negatief uitvalt, hoewel de impact gemiddeld genomen positief is op de onderzochte populatie.

5.4. De lonen van jonge werknemers

5.4.1. Verdeling en evolutie van de lonen

De loonvoorwaarden die op de arbeidsmarkt gelden voor jonge, startende werknemers bepalen, via de vraag naar arbeid, de tewerkstellingskansen van deze jongeren. In dat verband is de verhouding tussen de loonkost en de productiviteit van de werknemer van belang. Algemeen wordt aangenomen dat de productiviteit van werknemers een positief maar bultvormig verband vertoont met de leeftijd. Delhez et al. (2006) geven een overzicht van de schaarse empirische studies hierover, die het meestal houden op een stijging van de productiviteit tot ongeveer op 50 jaar, waarna de productiviteit zou stagneren of zelfs dalen. Anderzijds tonen Lallemand en Rycx (2009) aan dat de productiviteit in Belgische ondernemingen gebaat kan zijn bij een groter aandeel van jonge werknemers. Dit is zeker het geval in bedrijfstakken waar veel met informatietechnologie wordt gewerkt. Vanzelfsprekend kunnen deze vaststellingen afhankelijk zijn van de mate waarin minder jonge werknemers zich blijven bijscholen in het kader van levenslang leren. Overigens bepaalt de loonsituatie van jonge werknemers niet alleen hun tewerkstellingskansen op de arbeidsmarkt, maar anderzijds ook het grootste deel van hun inkomen en dus hun sociale draagkracht en kans op armoede.

Hieronder wordt nagegaan tegen welk loon jongeren doorgaans hun intrede doen op de arbeidsmarkt als werknemer. Naast het algemeen gangbare minimumloon, zijn de verschillende factoren die hierbij een rol kunnen spelen en waarvoor een analyse mogelijk is: het opleidingsniveau, het type arbeidscontract, het geslacht en de sector van tewerkstelling van de jonge werknemer.

Om te beginnen is de nationale regelgeving op het wettelijk minimumloon van kracht. Het gemiddeld gewaarborgd minimum maandinkomen (GGMMI) werd ingevoerd door de Nationale Arbeidsraad met de CAO nr. 21 van 15 mei 1975. Elke werkgever in de particuliere sector moet dit arbeidsinkomen - dat ruimer kan zijn dan enkel loon - over een gemiddelde maand garanderen voor iedere voltijdse werknemer. Zoals de lonen in het algemeen, is het GGMMI gekoppeld aan de gezondheidsindex en reële verhogingen worden door de Nationale Arbeidsraad geregeld. Het bedrag van het GGMMI geldt voor een voltijdse werknemer van 21 jaar; er zijn bijkomende

verhogingen voor werknemers die ten minste 21,5 jaar oud zijn en minstens een half jaar anciënniteit in de onderneming hebben en voor werknemers van 22 jaar of ouder met een anciënniteit van 1 jaar of meer. Voor jongere werknemers gelden er dan weer verlaagde bedragen, weergegeven door een percentage van het GGMMI voor werknemers van 21 jaar oud: 94 pct. op 20 jaar, 88 pct. op 19 jaar, 82 pct. op 18 jaar, 76 pct. op 17 jaar, en 70 pct. op 16 jaar en jonger.

We beschikken niet over officiële statistieken die weergeven hoeveel werknemers werken aan een loon dat door het GGMMI wordt bepaald. Een ruwe raming kan worden gemaakt op basis van administratieve gegevens over de individuele jaarlonen van een staal van een derde van de werknemers in de particuliere sector van 1990 tot 2002. Volgens deze gegevens zouden enkel in de landbouwsector meer dan 5 pct. van de werknemers aan het minimumloon werken. Overigens werkt er in de landen waar een minimumloon van kracht is over het algemeen slechts een beperkt aantal werknemers aan dit loon, tenzij in Frankrijk waar dit aandeel meer dan 10 pct. zou zijn (zie Du Caju et al., 2008).

Slechts weinig werknemers trekken het GGMMI omdat de conventionele loonschalen die in de paritaire comités worden vastgelegd doorgaans hoger liggen dan het GGMMI. Bovendien genieten de meeste werknemers van een toeslag op de minimum loonschaal, op basis van collectieve akkoorden op ondernemingsniveau, opleiding of anciënniteit⁵⁹. Om de werkelijke lonen van jonge werknemers te analyseren dienen we gebruik te maken van survey data van de enquête naar de structuur en de spreiding van de lonen, die door de ADSEI wordt uitgevoerd.

5.4.1.1. De lonen van jonge werknemers in de loonstructurenquête

De loonstructurenquête van de ADSEI wordt gevoerd bij ondernemingen met ten minste 10 werknemers die werkzaam zijn in de industrie of in de marktdiensten (bedrijfstakken D to K van de NACE nomenclatuur). Ze bevat enerzijds gegevens over de onderneming zelf (de lokale eenheid), en anderzijds over (een deel van) de individuele werknemers (meer dan 100.000 in het totaal) in de onderneming, zoals hun leeftijd, anciënniteit, geslacht, opleidingsniveau, arbeidscontract, arbeidsduur en in het bijzonder ook hun loon. Grote ondernemingen zijn in deze enquête relatief oververtegenwoordigd. De individuele gegevens kunnen slechts worden bekomen in beperkte mate (wat betreft aantal variabelen en hun detail), na een gemotiveerde aanvraag en vertrouwelijkheidscontract met de ADSEI. In het kader van de werkzaamheden voor het Wage Dynamics Network (WDN) van het ESCB, heeft de Nationale Bank van België toegang gekregen tot een staal van deze gegevens. Het jaar 2005 is het meest recente jaar waarvoor de Bank over de resultaten beschikt. De structuur van de lonen, en met name de verschillen tussen jongere en oudere werknemers en de verschillen tussen werknemers met bepaalde karakteristieken, is echter een redelijk stabiel gegeven, zodat deze statistieken toch informatief kunnen zijn.

---

⁵⁹ Tot voor kort waren er ook toeslagen op basis van leeftijd. Dit is in gevolge de Europese regelgeving echter niet meer wettelijk.

Om de loonvoorwaarden die gelden voor jonge startende werknemers in 2005 te analyseren, worden op basis van de beschikbare variabelen en hun detail enkele categorieën gedefinieerd. Zo definiëren we een "jonge starter" als een werknemer die jonger is dan 25 jaar en ten hoogste 1 jaar anciënniteit in de onderneming heeft. Vervolgens definiëren we een "doorgroeier" als een werknemer van 25 tot 29 jaar oud met 2 tot 9 jaar anciënniteit. Ten slotte noemen we een werknemer van 40 tot 44 jaar met minstens 10 jaar anciënniteit een "oudere blijver". Voor elk van deze categorieën beschikken we over gegevens betreffende het individuele uurloon. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de mediaan uurlonen voor elk van deze categorieën, uitgesplitst naar opleidingsniveau van de werknemer en naar de bedrijfstak waarin de onderneming opereert. Telkens wordt ook voor elke cel het aantal observaties in het staal vermeld, hetgeen een idee geeft van de betrouwbaarheid c.q. onbetrouwbaarheid van het betrokken cijfer.

Uit de tabel blijkt dat er volgens de definitie van jonge starter 5.550 observaties zijn in het beschikbare staal van de loonstructurenquête van 2005. Een meerderheid van 2.802 onder hen zijn middengeschoold, t.t.z. ze hebben ten hoogste een diploma of getuigschrift van het middelbaar onderwijs. Er zijn 1.497 laaggeschoolde jonge starters met ten hoogste een getuigschrift van het lager middelbaar onderwijs, en 1.251 hooggeschoolde jonge starters met een diploma van het hoger onderwijs. In deze databank werken de meest jonge starters in de bedrijfstakken handel (G), industrie (D), en onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K). In elk van deze drie bedrijfstakken zijn er bovendien een respectabel aantal laag-, midden- en hooggeschoolden. In de andere bedrijfstakken zijn er minder jonge starters vertegenwoordigd in de databank, en is het aantal voor bepaalde opleidingsniveaus zeer laag. Met deze beperking moet rekening worden gehouden bij de interpretatie van verschillen inzake lonen, zeker wanneer nog verdere uitsplitsingen - bijvoorbeeld naar arbeidsovereenkomst of arbeidsduur - worden gebruikt.

Tabel 38- Mediaan uurloon volgens loopbaansituatie en scholingsniveau in 2005: opsplitsing volgens bedrijfstak
(euro's, cursief: aantal observaties)

	Jonge starter ¹				Doorgroeier ²				Oudere blijver ³			
	Laag- geschoold	Midden- geschoold	Hoog- geschoold	Totaal	Laag- geschoold	Midden- geschoold	Hoog- geschoold	Totaal	Laag- geschoold	Midden- geschoold	Hoog- geschoold	Totaal
Industrie (D)	10,16 <i>400</i>	11,11 <i>639</i>	12,44 <i>211</i>	11,04 <i>1,250</i>	11,78 <i>739</i>	12,26 <i>1,667</i>	14,83 <i>859</i>	12,69 <i>3,265</i>	12,74 <i>1,251</i>	14,41 <i>1,562</i>	21,7 <i>694</i>	14,44 <i>3,507</i>
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water (E)	11,12 <i>9</i>	10,24 <i>105</i>	11,3 <i>50</i>	10,65 <i>164</i>	11,18 <i>11</i>	12,42 <i>45</i>	16,53 <i>60</i>	13,95 <i>116</i>	17,65 <i>41</i>	20,22 <i>59</i>	24,46 <i>58</i>	20,89 <i>158</i>
Bouwnijverheid (F)	11,33 <i>208</i>	11,33 <i>200</i>	11,89 <i>42</i>	11,33 <i>450</i>	12,48 <i>243</i>	12,6 <i>289</i>	14,21 <i>97</i>	12,7 <i>629</i>	13,63 <i>206</i>	13,63 <i>143</i>	18,5 <i>32</i>	13,63 <i>381</i>
Handel (G)	8,49 <i>310</i>	9,06 <i>873</i>	10,9 <i>196</i>	9,18 <i>1,379</i>	10,76 <i>307</i>	10,88 <i>1,030</i>	13,87 <i>530</i>	11,43 <i>1,867</i>	11,87 <i>251</i>	13,34 <i>834</i>	20,52 <i>340</i>	13,78 <i>1,425</i>
Hotels en restaurants (H)	9,06 <i>183</i>	9,09 <i>336</i>	9,83 <i>33</i>	9,1 <i>552</i>	9,34 <i>89</i>	9,72 <i>166</i>	12,33 <i>44</i>	9,73 <i>299</i>	9,97 <i>41</i>	11,14 <i>51</i>	18,1 <i>12</i>	10,96 <i>104</i>
Vervoer, opslag en reparatie (I)	10,05 <i>103</i>	10,03 <i>244</i>	11,39 <i>66</i>	10,18 <i>413</i>	10,84 <i>227</i>	11,09 <i>522</i>	12,82 <i>218</i>	11,41 <i>967</i>	12,7 <i>331</i>	13,98 <i>180</i>	20,26 <i>84</i>	13,28 <i>595</i>
Financiële instellingen (J)	9,89 <i>4</i>	11,16 <i>41</i>	12,19 <i>97</i>	11,9 <i>142</i>	13,37 <i>9</i>	13,11 <i>107</i>	14,76 <i>404</i>	14,3 <i>520</i>	18,07 <i>37</i>	18,45 <i>192</i>	22,23 <i>443</i>	20,24 <i>672</i>
Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven (K)	10,26 <i>280</i>	9,79 <i>364</i>	11,63 <i>556</i>	10,47 <i>1,200</i>	10,29 <i>148</i>	11,79 <i>519</i>	14,77 <i>1,302</i>	13,43 <i>1,969</i>	11,81 <i>100</i>	15,69 <i>275</i>	22,74 <i>373</i>	17,95 <i>748</i>
Totaal	9,83 <i>1.497</i>	9,88 <i>2.802</i>	11,63 <i>1.251</i>	10,19 <i>5.550</i>	11,35 <i>1.773</i>	11,79 <i>4.345</i>	14,47 <i>3.514</i>	12,49 <i>9.632</i>	12,82 <i>2.258</i>	14,35 <i>3.296</i>	21,85 <i>2.036</i>	14,91 <i>7.590</i>

Bron: ADSEI (loonstructurenenquête).

¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

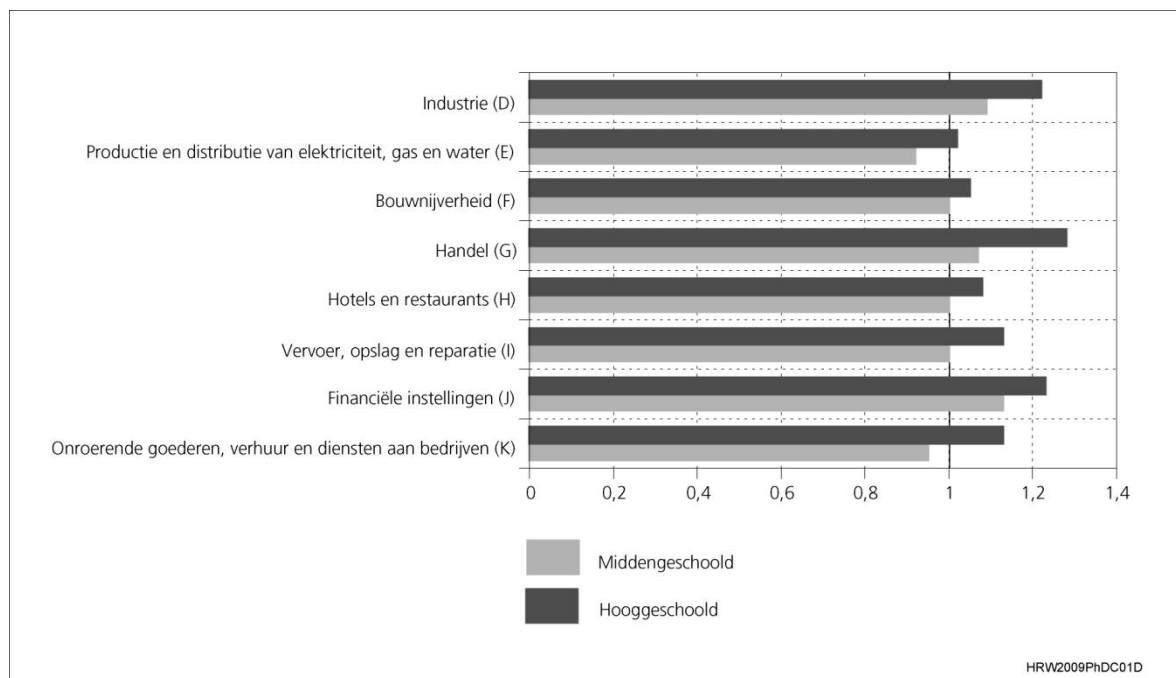
² Werknemer van 25 to 29 jaar oud en met 2 tot 9 jaar anciënniteit.

³ Werknemer van 40 to 44 jaar oud met minstens 10 jaar anciënniteit.

5.4.1.2. Lonen van jonge starters en hun scholingsniveau

In wat volgt, concentreren we ons op de lonen van jonge starters naargelang van hun opleidingsniveau en de bedrijfstak waarin ze hun werk aanvatten. Uit bovenstaande tabel blijkt dat het aanvangsloon van jonge werknemers hoger ligt naarmate hun opleidingsniveau hoger is. Dit is vanzelfsprekend, hoewel het verschil tussen laag- en middengeschoolden werknemers minder uitgesproken is. Zoals blijkt uit onderstaande grafiek zijn het vooral de hooggeschoolden die een hoger startersloon hebben, al zijn er verschillen tussen bedrijfstakken.

Grafiek 54 - Mediaan uurloon van een midden- of hooggeschoolde jonge starter¹ in 2005: opsplitsing volgens bedrijfstak
(verhouding tot het mediaan uurloon van een laaggeschoolde jonge starter)

Bron: ADSEI (loonstructureenquête).

¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

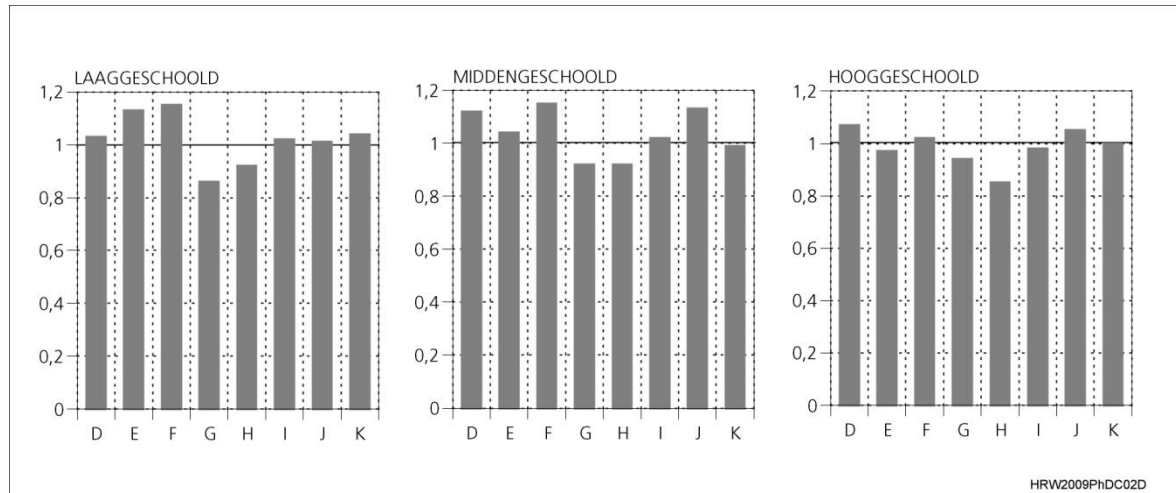
De grafiek toont voor elke bedrijfstak het mediaan loon van een middengeschoolde, respectievelijk hooggeschoolde, jonge starter in verhouding tot het mediaan loon van een jonge starter met hoogstens een getuigschrift van het lager middelbaar onderwijs. De opleidingsbonus is vooral duidelijk in de industrie, de handel en de financiële instellingen. In deze laatste bedrijfstak hebben ook de middengeschoolde jonge starters duidelijk een hoger loon dan de laaggeschoolde. Over het algemeen is het verschil tussen de lonen van middengeschoolde en laaggeschoolde jonge starters echter niet zo uitgesproken.

Voor elk opleidingsniveau afzonderlijk speelt de bedrijfstak waarin de jonge starter terechtkomt een rol bij het bepalen van zijn of haar loon. De verschillen tussen bedrijfstakken zijn het grootst voor laaggeschoolde jonge starters, en veel minder voor hooggeschoolde. Zoals verwacht liggen de lonen van jonge starters het laagst in de handel en de horeca, bedrijfstakken die in het algemeen relatief lagere lonen uitbetalen. Laaggeschoolde en middengeschoolde jonge starters die werken in een van de industriële bedrijfstakken zijn wat hun loon betreft relatief beter af dan zij die in de marktdienstensector werken. Jonge starters met hoogstens een diploma of getuigschrift van het middelbaar onderwijs kunnen ook in de financiële instellingen een hoger loon verdienen dan in de rest van de marktdienstensector. De lonen van hooggeschoolde jonge

starters verschillen gemiddeld minder sterk tussen bedrijfstakken, tenzij voor wat betreft de horeca, waar ze aanzienlijk lager liggen dan in de andere bedrijfstakken.

Grafiek 55 - Mediaan uurloon van een jonge starter¹ in 2005: opsplitsing volgens scholingsniveau en bedrijfstak²

(verhouding tot het mediaan uurloon over alle bedrijfstakken)

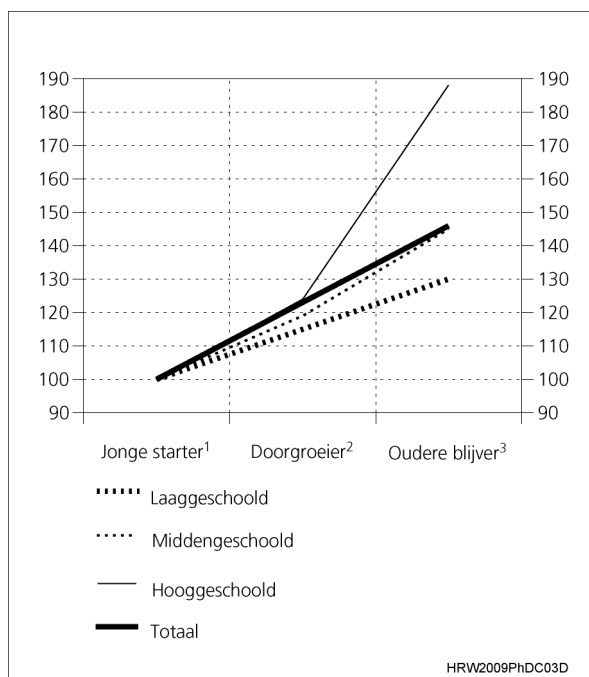
Bron: ADSEI (loonstructurenenquête).

¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

² D: industrie, E: productie van elektriciteit, gas en water, F: bouwnijverheid, G: handel, H: hotels en restaurants, I: vervoer, opslag en reparatie, J: financiële instellingen, K: Omroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven.

De loonverschillen tussen jonge starters met verschillende opleidingsniveaus zetten zich voort in het verdere verloop van hun loopbaan, zoals geïllustreerd in onderstaande grafiek. Gemiddeld ligt het loon van een laaggeschoolde doorgroeier, een werknemer van 25 tot 29 jaar oud met 2 tot 9 jaar anciënniteit, 15 pct. hoger dan dat van een laaggeschoolde jonge starter. Gemiddeld verdienen middengedoolde en hooggeschoolde doorgroeiers respectievelijk 19 pct. en 24 pct. meer dan de corresponderende jonge starters. Voor de lonen van oudere blijvers, werknemers van 40 tot 44 jaar met minstens 10 jaar anciënniteit, speelt het opleidingsniveau nog een grotere rol. Hooggeschoolde oudere blijvers verdienen gemiddeld bijna het dubbele van jonge starters en middengedoolde oudere blijvers bijna de helft meer dan de jonge starters, terwijl het verschil gemiddeld slechts 30 pct. bedraagt voor laaggeschoolde.

Grafiek 56 - Mediaan uurloon in 2005: opsplitsing volgens loopbaansituatie en scholingsniveau
(procenten van het mediaan uurloon van de corresponderende jonge starters)

Bron: ADSEI (loonstructureenquête).

¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

² Werknemer van 25 tot 29 jaar oud en met 2 tot 9 jaar anciënniteit.

³ Werknemer van 40 tot 44 jaar oud met minstens 10 jaar anciënniteit.

5.4.1.3. De invloed van de arbeidsovereenkomst en de arbeidsduur

De "kwaliteit" van de baan waarin een jonge starter terecht komt wordt gedeeltelijk weerspiegeld in het soort arbeidsovereenkomst dat eraan verbonden is. Zo zijn banen met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur doorgaans meer gegeerd dan tijdelijke banen met een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur. Hetzelfde geldt in het algemeen voor voltijdse banen ten opzichte van deeltijdse. Onderstaande tabel toont het mediaan uurloon van jonge starters met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur in verhouding tot dat van jonge starters met een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur, alsook de verhouding tussen de lonen van voltijdse en deeltijdse jonge starters.

Uit de tabel blijkt dat de lonen van jonge starters inderdaad verschillen naargelang het type arbeidsovereenkomst. Zo liggen de lonen van jonge starters met een vast contract gemiddeld 6 pct. hoger dan de lonen van jonge starters met een tijdelijk contract. De verschillen zijn erg belangrijk in de bouwnijverheid. Voor hooggeschoolde starters is er echter nauwelijks verschil. Tijdelijk contracten zijn voor hooggeschoolde starters wat de beloning betreft dus niet echt minder interessant dan vaste contracten.

De verschillen zijn echter meer uitgesproken voor middengespoold en vooral voor laaggeschoolde jonge starters. Middengespoold jonge starters verdienen gemiddeld 4 pct. meer in banen met een vast contract dan in banen met een tijdelijk contract. Voor laaggeschoolde jonge starters bedraagt het verschil zelfs 11 pct., wat relatieve onaantrekkelijkheid van tijdelijke

overeenkomsten illustreert voor deze categorie van werknemers, vooral in de bouwnijverheid en in de handel.

Tabel 39 - Mediaan uurloon van een jonge starter¹ in 2005: opsplitsing volgens arbeidsovereenkomst, arbeidsduur en scholingsniveau

(procenten van het mediaan uurloon van tijdelijke respectievelijk deeltijdse jonge starters)

	Laaggeschoolden	Middengeschoolden	Hooggeschoolden	Totaal
Banen met een vast contract t.o.v. banen met een tijdelijk contract	111,5	104,3	101,7	106,4
Voltijdse banen t.o.v. deeltijdse banen	112,7	114,8	129,9	118,0

Bron: ADSEI (loonstructurenenquête).

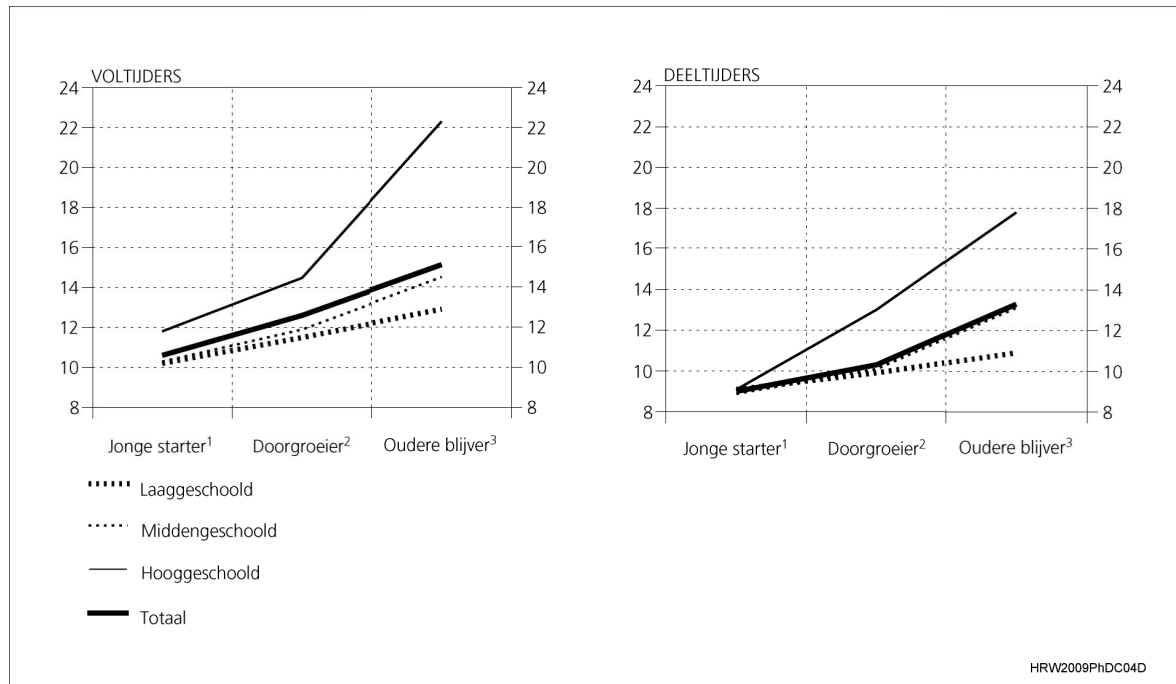
¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

Naast het type van de arbeidsovereenkomst, is ook de arbeidsduur van belang voor het loon van de jonge starters. Doorgaans worden voltijdse banen immers beter betaald dan deeltijdse banen. Uit bovenstaande tabel blijkt dat dit ook het geval is voor jonge starters: met een voltijdse baan ligt hun uurloon gemiddeld 18 pct. hoger dan dat van jonge starters met een deeltijdse baan. Ook hier verschilt de impact naargelang het opleidingsniveau van de jonge werknemers. Vooral hooggeschoolde jonge starters verdienen meer in een voltijdse baan dan in een deeltijdse⁶⁰. Het verschil bedraagt bijna 30 pct., terwijl dit voor middengeschoolde jonge starters minder dan 15 pct. is, en minder dan 13 pct. voor de laaggeschoolde jonge starters.

Voltijdse jonge starters beginnen niet alleen te werken aan een hoger uurloon dan deeltijdse jonge starters. De loonverschillen worden groter tijdens de verdere loopbaan. Hoogopgeleide werknemers zien hun loon in het algemeen sterker stijgen naarmate ze ouder worden en langer werken, dit is des te meer het geval voor voltijders.

⁶⁰ Noteer echter dat er in het staal slechts een vijftigtal hooggeschoolde deeltijdse jonge starters aanwezig zijn, wat de resultaten minder betrouwbaar maakt.

Grafiek 57 - Mediaan uurloon in 2005: opsplitsing volgens arbeidsstelsel, loopbaansituatie en scholingsniveau
(euro's)

Bron: ADSEI (loonstructureenquête).

¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

² Werknemer van 25 tot 29 jaar oud en met 2 tot 9 jaar anciënniteit.

³ Werknemer van 40 to 44 jaar oud met minstens 10 jaar anciënniteit.

5.4.1.4. Verschillen tussen mannen en vrouwen

Ondermeer doordat mannen en vrouwen vaak andere keuzes maken inzake studies en dus sector van tewerkstelling, en ook inzake deeltijdarbeid, zijn er verschillen tussen hen wat betreft de lonen van jonge starters. Volgende Tabel geeft de verhouding in procenten weer tussen het mediaanloon van jonge mannelijke starters en dat van vrouwen, uitgesplitst naar opleidingsniveau.

Tabel 40 - Mediaan uurloon van mannelijke jonge starters¹ in 2005: opsplitsing volgens scholingsniveau
(procenten van het mediaan uurloon van vrouwelijke jonge starters)

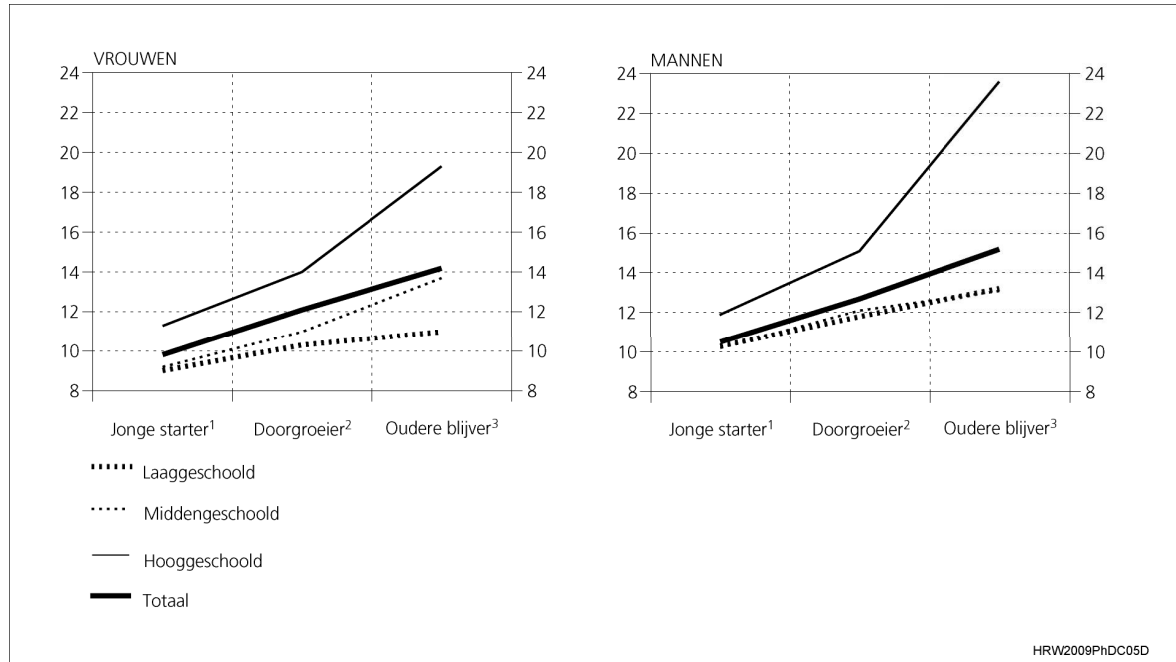
	Laaggeschoold	Middengespoold	Hooggeschoold	Totaal
Mannen t.o.v. vrouwen	114,0	110,8	105,6	107,9

Bron: ADSEI (loonstructureenquête).

¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.

Als we kijken naar het loopbaanverloop van mannen en vrouwen zien we dat de verschillen inzake starterslonen zich doorzetten. Het loon van hooggeschoolden stijgt sterker tijdens de carrière, voor mannen nog meer uitgesproken dan voor vrouwen.

Grafiek 58 - Mediaan uurloon in 2005: opsplitsing volgens geslacht, loopbaansituatie en scholingsniveau (euro's)

Bron: ADSEI (loonstructurenenquête).

- ¹ Werknemer jonger dan 25 jaar en met ten hoogste 1 jaar anciënniteit.
- ² Werknemer van 25 tot 29 jaar oud en met 2 tot 9 jaar anciënniteit.
- ³ Werknemer van 40 to 44 jaar oud met minstens 10 jaar anciënniteit.

Samenvatting

Voor elk scholingsniveau afzonderlijk speelt de bedrijfstak waarin de jonge starter terechtkomt een rol bij het bepalen van zijn of haar loon. De verschillen tussen bedrijfstakken zijn het grootst voor laaggeschoolde jonge starters, en veel minder voor hooggeschoolde. De loonverschillen tussen jonge starters met verschillende opleidingsniveaus zetten zich voort en worden versterkt in het verdere verloop van hun loopbaan.

De lonen van jonge starters verschillen naargelang het type arbeidsovereenkomst. Zo liggen de lonen van jonge starters met een vast contract gemiddeld hoger dan de lonen van jonge starters met een tijdelijk contract. De verschillen zijn het meest uitgesproken voor middengeschoolde en vooral voor laaggeschoolde jonge starters. Naast het type van de arbeidsovereenkomst, is ook de arbeidsduur van belang voor het loon van de jonge starters. Vooral hooggeschoolde jonge starters verdienen meer in een voltijdse baan dan in een deeltijdse.

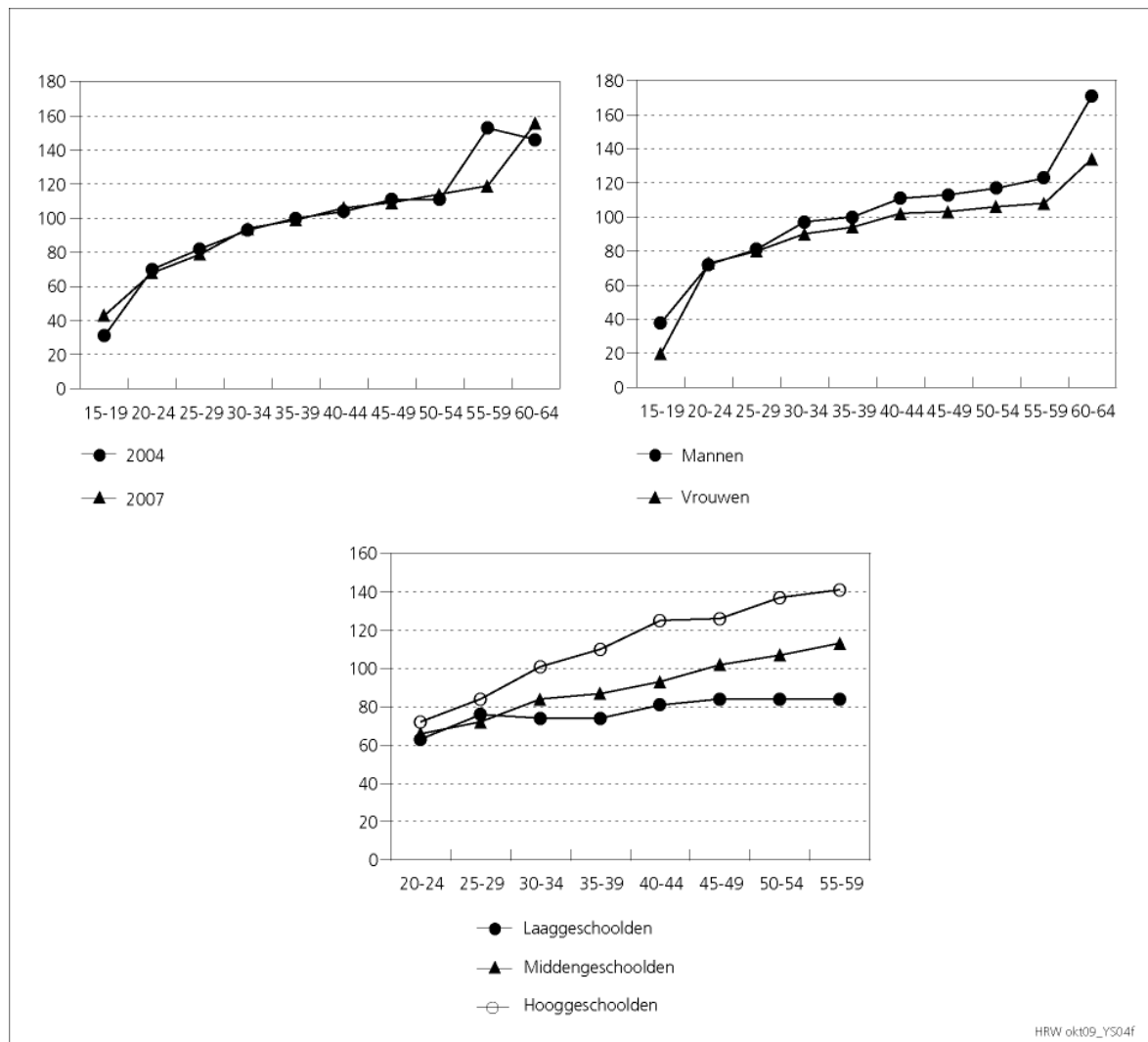

5.4.2. Transversale loonprofielen per leeftijd volgens de SILC-gegevens

Zoals we vaststelden op basis van de SES-gegevens, mogen Belgische jongeren die op de arbeidsmarkt komen, een opwaartse looncarrière verwachten, aangezien ze, bij voltijds werk, tussen 16 en 19 jaar gemiddeld 43 procent van het gemiddelde loon krijgen en tussen 20 en 24 jaar 68% van datzelfde loon, tegenover 119 procent tussen 55 en 59 jaar, volgens de niet-gewogen gegevens van de SILC-enquête in 2007⁶¹.

Grafiek 59 – Loonprofielen van voltijdse werknemers per leeftijdsklasse in België, op basis van het panel 2004-2007

(procenten van het gemiddelde loon bij voltijdwerk)

Bron: Eurostat (SILC), berekeningen HRW.

⁶¹ Deze gemiddelden zijn echter wel berekend op een zeer beperkt personeelsbestand, vooral voor de leeftijdscategorieën 15 tot 19 jaar en 55 tot 59 jaar, en nog uitgesprokener voor de groep 60 tot 64 jaar. Nog altijd volgens de SILC-gegevens van 2007 komt het loon uit op 156% voor de 60- tot 64-jarigen, al is er voor deze laatste groep wel een vertekening, aangezien het om 60- tot 64-jarigen gaat die in 2007 nog aan de slag waren, en dus de arbeidsmarkt niet vroegtijdig hebben verlaten.

Over de vier jaar waarvoor de gegevens beschikbaar zijn, is dit loonprofiel van jaar tot jaar zeer gelijklopend. De meest uitgesproken verschillen bevinden zich in de uiterste leeftijdsklassen (16 tot 19 jaar en 60 tot 64 jaar), die ook de meest beperkte personeelsklassen zijn⁶².

De loonprofielen van mannen en vrouwen zijn vergelijkbaar, maar vrouwen zijn minder goed betaald dan mannen, gemiddeld zowat 10 procentpunten.

Het diploma blijkt een sterk bepalende factor voor het loon, vooral bij de hoogstgeschoolden. Wie een hoger diploma heeft, mag immers het dubbele verwachten van het gemiddelde loon bij het naderen van de pensioenleeftijd. Wie een diploma van secundair onderwijs heeft daarentegen moet tot 45 jaar wachten om het equivalent van het gemiddelde loon te verdienen, en laaggekwalificeerden komen na een opwaartse looncarrière in het begin, die vergelijkbaar is met die van middengeschoolden, door hun vroegtijdige inschakeling in de arbeidsmarkt, niet tot het gemiddelde loon, ofwel pas na hun 60 jaar. De OESO (2009), die soortgelijke gegevens onderzocht voor Frankrijk, komt tot zeer vergelijkbare resultaten. Volgens de OESO vormen de loopbaanonderbrekingen (interim, tijdelijke arbeidsovereenkomst, ontslag), die doorgaans een negatieve invloed op het loon hebben, deels een verklaring voor deze kleinere loonprogressie bij laaggeschoolden, want hoe lager het diploma, hoe frequenter deze onderbrekingen. In België is er ook nog een andere verklaring voor deze verschillende loonprogressie van laaggeschoolden in vergelijking met de andere groepen, die berust op het statuut van arbeider of bediende. Laaggeschoolden hebben meer kans om tot een paritair comité voor de arbeiders te behoren, en deze comités beperken zich doorgaans tot de plaats die ze bekleden in de functieclassificatie, terwijl voor de bedienden ook de leeftijd en anciënniteit een rol spelen.

Een deel van de loonverschillen die voor een bepaald jaar worden vastgesteld tussen loontrekkenden van verschillende leeftijden kan te verklaren zijn door het feit dat ze door hun verschillende leeftijd niet dezelfde activiteitscyclus kenden gedurende hun loopbaan en niet hetzelfde profiel hebben (opleiding, anciënniteit). De loonverschillen tussen loontrekkenden van verschillende leeftijd zijn dan ook deels toe te schrijven aan een "generatie-effect" of "cohort-effect" dat interfereert met het "leeftijdseffect".

Samenvatting

Volgens de SILC-gegevens kunnen de Belgische jongeren, wanneer ze de arbeidsmarkt betreden, hopen op een loopbaan met een stijgend loon. In 2007 verdienden ze gemiddeld, voor een voltijdse baan, 43 pct. van het gemiddelde loon tussen 16 en 19 jaar, 68 pct. van datzelfde loon tussen 20 en 24 jaar, tegenover 119 pct. tussen 55 en 59 jaar. De loonprofielen van mannen en vrouwen zijn vergelijkbaar, maar vrouwen zijn toch minder goed betaald, met gemiddeld circa 10 procentpunten minder.

Het diploma blijkt een bijzonder belangrijke determinant te zijn voor het loon, onder meer bij de hooggeschoolden. De gediplomeerden uit het hoger onderwijs kunnen immers hopen dat ze tegen de pensioenleeftijd het dubbele van het gemiddelde loon zullen verdienen. De houders van een certificaat hoger secundair, daarentegen, moeten wachten tot de leeftijd van 45 jaar om het equivalent van het gemiddelde loon te verdienen, terwijl de laaggeschoolden - na een opgaande looncarrière die vergelijkbaar is met die van de middengeschoolden als gevolg van hun vroege intrede op de arbeidsmarkt - het gemiddelde loon niet bereiken, tenzij na de leeftijd van 60 jaar.

62 De gelijkenis van de curven valt ook te verklaren doordat in de verschillende jaren een groot aantal individuen gemeenschappelijk zijn, als gevolg van de manier waarop de stalen worden samengesteld.

5.4.3. De bepalende elementen voor het loon volgens de SILC-gegevens

Volgens de theorie van het menselijk kapitaal weerspiegelen de loonverschillen productiviteitsverschillen van de individuen, die op hun beurt het resultaat zijn van verschillen in hun investeringen in menselijk kapitaal (Becker, 1964).

Voor de jongeren zou een opwaartse looncarrière hoofdzakelijk te verklaren zijn door de evolutie van de productiviteit met de leeftijd, waarbij de productiviteit op lange termijn en gemiddeld gezien de bepalende factor voor het loon moet zijn.

Het instrument om dit theoretische model te testen is een loonvergelijking, naar het pionierswerk van Mincer. Deze relatie verbindt het logaritme van het uurloon met drie groepen variabelen: variabelen voor de beginopleiding, variabelen voor de ervaring en anciënniteit en variabelen voor de andere kenmerken (andere kenmerken van de werknemer en kenmerken van de uitgeoefende functie). Aan de hand hiervan (als alle zaken voor het overige gelijk blijven) worden ramingen verkregen van het effect van opleiding en ervaring.

Het uurloon wordt verklaard door variabelen die in de longitudinale versie van EU-SILC beschikbaar zijn. Deze longitudinale gegevens geven meer bepaald geen beschrijving van de door de loontrekkende ingevulde arbeidsplaats, zoals zijn beroep of uitgeoefende functie, de bedrijfstak of omvang van de werkgever.

Tabel 41 – Bepalende factoren voor de lonen¹ van voltijdse werknemers in België, op basis van het panel 2004-2007

Variabelen	Coëfficiënt	Significantie ²
Referentie ³	174,26	***
Middengeschoolden	9,67	***
Hooggeschoolden	22,51	***
Vrouw	- 11,95	***
Tijdelijk contract	- 13,67	***
Ervaring	0,06	
Ervaring in het kwadraat	- 0,03	***
Leeftijd	2,75	***
Brussel	4,37	**
Wallonië	- 4,55	***
Slechte gezondheid	- 4,03	
Samenwonend	5,85	***
R ²	28 pct.	

Bron: Eurostat (EU-SILC), berekeningen HRW.

¹ Het uurloon werd berekend op basis van het brutojaarloon, gedeeld door het aantal maanden activiteit en het aantal gepresteerde uren, voor personen die dertig uur of meer per week werken.

² ***: significant op 1 procent, **: significant op 5 procent, * significant op 10 procent

³ De referentie is hier een man, die in Vlaanderen woont, met een contract van onbepaalde duur, in goede gezondheid, alleenwonend en laaggeschoold.

Om heteroscedasticiteitsproblemen te vermijden, is het gebruikelijk het logaritme van het uurloon te gebruiken in plaats van het uurloon zelf. Met deze transformatie van de verklaarde variabele spreken we van een log-lineair model.

De prestatie van het model is goed, aangezien zowat 30 procent van de waargenomen schommelingen in de lonen door de beschikbare variabelen wordt verklaard. De coëfficiënten van de variabelen in de log-lineaire specificatie meten het relatieve verschil van het gemiddelde loon.

Het niveau van het diploma is de belangrijkste variabele om de loonverschillen te verklaren. Als alle zaken voor het overige gelijk blijven, bedraagt het verschil in bezoldiging tussen een laaggeschoolde persoon en een persoon met een diploma van hoger secundair onderwijs 10 procent. Voor diploma's van het hoger secundair onderwijs bedraagt dit verschil ongeveer 23 procent. Aangezien ons model geen informatie bevat over de uitgeoefende functies, vangt de kwalificatievariabele ook een deel van dit effect op. Bovendien is er een mogelijke selectievertekening in het model van Mincer: als individuen met bepaalde door de arbeidsmarkt gewaardeerde kwaliteiten tegelijk de langste studies volgen en de hoogste lonen krijgen, dan geeft het loonsupplement dat wordt waargenomen ingevolge een aanvullend studiejaar niet het zuivere opleidingseffect weer, aangezien dit supplement deels het grotere intrinsieke talent beloont. Het rendement van de opleiding riskeert dan overschat te worden.

Zelfs als de verschillen in arbeidstijd worden geneutraliseerd, bedraagt het verschil in loon tussen mannen en vrouwen 12 procent in België, volgens de gegevens van EU-SILC. Dit verschil valt onder meer te verklaren door de verschillen in de uitgeoefende beroepen en functies en de bedrijfstakken (HRW, 2005 en FOD Werkgelegenheid, 2008). We herinneren eraan dat ons model enkel voor de voltijds werkende loontrekkende bevolking is ontwikkeld. Het kan dus niet worden gebruikt om informatie te geven over de potentiële lonen van personen die beslissen zich niet op de arbeidsmarkt aan te bieden (inactieven) of deeltijds werken, twee groepen die hoofdzakelijk uit vrouwen bestaan.

De EU-SILC-gegevens tonen ook aan dat er een loonverschil van 14 procent is tussen personen met een tijdelijk contract en een contract van onbepaalde duur. Zelfs al is deeltijds werk geconcentreerd in bedrijfstakken waar het bezoldigingsniveau lager ligt, en wordt dit effect ook gemeten door de variabele in ons model, toch blijft dit verschil groot. Het springplankeffect zoals gemeten door Cockx of Picchio houdt geen rekening met loonverschillen tussen contracten. Als deze dimensie in aanmerking wordt genomen, zou het springplankeffect van deeltijds werk waarschijnlijk minder groot zijn. Zo toont de OESO (2009) aan dat Europa minder goed presteert dan de Verenigde Staten inzake leer-werktraject, maar het slaagcriterium dat in aanmerking wordt genomen, is de snelheid van de inschakeling in de arbeidsmarkt en niet de lonen. De OESO merkt op dat als deze loondimensie in aanmerking was genomen, de Verenigde Staten het net iets minder goed zouden doen dan Europa.

Zelfs rekening houdend met de oorspronkelijke opleiding en ervaring, blijft de leeftijd in België een zeer belangrijke variabele om de lonen te verklaren. Dit belang van de leeftijd stemt overeen met het belang van weddeschaalsystemen in ons land, waarbij de leeftijd de voornaamste progressiefactor is. Deze institutionele situatie mag dan al ongunstig zijn voor oudere werkzoekenden, het maakt jongerenwerk minder duur dan dat van de andere leeftijdscategorieën.

Samenvatting

Het niveau van het diploma is de belangrijkste variabele om de verschillen in loon te verklaren. Bij overigens gelijkblijvende omstandigheden bedraagt het verschil in bezoldiging tussen een laaggeschoold persoon en een persoon met een diploma hoger secundair onderwijs 10 pct. Voor de gediplomeerden van het hoger onderwijs bedraagt dit verschil ongeveer 23 pct. Aangezien ons model geen informatie bevat omtrent de uitgeoefende banen, weerspiegelt de scholingsvariabele ook deels dat effect. Bovendien kan er ook sprake zijn van een mogelijke selectievertekening: hoewel het de individuen zijn met bepaalde kwaliteiten die op de arbeidsmarkt worden gewaardeerd die zowel de langste studies volgen als de hoogste lonen verdienen, meet het loonsupplement dat wordt vastgesteld na een extra studiejaar immers niet alleen het effect van het onderwijs als dusdanig, maar ook voor een deel het effect van het grotere intrinsieke talent.

Zelfs als de verschillen in werktijdstelsels worden geneutraliseerd, bedraagt het loonverschil tussen mannen en vrouwen, *ceteris paribus*, toch 12 pct. Dit verschil is onder meer toe te schrijven aan de verschillen in uitgeoefende beroepen en functies, evenals aan de bedrijfstakken.

Uit de gegevens blijkt tevens een verschil in loon tussen personen met een tijdelijk contract en personen met een contract voor onbepaalde duur ten belope van 14 pct. Hoewel tijdelijke werkgelegenheid is geconcentreerd in de bedrijfstakken waar het gemiddelde bezoldigingsniveau minder hoog is, en hoewel dit effect eveneens wordt weergegeven door de variabele van ons model, is dit verschil toch niet onbelangrijk. Rekening houdend met het effect van de initiële opleiding en de ervaring, blijft de leeftijd toch een zeer significante variabele in België om de lonen te verklaren. Deze significantie van de leeftijd hangt samen met het belang van de weddeschaalsystemen in ons land, waarbij de leeftijd de belangrijkste progressiefactor is, althans voor de meeste loontrekkenden die onder het bediendestatuut werken. Hoewel deze institutionele situatie ongunstig is voor de oudere werkzoekenden, maakt ze jongerenarbeid relatief minder duur dan de arbeid van de andere leeftijdscategorieën voor de personen die onder het bediendestatuut werken.

6. WERKLOOSHEID EN INACTIVITEIT BIJ JONGEREN

Voor studenten lijkt het weinig zinvol in detail na te gaan wie volgens de objectieve IAB-definities werkloos of inactief is, aangezien hun studie de voornaamste bezigheid is. Derhalve wordt de analyse in dit deel toegespitst op de niet-studerende jongeren.

Voor wat de werkloze en inactieve niet-studenten betreft, kan het, gedurende de tienjarige periode na het behalen van het hoogste diploma, interessant zijn na te gaan of zij al gewerkt hebben, dan wel gedurende al die jaren werkloos of inactief zijn gebleven. Ceteris paribus zal het voor deze laatste personen, zeker naarmate zij langer de school hebben verlaten, immers steeds moeilijker worden om nog in de arbeidsmarkt ingeschakeld te worden.

De beschikbare gegevens dienen echter wel enigszins te worden genuanceerd: er is immers geen informatie voorhanden over het tijdstip van de werkervaring: derhalve kan ook een persoon die onmiddellijk na het verlaten van de school even gewerkt heeft (en in de gegevens dus bij de personen met werkervaring wordt ondergebracht), maar intussen vele jaren werkloos of inactief is, in de praktijk zeer moeilijk in te schakelen zijn.

Op analoge wijze als hiervoor bij de werkgelegenheidsgraad (delen 5.1.5 en 5.2.3), kunnen de werkloosheids- en de inactiviteitsgraad worden opgesplitst, in dit geval naargelang de betrokkenen al dan niet voordien reeds werkervaring hebben opgedaan.

6.1. Al dan niet werkervaring bij werkloosheid

Zowel in België als gemiddeld in de EU11 blijkt de vastgestelde daling van de werkloosheidsgraad bij jongeren naarmate zij de school langer verlaten hebben vrijwel volledig voor rekening te komen van de groep jongeren die geen vroegere werkervaring heeft; de werklozen met werkervaring blijven immers een quasi-constant deel vertegenwoordigen van de jongerenpopulatie.

Na 9-10 jaar heeft het leeuwendeel van de werkloze 15-39-jarigen dus al gewerkt: in België is dat voor 82 pct. van hen het geval en gemiddeld in de EU 84 pct. Toch heeft een niet te verwaarlozen minderheid van werkloze jongeren (15 à 20 pct.) derhalve nog geen enkele werkervaring.

De situatie is het gunstigst in Vlaanderen: vanaf het zevende jaar na het behalen van het hoogste diploma beschikken alle werkloze jongeren er over enige werkervaring. In Wallonië, daarentegen, belooft dit aandeel op datzelfde tijdstip slechts zowat 70 pct. Op basis van deze gegevens is de kans op langdurige werkloosheid voor jongeren in dit laatste gewest dan ook beduidend groter⁶³.

De gegevens voor België geven aan dat er relatief meer vrouwen geen werkervaring hebben dan mannen: 9 à 10 jaar na het behalen van het hoogste diploma heeft 88 pct. van de werkloze jonge mannen vroegere werkervaring, tegenover slechts 76 pct. van de vrouwen.

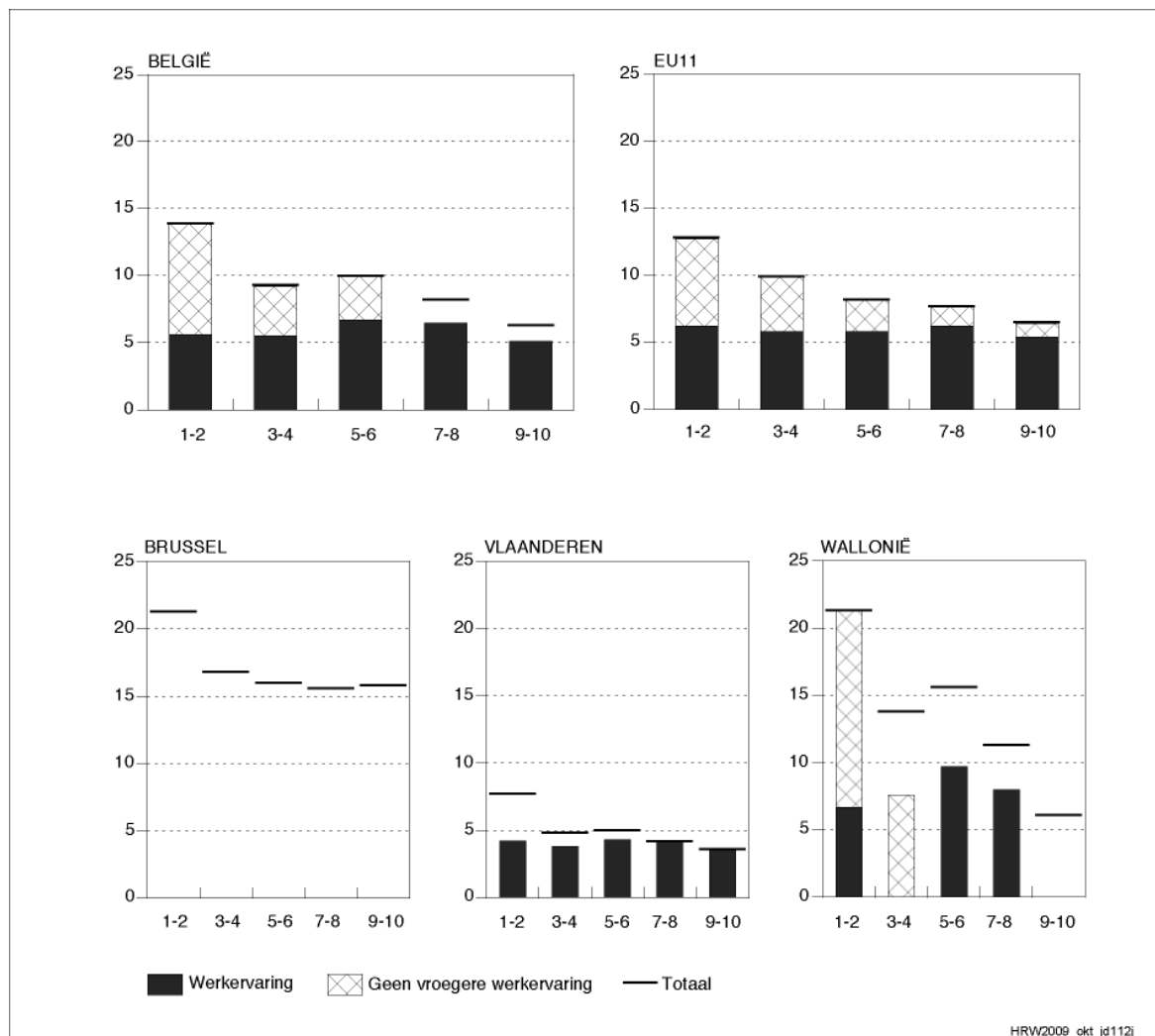
Ook met het scholingsniveau kan een duidelijk verband worden vastgesteld. Na 9-10 jaar heeft slechts 75 pct. van de laaggeschoolde werkloze jongeren werkervaring, tegenover 85 pct. van de middengeschoolden; de beschikbare (doch niet-representatieve) gegevens voor de hooggeschoolden geven aan dat dat aandeel bij hen nog duidelijk hoger moet liggen.

---

⁶³ Voor Brussel leverde deze opsplitsing geen representatieve gegevens op.

De opsplitsing volgens nationaliteit levert enkel representatieve resultaten op voor de Belgen. Het aandeel van jonge werkzoekenden met werkervaring stijgt er over de tienjarige periode van 41 tot 82 pct.

Grafiek 60 - Werkloosheid na het behalen van het hoogste diploma in België, de EU¹ en de gewesten in 2007: opsplitsing volgens werkervaring of niet²
(procenten van de niet-studerende bevolking van 15 tot 39 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU11, dit is de EU15 min Duitsland, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waarvoor geen (betrouwbare) gegevens inzake het aantal studenten beschikbaar zijn.

² Niet-representatieve gegevens werden niet weergegeven.

6.2. Al dan niet werkervaring bij inactiviteit

Voor wat de inactiviteit betreft, worden aanzienlijke verschillen opgetekend tussen België en het EU-gemiddelde. De opgetekende stijging van de inactiviteitsgraad in ons land wordt volledig verklaard door een toename van inactieve jongeren met werkervaring, waarschijnlijk doordat een deel van de vrouwen met kinderen de beroepsactiviteit stopzet⁶⁴. Het belang van de groep zonder werkervaring stabiliseert over de gehele tienjarige periode rond 3 pct. van de niet-studerende

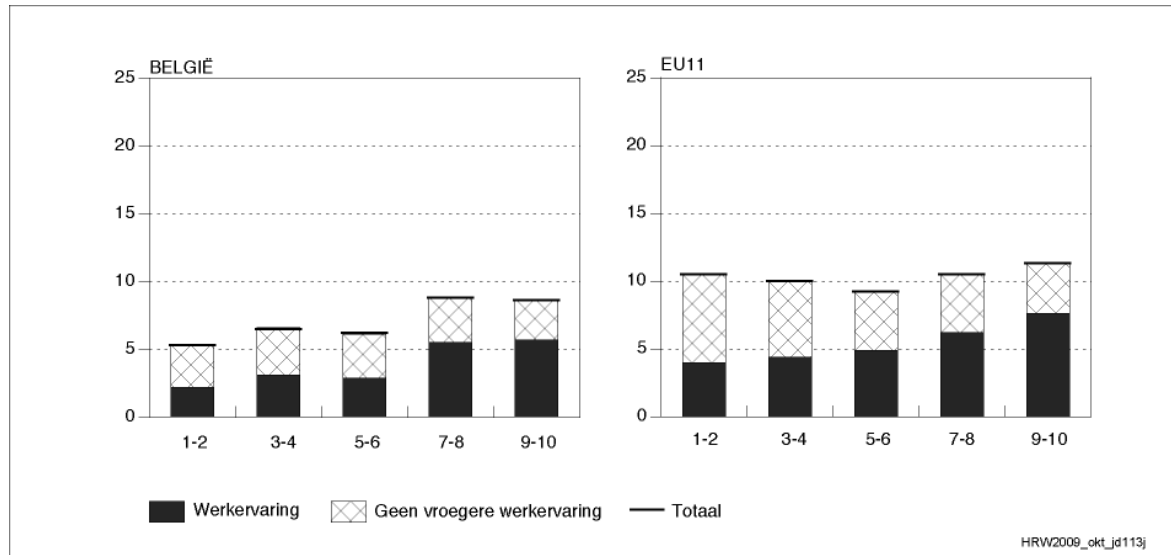
⁶⁴ Er zijn echter onvoldoende observaties om deze verklaring met representatieve resultaten te kunnen onderbouwen.

jongeren. De jongeren die na het stopzetten van de studies niet beroepsactief worden op de arbeidsmarkt, kunnen in ons land derhalve ook later blijkbaar nog moeilijk ingeschakeld worden.

Grafiek 61 - Inactiviteit na het behalen van het hoogste diploma in België en de EU¹ in 2007: opsplitsing volgens werkervaring of niet

(procenten van de niet-studerende bevolking van 15 tot 39 jaar)

Bron: Eurostat (EAK).

¹ EU11, dit is de EU15 min Duitsland, Spanje, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waarvoor geen (betrouwbare) gegevens inzake het aantal studenten beschikbaar zijn.

Ook gemiddeld in de EU11 stijgt het aandeel van de inactieven met werkervaring, maar dit wordt er, in tegenstelling tot in België, gecompenseerd door de afname van het aandeel van de jongeren zonder werkervaring. Alhoewel gemiddeld in de EU een deel van de initieel inactieve jongeren dus nog wel ingeschakeld kan worden, blijft niettemin 9-10 jaar na het beëindigen van de studies een groter deel van de jongeren er inactief zonder enige werkervaring: het gaat er om zowat 4 pct. van de niet-studerende jongeren, tegenover 3 pct. in België. Doordat ook het aandeel van de inactieven met werkervaring er hoger blijft dan in ons land, ligt de inactiviteitsgraad bij jongeren over de gehele periode gemiddeld in de EU duidelijk hoger dan in België.

Er zijn nauwelijks representatieve gegevens beschikbaar voor de gewesten, en dat is ook het geval voor de opsplitsing van de Belgische gegevens volgens geslacht, scholingsniveau en nationaliteit.

Samenvatting

In de loop van de periode na het stopzetten van de studies heeft het grootste deel van de jonge werklozen enige vroegere werkervaring opgedaan. Werkloosheid zonder werkervaring komt relatief vaker voor bij vrouwen en in Wallonië; dat aandeel neemt af met het scholingsniveau.

De stijging van de inactiviteit naarmate de studies langer achter de rug liggen betreft personen met werkervaring die de beroepsactiviteit stopzetten.

Bijlage

Methodologische nota inzake het gebruik van de gegevens van de arbeidskrachtentelling

De arbeidskrachtentelling is een sociaaleconomische steekproefenquête bij de gezinnen, met als primaire doelstelling de bevolking van 15 jaar en ouder in te delen in drie verschillende groepen (de werkenden, de werklozen en de inactieven); bovendien verschaft die enquête voor elk van de genoemde categorieën beschrijvende en verklarende gegevens.

Die enquête maakt deel uit van de steekproefenquêtes inzake de beroepsbevolking die op Europees vlak worden gehouden en die worden gecoördineerd door Eurostat, het Bureau voor de statistiek van de Europese Gemeenschappen, in samenwerking met de nationale statistische instituten. Het doel bestaat erin Europees vergelijkbare informatie te verzamelen (aan de hand van een identieke basisvragenlijst en een gemeenschappelijke methodologie), onder meer over de werkloosheids- en werkgelegenheidsgraad, en bovendien gegevens in te winnen en te verspreiden die op geen andere manier kunnen worden verkregen (bv. de beweegredenen om deeltijds of tijdelijk te werken, het scholingsniveau van de bevolking, enz.).

Daarbij moet worden opgemerkt dat de resultaten van de arbeidskrachtentelling, net als van alle enquêtes, worden geëxtrapoleerd op basis van de antwoorden van een staal van personen. Voor België omvat dat staal 15.000 gezinnen per kwartaal, waarvan er 12.000 werkelijk worden ondervraagd. Hierdoor kan jaarlijks inlichtingen verschaft worden over het activiteitsstatuut van 90.000 inwoners van België van 15 jaar en ouder. Er mag worden aangenomen dat de resultaten die worden verkregen aan de hand van het staal van de Belgische enquête relatief nauwkeurige ramingen opleveren voor de voornaamste categorieën (voor België en de gewesten). Hoe verder men de classificatie van de resultaten echter wil opsplitsen, hoe groter de relatieve steekproeffout dreigt te worden. In de praktijk moet iedere raming die minder dan 5.000 personen betreft voorzichtig worden geïnterpreteerd. Overigens, aangezien de arbeidskrachtentelling informatie over die hele populatie wil verstrekken, uitgaande van een willekeurig uit de volwassen bevolking gekozen beperkt staal, zijn de resultaten van de peiling met onzekerheid omgeven. De aan de hand van het aselechte staal geraamde waarde is dus een centrale waarde, die gewoonlijk binnen een betrouwbaarheidsinterval (op 95 pct. en "op twee standaardafwijkingen") ligt: er zijn namelijk 95 "kansen" op 100 dat dit interval de "werkelijke" waarde bevat van de bestudeerde variabele (die overeenstemt met de totale populatie en niet onzeker is).

De indeling van de populatie naar werkgelegenheid, werkloosheid en inactiviteit vindt plaats op grond van de definities van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB), via een reeks vragen waarmee wordt nagegaan of de respondenten al dan niet beantwoorden aan de door het IAB vastgelegde criteria. Volgens die criteria wordt als werkende beschouwd ieder persoon die tijdens de aan de enquête voorafgaande week ten minste één uur betaalde arbeid heeft verricht, alsook iedereen die tijdens die referentieweek een baan had maar die niet uitoefende; een werkloze is ieder niet-werkende persoon die actief werk zoekt en binnen de twee weken beschikbaar is om te werken (definitie die geen verband houdt met het administratieve statuut van de betrokkene); inactief is iemand die noch aan het werk, noch werkloos is.

Het aldus gedefinieerde statuut wordt "objectief" statuut of IAB-statuut genoemd. Het verschilt van het zogenoemde "subjectieve" statuut, dat voortvloeit uit één enkele vraag (een facultatieve vraag, die echter in de meeste lidstaten wordt gebruikt), waarbij de respondent onder diverse mogelijkheden dient aan te duiden welk statuut het best overeenstemt met zijn sociaal-professionele statuut tijdens de referentieweek. Tot die mogelijkheden behoren onder meer : aan het werk, werkloos, leerling of student, arbeidsongeschikt, enz.

De arbeidskrachtentelling maakt het mogelijk de populatie op te splitsen naar objectief of subjectief statuut, maar ook op grond van een reeks persoonlijke kenmerken, zoals het geslacht, de nationaliteit of het scholingsniveau.

Met betrekking tot het scholingsniveau berust de arbeidskrachtentelling, net als de meeste internationale vergelijkingen ter zake, op de International Standard Classification for Education (ISCED). Om harmonisatieredenen worden doorgaans drie scholingsniveaus gehanteerd. De laaggeschoolden bestaan uit personen die de derde graad van het secundair onderwijs niet beëindigd hebben. Personen die de school verlaten na het behalen van een kwalificatiegetuigschrift (6 jaar in het beroepsonderwijs) of een diploma van hoger secundair onderwijs (7 jaar in het beroepsonderwijs, 6 jaar in de andere onderwijsvormen) zijn middengeschoold. Wie een diploma van hoger, al dan niet universitair onderwijs heeft behaald, wordt hooggeschoold genoemd. Als classificatiecriterium geldt het hoogst behaalde diploma op het ogenblik van de enquête.

Hoewel de enquêtes Europees worden geharmoniseerd, is er sprake van reeksbreuken op de lange termijn. Niet alleen werden nieuwe lidstaten toegevoegd aan de lijst van de aan de arbeidskrachtentelling onderworpen landen, maar mettertijd zijn de in 1983 ingevoerde vragenlijsten van de arbeidskrachtentelling veranderd. Er kwamen nieuwe vragen bij, waarmee nieuwe analyses mogelijk werden. Zo zijn de gegevens betreffende het scholingsniveau in België sinds 1986 beschikbaar. De gegevens betreffende het opgegeven sociaal-professionele statuut zijn dat sinds 1990. De formulering en de volgorde van de vragen zijn gewijzigd, wat wellicht heeft geleid tot breuken in de reeksen. Voorts werd overgegaan van een jaarlijkse enquête naar doorlopende enquêtes (in België vond die wijziging plaats tussen 1998 en 1999), wat een additionele breuk in de reeks teweegbrengt.

Waar mogelijk (de resultaten van de enquêtes moeten gebaseerd zijn op de antwoorden van een voldoende groot aantal personen om representatief te zijn), werden de Belgische resultaten opgesplitst per gewest. Tevens werden ze nagenoeg systematisch vergeleken met de gemiddeld in de Europese unie opgetekende resultaten (of zelfs met de nationale resultaten van de lidstaten). In het kader van deze analyse is de gekozen Europese referentie-entiteit de EU15, waarvoor sinds 1995 geaggregeerde gegevens beschikbaar zijn, terwijl de resultaten voor de EU-25 of de EU-27 maar voor een veel beperktere periode beschikbaar zijn. Er zij evenwel opgemerkt dat voor sommige gedeelten van de analyse genoegende diende te worden genomen met 12 landen, of zelfs minder, wat de representativiteit van de resultaten betreffende de Unie beperkt.

De analyses hebben zoveel mogelijk betrekking op het jaar 2008. Aangezien de regels voor de verspreiding van de gegevens door Eurostat begin 2009 werden gewijzigd, waardoor het verkrijgen van gedetailleerde gegevens bemoeilijkt werd, werden voor sommige gedeelten van de analyse de gegevens betreffende het jaar 2007 gebruikt.

Wanneer een vergelijking over de tijd interessant bleek, werden, naar gelang van de beschikbaarheid van de resultaten, de gegevens 1992-2008 gebruikt. De gegevens betreffende de EU15 zijn evenwel maar beschikbaar vanaf 1995. Wat België betreft, hebben de gegevens vóór 1999 betrekking op het tweede kwartaal van het jaar; vanaf 1999 gaat het om jaargemiddelden. Op Europees niveau vond de overgang van jaarlijkse enquêtes naar doorlopende enquêtes plaats in 2005. Bij in de tijd gerichte vergelijkingen worden de in 2008 opgetekende resultaten vergeleken met die van 2000 en 1992, twee jaren die conjunctureel inzake werkgelegenheid te vergelijken zijn met 2008.

De analyse van de situatie van jongeren op de arbeidsmarkt stuit op een belangrijke moeilijkheid: de leeftijd van toetreding tot de arbeidsmarkt is allesbehalve homogeen, niet alleen in de diverse landen, maar ook op nationaal niveau. Het is dan ook cruciaal om de studenten te kunnen onderscheiden van de andere jongeren. In de arbeidskrachtentelling kan het statuut van student op twee verschillende manieren worden gevat:

- men kan de personen afzonderen die verklaren dat het sociaal-professionele statuut dat het best hun situatie beschrijft op het ogenblik van de enquête (MAINSTAT-variabele) "leerling, student of in opleiding" is⁶⁵. In dat opzicht worden de personen die hun basisopleiding afmaken als student beschouwd, maar ook degenen die opnieuw zijn gaan studeren of die een voltijdse opleiding zijn begonnen na het schoolsysteem te hebben verlaten aan het einde van hun basisopleiding. De vraag betreffende het opgegeven sociaal-professionele statuut is facultatief op Europees niveau en is dus niet beschikbaar voor alle landen van de Unie⁶⁶;
- de studenten kunnen worden afgezonderd op basis van de deelname aan het geregeld onderwijsstelsel (EDUCSTAT-variabele). Als studenten worden beschouwd zij die tijdens de referentieperiode als leerlingen of studenten hebben deelgenomen aan in het geregeld onderwijs gegeven lessen, inclusief degenen die een bedrijfsleerervaring volgen of die ingeschreven zijn in het onderwijs voor sociale promotie. Het kan dan ook eveneens gaan om volwassenen die werken en hun opleiding afmaken door het volgen van cursussen in het geregeld avondonderwijs. De vraag betreffende de deelname aan het geregeld onderwijs is maar sinds 2003 beschikbaar, toen het mogelijk werd onder de deelnemers aan een opleiding een onderscheid te maken tussen zij die ingeschreven zijn in het geregeld onderwijs en zij die buiten het geregeld onderwijsstelsel opleidingen volgen.

Algemeen werd ervoor gekozen de studenten te isoleren op basis van hun verklaring. Wanneer die variabele niet beschikbaar was, werd als criterium hun al dan niet deelname aan het geregeld onderwijsstelsel gehanteerd.

---

65 Er kan worden gekozen tussen verschillende mogelijkheden: heeft een baan / heeft een baan maar is nog niet gestart; is leerling/student/in opleiding; is huisvrouw/huisman; is arbeidsongeschikt; is werkloos; is niet inzetbaar voorafgaand aan (brug)pensioen, is met (brug)pensioen; is een andere persoon zonder baan.

66 Met name in 2008 antwoordden in 2008 Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk niet of onvoldoende op die vraag. In 2007 was dat ook het geval voor Ierland.

Bibliografie

- Amemiya T. (1981), "Qualitative Response Models: a Survey", *Journal of Economic Literature*, 19-4, 1483-1536.
- Ardilly P. et P. Lavallée (2005), "Pondération dans les échantillons rotatifs: le cas de l'enquête SILC en France", *Insee - Actes des Journées de Méthodologie statistique*.
- Baye A., V. Quittre, G. Hindryckx et A. Fagnant (2007), "Les acquis des élèves en culture scientifique", ULg.
- Cockx B. (1997), "Analysis of Transition Data by the Minimum-Chi-Square Method: an Application to Welfare Spells in Belgium", *Review of Economics and Statistics*, LXXIX-3,392-405.
- Cockx B. and M. Dejemeppe (2005), "Duration Dependence in the Exit Rate out of Unemployment in Belgium. Is it True or Spurious?", *The Journal of Applied Econometrics*, 20.
- Cockx B. and M. Picchio (2008), *Are Short-Term Jobs Stepping Stones to Long-Term Jobs? A New Approach*, mimeo.
- Darquenne R. et L. Van Hemel (2009), "Un autre regard sur les jeunes enlisés dans le chômage: recommandations et facteurs de réussite pour l'insertion professionnelle des jeunes peu qualifiés", Facultés universitaires Saint-Louis, HIVA et Fondation Roi Baudouin.
- Delhez Ph., Ph. Du Caju and Y. Saks (2006). "Financial incentives for early retirement: demand and supply effects". in Emanuel (Ed.) *Ageing and the labour market: issues and solutions or are there?* FISS International Studies on Social Security, Intersentia, Oxford.
- De Meyer I. en J. Pauly (2007), "Wetenschappelijke vaardigheden voor de toekomst: de eerste resultaten van PISA 2006", Gand.
- Donnay J., C. Canivet, C. Cuhe et A-F. Lombart (2007), "Pourquoi certains élèves décrochent-ils au secondaire alors qu'ils ont bien réussi dans l'enseignement primaire?", article de synthèse, *Recherche en éducation 2005* n°114/05, FUNDP.
- Du Caju Ph., E. Gautier, D. Momferatou and M. Ward-Warmedinger (2008), "Institutional Features of Wage Bargaining in EU countries, the US and Japan", *ECB Working Paper 974*.
- Dupierreux J-M. (2008), "Le redoublement scolaire et son coût", Papier de travail, Service des Statistiques de la Communauté française, ETNIC, juin.
- Fondeur Y. et C. Minni (2004) "L'emploi des jeunes au cœur des dynamiques du marché du travail", *Economie et statistique*, 379.
- FOREM (2009), "L'insertion au travail des jeunes demandeurs d'emploi wallons sortis de l'enseignement en 2008", Analyse du marché de l'emploi et de la formation, Rapport d'étude, juin.
- Gasquet C. et V. Roux (2006), "Les sept premières années de vie active des jeunes non diplômés: la place des mesures pour l'emploi", *Economie et statistique*, 400.
- Göbel C. and E. Verhofstadt (200?), *Is temporary employment a stepping stone for unemployed school leavers?*, mimeo.
- Gouriéroux C. (1989), *Econométrie des variables qualitatives*, Economica, Paris.
- Gregg P. (2001) , "The impact of youth unemployment on adult unemployment in the NCDS", *The economic journal*, 111, November/

- Grelet Y. (2002), "Des typologies de parcours. Méthodes et usages", Céreq, Notes de travail Génération 1992.
- Hirtt N. (2008), "Pourquoi les performances PISA des élèves francophones et flamands sont-elles si différentes?", APED, janvier.
- HRW (2003), *Verslag 2003*, Brussel.
- HRW (2005), *Verslag 2005*, Brussel.
- HRW (2007), *Verslag 2007*, Brussel.
- HRW (2008), *Verslag 2008*, Brussel.
- Janssen R., D. Carlier et P. Van Craen (2009), "L'enseignement à Bruxelles", Brussels studies, Note de synthèse n°5, janvier.
- Kruppe T. (2001), "Assessing labour market dynamics: European evidence", *Employment Paper*, 15.
- Lafontaine D. et M. Crahay (2004), "Échec et décrochage scolaire en Communauté française de Belgique", *Revue internationale d'éducation*, n°35, avril.
- Lallemand Th. and Fr. Rycx (2009), "Are young and old workers harmful for firm productivity?", DULBEA Working Paper N°09-02.
- Ministère de la Communauté flamande (2006), "*Zittenblijven, schoolse vertraging en slaagcijfers in het Vlaams onderwijs, een kwantitatieve analyse (2003-2004)*".
- Ministère de la Communauté flamande (2008), *Onderwijs in Vlaanderen: het Vlaamse onderwijslandschap in een notendop*.
- Ministère de la Communauté flamande (2009), "*Studiesuccess generatiestudenten in 2007-2008*".
- Ministère de la Communauté française (2008), *Les indicateurs de l'enseignement*.
- OCDE (2007), *PISA 2006: les compétences en sciences, un atout pour réussir*, Volumes 1 et 2.
- OECD (2007), *Jobs for Youth: Belgium*, OECD, Paris.
- OECD (2009), *Aider les jeunes à s'insérer durablement sur le marché du travail*, Document de référence pour la réunion du Comité Emploi du 28 et 29 septembre 2009, Paris.
- OECD (2009), *Des emplois pour les jeunes: France*, Paris.
- OESO (2008), "Off to a Good Start? Youth Labour Market Transitions in OECD Countries", in OECD Employment Outlook 2008.
- Quintini G. and T. Manfredi (2009), "Going separate ways? School-to-work transitions in the United states and Europe", *OECD Social, Employment and Migration working papers*, 90.
- Ryan P. (2001), "The school-to-work transition: a cross-national perspective", *Journal of Economic literature*, 39, March.
- Tijus C. (2009), "L'Union européenne s'intéresse-t-elle au décrochage scolaire?", Pour la solidarité.
- Vanderheyden A. en W. Van Trier (2008), "Sociale afkomst, onderwijs en maatschappelijke positie van Vlaamse jongeren bij het begin van de arbeidsloopbaan", in: *Het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting*, Acco, Antwerpen.

Van Landeghem G. en J. Van Damme (2008a), *Evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom. Eensamenhangend indicatorensysteem gebaseerd op indicatoren per leeftijd*, Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, rapport SSL/OD1/2008.13.

Van Landeghem G. en J. Van Damme (2008b), *De EAK-indicator van "vroegtijdige schoolverlaters": toets aan administratieve onderwijsgegevens en kritiek*, Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, rapport SSL/OD1/2008.14.

Van Landeghem G. en J. Van Damme (2008c), *Geboortecohorten in de tweede en derde graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs: Evolutie van 1989-1990 tot 2005-2006*, Leuven: Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, rapport SSL/OD1/2007-02.

VDAB (2003), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 18e studie 2001-2002.

VDAB (2004), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 19e studie 2002-2003.

VDAB (2005), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 20ste studie 2003-2004.

VDAB (2006), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 21ste studie 2004-2005.

VDAB (2007), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 22ste studie 2005-2006.

VDAB (2008), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 23ste studie 2006-2007.

VDAB (2009), *Werkzoekende schoolverlaters in Vlaanderen*, 24ste studie 2007-2008.

Verbeek M. (2008), *A guide to modern econometrics*, Chichester, John Wiley.